RAKENTAMISEN TIEDONANTOVELVOLLISUUS URAKKA- JA TYÖNTEKIJÄTIEDOISTA – LAINSÄÄDÄNNÖN VAIKUTTAVUUS

SELVITYS 7/2017

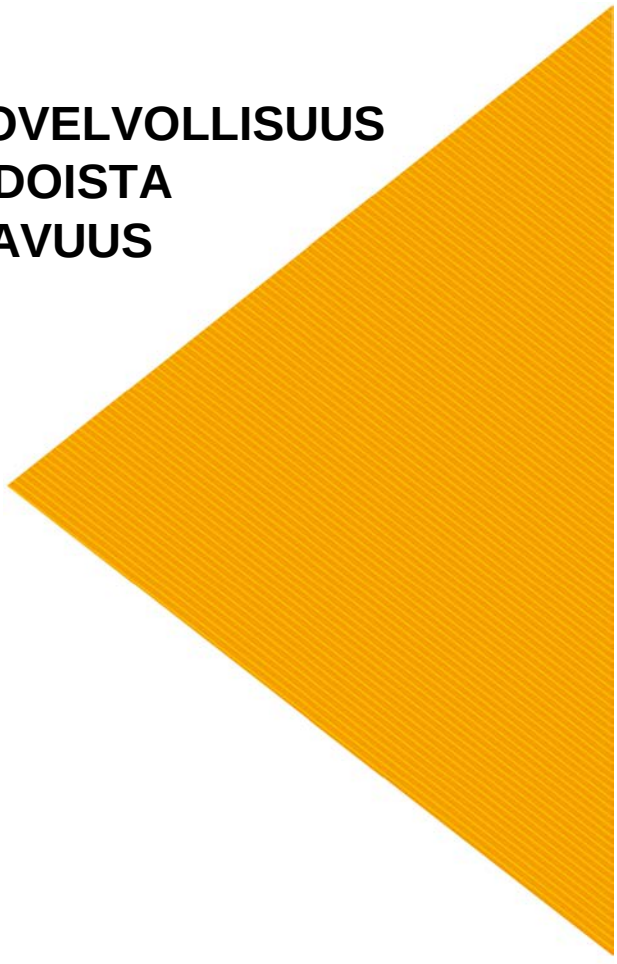

14.3.2017

Harmaan talouden selvitysyksikkö	Julkaisuaika 14.3.2017
Tekijät Analyytikko Jouni Kytölä Analyytikko Kirsi Ristola Asiantuntija Eeva Tiira	Julkisuus Julkinen
Julkaisun nimi Rakentamisen tiedonantovelvollisuus urakka- ja työntekijätiedoista – lainsäädännön vaikuttavuus	
Julkaisutapa Sähköinen	Sivuja 100 / Liitteitä 2
Lisätietoja medialle: Johtaja Janne Marttinen, puh. 029 512 6066 Apulaisjohtaja Marko Niemelä, puh. 029 512 6070 Muut yhteydenotot htsy@vero.fi tai www.harmaatalous.fi/Asiakaspalvelu	
Velvoitteidenhoitoselvityksen voi pyytää ilmiöselvityksessä kuvatun ryhmän perusteella (Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 5:3 §)	

TIIVISTELMÄ

Selvityksessä tutkitaan 1.7.2014 voimaan tulleen rakentamista koskevan laajennetun työntekijätietojen ilmoitusmenettelyn vaikutusta rakentamisen toimialan palkkasumman kasvuun ja sitä kautta verokertymään sekä laajennetun urakkatietojen ilmoitusmenettelyn vaikutusta arvonlisäverojen ilmoittamiseen ja sitä kautta verokertymään rakentamisen toimialalla. Selvityksessä kuvataan ilmoituksia ja tiedonantajia. Lisäksi kuvataan rakentamisen toimialan yrityksiä, jotka ovat olleet vuonna 2015 ilmoittamisen piirissä ilmoittajina ja/tai urakoitsijana sekä työnantajana. Selvityksessä käytetään Verohallinnon tietoja. Rakentamisilmoituksia koskevat tiedot ovat vuodelta 2015.

Rakentamisilmoituksilla esiintyy yhteensä noin 60 000 yritystä, joista 44 prosenttia on rakentamisen toimialan yrityksiä, 20 prosenttia kiinteistötoimialalta ja loput jakautuvat useammalle muulle toimialalle. Rakentamisilmoitusten piirissä oli vuonna 2015 yhteensä 37 prosenttia rakentamisen toimialan yrityksistä. Toimialan palkoista 95 prosenttia maksoivat yritykset, jotka olivat ilmoittamisen piirissä. Vastaavasti 91 prosenttia toimialan palkansaajista oli näiden yritysten työntekijöitä.

Ilmoitusmenettelyn piirissä vuonna 2015 oli yhteensä 26 268 rakentamisen toimialan yritystä. Näistä yrityksistä yli puolet oli osakeyhtiöitä ja hieman alle kolmannes elinkeinonharjoittajia. Yritykset olivat varsin kattavasti Verohallinnon toimivuutta ilmaisevissa rekistereissä. Rakentamisilmoitusten piirissä olevista rakentamisen toimialan yrityksistä pääosa on toiminta-ajan perusteella arvioituna vakiintuneita yrityksiä. Yrityksistä kaksi kolmasosaa on toiminut vähintään viisi vuotta. Ilmoitusmenettelyn piirissä olevien yritysten toiminta muodosti 94 prosenttia koko toimialan yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta.

Toimialan yritysten velvoitteidenhoitoa tutkittiin verojäämien kautta. Ilmoitusmenettelyn piirissä olevien yritysten joukossa oli suhteessa vähemmän verojäämäisiä yrityksiä ja vähemmän verojäämiä kuin toimialan yrityksillä, jotka eivät olleet rakentamisilmoitusten piirissä. Kohdejoukossa yrityksistä suhteessa velkaisimpia olivat urakkaketjun alimman portaan urakoitsijat tai urakoitsijat, jotka eivät olleet ketjussa.

Vuonna 2015 työntekijäilmoituksilla annettiin tietoa yhteensä noin 260 000 työntekijästä, joista lähetettyjä ulkomaalaisia työntekijöitä oli hieman yli 12 000. Valvontatietojen mukaan kaksi prosenttia kaikista ja 22 prosenttia lähetetyistä työntekijöistä oli ulkomaisen

työnantajan palveluksessa. Lähetetyistä työntekijöistä annetut tiedot olivat osin ristiriitaisia ja vaikuttaa siltä, että kaikki tiedonantovelvolliset eivät ole osanneet antaa tietoja oikein.

Selvityksessä tutkitaan rakentamisen toimialan palkkasumman kasvun syitä ja mitataan useamman peräkkäisen lainsäädäntömuutoksen vaikutusta toimialan palkkasumman kasvuun. Ennakolta arvioitiin, että erot ulkomaisen työvoiman tilastoinnissa voivat aiheuttaa epätarkkuutta mittaamiseen. Selvityksessä on tehty tarkkaa analyysia ulkomaisen työvoiman määrästä ja palkoista rakentamisen toimialalla vertailemalla rakentamisilmoituksen työntekijätietoja, vuosi-ilmoitustietoja sekä veronumerorekisterin tietoja keskenään.

Tarkastelussa havaittiin, että valvonnan tiukentuminen on voinut kasvattaa ulkomaalaisille työntekijöille maksettuja palkkoja jopa enemmän kuin suomalaisille maksettuja palkkoja. Valvonnan tiukentumisella tarkoitetaan lainsäädäntömuutoksella yrityksille säädettyä laajempaa ilmoittamisvelvollisuutta. Koko toimialalla ulkomaalaisten työntekijöiden määrä, joille maksettiin palkkoja, kasvoi 12 prosenttia vuosina 2013–2015. Samaan aikaan palkkasumma kasvoi 16 prosenttia. Lisäksi uusien yritysten ulkomaalaisille työntekijöille maksama mediaanipalkka kasvoi vuosittain noin viisi prosenttia ajalla 2013–2015. Selvityksessä havaittiin toisaalta suuri joukko työntekijäilmoituksella ilmoitettuja ulkomaalaisia työntekijöitä, joille ei ollut ilmoitettu palkanmaksua vuosi-ilmoituksella, mutta joiden tulojen verottomuudelle ei löydetty myöskään perustetta tässä selvityksessä.

Mittauksen perusteella kaikista rakentamisen toimialan lainsäädäntömuutoksista johtuva palkkasumman kasvu oli arviolta 286–313 miljoonaa euroa vuonna 2015. Palkkasumman kasvun arvioidaan kasvattaneen palkanmaksuun liittyviä verotuloja noin 93–102 miljoonaa euroa vuonna 2015. Laajennetun tiedonantovelvollisuuden osuus toimialan palkkasumman kasvusta oli vuonna 2015 noin 31–34 miljoonaa euroa ja osuus palkkaan kohdistuvien verotulojen kasvusta noin 14–15 miljoonaa euroa.

Mittauksen perusteella vuonna 2015 urakkatiedot ovat kasvattaneet arvonlisäveron tuottoa varovaisen arvion mukaan noin 20 miljoonaa euroa.

Rakentamisen laajennettu tiedonantovelvollisuus on kasvattanut tämän selvityksen perusteella verotuottoa ainakin yhteensä 34–35 miljoonaa euroa vuodessa.

Vaikuttavuutta arvioitaessa on hyvä huomioida, että lainsäädäntö on uutta, mittauksen tulos perustuu yhden vuoden tutkittuun aineistoon ja sen perusteella mitattuun varovaiseen arvioon uudistuksen verotuotosta. Lisäksi tiedossa on oikeansisältöisessä ilmoittamisessa havaitut haasteet ja ilmoitettavien tietojen hajanaisuus massavalvonnan kannalta.

Rakentamisilmoitus on tehostanut verovalvontaa ja torjunut harmaata taloutta, vaikka sähköistä ilmoittamista ja vaadittujen tietojen tietosisältöä tulisi edelleen kehittää saatujen kokemusten perusteella. Esimerkiksi työmaan yksilöintiä tulisi kehittää ilmoituksella siten, että kaikki samalla työmaalla toimivat yritykset ja työntekijät voitaisiin luotettavasti tunnistaa.

Avainsanat:

rakentaminen, rakentamisilmoitus, urakkatiedot, työntekijätiedot, lainsäädännön vaikuttavuus

SISÄLTÖ

1 SELVITYKSEN TARKOITUS 2

2 ILMOITUSVELVOLLISUUS VEROTUSMENETTELYLAISSA 3

2.1 PÄÄTOTEUTTAJA ANTAA TYÖNTEKIJÄTIEDOT 3
2.2 TILAAJA ANTAA URAKKATIEDOT 3
2.3 RAKENNUTTAJANA OLEVAN LUONNOLLISEN HENKILÖN TIEDONANTOVELVOLLISUUS 3

3 RAKENTAMISEN UUDESTA TIEDONANTOVELVOLLISUUDESTA VERKKOMEDIASSA 5

4 JÄSENKYSELY – RAKENNUSALAN YRITYKSET JA HARMAA TALOUS 6

5 RAKENTAMISILMOITUKSEN TIETOJEN HYÖDYNTÄMINEN VEROTUKSESSA JA VEROVALVONNASSA 8

5.1 RAKSI-HANKKEEN RAHOITUS OSANA HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAA 8
5.2 RAKENTAMISILMOITUKSET VEROVALVONNASSA 8
5.2.1 Yritysten verovalvonta 8
5.2.2 Työntekijöiden valvonta tuloverotuksessa 9
5.2.3 Erityisalojen valvontaryhmä ja rakentamisilmoitukset 9
5.2.4 Rakentamisilmoituksen hyödyntäminen osana verovalvonnan kehittämistä 10
5.3 VEROTARKASTUS JA RAKENTAMISILMOITUKSET 11
5.3.1 Verotarkastuksen tilastot ja havaintoja vuodelta 2015 11
5.3.2 Verotarkastuksen tilastot ja havaintoja vuodelta 2016 12
5.3.3 Muu tarkastustoiminta ja yhteistyö 13
5.3.4 Haasteet ja kehittämistarpeet tarkastuksen näkökulmasta 13

6 ALUEHALLINTOVIRASTON TYÖSUOJELUN KOKEMUKSET URAKKA- JA TYÖNTEKIJÄTIEDOISTA 16

7 RAKENTAMISILMOITUKSET JA TIEDONANTAJAT 17

7.1 ILMOITUSTIETOJEN POIMINTA 17
7.2 URAKKAILMOITUKSET 17
7.3 TYÖNTEKIJÄILMOITUKSET 19
7.4 TOIMIALAT ILMOITUKSILLA 20
7.5 ULKOMAALAISIA TYÖNTEKIJÖITÄ KOSKEVAT TIEDOT RAKENTAMISILMOITUKSILLA 23

8 PERUSTIETOJA ILMOITTAMISEN PIIRISSÄ OLEVISTA RAKENTAMISEN TOIMIALAN YRITYKSISTÄ 26

8.1 OIKEUDELLINEN MUOTO 26
8.2 TOIMIVUUS 27
8.3 ALUEJAKAUMA 30
8.4 TOIMINTA-AIKA 31
8.5 TOIMINNAN LAAJUUS 31
8.6 VEROTARKASTUKSET 33
8.7 VEROVELAT 34
8.8 KONKURSSI- JA SANEERAUSTIEDOT 37

9 LAAJENNETUN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN VAIKUTUS VEROTULOIHIN: TYÖNANTAJATIEDOT 38

9.1 PALKKASUMMA SEKÄ TYÖN HINTA JA MÄÄRÄ RAKENTAMISEN TOIMIALALLA 38
9.1.1 Rakentamisen palkkasumman kehitys 2000-luvulla 39
9.1.2 Työn määrän, työn hinnan ja palkkasumman välinen yhteys 40
9.1.3 Työvoimatutkimuksen tehdyt työtunnit 42
9.1.4 Rakentamisen työkustannukset 43

9.1.5 Palkkasumman tarkastelu yrityksen iän, toimialan, oikeudellisen muodon ja urakkaroolin mukaan *45*
9.2 Ulkomainen työvoima Suomen rakennustyömailla 49
9.2.1 Rakennusteollisuus RT:n tiedot ulkomaisesta työvoimasta *49*
9.2.2 Ulkomaalaisen työntekijän verotus Suomessa *50*
9.2.3 Ulkomaalaisia työntekijöitä koskevat verotustiedot *53*
9.2.4 Yhteenveto ulkomaalasille maksetuista palkoista *66*
9.3 Mittaaminen – laajennetun tiedonantovelvollisuuden ja muiden verouudistusten vaikutus työnantajamaksuihin 67
9.3.1 Mittauksen ajanjaksot *68*
9.3.2 Selittävät muuttujat *69*
9.3.3 Mittaustulokset: kaikki uudistukset *74*
9.3.4 Mittaustulokset: laajennettu tiedonantovelvollisuus työntekijätiedot *76*
9.3.5 Vaikutus veroihin *78*

10 LAAJENNETUN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN VAIKUTUS VEROTULOIHIN: URAKKATIEDOT 80

10.1 Mittaaminen – urakkatiedojen vaikuttavuus 81
10.1.1 Selitettävä muuttujaN valinta *81*
10.1.2 mitattauksen ajanajaksot *83*
10.1.3 Malli ja selittävät muuttujat *84*
10.1.4 Mittauksen kohdejoukko *89*
10.1.5 Urakkatietojen vaikuttavuusarvio *92*

11 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ 94

11.1 Lainsäädäntömuutoksen vaikutus harmaaseen talouteen 94
11.2 Lainsäädäntömuutoksen vaikutus verotuottoon 95

12 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA 96

12.1 rakentamisilmoituksen ja tietosisällön kehittäminen 96

LIITE 1 MITTAUSMENETELMÄ 98

LIITE 2 TILASTOLLISEN ERON KORJAUS 99

1 SELVITYKSEN TARKOITUS

Selvityksessä tutkitaan rakentamisen laajennettua tiedonantovelvollisuutta koskevan lainsäädännön vaikuttavuutta. Laajennetulla tiedonantovelvollisuudella tarkoitetaan rakennustyömailla 1.7.2014 käyttöön otettua työntekijöitä ja rakennusurakoita koskevaa uutta tiedonantovelvollisuutta. Uusista velvoitteista on säädetty verotusmenettelylaissa (1558/1995) ja työturvallisuuslaissa (738/2002).

HE:n (92/2012) mukaan lainsäädäntömuutoksen tavoitteena on:

- rakentamisen alalla toimivien pimeiden yritysten ja työntekijöiden saaminen verotuksen piiriin
- viranomaisten tiedossa olevien yritysten ja työntekijöiden pimeiden tulojen saaminen verotuksen piiriin
- verotulojen kasvu
- harmaan talouden määrän vähentyminen rakennusalalla, joka tervehdyttäisi alan kilpailutilannetta ja parantaisi rehellisesti toimivien yritysten kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä markkinoilla

Rakentamista koskeva työntekijä- ja urakkatietojen ilmoittamismenettelyn laajentaminen on ollut hankkeena mukana Tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmassa vuosille 2012–2015. Toimintaohjelman tavoitteena on ollut muun muassa vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Hallituksen esityksen mukaan uudistus **tehostaa verovalvontaa**, minkä ennakoidaan lisäävän yrityksiltä ja työntekijöiltä kertyvien verotulojen ja työnantajasuoritusten määrää[1].

Rakentamisalaan on viime vuosina kohdistettu lisäksi useita muita harmaan talouden torjuntaa tehostavia lainsäädäntömuutoksia, kuten käännetty arvonlisäverovelvollisuus, veronumerorekisteri ja tilaajavastuulain muutokset. Useat samaan toimialaan kohdistuneet lähekkäin tapahtuneet lainsäädäntö- ja toimintatapojenmuutokset vaikeuttavat yksittäisen muutoksen vaikutusten arviointia.

Selvityksen tavoitteena on tutkia ja havainnoida selvityksessä käytössä olevasta aineistosta lainsäädäntömuutoksen vaikutuksia rakentamisen toimialalla, muun muassa vaikutuksia Verohallinnolle ilmoitettuun toimialan palkkasummaan ja siitä määräytyvään verokertymään. Selvityksessä tarkastellaan myös ilmoittamista ja ilmoittajia. Lisäksi tutkitaan rakentamisen toimialan yritysten rekisterissä olevia perustietoja, joiden kautta muodostuu kokonaiskuva ilmoittamisen piirissä olevista toimialan yrityksistä.

[1] HE 92/2012 s. 8

2 ILMOITUSVELVOLLISUUS VEROTUSMENETTELYLAISSA

Urakka- ja työntekijätiedot annetaan rakentamisilmoituksella Verohallinnolle kuukausittain. Tiedot annetaan viimeistään kohdekuukautta toiseksi seuraavan kuukauden viidentenä päivä, esimerkiksi tammikuun tiedot annetaan viimeistään maaliskuun viidentenä päivänä. Jos määräpäivä on viikonloppu tai muu pyhäpäivä, siirtyy määräpäivä seuraavaksi arkipäiväksi.

2.1 PÄÄTOTEUTTAJA ANTAA TYÖNTEKIJÄTIEDOT

Verotusmenettelylain 15 b §:n mukaan yhteisen rakennustyömaan pääurakoitsijan tai muun päätoteuttajan velvollisuutena on ilmoittaa kuukausittain Verohallinnolle tiedot kaikista työmaalla työskentelevistä työntekijöistä, työnantajista, itsenäisistä työnsuorittajista sekä vuokratyönteettäjistä. Ilmoitettaviin tietoihin kuuluvat pakollisten yksilöinti- ja yhteystietojen lisäksi tiedot työnantajan kotivaltiosta, työ- ja toimeksiantosuhteen laadusta sekä Suomessa työskentelyyn, oleskeluun ja vakuuttamiseen liittyvät tiedot.

Jokainen työmaalla työskentelevä yritys on velvollinen toimittamaan päätoteuttajalle tiedot omista työntekijöistään samoin kuin itsenäinen työnsuorittaja omalta osaltaan. Työntekijätietojen osalta rakentamisen käsite on laajempi kuin urakkatiedoissa. Rakennustyötä on maan alla ja päällä sekä vedessä tapahtuvaan rakennuksen ja muun rakennelman uudis- ja korjausrakentamiseen ja kunnossapitoon sekä näihin liittyvään asennustyöhön, purkamiseen, maa- ja vesirakentamiseen sekä rakentamista koskevaan suunnitteluun. Rakennustyötä on lisäksi näitä töitä koskevan rakennushankkeen valmistelu ja suunnittelu.[2] Työntekijäilmoitus annetaan vain, jos rakennuttajan ostamien urakoiden kokonaisarvo työmaalla on yli 15 000 euroa ilman arvonlisäveroa.

2.2 TILAAJA ANTAA URAKKATIEDOT

Verotusmenettelylain 15 c §:n mukaan urakkaa koskevista tiedoista tiedonantovelvollisia ovat rakentamispalvelua tilaavat tahot, joille suoritetaan arvonlisäverolain (1501/1993) 31.3 §:ssä tarkoitettua rakentamispalvelua, rakennustelineiden pystytys- tai purkutyötä tai joille vuokrataan työvoimaa edellä mainittuihin tarkoituksiin. Tilaajana voi toimia muun muassa rakennuttaja, pääurakoitsija, sivu-urakoitsija tai aliurakoitsija.

Alihankintaketjussa jokainen aliurakoitsija on omalta osaltaan tiedonantovelvollinen aliurakoitsijoistaan, jolloin kukin tilaaja ilmoittaa tiedot ostamistaan urakoista ja vuokratyövoiman käytöstä Verohallinnolle.[3] Tilaajan tulee toimittaa tarpeelliset yksilöinti- ja yhteystiedot palvelua suorittavista yrityksistä sekä tiedot toimeksiannon lajista, kestosta ja työmaan sijainnista sekä maksetuista vastikkeista. Urakkailmoitus annetaan vain, jos urakkasopimuksen arvo on yli 15 000 euroa ilman arvonlisäveroa.

2.3 RAKENNUTTAJANA OLEVAN LUONNOLLISEN HENKILÖN TIEDONANTOVELVOLLISUUS

Verotusmenettelylain 15 d §:n mukaan rakennuttajana toimiva yksityishenkilö on tiedonantovelvollinen, kun rakentamiseen, korjaamiseen tai maapohjaan kohdistuvaan työhön on haettava rakennuslupaa. Rakennuttajan on annettava tiedot rakennustyön suorittaneista yrityksistä ja näille maksetuista suorituksista. Työn tehneiden yritysten työntekijöitä ei kotitalouden tarvitse ilmoittaa. Jos rakennuttaja on itse palkannut

[2] Valtioneuvoston asetus rakennustyön turvallisuudesta (205/2009) 1 §

[3] https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Rakentamiseen_liittyva_tiedonantovelvoll#2 Tilaajan velvollisuus antaa urakkaa koskevia tietoja (ns.urakkatiedot)_

työntekijän, työntekijätiedot ilmoitetaan samoin kuin työntekijöille maksetut palkat ja muut vastikkeet. Tiedot tulee antaa ennen rakennuksen käyttöönottoon liittyvää loppukatselmusta. Loppukatselmusta varten rakentamisilmoitus on annettava, vaikka rakennustyö tai osa siitä on tehty ennen lain voimaantuloa (1.7.2014).

Yksityishenkilön tai kotitalouden tiedonantovelvollisuus kattaa ainoastaan hänen itsensä tekemät sopimukset. Jos kotitalouden rakennuttamishankkeissa toimii urakoitsijana esimerkiksi rakennusliike tai talotehdas (esimerkiksi omakotitalon rakentamisen yhteydessä), kotitalous ilmoittaa tekemänsä sopimuksen talotehtaan tai rakennusliikkeen kanssa ja ainoastaan itse palkkaamansa työntekijät, jos sellaisia on. Kyseisten yritysten tiedonantovelvollisuus määräytyy urakkailmoitusten ja työntekijäilmoitusten tiedonantovelvollisuuden perusteiden mukaisesti. Kukin urakoitsija on siten tiedonantovelvollinen omasta aliurakastaan myös omakotityömaalla. Päätoteuttajaksi nimetty talotehdas tai rakennusliike on tiedonantovelvollinen kaikista työntekijöistä yhteiseksi rakennustyömaaksi muodostuneella omakotityömaalla.

Verohallinto on antanut päätöksen rakentamiseen liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta, jossa määrätään tarkemmin tiedonantovelvollisuuden sisällöstä.[4]

Kaavio 1. Urakka- ja työntekijätietojen ilmoittaminen Verohallinnolle

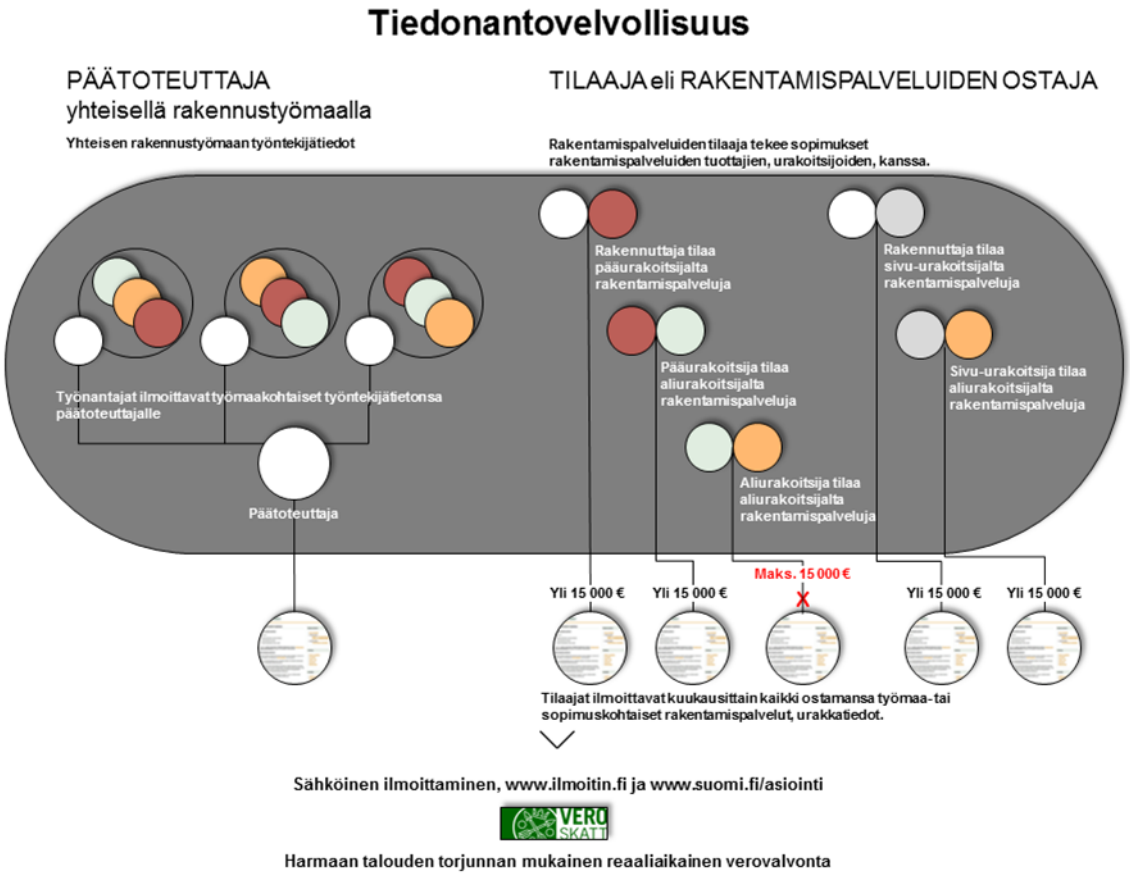

[4] Verohallinnon päätös rakentamiseen liittyvästä tiedonantovelvollisuudesta 11.3.2016: https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_paatokset/2016/Verohallinnon_paatos_rakentamiseen_liitt(39461)

3 RAKENTAMISEN UUDESTA TIEDONANTOVELVOLLISUUDESTA VERKKOMEDIASSA

Harmaan talouden selvitysyksikkö on seurannut harmaata taloutta koskevaa uutisointia mediassa yksikön perustamisesta vuodesta 2011 lähtien. Vuonna 2014 rakentamisen laajennettua tiedonantovelvollisuutta koskeva lainsäädäntöuudistus sai paljon palstatilaa systemaattisessa verkkomedian harmaan talouden seurannassa.

Vuoden 2014 ensimmäisellä puoliskolla kaikista verkkomediassa harmaata taloutta käsittelevistä artikkeleista hieman yli viidesosa käsitteli rakentamiseen liittyviä teemoja. Seurantajaksolla eniten palstatilaa saanut yksittäinen asiakokonaisuus oli rakennusalan urakka- ja työntekijätietojen ilmoitusmenettelyn muuttuminen lakisääteiseksi 1.7.2014. Puolivuotisjakson seurantaan on tarttunut teemaan liittyen seitsemän Verohallinnon tiedotetta ja 74 aihetta käsittelevää artikkelia. Uudistus pysyi tasaisesti julkisuudessa koko seurantajakson ajan ja selkeän pääroolin uuden lainsäädännön tulkinnassa sai Verohallinto.

Vaikka rakennusalan harmaan talouden torjuntatoimien kuvaukset vaikuttavat kulkevan seurantajaksolla myötätuulessa, niin aineistosta on kuitenkin nähtävissä monenlaisia epäilyksiä ja odotuksia, jotka kohdistuvat ”kasvavaan sääntelyyn” ja tätä kautta Verohallintoon ja ylipäätään harmaan talouden torjunnan tuloksiin. Rivien välistä on luettavissa, että kiitos harmaan talouden torjunnasta – siltä osin kun se tervehdyttää kilpailua alalla, kuuluu rakennusalan järjestöille. Tämän jälkeen vastuu siirtyykin Verohallinnolle ja siihen kuuluu muun muassa ”hallinnollisen taakan kasvu, byrokratian lisääntyminen, laintulkinta ja mittaamattoman tiedonmäärän valvonta”.[5]

Vuoden 2014 jälkimmäisellä puoliskolla verkkomediassa käyty harmaan talouden keskustelu vaikuttaa havaintojen mukaan kiinnittyvän voimakkaasti toimialoihin, joihin myös lakisääteiset harmaan talouden torjuntatoimet kohdistuvat. Kuten edelliselläkin jaksolla, myös toisella vuosipuoliskolla suurin osa aineistosta liittyy rakentamisen aihepiiriin ja tyypillisin artikkeli kertoo rakennusalan uudesta ”ilmoitusvelvollisuudesta”, jolla nimityksellä laajennettua ilmoitusmenettelyä käsitellään mediassa.

Seurantajaksolla teemaan liittyviä artikkeleita tarttui verkkomedian seurantaan 59 kappaletta ja lisäksi seitsemän Verohallinnon tiedotetta. Aineistosta voi havaita, että ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä kritiikki ja vaatimukset Verohallintoa kohtaan lisääntyivät vuoden loppua kohden mediassa. Aihepiiriltään rakentamista koskevissa artikkeleissa kuuluu pääroolissa Verohallinnon ääni, kuten myös edellisellä puolivuotisjaksolla.[6]

Vuoden 2015 keväällä rakentaminen ja uusi ilmoitusvelvollisuus teemana eivät verkkomediaseurannassa saaneet edellisen vuoden kaltaista merkitystä, vaan harmaa talous -seuranta täyttyi eduskuntavaalin ympärillä käytävästä harmaaseen talouteen liittyvästä keskustelusta. Sama linja jatkui myös vuoden 2015 toisella puoliskolla.

Harmaa talous -seurannan rajauksesta johtuen mediaseurantaan ovat tarttuneet vain ne havainnot ja artikkelit, joissa on mainittu niin harmaan talouden käsite kuin edellä mainittu lainsäädäntöuudistus. Tämä näyttää rajanneen aineistosta varsinkin vuoden 2015 aikana artikkelit, joissa lainsäädäntö oli ikään kuin ”kypsynyt tunnetuksi”, eikä sitä ole enää kuvattu esimerkiksi osana harmaan talouden torjuntaa, vaan ”jo tunnettuna” ilmoitusmenettelynä. Havaintojen mukaan keskustelu laajennetusta ilmoitusmenettelystä näyttääkin siirtyneen vuoden 2015 kuluessa enemmän itse ilmoitusmenettelyn ympärille.

[5] Harmaa talous verkkomediassa 1.1.2014 – 30.6.2014, HTSY selvitys 12/2015
[6] Harmaa talous verkkomediassa 1.7.2014 – 31.12.2014, HTSY selvitys 13/2015

4 JÄSENKYSELY – RAKENNUSALAN YRITYKSET JA HARMAA TALOUS

Työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta tilintarkastusyhteisö DHS Oy Audit Partners on tehnyt helmikuussa 2016 selvityksen[7], jonka tarkoituksena on ollut kartoittaa työmarkkinaosapuolten ja harmaan talouden torjunnan kannalta keskeisten toimialajärjestöjen jäsenyritysten näkemyksiä harmaan talouden eri aloilla aiheuttamista ongelmista ja tarvittavista toimenpide-ehdotuksista. Selvitystyön tavoitteena on ollut tuottaa tausta-aineistoa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntastrategian valmistelua varten. Selvitystyö koostui haastatteluista ja kolmen toimialajärjestön jäsenyrityksille tehdystä verkkokyselystä. Verkkokysely tehtiin Rakennusteollisuus RT ry:n jäsenyrityksille.[8]

Yleisesti järjestöjen ja yhteisöjen toimenpide-ehdotuksissa vahvasti esille noussut teema tietojen saannin ja tiedonkulun parantamisesta sai niin ikään kannatusta myös rakennusalan järjestöiltä. Järjestöt kannattivat viranomaisten keskinäisen tietojenvaihdon parantamista ja tiedonvaihdon esteiden poistamista. Lisäksi esille nousi muun muassa yritysten oman tietojenantovelvollisuuden yksinkertaistaminen ja keventäminen siten, että kerran annettu tieto olisi kaikkien sitä tarvitsevien ja siihen oikeutettujen viranomaisten käytössä. Järjestöt myös näkivät, että tietojenantovelvollisuutta ja tietojen hyväksikäyttöä voitaisiin merkittävästi tehostaa hyödyntämällä digitaalisia ratkaisuja.

Rakennusalan näkemyksiä

Kyselyn perusteella rakennusalan järjestöt[9] olivat yksimielisiä siitä, että rakennusalalle ei pitäisi nykytilanteessa säätää mitään uusia velvoitteita. Tähän mennessä toteutetut harmaan talouden torjuntatoimet tulisi saada toimimaan kehittämällä tietojen hyväksikäyttöä muun muassa digitaalisten ratkaisujen ja sidosryhmäyhteistyön avulla, välttämällä tietojen moninkertaista keräämistä sekä purkamalla tietojen saannin ja vaihdon esteitä. Erityistä huolta herätti se, ettei Verohallinnolta ole saatu todellisia näyttöjä paljon työtä aiheuttavan laajennetun ilmoittamisvelvollisuuden avulla saavutetusta harmaan talouden torjunnan tehostumisesta.

Rakennusalan yrityskyselyyn vastasi 279 Rakennusteollisuus RT ry:n erikokoista ja urakkaketjujen eri osissa toimivaa jäsenyritystä. Vastaajien arviot harmaan talouden tapahtuneesta ja ennakoidusta kehityksestä eivät ole olennaisesti muuttuneet vuonna 2014 toteutettuun kyselyyn verrattuna. Kaikista toteutetuista toimenpiteistä huolimatta 56 prosenttia vastaajista pitää harmaan talouden aiheuttamaa kilpailuhaittaa vähintään kohtalaisena ja 68 prosenttia uskoo hävinneensä tarjouskilpailussa ainakin joskus potentiaaliselle harmaan talouden harjoittajalle. Verrattuna matkailu- ja ravintola-alan tai kuljetusalan yrityksiin, rakentamisen alan yritykset näkivät harmaan talouden aiheuttaman kilpailuhaitan vähäisempänä toteutettujen torjuntatoimenpiteiden ansiosta.

Vastaajista 15 prosenttia arvioi, että talonrakennusalalla harmaa talous tulee kasvamaan vähintään jonkin verran seuraavien viiden vuoden ajanjaksolla. Kun taas vastaajista vajaa 40 prosentti uskoo tilanteen pysyvän jokseenkin ennallaan ja noin 45 prosenttia arvioi, että harmaa talous tulee vähenemään vähintään jonkin verran seuraavien viiden vuoden aikana. Maanrakennusalalla arviot harmaan talouden kehityksestä nähtiin hieman synkempinä kuin talonrakennuspuolella.

[7] TEM: Selvitys harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan tehostamiseksi tarvittavista toimenpiteistä, Loppuraportti 22.3.2016
[8] Selvitystyöstä ovat vastanneet johtava asiantuntija Matti Rinne ja asiantuntija Maria Vuopala (DHS Oy Audit Partners / Crowe Hor-wath -jäsenyhtiö) sekä verotusneuvos Markku Hirvonen (Harmaa Hirvi Oy)
[9] Rakennusteollisuus RT ry ja Rakennusliitto ry

Vastoin oletuksia tutkimuksessa havaittiin, että rakennusalan yrityksen koolla ei ollut mitään systemaattista vaikutusta arvioihin harmaan talouden kehityksestä eikä sen aiheuttamasta kilpailuhaitasta. Pienimmillä yrityksillä oli kuitenkin tulevasta harmaan talouden kehityksestä hieman muita pessimistisempi kuva.

Rakennusalan epäterveen kilpailun ilmenemismuodoista vastaajat pitivät merkittävimpänä perinteisiä pimeitä urakoita yksityisillä pienrakennustyömailla. Haitallisena terveen kilpailun kannalta pidettiin lisäksi pimeää, verovapaata tai alipalkattua työvoimaa käyttävät ulkomaiset yritykset korjausrakentamisessa ja uudisrakennustyömailla.

Kyselyssä yrityksiä pyydettiin myös arvioimaan voimassa olevien seitsemän rakennusalaa koskevan toimenpiteen vaikuttavuutta harmaan talouden torjunnassa asteikolla[10] 1–5. Uutta laajennettua tiedonantovelvollisuutta koskevat toimenpiteet sijoittuivat arvioinnissa keskikastiin. Tiedonantovelvollisuus tilaajan alihankkijoista sai vastaajilta keskiarvon 3,30 ja tiedonantovelvollisuus työmaan työntekijöistä keskiarvon 3,26. Ilmoitusvelvollisuutta tehokkaampina uudistuksina harmaan talouden torjunnan kannalta pidettiin tilaajavastuulakia sekä veronumeroa ja kulunvalvontaa työmailla.

Vastaajat arvioivat lisäksi asteikolla[11] 1–5 rakennusalaa koskevien toimenpiteiden aiheuttamaa hallinnollista taakkaa yrityksille. Toimenpiteiden yrityksille aiheuttama hallinnollinen taakka oli vastaajien mielestä suurin työntekijöitä ja alihankkijoita koskevan ilmoitusvelvollisuuden osalta. Ilmoitusvelvollisuus työmaan työntekijöistä sai vastaajilta hallinnollisen taakan arvioinnissa keskiarvon 3,46 ja tilaajan ilmoitusvelvollisuus käyttämistään alihankkijoista keskiarvon 3,37. Arvioitavina olevista toimenpiteistä vähiten hallinnollista taakkaa aiheutti hankintalainsäädäntö vastausten keskiarvolla 2,61.

Kyselyssä yrityksiä pyydettiin myös arvioimaan harmaan talouden torjunnan tehostamiseksi esitettyjä kehittämisehdotuksia asteikolla[12] 1-5. Rakentamista koskevaan tiedonantovelvollisuuteen liittyviä ehdotuksia oli kahdestatoista ehdotuksesta kolme. Nämä kaikki kolme ehdotusta saivat rakentamisen alan yrityksiltä vahvaa kannatusta. Kehittämisehdotuksista tärkeysjärjestyksessä kolmannelle sijalle keskiarvolla 4,57 nousi ehdotus, jonka mukaan viranomaisvalvonta tulisi rationalisoida niin, että kerran viranomaiselle annettu tieto olisi muidenkin viranomaisten käytettävissä. (esimerkiksi verottajalle annetut tiedot alihankkijoista tilaajavastuutarkastajien käytettävissä). Kuudennelle sijalle keskiarvolla 4,43 sijoittui ehdotus, jonka mukaan verottajalle tulisi säätää velvollisuus tiedottaa ilmoitusvelvollisuuden avulla saaduista tuloksista. Ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä kehittämisehdotus, jonka mukaan verottajalle ilmoituksia lähettäneillä yrityksillä tulisi olla oikeus saada palautetieto ilmoituksiin sisältyvien yritysten rikkeistä ja laiminlyönneistä sijoittui arvioinnissa sijalle seitsemän keskiarvolla 4,30.

Voidaan todeta, että kyselyn perusteella valtaosa vastaajista piti rakentamisen toimialalla voimassa olevaa sääntelyä tarpeellisina. Toiveet kohdistuivatkin enemmän nykyisten menettelyjen kehittämiseen erityisesti digitalisointia hyväksikäyttäen.

[10] 1 = ei merkitystä, 5 = erittäin suuri merkitys
[11] 1 = ei merkitystä, 5 = erittäin suuri merkitys
[12] 1 = täysin erimieltä, 5 = täysin samaa mieltä

5 RAKENTAMISILMOITUKSEN TIETOJEN HYÖDYNTÄMINEN VEROTUKSESSA JA VEROVALVONNASSA

Rakentamista koskevan uuden ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tehostaa verovalvontaa.[13] Laajennettu tiedonantovelvollisuus on ollut tätä kirjoitettaessa voimassa noin kaksi ja puoli vuotta. Menettelyn tultua voimaan osa asiakkaista on kokenut vaativana erityisesti tietojen antamisen oikean sisältöisenä Verohallinnolle. Tämä näkyi varsinkin alkuvaiheessa ilmoitettujen tietojen laadussa puutteina ja virheellisenä tietona. Lain voimaantulon jälkeen Verohallinto on panostanut ennen kaikkea tiedonantovelvollisten neuvontaan ja ohjaukseen.

5.1 RAKSI-HANKKEEN RAHOITUS OSANA HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAA

Verohallinnolle myönnettiin harmaan talouden torjuntaan lisärahoitusta hallitusohjelmassa[14] yhteensä 20 miljoonaa euroa vuosille 2012–2015. Raksi-hanketta, joka tarkoittaa uutta urakka- ja työntekijätietoja koskevaa ilmoitusmenettelyä, ei ole käsitelty erikseen omana rahoituskohteena, vaan hankkeen rahoitus on katettu sekä harmaan talouden torjunnalle myönnetystä erillisrahoituksesta että Verohallinnon toimintamenoista. Toisaalta samaan aikaan Verohallintoon kohdistuneet yleisen taloudellisen tilanteen heikentymisestä johtuneet menosäästöt ovat pakottaneet Verohallinnon arvioimaan uudelleen myös tähän liittyviä henkilötyövuosien (htv) kohdennuksia.

Verohallinto arvioi lisärahoituksen hakuvaiheessa vuonna 2011, että henkilötyövuosia tarvitaan verotunnisteen, kulkulupien ja urakkatietojen asiakaspalveluun ja ohjaukseen, ilmoitusvalvonnan asiointiin, säännönmukaisen verotuksen ja verotarkastuksen verovalvontaan yhteensä 114 htv:tä vuonna 2013 ja 109 htv:tä vuosina 2014 ja 2015. Haettua lisärahoitusta ei myönnetty täysimääräisenä. Myönnetyllä lisärahalla voitiin toteuttaa noin 77 prosenttia arvioidusta henkilöstön tarpeesta. Toteutumatta jääneet henkilöstövoimavarat on leikattu lähes 100 prosenttisesti verovalvonnasta.

Verohallinto arvioi harmaan talouden valvontaan kohdistettavien resurssien olevan samalla tasolla vuonna 2016 kuin vuonna 2015. Harmaan talouden verotarkastuksiin kaikkien toimialojen osalta kohdennetaan yhteensä 142 htv:tä, minkä lisäksi rakennusalan urakka- ja kulkulupatietojen valvontaan kohdistetaan yhteensä 20 htv:tä. Kaikkiaan harmaan talouden torjuntaan kohdennettiin vuonna 2016 noin 310 henkilötyövuotta. [15]

5.2 RAKENTAMISILMOITUKSET VEROVALVONNASSA

5.2.1 YRITYSTEN VEROVALVONTA

Verohallinto on hyödyntänyt rakentamisilmoituksilta kerättyjä urakkatietoja urakoitsijayritysten rekisteröintiaseman valvonnassa. Rakentamisilmoitusten perusteella rekisteröitymätön yritys on merkitty Verohallinnon rekistereihin. Lisäksi vertailutietojen avulla on saatu tietoa ulkomaisista yrityksistä sekä heidän toiminnastaan Suomessa, jolla on voitu arvioida muun muassa kiinteän toimipaikan muodostumista tuloverotuksessa ja arvonlisäverotuksessa.
Jos yrityksillä on valvonnassa havaittu tulo- ja arvonlisäverotukseen vaikuttavia puutteita, Verohallinto on tarvittaessa maksuunpannut puuttuvat verot arviona. Verotustoimenpiteiden

[13] HE 92/2012 s. 8
[14] Valtioneuvoston kehyspäätös 5.10.2011
[15] Tiedot perustuvat Verohallinnon suunnittelupäällikkö Kari Lamminsivun tätä selvitystä varten laatimaan muistioon

lisäksi perusvalvonnassa on tehty aloitteita verotarkastuksen tekemiseksi, mikäli tiedonantovelvollisten tai ilmoitusten kohteena olevien verovelvollisten verotusta koskevien velvoitteiden hoitamisessa on havaittu puutteita.

5.2.2 TYÖNTEKIJÖIDEN VALVONTA TULOVEROTUKSESSA

Henkilöasiakkaiden tuloverotuksen valvonnassa työntekijäilmoitusten tietoja on hyödynnetty vuosina 2015–2016. Tuloverotuksen valvontaan on valittu henkilöitä, 1) jotka ovat rakentamisilmoitusten perusteella työskennelleet Suomessa, 2) joiden palkkatuloihin Suomella on todennäköisesti verotusoikeus, 3) joille ei ole annettu työnantajan vuosi-ilmoitusta palkoista tai jotka eivät ole itse ilmoittaneet palkkatuloja Verohallintoon ja 4) jotka eivät ammatin- tai liikkeenharjoittajia. Vuosina 2015–2016 tuloverotuksessa on valvottu näillä perusteilla yhteensä 2 486 asiakasta. Asiakasjoukkoon sisältyi 78 rajoitetusti verovelvollista, muut olivat yleisesti verovelvollisia.

Asiakkaiden verotukseen tehtyjen muutosten määrää mitataan usein verottajan kädenjäljellä. Valvotuista 2 486 asiakkaasta yhteensä 1 065 asiakkaalle (n. 43 %) kirjattiin kädenjälkenä tulon lisäystä, jonka yhteismäärä oli 12,7 miljoonaa euroa. Tulon lisäys ei ole vielä lopullinen, koska asiakkailla on mahdollisuus hakea muutosta maksuunpantuihin veroihin.

Vuonna 2015 tutkittiin, miksi asiakkaille ei tuloutettu tuloja tuloverotuksen valvonnassa. Selittäviä tekijöitä oli useita: osassa tapauksista Suomen ja asiakkaan kotivaltion välinen verosopimus esti tulon verottamisen siitäkin huolimatta että valvottavat asiakkaat pyrittiin valitsemaan siten, ettei tällaisia tapauksia tulisi käsiteltäväksi. Valvontaan valittujen asiakkaiden joukossa oli myös palkattomia harjoittelijoita, joiden osalta ilmoitettavaa tai verotettavaa tuloa ei ollut syntynyt. Lisäksi verottamatta jättämisen syitä olivat virheelliseksi osoittautunut rakentamisilmoitus ja asiakkaan kiistäminen.[16]

5.2.3 ERITYISALOJEN VALVONTARYHMÄ JA RAKENTAMISILMOITUKSET

Rakentamisen tiedonantomenettelyä valvomaan perustettiin Verohallintoon erityisalojen valvontaryhmä. Tämän ryhmän tehtäviin kuuluu rakentamisilmoitusten perusteella ilmoittamisen valvonta, ulkomaisten sekä kotimaisten yritysten ja yhteisöjen rekisteröintien sekä arvonlisäveron ja työnantajasuoritusten oikeellisuuden tutkiminen, kiinteiden toimipaikkojen tutkiminen sekä työntekijöiden verotuksellisen aseman tutkiminen. Erityisalojen valvontaryhmän toimintaa on kehitetty ensimmäisten vuosien kokemusten perusteella.

Rakentamisilmoituksilla esiintyvien virheiden johdosta valvonnan tehokkuus on kärsinyt. Tämän vuoksi valvontaryhmässä on panostettu erityisesti rakentamisilmoitusten antamisen ohjaukseen ja neuvontaan. Rakentamisilmoitusten sisällön laatu on parantunut ohjauksen myötä, vaikka edelleen tietyn tyyppisiä virheitä esiintyy.

Yksi suurimmista valvontaan vaikuttavista ongelmista on, että rakentamisen tiedonantovelvollisuuden perusteita ei yleisesti tunneta riittävän hyvin. Työntekijätiedot, urakkatiedot ja kotitalouden rakentamistyöilmoitukset annetaan kaikki itsenäisillä perusteilla, jotka on kerrottu edellä tämän selvityksen 2 kappaleessa. Urakkatietojen osalta tiedonantovelvollisuus sekoitetaan helposti käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamiseen. Lisäksi urakkasummien ilmoittamisen kohdentamisessa oikealle kuukaudelle on parannettavaa.

Suoraan erityisalojen valvontaryhmän toiminnan tuloksena ennakkoverojen, arvonlisäverojen sekä työnantajasuoritusten määrät lisääntyivät noin 3 miljoonaa euroa vuona 2015. Vuoden

[16] Lähde Verohallinnon Henkilöverotusyksikkö ylitarkastaja Jarno Tuimala

2016 aikana valvontaa on tehostettu siten, että painopisteeksi otettiin rakentamisilmoitusten antaminen ja valvontaa on ryhdytty suorittamaan entistä kokonaisvaltaisemmin. Vuonna 2016 erityisalojen valvontaryhmän toimenpiteiden suorana seurauksena ennakkoverojen, arvonlisäveron ja työnantajasuoritusten määrä kasvoi 20 prosentilla noin 3,6 miljoonaan euroon. Näissä luvuissa ei ole huomioitu välillisiä vaikutuksia, joita syntyy rekisteröinnin toimenpiteiden jälkeen tuloverotuksessa, arvonlisäverotuksessa sekä työnantajasuoritusten kertymisessä.

Kehittämistarpeet

Käytännön valvontatyössä on havaittu, että tilaajan käsitettä tulisi selkeyttää. Laissa verotusmenettelystä 15 c §:ssä säädetään, että urakkatiedot antaa tilaaja, mutta laissa tai sen esitöissä ei ole määritelty, mitä tarkoitetaan tilaajalla. Tilaajan määritelmällä on olennaista vaikutusta siihen, mitä tietoja verovalvonnassa voidaan vertailla. Nykytilassa tilaaja on käsitetty sopimusoikeudellisesta näkökulmasta. Tämä tulkinta kuitenkin vaikeuttaa arvonlisäverotuksen laskutusliikenteen seurantaa kun tilaajana voi olla eri taho kuin laskun maksaja. Mikäli urakkatiedoilla halutaan muun ohella valvoa myös arvonlisäveron oikeellisuutta, tulisi arvonlisäverotuksessa yleiset edelleen laskutustilanteet ottaa huomioon tiedonantovelvollisuuden muodostumisen perusteita arvioitaessa tulevaisuudessa. Lisäksi perustajaurakoinnissa perustettavan asunto- tai kiinteistöosakeyhtiön tiedonantovelvollisuutta tilaajana tulisi arvioida uudelleen, koska urakkatiedot käytännössä antaa useimmiten rakennusliike.

Rakentamisilmoituksen tietosisällön lisäksi rakentamisilmoitusten laiminlyönnin seuraamuksia tulisi kehittää. Nykytilassa laiminlyöntimaksu ei ohjaa riittävän tehokkaasti ilmoituksen antamiseen, jos laiminlyöntimaksun määrä on liiketoimintaan nähden vähäinen. Ennakkoperintärekisterin poistamisen edellytyksiä tulisi selkeyttää rakentamisilmoitusten laiminlyöntien osalta. Rakentamisilmoitusten laiminlyönti tulisi ottaa huomioon ennakkoperintärekisteriin merkitsemisen ja sieltä poistamisen edellytyksinä samoin kuin muut veroilmoitukset. Erityisalojen valvontaryhmän näkemykset rakentamisilmoittamisen haasteista ja kehittämistarpeista ovat muilta osin pitkälti yhtenevät jäljempänä kohdassa 5.3.4 verotarkastuksen esille nostamien asioiden kanssa. [17]

5.2.4 RAKENTAMISILMOITUKSEN HYÖDYNTÄMINEN OSANA VEROVALVONNAN KEHITTÄMISTÄ

Verohallinto kehittää rakentamisilmoitustietoihin perustuvaa verovalvontaa osana jatkuvaa verovalvontaa ja Valmis-hanketta[18]. Valmis-hankkeessa kehitetään Verohallinnolle ohjelmistoa, jossa muun muassa rakentamisilmoitustietojen kerääminen asiakkailta helpottuu ja tietojen käsittely sekä niiden perusteella tehtävät verovalvontatoimenpiteet nopeutuvat ja tehostuvat. Rakentamisilmoitustietojen hyödyntäminen tulee erityisesti vaikuttamaan tietojen antamisen automaattiseen valvontaan ja hyödyntämiseen tulevaisuudessa.

Ilmoitusvalvonnan näkökulmasta menettelyssä on ollut haasteena rakennustyömaiden tunnistaminen ja niiden yhdistäminen työmaalla toimiviin yrityksiin käytössä olevilla tunnisteilla. Ilmoitusvalvontaa ei ole pystytty luotettavasti kohdentamaan alihankintaketjuihin työmaan tunnistamiseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Voimassa olevan ohjeen mukaan työmaan sijainnista on annettava vähintään jokin seuraavista tiedoista: ulkopuolisen palveluntarjoajan työmaata identifioiva numero, tilaajan tai päätoteuttajan työmaan numero, sopimuksen numero[19] työmaan lähiosoite tai

[17] Kohdan 5.2.4 teksti Verohallinnon Henkilöverotuksen Ohjaus- ja kehittämisyksiköstä ylitarkastaja Tanja Runonen
[18] Valmis-hanke on Verohallinnon toiminnan suurin kehittämishanke vuosina 2013 – 2019, joka uudistaa verotusohjelmistot.
[19] Työmaan yksilöinti sopimuksen numerolla on ollut mahdollista 1.1.2016 alkaen.

vapaamuotoinen teksti työmaan sijainnista. Ilmoittajan valinnaisuudesta johtuen tieto työmaan sijainnista ei ole käytännössä aina valvonnan käytettävissä. Verohallinnossa on keskusteltu yhteisen työmaarekisterin tarpeellisuudesta.

Tulorekisterin käyttöönotto 1.1.2019 tulee vaikuttamaan työntekijöiden sekä vuokratyövoiman valvontaan. Lainsäädäntömuutoksen myötä tulorekisterin tiedot tulevat korvaamaan nykytilassa käytössä olevat vuosi-ilmoitukset. Tulorekisteriin ilmoitettavat työntekijöiden tiedot ilmoitetaan suoritusten maksuajankohdan mukaisesti. Tietojen ilmoittaminen tulorekisteriin ei ole sidottu työntekijöiden työskentelyn ajalliseen seurantaan, kuten rakentamisilmoitusten työntekijätiedoissa. Tulevaisuudessa tulorekisteristä saatavia tietoja ja rakentamisilmoitusten työntekijätietoja voidaan vertailla keskenään, jotta voidaan havaita, ovatko työnantajat huolehtineet tarpeellisten tietojen antamisesta tulorekisteriin ja rakentamisilmoituksille.

Verohallinnon yhteistyö Viron viranomaisten kanssa on muun tiedon ohella sisältänyt rakentamisilmoitusten tietojen vaihtoa. Yhteistyötä ja tietojenvaihtoa Viron kanssa edistetään myös tulevaisuudessa. [20]

5.3 VEROTARKASTUS JA RAKENTAMISILMOITUKSET

Verohallinnon Raksa-projekti on tehnyt sidosryhmien kanssa yhteistyötä rakentamisilmoituksen käyttöönottamisessa, lainsäädännön tulkinnoissa ja raportoinnin käytännön järjestämisessä ennen ja jälkeen lain voimaan tulon. Verotarkastukseen on luotu uuden ilmoitusmenettelyn myötä uusia toimintatapoja ja verotarkastajia on koulutettu. Yhteistyötä Verohallinnon sisällä verotarkastuksen ja verovalvonnan välillä on tiivistetty.

Verotarkastuksen Raksa III ja IV -projekteissa on vuodesta 2015 alkaen tarkastettu rakentamisilmoituksiin liittyvän tiedonantovelvollisuuden toteutumista rajatuilla tarkastuksilla sekä rakennustyömaille että yrityksiin. Annettujen ilmoitusten perusteella havaittiin, että osalta tiedonantovelvollisia puuttui ilmoituksia tai ilmoitukset oli annettu virheellisinä.

Rakennustoimialaa koskevia verotarkastuksia suoritetaan vuosittain noin 600–800. Näiden tarkastusten perusteella tehdään yrityksille verojen maksuunpanoesityksiä 26–32 miljoonan euron arvosta vuosittain. Tarkastuksista harmaan talouden tarkastuksiksi luokitellaan noin 30 prosenttia. Maksuunpanoesityksistä yli puolet perustuu harmaan talouden tarkastuksiin. Tilastoissa näkyvät vain valmistuneet verotarkastukset ja vuodelta 2015 valmistuneet tarkastukset kohdistuvat pääosin aikaan ennen rakentamisilmoituksia koskevan lain voimaan tuloa. Lisäksi Verohallinto noudatti aluksi niin sanottua kevennettyä ilmoitusmenettelyä ja rakentamisilmoituksella vaaditut tiedot tuli antaa täysimääräisesti vasta 1.1.2015 alkaen.

5.3.1 VEROTARKASTUKSEN TILASTOT JA HAVAINTOJA VUODELTA 2015

Verotarkastuksessa perustettiin vuodelle 2015 Raksa III -projekti, jonka tehtävänä oli muun muassa toteuttaa rakentamisen tiedonantovelvollisuutta koskevia rajattuja verotarkastuksia. Projektille oli tarve, koska alkuvaiheessa tiedonantovelvollisuudessa oli havaintojen mukaan paljon puutteita. Projektilla haluttiin varmistua uuden lainsäädännön käyttöönotosta rakennusalalla toimivissa yrityksissä ja lisäksi tavoitteena oli tuottaa tarkastuksilla tietoa ongelmakohdista ja niiden syistä. Tarkoituksena oli lisätä tietojen laatua, jotta tietoja pystyttäisiin paremmin hyödyntämään muussa verovalvonnassa.

Raksa III -projektissa valmistui yhteensä 344 verotarkastusta vuonna 2015. Tarkastuksia tehtiin ympäri Suomea ja kohteena olivat erityisesti suurimpien rakennusyhtiöiden työmaat ja

[20] Tämän luvun teksti perustuu Verohallinnon veroasiantuntija Jukka Olsbon selvitystä varten laatimaan ja sähköpostilla 23.6.2016 toimittamaan muistioon.

julkisrakentaminen. Tarkastuksista hieman yli 70 prosenttia tehtiin työmaatarkastuksina eli tarkastus rajattiin päätoteuttajana toimivan yrityksen yhdelle työmaalle. Loput tarkastuksista tehtiin yritystarkastuksina, joissa tarkastus suoritettiin joko yrityksen tai tilitoimiston tiloissa vertaamalla yrityksen kirjanpitoa ja muuta aineistoa annettuihin ilmoituksiin.

Verohallinto on tehnyt tarkastuksia yhdessä myös muiden viranomaisten kanssa. Näissä tarkastuksissa jokainen viranomainen tekee oman toimivaltansa puitteissa valvontaa samanaikaisesti työmaalla. Yhteistarkastuksia tehtiin vuonna 2015 yhteensä 97 ja vuonna 2016 yhteensä 128 yhteistyössä Aluehallintoviraston työsuojelu- ja tilaajavastuualueen tarkastajien kanssa. Osassa tarkastuksista oli mukana lisäksi Eläketurvakeskuksen tarkastajia.

Urakka- ja työntekijätiedoissa oli yleisesti virheitä tai puutteita. Tarkastuksista noin 30 prosentissa asiat olivat rakentamisilmoituksen näkökulmasta kunnossa eikä virheitä tai puutteita havaittu. Yhteensä 143 tarkastuksessa puuttui rakentamisilmoitukselta ilmoitettuja työntekijöitä yhteensä 1 764 henkilöä. Urakkatiedoissa havaittiin puutteita 80 tarkastuksessa, joissa puuttuvia urakkasopimustietoja oli 480, yhteisarvolta 122,3 miljoonaa euroa. Tiedonantovelvollisista noin 18 prosenttia antoi ensimmäisen rakentamisilmoituksen vasta verotarkastuksen jälkeen. Merkittävin tietosisältövirhe oli väärän työnantajan ilmoittaminen, jota esiintyi 47 tarkastuksessa 399 henkilön osalta. Verohallinto antoi yrityksille kirjallista ohjausta 60 prosentissa kaikista tarkastustapauksista.

Työntekijäilmoittamisen osalta yleinen havainto oli, etteivät työmaiden käytännöt tukeneet työntekijäilmoittamisen raportointia, jolloin työmaalta annetut työntekijäilmoitukset eivät olleet luotettavia. Työmaalla saattoi olla käytössä sähköinen kulunvalvonta ja erillinen leimauspiste myös työntekijäraportointia varten, mutta leimausten tekoa ei valvottu eikä työmaalta annettavaa työntekijäilmoitusta verrattu työmaan todelliseen tilanteeseen kohdekuukaudelta. Verotarkastuksessa on tullut vastaan tilanteita, joissa työntekijäilmoituksella on raportoitu vain puolet työmaan todellisesta vahvuudesta. Ongelmana on ollut myös se, että työntekijäilmoitus ei aina ole perustunut todelliseen työskentelyyn, kuten laki edellyttää, vaan esimerkiksi kulkuluvan voimassaoloon.

Sähköinen kulunvalvonta oli käytössä ainakin jossain muodossa noin 68 prosentissa tilastoiduista työmaista. Sähköisten järjestelmien käyttöönottoa työmailla on lisännyt myös muut kuin verotukselliset syyt, sillä erilaisten asiakirjojen (tilaajavastuulain vaatimukset, pätevyydet) ja perehdyttämisten osalta sähköisyys on tuonut rakennusalalle uusia työkaluja.

Verotarkastusten yhteydessä on annettu ohjausta myös raportointijärjestelmien puutteiden korjaamiseksi ja tällöin on saatettu olla yhteydessä suoraan järjestelmäntoimittajaan virheen tai järjestelmän epäselvän toiminnallisuuden korjaamiseksi. Virheitä on syntynyt myös käyttäjien osaamattomuuden vuoksi, sillä järjestelmät ovat olleet uusia eikä niiden käyttöönottoon ole välttämättä ollut riittävää perehdytystä, jolloin osaaminen on jäänyt puutteelliseksi.

Urakkatietojen osalta havainnot olivat samansuuntaisia. Virheiden tai puutteiden syynä oli usein se, ettei uutta lainsäädäntöä ollut sisäistetty oikein tai raportointiin käytettäviä välineitä ei osattu käyttää. Raportointi koettiin hankalaksi ja joissain tapauksissa oli luultu, että tilitoimisto hoitaa ilmoittamisen.

5.3.2 VEROTARKASTUKSEN TILASTOT JA HAVAINTOJA VUODELTA 2016

Vuoden 2016 marraskuun 28 päivään mennessä rakentamisen tiedonantovelvollisuuteen rajattuja verotarkastuksia oli valmistunut 383, josta työmaakäyntien osuus oli 85 prosenttia. Tarkastuksissa siirryttiin enemmän ohjaavampaan suuntaan rajaamalla tarkastuksia aiempaa enemmän. Kohteena olivat erityisesti alueelliset rakennusyhtiöt sekä pienet ja keskisuuret työmaat. Vaikka kohderyhmänä oli edelliseen vuoteen verrattuna enemmän pk-yrityksiä, oli

sähköisen kulunvalvonnan osuus tarkastuskohteista kasvanut yli 60 prosenttiin, mikä kertoo sähköisten järjestelmien kehityksestä rakentamistoimialalla.

Havaintojen mukaan yhteensä 183 tarkastuksessa puuttui rakentamisilmoitukselta ilmoitettuja työntekijöitä yhteensä 3 013 henkilöä. Urakkatiedoissa havaittiin puutteita 118 tarkastuksessa, joissa puuttuvia urakkasopimustietoja oli 542 yhteisarvolta 74,1 miljoonaa euroa. Tiedonantovelvollisista noin 17 prosenttia antoi ensimmäisen rakentamisilmoituksen vasta verotarkastuksen jälkeen. Merkittävin tietosisältövirhe, samoin kuin edellisenä vuonna, oli väärän työnantajan ilmoittaminen, jota esiintyi 48 tarkastuksessa 256 henkilön osalta. Verohallinto antoi yrityksille kirjallista ohjausta 57 prosentissa kaikista tarkastustapauksista.

Pääosin havainnot vuonna 2016 olivat samanlaisia kuin edellisenä vuonna. Kehitystä on tapahtunut muun muassa työntekijäilmoittamisen suhteen ja aikaisemmissa tarkastuksissa havaittuja puutteita oli ainakin osittain korjattu – esimerkkinä henkilön työskentelyn keston ilmoittamisen perusteena todellinen työskentely aiemman kulkulupatiedon sijaan.

Alkuvuoden 2016 aikana tehtyjen työmaatarkastusten osalta on tilastoitu, että tiedonantovelvollisilla oli työntekijäilmoittamisen raportointia varten käytössä yli 30 eri järjestelmätoimittajan sovellusta.

5.3.3 MUU TARKASTUSTOIMINTA JA YHTEISTYÖ

Rakentamisilmoitusten tietoja on hyödynnetty myös laajemmin tarkastustoiminnassa kaikkien verolajien tarkastusten yhteydessä. Esimerkiksi verotarkastajien kokemusten mukaan harmaan talouden verotarkastuksissa saatavilla olevat tiedot ovat nopeuttaneet tarkastusta aikaisempaan verrattuna. Lisäksi tarkastuksissa on saatu aiempaa parempaa tietoa yritysten todellisesta toiminnasta sekä yritysten käyttämistä työntekijöistä. Myös toimijoiden reaaliaikaisempi seuranta on tullut mahdolliseksi uusien tietojen myötä. Erillistä tilastoa ei ole saatavilla siitä, miten urakka- tai työntekijätietoja on hyödynnetty muiden verolajien tarkastuksissa. Lainsäädännön myötä työntekijöiden yksilöinti on parantunut.

Tarvittaessa rakentamisen tiedonantovelvollisuuden verotarkastusta on laajennettu, mikäli on havaittu selkeitä puutteita. Tiedot ovat johtaneet tarkastusimpulssiin muita yrityksiä koskien, jos on ilmennyt esimerkiksi viitteitä harmaasta taloudesta. Impulssit ovat yleensä liittyneet ulkomaisen yrityksen toimintaan Suomessa. Tarkastushavaintoja on edelleen hyödynnetty muun muassa yritysten rekisteröinnin valvonnassa. Erillistä tilastointia eri tietojen hyödyntämisestä tarkastustoiminnassa ei ole tehty.

5.3.4 HAASTEET JA KEHITTÄMISTARPEET TARKASTUKSEN NÄKÖKULMASTA

Urakkatiedot

Verotarkastuksen mukaan valvonnassa ongelmana on ollut urakkaketjujen tunnistaminen. Ketjun tunnistamiseen liittyvät ongelmat johtuvat osittain lain sisällöstä ja ilmoittamiseen liittyvistä tulkinnoista. Urakkaketjun tunnistaminen on edellytys lain tavoitteena olevalle tehokkaalle valvonnalle.

Rakentamisilmoittamisen 15 000 euron raja-arvon ja sopimus-käsitteen (muun muassa yksittäisten erillisten tilausten tulkinta erillisiksi sopimukseksi) tarkoituksena on ollut vähentää hallinnollista taakkaa. Käytännössä raja-arvo sekä työmaakohtaisen tai sopimuskohtaisen tiedonantotavan mahdollisuus on vaikeuttanut ilmoitusvalvontaa. Lisäksi osa urakkaketjun sopimuksista jää rakentamispalvelu-käsitteen ulkopuolelle, jolloin niistä ei ole tiedonantovelvollisuutta. Syntyy tilanteita, joissa ei pystytä luotettavasti automaation avulla arvioimaan tiedonantovelvollisuuden noudattamista, vaan asia vaatii aina erillisen selvittelyn, jota on tehty muun muassa Raksa III -projektin tarkastuksissa.

Toinen haaste liittyy työmaan identifiointitiedon epäyhtenäisyyteen samaa työmaata koskevien eri tiedonantovelvollisten ilmoitusten osalta. Käytännössä verovalvonnassa ei pystytä selvittämään urakkaketjuja. Tämä sama ongelma aiheuttaa myös sen, ettei urakka- ja työntekijätietoja pystytä automaatiossa hyödyntämään esimerkiksi ristiin vertailun kautta, mikä toisaalta oli lain valmistelun yhteydessä ollut tavoite. Jos eri viranomaisilla (työturvallisuusviranomainen, rakennusvalvonta, Verohallinto) olisi käytössä jonkinlainen yhtenäinen työmaatunnus, sen käyttäminen raportoinnissa olisi merkittävä kehitysaskel ja mahdollistaisi tietojen paremman hyödyntämisen myös viranomaisyhteistyössä.

Verotarkastuksen näkemyksen mukaan uudet työkalut raportoinnissa mahdollistaisivat urakkatietojen perusteiden ja raportoinnin uudelleen arvioinnin jollakin aikavälillä.

Työntekijätiedot

Työntekijäilmoitusten tietoja voitaisiin hyödyntää paremmin verovalvonnassa yleensä, mikäli ilmoitus sisältäisi tiedon työpäivien lukumäärästä kohdekuukauden aikana. Tällä hetkellä vain pieni osa tiedonantovelvollisista raportoi työntekijäilmoituksella työpäivä-tiedon ja se kattaa noin 10 prosenttia kaikista työntekijöistä. Verotarkastus ei pysty täysimääräisenä hyödyntämään työntekijätietoja, koska nykytilassa työntekijän todellista työskentelyn laajuutta ei pystytä luotettavasti arvioimaan työntekijätietojen pakollisen tietosisällön perusteella. Käytännössä vain muutama suuri toimija antaa tiedon työskentelypäivistä. Ongelmaksi koetaan tiedon luotettavuus ja osalta järjestelmätoimittajilta saatujen palautteiden mukaan asiakasyritykset eivät halua, että tietoa raportoidaan. Työpäivien lukumäärä tietoa voisivat hyödyntää myös muut valvontaviranomaiset, joilla on tiedonsaantioikeus työntekijätietoihin. Tiedolla on lisäksi merkitystä muun muassa kansainvälisessä tietojen vaihdossa tilanteissa, joissa ulkomaisten toimijoiden lähdevaltioille voidaan antaa täsmällisempää tietoa todellisesta työskentelystä.

Toiseksi nykytilassa työntekijäilmoituksilla ilmoitetaan työnantajatietona se tieto, joka päätoteuttajalle on ilmoitettu yrityksen tai työntekijän toimesta tai sähköisen palvelun kautta. Työntekijätietojen tiedonantovelvollisena toimivien päätoteuttajien mahdollisuudet tarkistaa ilmoitetun työnantajatiedon oikeellisuus on vaikeaa. Tältä osin myös mahdollisen ketjutuskiellon valvonta on vaikeaa, sillä henkilöitä saatetaan ilmoittaa käyttäjäyrityksen työntekijöinä, vaikka todellisuudessa kyseessä on aliurakoitsijan työntekijät.

Nykyisen ilmoitusmenettelyn kehittämisen yhteydessä tulisi tutkia päätoteuttajien mahdollisuus selvittää todellinen työnantaja- eli palkanmaksajatieto viranomaisrekistereistä. Lisäksi sekaannusta aiheuttaa työturvallisuuslain 52 b §:n luettelon ajantasaisuuden vaatimus, joka poikkeaa työntekijäilmoituksen vaatimuksesta tietää kohdekuukauden aikana työmaalla työskennelleet henkilöt raportointia varten. Työturvallisuuslain 52 b §:n luettelon vaatimukseen ei sisälly työskentelyjaksojen selvittäminen vaan vain työskentelyn alkamisajankohta sekä päättymisajankohta siltä osin, kun se on tiedossa.

Myös valvonnassa työntekijätietojen osalta hankaluutta aiheuttaa väärän työnantaja-tiedon oikeellisuuden tarkastaminen. Tällä hetkellä työnantajat ilmoittavat työntekijöille maksetut yksilöidyt palkkasummat vasta seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä. Tästä syystä tiedon oikeellisuuden tarkastaminen muun kuin verotarkastuksen yhteydessä on haasteellista, sillä käytännössä se vaatii tietojen vertaamista palkkakirjanpitoon.

Kansallisen tulorekisterin yhteydessä työntekijäraportointia on arvioitava uudelleen. Lopullisesta toteutusmallista riippuen hallinnosta taakkaa on mahdollista keventää purkamalla päällekkäisiä toimintoja työntekijätietojen ilmoittamisessa. Lisäksi samassa yhteydessä tulisi arvioida tarvetta yhdenmukaistaa työturvallisuuslain ja verotusmenettelylain perusteita. Koska työmailla on jo käytössä sähköisiä järjestelmiä, voitaisiin myös tutkia työntekijäilmoittamisen ajankohdan siirtämistä entistä reaaliaikaisemmaksi, jolloin muun muassa Kansallisen tulorekisterin tietoja voitaisiin hyödyntää tehokkaammin.

Sähköisten järjestelmien lisääntyessä rakennusalalla voidaan ottaa käyttöön uusia työkaluja kattavamman ja luotettavamman työntekijäraportoinnin varmistamiseksi – esimerkiksi etäluettavien järjestelmien avulla. Verotarkastuksen käsitys on, että toimiala suhtautuu myönteisesti kehitykseen, joka helpottaisi raportoinnin hallinnollista taakkaa.[21]

[21] Kohdan 5.3 tekstin on laatinut Verohallinnon Yritysverotusyksikön Ohjaus- ja kehittämisyksiköstä Hankepäällikkö Tommi Lehtinen

6 ALUEHALLINTOVIRASTON TYÖSUOJELUN KOKEMUKSET URAKKA- JA TYÖNTEKIJÄTIEDOISTA

Rakentamisen laajennettua tiedonantovelvollisuutta koskeva lainsäädäntömuutos ei ole tuonut suuria muutoksia aluehallintoviraston (AVI) toimintaan. Työturvallisuuslain 52 b § on parantanut etenkin työturvallisuusasioiden valvontamahdollisuuksia aiempaan verrattuna. AVI:n työsuojelun vastuualueen kokemus on, että työturvallisuuslain uuden 52 b §:n voimaantulon jälkeen rakentamisalan valvontakenttä on mennyt parempaan suuntaan siten, että työmailla ei tule enää yhtä paljon vastaan sellaisia työntekijöitä tai työnantajia, jotka eivät olisi millään tavalla työmaan päätoteuttajan tiedossa.

Toisaalta työmaatarkastuksilta on havaintoja, että erilaiset velvoitteet eri viranomaisia kohtaan aiheuttavat sekaannusta työmailla työnjohdolle. AVI nostaa esille esimerkiksi työntekijöiden luettelovalvonnan, jossa ilmoitusmenettelyn valvonnassa verotarkastajat käytännössä edellyttävät työmailla eriteltyä tietoa työmaavahvuudessa tarkastushetkellä olevista työntekijöistä, kun työsuojelutarkastaja taas keskittyy työturvallisuuslain 52 b §:n perusteella siihen, että kaikki työmaalla työskentelevät ja aiemmin työskennelleet työntekijät löytyvät työmaan työntekijäluettelosta. Tilanne nähdään työsuojelun näkökulmasta luettelovalvonnassa ja osin pakollisten henkilötunnisteiden valvonnassa haastavana.

Työsuojeluviranomaisten tiedonsaantioikeuksia on laajennettu lainsäädäntömuutoksella ja uudet tiedonsaantioikeudet tulevat voimaan 1.5.2017. Jatkossa työsuojeluviranomaisilla on oikeus saada käyttöönsä Verohallinnolle ilmoitettavat urakka- ja työntekijätiedot.[22]

[22] Selvitystä varten on haastateltu Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen ylitarkastaja Riku Rajamäkeä sähköpostilla 27.4.2016

7 RAKENTAMISILMOITUKSET JA TIEDONANTAJAT

Tässä jaksossa kuvataan työntekijä- ja urakkailmoituksia, ilmoitusten ja ilmoittajien lukumäärää sekä tietosisältöä vuodelta 2015. Jäljempänä yrityksellä tarkoitetaan myös yksityistä elinkeinonharjoittajaa.

7.1 ILMOITUSTIETOJEN POIMINTA

Työntekijä- ja urakkailmoitukset tulee antaa kohdekuukautta seuraavan toisen kuukauden 5. päivään mennessä. Selvitystä varten urakka- ja työntekijäilmoitusten tiedot poimittiin Verohallinnon tietokannasta kahdessa erässä, koska kaikkia ilmoituksia vuodelta 2015 ei ollut vielä tullut antaa alkuvuodesta 2016. Ilmoitukset kuukausilta 1–9 poimittiin 8–9.2.2016 ja kuukausilta 10–12 poimittiin 4.4.2016. Vuoden 2015 viimeisen neljänneksen työntekijäilmoitustiedot poimittiin uudelleen 13.4.2016 edellisessä poiminnassa esiintyneiden tietoteknisten ongelmien vuoksi. Tässä yhteydessä huomattiin, että uusia ilmoituksia oli annettu edellisen poiminnan jälkeen hieman yli tuhat kappaletta lisää.

Seuraavaan taulukkoon on koottu vuodelta 2015 lukumäärät kaikista tiedonantajista ja yrityksistä, joista on annettu tietoja urakka- ja/tai työntekijäilmoituksella.

Taulukko 1. Ilmoittajien ja ilmoitustunnisteiden määrät 2015 (Lähde: Verohallinto 2–4/2016)

	Asiakas-tunnus	Ulkomainen tunnus, asiakas-tunnus puuttuu	Ilmoitusrivien[4] lkm, tunnistetieto puuttuu[5]	Ilmoitusrivien[4] lkm, yhteensä
URAKKAILMOITUKSET	**--**	**--**	**--**	**1 123 707**
Tiedonantajat[1]	19 477	1	12	1 123 695
Urakanantajat[2]	1 406	2	1 088 755	34 952
Urakoitsijat[1]	32 334	318	46 356	1 077 351
TYÖNTEKIJÄILMOITUKSET	--	**--**	**--**	**2 537 231**
Tiedonantajat[1]	7 328	0	0	2 537 231
Työnantajat[1]	39 556	751	36 771	2 500 460
Vuokratyönteettäjät[3]	2 217	15	1	63 135

[1] Tunnistetieto jossain muodossa on pakollinen tieto

[2] Tunnistetieto on vapaaehtoinen tieto

[3] Työn teettäjällä tarkoitetaan ns. käyttäjäyritystä, joka on vuokrannut työvoimaa toiselta yritykseltä. Tunnistetieto on pakollinen, jos on ilmoitettu vuokratyöntekijöitä. Puuttuvien tunnistetietorivien lukumäärä on laskettu riveiltä, joilla on ilmoitettu vuokratyöntekijöitä.

[4] Urakkatietojen rivi on yhden ilmoittajan yhden työmaan yhden urakoitsijan tietoa kohdekuukaudelta. Työntekijätietojen rivi on yhden työntekijän yhden työmaan tiedot kohdekuukaudelta.

[5] Puuttuu asiakastunnus, nimi ja ulkomainen tunnus

Vuodelta 2015 Verohallinnolle annetuissa urakkailmoituksissa urakkatietoja ilmoitti yhteensä 19 477 yritystä. Urakkailmoitukset sisälsivät tietoa 32 334 yrityksestä, joilta tiedonantajat olivat tilanneet urakoita. Ilmoituksilla annettiin tieto 1 406 urakanantajasta eli yrityksestä, jonka urakoitsijana tiedonantovelvollinen itse toimi. Tieto urakanantajasta on ilmoituksella vapaaehtoinen. Vastaavalta ajalta tiedonantovelvollisia työntekijätiedoista oli yhteensä 7 328 yritystä. Työntekijäilmoitukset sisälsivät tiedon 39 556 työnantajasta ja 2 217 vuokratyönteettäjästä.

7.2 URAKKAILMOITUKSET

Urakkailmoitus sisältää ilmoittajille sekä pakollisia että vapaaehtoisia tietoja. Urakkaketjujen aukoton seuraaminen edellyttää, että urakkailmoituksella ilmoitetaan aina vähintään urakanantaja, tilaaja, urakoitsija sekä riittävästi työmaan yksilöivä tunniste. Aineiston

perusteella urakkaketjujen muodostaminen ilmoitustiedoista näyttää ongelmalliselta, koska vain osa ilmoittajista ilmoittaa vapaaehtoisen tiedon urakanantajasta. Työmaan yksilöivä tieto on ilmoituksella pakollinen tieto, mutta ohje antaa ilmoittajalle valinnanvapautta yksilöidä työmaa. Jos urakkaketjun eri rooleissa olevat yritykset ilmoittavat työmaan tiedot kukin eri tavalla, voi urakkaketju jäädä ainakin osittain tunnistamatta.

Tiedonantajan tiedot

Urakkailmoituksilla tiedonantajaa itseään koskevat tiedot olivat pääosin oikein ilmoitettuja, johtuen paljolti siitä, että ne ovat luonnollisesti hyvin ilmoittajan tiedossa. Epätarkkuuksia löytyy tiedonantajan kotimaan ilmoittamisesta. Tiedonantajien ”ulkomainen tunnus” –kentässä on ilmoitettu yhteensä kymmenen tunnusta. Tarkentavissa tietokentissä, joissa määritellään ulkomaisen tiedonantajan kotivaltion maatunnus sekä kotivaltio, oli ilmoitettu tiedonantajan ulkomaisen kotivaltion maatunnukseksi FI neljän tunnuksen osalta. Lisäksi tiedonantajan ulkomaiseksi kotivaltioksi on ilmoitettu edellä mainituissa tapauksissa Suomi, Sumi, FI ja Finland.

Seuraavassa taulukossa kuvataan, kuinka monesta eri työmaasta tiedonantovelvolliset ovat antaneet urakkatietoja vuonna 2015. Noin 80 prosenttia tiedonantovelvollisista on ilmoittanut tietoja korkeintaan kahdesta työmaasta.

Taulukko 2. Urakkatiedon tiedonantovelvollisten jakauma työmaiden lukumääriin vuonna 2015 (Lähde: Verohallinto 2–4/2016)

Työmaiden lkm	Tiedonantajien lkm	Osuus
1–2	15 547	79,8 %
3–5	1 809	9,3 %
6–10	915	4,7 %
11–20	638	3,3 %
21–50	363	1,9 %
51–100	107	0,5 %
101–500	76	0,4 %
yli 500	22	0,1 %
YHTEENSÄ	19 477	100,0 %

Tiedonantajien määrät luokiteltuna työmaiden määrien mukaisesti: Kuinka monesta työmaasta tiedonantajat ovat antaneet vuonna 2015 tietoja. Määrät on laskettu tiedonantajan asiakastunnuksen ja samaksi työmaaksi tunnistettujen tietojen mukaan. Valvontaa varten on urakkailmoituksien työmaata koskevista tunnistetiedoista (työmaan numero, työmaa avain, lähiosoite) muodostettu ns. työmaanippuja, joille on annettu tunnus. Työmaanippuun on tunnistettu ilmoitetuista työmaatiedoista samaa työmaata tarkoittavat tiedot, jotka on annettu toisistaan poikkeavissa muodoissa.

Työmaan tiedot

Aineistosta havaittiin, että urakkaketjujen luotettava tunnistaminen on pääosin mahdotonta nykyisellä ilmoitusmenettelyllä ilmoitettavien tietojen perusteella. Ennen vuoden 2016 alusta tehtyjä muutoksia työmaata yksilöivästä tiedosta ohjeistetaan seuraavasti Verohallinnon antamalla ohjeella[23]

[23] Verohallinnon ohjeistus Rakentamiseen liittyvä tiedonantovelvollisuus:
https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Rakentamiseen_liittyva_tiedonantovelvoll(32723)

Työmaasta ilmoitetaan:

- Työmaan numero
    1. Työmaata identifioiva numero (esim. palveluntarjoajan palvelussaan muodostama työmaan numero)
    2. Päätoteuttajan tai tilaajan oma työmaanumero
       Työmaan sijaintitiedon ilmoittamisessa Verohallinto suosittelee työmaan identifioivan kohdenumeron käyttämistä. Tällainen voi olla esim. ulkopuolisen palveluntarjoajan palvelussaan muodostama numerosarja tai päätoteuttajan työmaanumero.

Työmaata yksilöivien tietojen valinnanvapaus ja se, että ilmoitettavilla tiedoilla ei ole säännönmukaista muotoa, vaikeuttaa työmaiden tunnistamista ilmoitusmassan joukosta. Nykyinen ilmoitusmenettely ei tue samalla työmaalla toimivien kaikkien yritysten ja työntekijöiden tunnistamista. Säännönmukaisuudella ja yksilöivällä muodolla tarkoitetaan määrämuotoista tietoa, joka sisältää tarkisteen, joilla voidaan varmistaa tiedon ilmoittaminen oikeassa muodossa. Esimerkiksi henkilötunnus on määrämuotoinen ja siihen sisältyy tarkiste, josta voidaan päätellä henkilön sukupuoli.

Urakoitsijan tiedot

Taulukosta havaitaan, että tiedonantovelvolliset ovat ilmoittaneet urakkatietoja yhteensä lähes 100 000 eri työmaalta vuonna 2015. Näiltä työmailta on annettu tietoja yhteensä 117 000 urakoitsijasta. Sama urakoitsija on voinut toimia useammalla eri työmaalla.

Taulukko 3. Urakkatiedot, arvioitu työmaiden lukumäärä ja urakoitsijoiden lukumäärä työmailla (Lähde: Verohallinto 2–4/2016)

Työmaa_lkm	Tiedonantajien_lkm	Osuus	Työmaa_lkm	Osuus	Urakoitsijat_lkm[1]	Osuus
1–2	15 547	79,8 %	17 677	18,0 %	29 986	25,5 %
3–5	1 809	9,3 %	6 736	6,8 %	11 502	9,8 %
6–10	915	4,7 %	6 949	7,1 %	11 046	9,4 %
11–20	638	3,3 %	9 214	9,4 %	14 683	12,5 %
21–50	363	1,9 %	11 306	11,5 %	14 646	12,5 %
51–100	107	0,5 %	7 112	7,2 %	8 961	7,6 %
101–500	76	0,4 %	15 415	15,7 %	18 056	15,4 %
yli 500	22	0,1 %	23 930	24,3 %	8 725	7,4 %
YHTEENSÄ	19 477	100,0 %	98 339	100,0 %	117 605	100,0 %

[1]Urakoitsijoiden yhteismäärä, jonka tiedonantaja on ilmoittanut. Urakoitsijoita on rakentamisilmoitusten piirissä asiakastunnuksen mukaan laskettuna yhteensä 32 334. Samat urakoitsijat ovat toimineet useilla työmailla.

7.3 TYÖNTEKIJÄILMOITUKSET

Seuraavassa taulukossa työntekijätietojen tiedonantovelvolliset on jaettu oikeudellisten muotojen mukaan. Lähes 73 prosenttia tiedonantovelvollisista oli osakeyhtiöitä. Noin 10 prosenttia ilmoittajista oli asunto- tai kiinteistöosakeyhtiöitä. Elinkeinonharjoittajia oli ilmoittajista hieman alle yhdeksän prosenttia.

Jollei tällaisia numeroita ole käytössä, voidaan käyttää tilaajan omaa työmaan numeroa, jolle urakka kohdistuu.

Jos tiedonantovelvollinen käyttää ulkopuolisen palveluntarjoajan palvelua, joka muodostaa erillisen työmaata identifioivan kohdenumeron, Verohallinto suosittelee kummankin, sekä erillisen, työmaata identifioivan kohdenumeron että päätoteuttajan työmaanumeron tai kohdenumeron, antamista.

- Työmaan sijainti
  Osoite ja kunta
  - Jos työmaalla ei ole vielä osoitetta, annetaan vapaamuotoinen selvitys työmaan kohteesta, esim. alue tai työmaan nimi
- Jollei työmaan numeroa ole, Verohallinto suosittelee työmaan tarkan lähiosoitteen antamista. Näin ilmoittaja välttyy Verohallinnon selvityspyynnöiltä / myöhemmiltä yhteydenotoilta.

Taulukko 4. Tiedonantajat, yritykset oikeudellisen muodon mukaan (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

Oikeudellinen muoto	Tiedonantajien lkm	Osuus %
Elinkeinonharjoittaja	620	8,5 %
Henkilöyhtiö	273	3,7 %
Osakeyhtiö	5 341	72,9 %
Yhdistys	88	1,2 %
Säätiö	19	0,3 %
Ulkomainen	31	0,4 %
Julkisyhteisö	235	3,2 %
Muut oikeudellinen muoto	693	9,5 %
Tieto puuttuu[1]	27	0,4 %
Yhteensä	7 327	100,0 %

[1] Henkilötunnuksia
Muut oikeudellinen muoto: Asunto-osakeyhtiö, Laivanisännistöyhtiö, Keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö, Muu kiinteistöosakeyhtiö, liikelaitos
Julkisyhteisö: Valtio ja sen laitokset, Kunta, Kuntayhtymä, Ahvenanmaan maakunta ja sen virastot, Ev.lut. kirkko, Ortodoksinen kirkko, Rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta, Ylioppilaskunta tai osakunta, Erillishallinnollinen valtion laitos, Muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö

7.4 TOIMIALAT ILMOITUKSILLA

Seuraavassa taulukossa kuvataan ilmoittamisen piirissä olevien yritysten jakautumista eri toimialoille. Yritykset on jaettu ilmoituksessa olevien roolien mukaisesti. Sama yritys voi esiintyä useammassa roolissa, esimerkiksi urakoitsijana ja työnantajana.

Taulukko 5. Ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevat yritykset toimialoittain ja rooleittain 2015 (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

	Yht.	Tiedon antaja (U)	Urakan antaja	Urakoitsija	Tiedon antaja (TT)	Työn antaja	Vuokratyön teettäjä
Kaikki yhteensä	60 302	19 477	1 406	32 334	7 327	39 556	2 217
Maatalous, metsätalous jne. (01–03)	1 925	419	7	828	372	1 258	17
01 Kasvinviljely, kotieläintalous jne.	1 344	352	3	533	328	827	13
Teollisuus ja Kaivostoiminta (05-39)	4 786	1 089	207	2 930	646	3 618	220
25 Metallituotteiden valmistus jne.	1 291	143	31	858	109	1 093	85
Rakentaminen (41–43)	26 268	3 622	478	19 740	4 139	23 174	1 409
Rakentaminen, % kaikista	44 %	19 %	34 %	61 %	56 %	59 %	64 %
41 Talonrakentaminen	11 349	1 990	282	8 238	2 461	9 791	598
42 Maa- ja vesirakentaminen	822	158	31	655	154	698	55
43 Erikoistunut rakennustoiminta	14 097	1 474	165	10 847	1 524	12 685	756
Tukku- ja vähittäiskauppa jne. (45–47)	2 920	476	35	1 854	305	1 993	81
46 Tukkukauppa jne.	1 465	230	20	985	158	990	57
47 Vähittäiskauppa jne.	1 027	172	13	684	105	696	22
Palvelut pl. kauppa (49–96)	24 143	13 785	672	6 914	1 827	9 393	481
49 Maaliikenne jne.	2 205	81	2	1 201	73	1 911	37
68 Kiinteistöalan toiminta	12 216	11 652	429	366	793	551	33
68 Kiinteistöalan toiminta, % kaikista	20 %	60 %	31 %	1 %	11 %	1 %	1 %
71 Arkkitehti ja insinööripalvelut jne.	2 789	206	31	1 767	203	2 285	66
81 Kiinteistön ja maisemanhoito	2 060	132	12	1 415	131	1 703	90
78 Työllistämistoiminta	467	11	-	310	7	441	139
Toimiala tuntematon	260	86	7	68	38	120	9

Rakentamisilmoituksilla esiintyy yhteensä 60 302 eri yritystä. Rakentamisen toimialan yrityksiä koko joukosta on 44 prosenttia ja se muodostaa toimialoista merkittävimmän ryhmän. Urakoitsijoista 61 prosenttia, työnantajista 59 prosenttia ja vuokratyönteettäjistä 64 prosenttia on rakentamisen toimialan yrityksiä.

Rakentamisen toimialan yritykset on jaettu taulukossa edelleen alatoimialoihin, joista erikoistuneen rakentamistoiminnan yrityksiä oli hieman enemmän kuin talonrakentamisen

toimialan yrityksiä. Maa- ja vesirakentamisen toimialan yritysten osuus oli vain noin kolme prosenttia kaikista rakentamisen toimialan yrityksistä.

Kiinteistöalan yritykset on merkittävä urakkailmoitusten ja työntekijäilmoitusten tiedonantajaryhmä. Urakkailmoitusten tiedonantajista 60 prosenttia on kiinteistö-toimialan yrityksiä. Ilmoitetuista urakanantajista suurimman ryhmän muodostaa niin ikään kiinteistöalan yritykset.

Urakoitsijoita on rakennusalan lisäksi eniten arkkitehti ja insinööripalvelujen, kiinteistön ja maisemanhoidon sekä maaliikenteen toimialoilla. Samat toimialat nousevat esiin myös työnantajan roolissa.

Seuraavassa taulukossa urakkailmoituksilla ilmoitetut urakanantajat luokitellaan urakkaketjun roolin ja toimialan mukaan rakentamisen toimialalle, kiinteistöalalle ja luokkaan muut toimialat. Tieto urakanantajasta on lomakkeella vapaaehtoinen, eikä sitä ole ilmoitettu kovinkaan aktiivisesti. Urakanantajista 34 prosenttia oli rakentamisen toimialan yrityksiä, 31 prosenttia kiinteistöalan yrityksiä ja loput noin 35 prosenttia muiden toimialojen yrityksiä.

Taulukko 6. Urakanantajien jakautuminen rakentamisen urakkaketjun mukaisiin rooleihin vuonna 2015[24] (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

	Yhteensä		Rakentaminen		Kiinteistöala		Muut toimialat	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Yhteensä	1 406	100 %	478	100 %	429	100 %	499	100 %
Pääurakoitsija	193	14 %	118	25 %	4	1 %	71	14 %
Väliportaan aliurakoitsija	246	17 %	220	46 %	-	-	26	5 %
Alin aliurakoitsija	64	5 %	45	9 %	-	-	19	4 %
Ei ketjussa	594	42 %	90	19 %	153	36 %	351	70 %
Ei roolia	309	22 %	5	1 %	272	63 %	32	6 %

[24] Rakentamisen urakkaketjujen mukaiset roolit määritellään seuraavasti:
Apumuuttuja **koko myynti** = verollinen myynti + rakentamispalveluiden myynti.
Pääurakoitsija: rakentamispalveluiden ostot >0 JA rakentamispalveluiden myynnin osuus rakentamispalveluiden myynnin ja ostojen summasta on alle 10 % tai rakentamis-palveluiden myyntiä ei ole JA rakentamispalveluiden ostojen osuus koko myynnistä on vähintään 10 %.
Alimman portaan urakoitsija: rakentamispalveluiden myynti >0 JA rakentamis-palveluiden myynnin osuus rakentamispalveluiden myynnin ja ostojen summasta on yli 90 % tai rakentamispalveluiden ostoja ei ole JA rakentamispalveluiden myynnin osuus koko myynnistä on vähintään 10 %.
Väliportaan urakoitsija: rakentamispalveluiden myynti >0 JA rakentamispalveluiden ostot >0 JA rakentamispalveluiden myynnin osuus rakentamispalveluiden myynnin ja ostojen summasta on vähintään 10 % ja enintään 90 % JA rakentamispalveluiden myynnin osuus koko myynnistä on vähintään 10 % JA rakentamispalveluiden ostojen osuus koko myynnistä on vähintään 10 %.
Urakkaketjujen ulkopuolella toimivat: (veroton myynti tai koko myynti > 0 JA ei kuulu mihinkään em. rooliin) TAI (rakentamispalveluiden myynnin osuus koko myynnistä on vähintään 10 % JA rakentamispalveluiden ostojen osuus koko myynnistä on vähintään 10 %).
Rooli on määrittelemätön: Osalle yrityksistä roolia ei voida määritellä. Näillä joko ei ole myyntiä tai se on negatiivista.

Seuraavissa taulukoissa tarkastellaan rakentamisilmoitusten piirissä olevien rakentamisen- ja kiinteistötoimialan yritysten esiintymistä urakka- ja työntekijäilmoituksilla eri rooleissa.

Taulukko 7. Rakentamisen toimialan yritykset, joilla on urakka- ja/tai työntekijätietoja 2015 (Lähde: Verohallinto 2-4, 8/2016)

Rakentaminen (41-43)	Tiedonantaja (TT)	Työnantaja	Vuokratyön teettäjä	Ei työntekijä tietoja	Yhteensä
Tiedonantaja (U)	2 600	3 273	712	222	3 622
Urakanantaja	363	445	168	26	478
Urakoitsija	3 541	16 913	1 307	2 717	19 740
Ei urakkatietoja	352	6 044	91	0	6 121
Yhteensä	4 139	23 174	1 409	2 845	26 268

Rakentamisilmoitusten piirissä olevista rakentamisen toimialan yrityksistä suurin osa toimi sekä urakoitsijoina että työnantajina. Toimialan yrityksistä 2 600 oli tiedonantajina sekä urakka- että työntekijätiedoista.

Taulukko 8. Kiinteistötoimiala yritykset, joilla on urakka- ja/tai työntekijätietoja 2015 (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

Kiinteistöala (68)	Tiedonantaja (TT)	Tyonantaja	Vuokratyon teettäjä	Ei työntekijä tietoja	Yhteensä
Tiedonantaja (U)	640	273	26	10 853	11 652
Urakanantaja	31	31	3	376	429
Urakoitsija	47	125	7	227	366
Ei urakkatietoja	142	195	5	0	291
Yhteensä	793	551	33	11 042	12 216

Rakentamisilmoitusten piirissä olevista kiinteistötoimialan yrityksistä suurin osa toimi urakkatietojen tiedonantajina, joilla ei ollut työntekijäilmoituksella ilmoitettuja työntekijöitä. Yrityksiä, jotka olivat tiedonantovelvollisia sekä urakka- että työntekijätiedoista, oli hieman yli viisi prosenttia kaikista rakentamisilmoituksen piirissä olevista kiinteistötoimialan yrityksistä.

7.5 ULKOMAALAISIA TYÖNTEKIJÖITÄ KOSKEVAT TIEDOT RAKENTAMISILMOITUKSILLA

Rakentamisilmoituksen työntekijätietojen perusteella on mahdollista tutkia lähetettyjen työntekijöiden määrää Suomen rakennustyömailla sekä heidän työnantajia ja työsuhteen laatua.

Taulukko 9. Työntekijöiden ja työnantajien lukumäärä (Lähde: Verohallinto 2–4/2016)

	Yhteensä	Työnantajalla suomal. tunnus + EI ulkom. tunnusta	Työnantajalla ulkomainen tunnus: yhteensä	Työnantajalla ulkom. tunnus + ON suomal. tunnus	Työnantajalla ulkom. tunnus + EI suomal. tunnusta
Työnantajat yhteensä	40 503	39 402	1 101	422	750
Työntekijät yht.	**259 618**	**256 339**	**4 736**	**1 776**	**3 189**
… työsuhteiset	239 634	236 857	4 093	1 604	2 695
… vuokrasuhteiset	15 909	15 441	501	106	404
… muut	32 622	32 469	188	86	116
Lähetetyt	**12 233**	**10 230**	**2 666**	**908**	**1 858**
… työsuhteiset	10 257	8 543	2 319	818	1 592
… vuokrasuhteiset	2 082	1 797	298	69	234
… muut	262	193	78	35	49
Muu kotivaltio	**78 572**	**77 118**	**1 737**	**538**	**1 277**
… työsuhteiset	72 945	71 695	1 509	496	1 079
… vuokrasuhteiset	4 157	3 996	168	12	159
… muut	4 736	4 676	65	31	42
Kotivaltio = Suomi	**221 125**	**220 842**	**598**	**381**	**226**
… työsuhteiset	204 278	204 048	520	338	190
… vuokrasuhteiset	10 678	10 643	36	25	12
… muut	29 220	29 187	45	20	25

Muu työsuhde = ammatinharjoittajat, jne..
Sarakkeiden ja rivien summat eivät vastaa yhteenä-lukumääriä, koska samoja työntekijöitä on ilmoitettu eri luokissa, esimerkiksi lähetettyinä ja ei lähetettyinä työntekijöinä tai sekä suomalaisen että ulkomaisen työnantajan työntekijöinä.
Tämän taulukon luvut ovat surrogaattien lukumääriä. Näin lasketut yritysten määrät poikkeavat hieman taulukosta 5, jonka luvut ovat yritystunnuksia.
Työntekijätiedot tietuekuvaus: Kohta 669 Lähetetyn työntekijän todistus (E101, E102 tai A1). Jos työntekijän kotivaltio on muu kuin Suomi, on tämä tieto annettava. Sallitut arvot: 1 = Kyllä, 2 = Ei.
Työntekijätiedot tietuekuvaus: Kohta 670 Työsuhteen laatu. Sallitut arvot: 1 = työsuhteinen, 2 = vuokratyöntekijä, 3 = ammatinharjoittaja tai muu vastaava, 4 = harjoittelija, 5 = talkootyö.

Työntekijäilmoituksella saadaan tietoa ulkomaalaisista työntekijöistä kohdasta 'Lähetetyn työntekijän todistus'. Ilmoitetut tiedot ovat kuitenkin osittain ristiriitaisia. Esimerkiksi lähtetyistä työntekijöistä 8 140 henkilöä sai pelkästään lähetetyn työntekijän statuksen. Kaikkiaan vuonna 2015 ilmoituksissa annettiin tietoa yhteensä noin 260 000 työntekijän työskentelystä suomalaisilla rakennustyömailla, joista lähetettyjä ulkomaalaisia työntekijöitä oli hieman yli 12 000 (5 %).[25]

Noin kolmasosa (4 069) lähetetyistä työntekijöistä oli ilmoitettu myös muilla tavoin: 'Kotivaltio on muu kuin Suomi ja ei-lähetetty' oli ilmoitettu 3 291 henkilöä ja tyhjä arvo (= kotivaltio on Suomi) oli ilmoitettu 2 388 henkilöä.

[25] Työntekijöiden lukumäärä 259 618 käsittää kaikkien toimialojen työnantajat, ei pelkästään rakentamisen toimialaa.

Kaikista työntekijäilmoituksella ilmoitetuista lähetyistä työntekijöistä 98 prosenttia oli myös veronumerorekisterissä ulkomaalaisena työntekijänä[26]. Lähetettyjen työntekijöiden osalta työntekijäilmoitusten tiedot ja veronumerorekisteri ovat siten lähes yhteneväiset.

Niistä työntekijöistä, joiden kotivaltio ei ole Suomi ja on ei-lähetetty, vain 28 prosenttia oli veronumerorekisterissä ulkomaalaisena työntekijänä – tämä herättää epäilyn, että osa myös Suomessa asuvista työntekijöistä on saanut tämän arvon kyseisessä kohdassa.

Niistä työntekijöistä, joilta lähetetyn työntekijän status puuttui, 10 prosenttia oli veronumerorekisterissä ulkomaalaisena työntetekijänä.

Taulukko 10. Työntekijäilmoitusten lähetetyt ja ei-lähetyt työntekijät; merkintä veronumerorekisteriin (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

Työntekijän status työntekijäilmoituksilla	Kaikki lkm	Veronumero-rekisterissä lkm	Veronumero-rekisterissä %	Ei veronumero-rekisterissä lkm
Kaikki yhteensä	259 348	**41 566**	16 %	217 782
Lähetetyt yhteensä (arvo=1)	**12 209**	**11 952**	98 %	**257**
… vain lähetetty	8 140	7 972	98 %	89
… lähetetty + ei lähetty	3 291	3 229	98 %	62
… lähetetty + tieto puuttuu	2 388	2 339	98 %	49
Muu kotivaltio yhteensä (arvo=2)	**78 534**	**21 822**	28 %	**56 712**
… vain ei-lähetetty	28 618	9 204	32 %	19 414
… ei lähetetty + tieto puuttuu	48 235	10 977	23 %	37 258
Kotivaltio = Suomi yhteensä (arvo=NULL)	220 909	**22 749**	10 %	198 160
… vain tieto puuttuu	171 896	11 021	6 %	160 875

(*) Luvut poikkeavat hieman taulukon 9 määristä. Taulukossa 9 on laskettu surrogaatteja, tässä taulukossa on laskettu henkilötunnuksia.
Työntekijätiedot tietuekuvaus: Kohta 669 Lähetetyn työntekijän todistus (E101, E102 tai A1) Jos työntekijän kotivaltio on muu kuin Suomi, on tämä tieto annettava. Sallitut arvot: 1 = Kyllä, 2 = Ei.

Työnantajat on jaettu taulukossa 9 ”suomalaisiin” ja ”ulkomaisiin” sen perusteella, onko niille annettu rakentamisilmoituksella suomalainen ja/tai ulkomainen tunnus. Ulkomaisia tunnuksia ei ole tarkistettu ja niiden joukossa myös suomalaisia y-tunnuksia, syntymäaikoja sekä mahdollisesti virheellisiä tunnuksia.

Taulukon mukaan suomalaisilla työnantajilla[27] on ollut 10 230 ulkomaalaista lähettyä työntekijää, joista 8 543, oli työsuhteisia.

Vastaavasti ulkomaisen työnantajan[28] palveluksessa työskenteli työntekijäilmoitusten mukaan 4 736 työntekijää, joista 2 666 oli lähetettyjä. Ulkomaisilla työnantajilla oli vuonna 2015 vain 501 vuokratyöntekijää Suomessa yhteisillä työmailla.

Työntekijäilmoitusten mukaan kaksi prosenttia kaikista ja 22 prosenttia lähetetyistä työntekijöistä on ulkomaisen työnantajan palveluksessa. Ilmoitetetut lukumäärät ovat ristiriidassa Rakennusteollisuus RT:n arvion kanssa, jonka mukaan suurin osa ulkomaalaisista työntekijöistä on lähetettyjä ulkomaisen työnantajan palveluksessa olevia työntekijöitä tai vuokratyöntekijöitä.

Työnatajien jakaminen suomalaisiin ja ulkomaisiin pelkän tunnuksen perusteella on osittain harhaan johtavaa, sillä 1 000 pelkän suomalaisen tunnuksen omaavista työantajista oli oikeudelliselta muodoltaan ulkomaisia yhtiöitä. Tämä seikka huomioiden ulkomaisten työnantajien palveluksessa oli karkeasti arvioiden kuusi prosenttia kaikista

[26] Veronumerorekisterissä ulkomaalaiseksi työntekijäksi määriteltiin henkilöt, joiden kansalaisuus on muu kuin Suomi.
[27] työnantajat, joilla on vain suomalainen tunnus
[28] työnantajat, joilla on ulkomainen tunnus

työntekijäilmoitusten työntekijöistä. Osuus vaikuttaa edelleen pieneltä esimerkiksi Rakennusteollisuus RT:n esittämiin arvioihin verrattuna.

Taulukko 11. Suomalaiset ja ulkomaiset työnantajat: oikeudellinen muoto ja työntekijöiden lukumäärä (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

Oikeudellinen muoto	Yhteensä		Pelkkä suomalainen tunnus		Ulkomainen ja suomalainen tunnus		Pelkkä ulkomainen tunnus	
	työnant.	työntek.	työnant.	työntek.	työnant.	työntek.	työnant.	työntek.
Yhteensä	40 306(1)	313 308(2)	39 163	304 794	393	**5 325**	750	**3 189**
Elink.harj.	10 962	24 752	10 955	19 427	7	21	-	-
Henkilöyhtiö	3 050	15 058	3 044	9 733	6	133	-	-
Osakeyhtiö	23 222	253 757	23 202	248 432	20	974	-	-
MuuYhtiö	253	6 253	253	928	-	-	-	-
Yhdistys	210	7 071	210	1 746	-	-	-	-
Säätiö	36	5 918	36	593	-	-	-	-
JulkYhteisö	315	17 566	314	12 241	1	102	-	-
VhYksikkö	134	5 722	134	397	-	-	-	-
Liikelaitos	2	5 401	2	76	-	-	-	-
Ulkomainen	1 313	16 513	1 000	**11 188**	313	4 207	-	-
Ei tiedossa	809	8 547	13	33	46	46	750	3 189

(1) Työnantajien lukumäärät poikkeavat hieman edellisen taulukon lukumääristä, mm. koska alkuperäisessä valvonta-aineistossa suomalalisella tunnuksella voi olla useampi ulkomainen tunnus (osa virheellisiä tai kirjoitusasu vaihtelee).
(2) työntekijöiden lukumäärä ei ole täysin vertailukelpoinen taulukon 9 kanssa. Sama työntekijä voi olla useamman työnantajan palveluksessa. Tällöin hän sisältyy yhteismäärään yhtä monta kertaa kuin hänellä on työntantajia.

8 PERUSTIETOJA ILMOITTAMISEN PIIRISSÄ OLEVISTA RAKENTAMISEN TOIMIALAN YRITYKSISTÄ

Tässä luvussa kuvataan niitä rakentamisen toimialan yrityksiä, jotka ovat olleet työntekijä- ja/tai urakkailmoittamisen piirissä, joko ilmoittajina tai ilmoituksen kohteena vuonna 2015. Tämän kohdejoukon rinnalla esitetään tiedot rakentamisen toimialan muista yrityksistä, joista ei edellä mainituilla rakentamisilmoituksilla ollut tietoja vuodelta 2015. Tämä vertailujoukoksi nimetty ryhmä on muodostunut rakentamisen toimialan yrityksistä, joilla on toimiala voimassa vuonna 2015 ja jotka eivät kuulu kohdejoukkoon. Tiedot on poimittu Verohallinnon rekisteristä.

Tässä luvussa ei ole huomioitu muiden toimialojen yrityksiä, jotka ovat ilmoittamisen piirissä. Esimerkiksi rakennuttajana toimivat muut kuin rakentamisalan yritykset sekä yhteisellä työmaalla toimivat muut kuin rakennustyötä tekevät työnantajat ja työntekijät on rajattu tässä luvussa tarkastelun ulkopuolelle.

Rakentamisen toimialan volyymistä merkittävä osa syntyy rakentamisilmoittamisen piirissä olevissa yrityksissä.

Taulukko 12. Kohdejoukon ja vertailujoukon yritykset suhteessa koko rakentamisen toimialaan vuonna 2015 (Lähde: verohallinto 9/2016)

	F Rakentaminen	Kohdejoukko		Vertailujoukko	
	Määrä	Määrä	Osuus	Määrä	Osuus
Yritykset lkm	70 200	26 268	37 %	43 932	63 %
Palkansaajat lkm	232 670	212 838	91 %	19 832	9 %
Palkkasumma milj. €	5 335	5 056	95 %	279	5 %
Liikevaihto milj. €	29 434	27 606	94 %	1 827	6 %

Vuonna 2015 rakentamisilmoitusten piirissä oli yhteensä 37 prosenttia rakentamisen toimialan yrityksistä ja vastaavasti toimialan yrityksistä 63 prosenttia ei ollut rakentamisilmoittamisen piirissä. Ilmoitusten piirissä olleiden yritysten osuus rakentamisen toimialan palkkasummasta oli 95 prosenttia ja osuus liikevaihdosta oli 94 prosenttia. Toimialan palkansaajista 91 prosenttia oli ilmoitettu työntekijänä työntekijäilmoituksella.

Rakentamisilmoitusten piirissä olevat rakentamisen toimialan pääluokkaan kuuluvat yritykset jakautuvat edelleen toimialan alaluokkiin seuraavasti: Erikoistunut rakennustoiminta 54 prosenttia yrityksistä, talonrakentaminen 43 prosenttia yrityksistä ja maa- ja vesirakentaminen kolme prosenttia yrityksistä. Yritysten jakautumista rakentamisen toimialan pääluokkiin on kuvattu edellä kohdassa 7.4 taulukossa 5.[29]

8.1 OIKEUDELLINEN MUOTO

Oikeudellisella muodolla yksilöidään luonnollisen ja juridisen henkilön oikeudellinen asema. Selvityksessä käytetty oikeudellinen muoto on Verohallinnon käyttämä oikeudellinen muoto, joka eroaa joiltain osin kaupparekisterin yhtiömuodosta.

[29] Toimiala on taloudellista toimintaa harjoittavan yrityksen tai ammatinharjoittajan pääasiallisen toiminnan perusteella määräytyvä elinkeinoluokka. Toimialat luetellaan toimiala-luokituksessa. Suomessa tällä hetkellä käytetty toimialaluokitus on nimeltään Toimialaluokitus 2008 eli TOL 2008.

Taulukko 13. Oikeudelliset muodot, poimintahetki (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Oikeudellinen muoto	Kohdejoukko	Osuus	Vertailujoukko	Osuus
Elinkeinonharjoittaja	8 261	31,4 %	16 969	38,6 %
Henkilöyhtiö	2 086	7,9 %	4 756	10,8 %
Osakeyhtiö	14 706	56,0 %	18 683	42,5 %
Yhdistys	26	0,1 %	235	0,5 %
Säätiö	0	0,0 %	1	0,0 %
Ulkomainen	1 086	4,1 %	1 906	4,3 %
Muut yhtiömuodot	103	0,4 %	1 382	3,1 %
Yhteensä	26 268	100,0 %	43 932	100,0 %

Luokiteltava tieto: Verohallinnon käyttämä oikeudellinen muoto, poimintahetken tieto

Kohdejoukossa on 26 268 rakentamisen toimialan yritystä. Näistä yrityksistä on 56 prosenttia osakeyhtiöitä, 31 prosenttia elinkeinonharjoittajia, hieman alle 8 prosenttia henkilöyhtiöitä ja neljä prosenttia ulkomaalaisia. Muiden oikeudellisten muotojen osuus jää joihinkin prosentin kymmenyksiin. Toimialan yrityksissä, jotka eivät ole rakentamisilmoitusten piirissä on suhteessa enemmän pieniä yrityksiä, kuten elinkeinonharjoittajia ja henkilöyhtiöitä.

Oikeudellisen muodon perusteella ei voi päätellä suoraan ulkomaalaisten toimijoiden osuutta toimialalla. Rakentamisilmoituksilla esiintyy useita satoja yrityksiä, joilla on suomalainen y-tunnus, mutta taustalla on ulkomaalainen omistus. Erityisesti virolaistaustaisten suomalaisten osakeyhtiöiden määrä on kasvanut nopeasti viime vuosina. Työnantajatiedoissa tällaisia yrityksiä esiintyy noin 900, joista yli puolet on aloittanut toiminnan vuosina 2013–2016.[30]

Seuraavassa taulukossa luokitellaan joulukuussa 2015 toimivat yritykset oikeudellisen muodon mukaan. Rakentamisilmoituksen piirissä olleista yrityksistä neljällä prosentilla toiminta oli rekisteritietojen perusteella päättynyt joulukuuhun 2015 mennessä. Vertailujoukossa toimimattomien yritysten osuus oli peräti 42 prosenttia.

Taulukko 14. Oikeudelliset muodot joulukuussa 2015 toimivat (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Oikeudellinen muoto	Kohdejoukko	Osuus	Vertailujoukko	Osuus
Elinkeinonharjoittaja	7 897	30,1 %	13 952	31,8 %
Henkilöyhtiö	2 023	7,7 %	2 104	4,8 %
Osakeyhtiö	14 336	54,6 %	8 260	18,8 %
Yhdistys	26	0,1 %	119	0,3 %
Säätiö	0	0,0 %	1	0,0 %
Ulkomainen	851	3,2 %	565	1,3 %
Muut yhtiömuodot	79	0,3 %	324	0,7 %
Toimivat yhteensä	25 212	96,0 %	25 326	57,6 %
Ei toimivat	1 056	4,0 %	18 606	42,4 %
Kaikki yhteensä	26 268	100,0 %	43 932	100,0 %

Toimivuus on määritelty VH:n rekisteritietojen perusteella ks. k.8.2

8.2 TOIMIVUUS

Toimivuutta on selvitetty Verohallinnon rekisteritietojen avulla. Toimiviksi on luokiteltu yritykset, jotka ovat vähintään yhdessä Verohallinnon seuraavista rekistereistä – ennakkoperintä-, alv- tai työnantajarekisteri – tai jotka ovat merkittynä satunnaiseksi työnantajaksi. Mikäli yrityksellä ei ole voimassaolevaa rekisteröintiä jossakin edellä mainituista rekistereistä, yritys luokitellaan toimimattomaksi. Toimimattomat yritykset on edelleen jaettu lakanneisiin, toimintansa lopettaneisiin ja niihin, joilta ei löydy toiminnan aloitustietoa.

[30] YVETA Raksa III -projekti Hankepäällikkö Tommi Lehtinen

Rekisteritietojen perustella määritelty toimivuus ei kuvaa yrityksen tosiasiallista toimintaa. Kuitenkin suurin osa rekisteritietojen perusteella toimivaksi määritellyistä yrityksistä toimii myös aidosti.

Taulukko 15. Toimivuus Verohallinnon rekistereissä joulukuussa 2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Kohdejoukko		Vertailujoukko	
	LKM	Osuus	LKM	Osuus
KAIKKI	**26 268**	100,0 %	**43 932**	100,0 %
Rekistereissä toimimaton	**1 056**	4,0 %	**18 606**	42,4 %
Lakannut	426	1,6 %	3 126	7,1 %
Rekistereissä toimimaton (ei toimintatietoa)	169	0,6 %	3 499	8,0 %
Rekistereissä toimimaton (lopettanut)	461	1,8 %	11 981	27,3 %
Rekistereissä toimiva	**25 212**	96,0 %	**25 326**	57,6 %

Rekistereissä toimimaton:

- Lakannut: tarkasteluhetkellä on elinkeinotoiminnan loppupäivä tai totaalisen toiminnan loppupäivä (kun kaupparekisterissäkin lakannut) tai kaupparekisterinlakkaamispäivä (ei koske elinkeinonharjoittajia)
- Rekistereissä toimimaton: ei ole tarkasteluhetkellä lakannut eikä toimiva
  - (lopettanut) = on rekisterien mukaan toiminut aiemmin
  - (ei toimintatietoa) = ei ole rekisterien mukaan ollut koskaan toimiva

Rekistereissä toimiva: ei ole lakannut ja on tarkasteluhetkellä ainakin yhdessä seuraavista rekistereistä: ennakkoperintärekisteri, alv rekisterit (liiketoiminta, kiinteistönluovutus, alkutuottaja), työnantaja tai satunnainen työnantaja

Joulukuussa 2015 kohdejoukon yrityksistä 96 prosenttia oli toimivia yrityksiä. Yrityksistä neljä prosenttia oli rekisterissä toimimattomia. Suurin osa toimimattomista yrityksistä oli toiminnan lopettaneita tai lakanneita yrityksiä. Joukossa on 169 yritystä, joilla ei ole Verohallinnon rekisterissä toimintatietoa, vaikka niistä on vuonna 2015 saatu tietoa rakentamisilmoituksella.

Vertailujoukon yrityksistä vastaavana ajankohtana vain noin 58 prosenttia on rekisterien mukaan toimivia yrityksiä. Kohdejoukossa sekä vertailujoukossa toimivien yritysten lukumäärä on lähes yhtä suuri.

Taulukko 16. Työnantajarekisteröinnit joulukuussa 2015 toimivat (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Kohdejoukko		Vertailujoukko	
	LKM	Osuus	LKM	Osuus
Rekistereissä toimiva	**25 212**	**100,0 %**	**25 326**	**100,0 %**
Säännöllinen tai satunnainen työnantaja	17 590	**69,8 %**	7 402	**29,2 %**
Työnantajarekisterissä	14 567	**57,8 %**	4 789	**18,9 %**
Satunnainen työnantaja	3 023	**12,0 %**	2 613	**10,3 %**
Ei ole työnantajarekisterissä	10 645	**42,2 %**	20 537	**81,1 %**

Kohdejoukon toimivista yrityksistä lähes 70 prosenttia oli joulukuussa 2015 työnantajarekisterissä tai satunnainen työnantaja, kun vertailujoukossa vastaava osuus oli huomattavasti matalampi, vain 30 prosenttia. Kohdejoukon toimivista yrityksistä 58 prosenttia oli työantajarekisterissä ja 12 prosenttia oli maksanut palkkoja satunnaisesti.

Taulukko 17. Alv-rekisteröinnit joulukuussa 2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Kohdejoukko		Vertailujoukko	
	LKM	Osuus	LKM	Osuus
Rekistereissä toimiva	**25 212**	**100,0 %**	**25 326**	**100,0 %**
Alv rekisterissä	24 242	**96,5 %**	21 496	**84,9 %**
Alv rekisteri (liiketoiminta)	24 209	**96,4 %**	21 209	**83,7 %**
Alv rekisteri (kiinteistöt)	1 155	**4,6 %**	665	**2,6 %**
Alv rekisteri (alkutuottaja)	894	**3,6 %**	2 066	**8,2 %**

Kohdejoukon toimivista yrityksistä lähes 97 prosenttia oli rekisteröityneenä arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. Vertailujoukossa rekisteröityneiden osuus oli hieman matalampi 85 prosenttia.

Seuraavan taulukon alkuun on koottu tiedot kohde- ja vertailujoukon ennakkoperintärekisteröinnistä. Taulukon alaosasta näkyy syy, jonka perusteella rekisteristä poistaminen on tapahtunut.

Ennakkoperintärekisteriin merkitsemisen tarkoitus on osoittaa, ettei suorituksen maksajan tarvitse tehdä maksusta ennakonpidätystä vaan rekisteriin merkitty toimija huolehtii ennakkoverojen maksamisesta itse. Rekisteriin ei merkitä toimijaa, jolla on todettu sellaisia verotuksessa olennaisia laiminlyöntejä, joiden jatkumista voidaan pitää ilmeisenä. Ennakkoperintärekisteriin kuuluminen ei kuitenkaan ole pakollista.

Taulukko 18. Ennakkoperintärekisterissä joulukuussa 2015 sekä rekisteristä poiston tai rekisteröimättä jättämisen syyt (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Kohdejoukko		Vertailujoukko	
	LKM	Osuus	LKM	Osuus
Rekistereissä toimiva	**25 212**	**100,0 %**	**25 326**	**100,0 %**
Ennakkoperintärekisterissä	23 978	95,1 %	22 342	88,2 %
On poistettu* ennakkoperintärekisteristä tai ei ole päässyt ennakkoperintärekisteriin	**1 234**	**100,0 %**	**2 499**	**100,0 %**
01 Ei tulonhankkimistoimintaa	23	1,9 %	212	8,5 %
02 Toiminta lopetettu	405	32,8 %	952	38,1 %
03 Jäämäeriä	147	11,9 %	475	19,0 %
04 Alv-maksut laiminlyöty	7	0,6 %	23	0,9 %
06 Ennakkoverot/lopullinen vero laiminlyöty		0,0 %	1	0,0 %
07 Muiden verojen maksut laiminlyöty		0,0 %	1	0,0 %
08 Vuosi-ilmoitus laiminlyöty	10	0,8 %	17	0,7 %
09 Veroilmoitus laiminlyöty	106	8,6 %	249	10,0 %
10 Muut ilmoitusvelvollisuudet laiminlyöty	91	7,4 %	187	7,5 %
11 Kirjanpito/muistiinpanovelvollisuus laiminlyöty		0,0 %	1	0,0 %
12 Rekisteröidyn aiemmat laiminlyönnit	20	1,6 %	45	1,8 %
13 Yhteisöä johtavan aiemmat laiminlyönnit	39	3,2 %	73	2,9 %
14 Konkurssi	110	8,9 %	25	1,0 %
18 Muu olennainen laiminlyönti	114	9,2 %	208	8,3 %
19 Oma ilmoitus	2	0,2 %	3	0,1 %
20 Palkkatuloa		0,0 %	1	0,0 %
22 Sulautuminen	47	3,8 %	20	0,8 %
90 Jäämäkarsinta	1	0,1 %		
95 Maatalouden varallisuus			4	0,2 %
97 Lepäävä yhtiö			2	0,1 %

Joulukuussa 2015 kohdejoukon toimivista yrityksistä 95 prosenttia oli ennakkoperintärekisterissä. Vastaava osuus vertailujoukossa oli hieman alempi eli 88 prosenttia. Yleisin syy toimialan yrityksillä ennakkoperintärekisteristä poistamiseen oli toiminnan lopettaminen. Kohdejoukossa ennakkoperintärekisteristä poistetuista yrityksistä noin kolmasosalla syynä oli toiminta lopetettu. Seuraavaksi yleisimpiä syitä olivat verojäämät, konkurssi, veroilmoituksen tai muun ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti.

8.3 ALUEJAKAUMA

Maakunnat on ryhmitelty Tilastokeskuksen käyttämää suuraluejakoa mukaillen. Tarkastelussa Uusimaa on erotettu muusta Etelä-Suomesta omaksi suuralueeksi, koska yritystoiminta on keskittynyt Uudellemaalle ja sen yritystoiminnan volyymi on selvästi muita maakuntia suurempi. Lisäksi yritykset, joiden kotipaikka on ulkomailla, ovat omana ryhmänään.

Määräävä tekijä yrityksen sijoittumisessa alueelle on yrityksen kotipaikka tietojen poiminnan hetkellä.

Taulukko 19. Alueellinen jakauma, joulukuussa 2015 toimivat (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	KOHDEJOUKKO		VERTAILUJOUKKO	
Suuralue/ maakunta	**Lukumäärä**	**Suht. osuus**	**Lukumäärä**	**Suht. osuus**
1 Uusimaa	**7 458**	**29,6 %**	**6 416**	**25,3 %**
2 Muu Etelä-Suomi	**5 527**	**21,9 %**	**5 841**	**23,1 %**
Etelä-Karjala	500	2,0 %	573	2,3 %
Kanta-Häme	906	3,6 %	803	3,2 %
Kymenlaakso	672	2,7 %	728	2,9 %
Päijät-Häme	984	3,9 %	822	3,2 %
Varsinais-Suomi	2 465	9,8 %	2 915	11,5 %
3 Länsi-Suomi	**6 382**	**25,3 %**	**6 800**	**26,8 %**
Etelä-Pohjanmaa	1 148	4,6 %	1 136	4,5 %
Keski-Suomi	1 213	4,8 %	1 132	4,5 %
Pirkanmaa	2 129	8,4 %	2 267	9,0 %
Pohjanmaa	751	3,0 %	971	3,8 %
Satakunta	1 141	4,5 %	1 294	5,1 %
4 Itä-Suomi	**2 324**	**9,2 %**	**2 585**	**10,2 %**
Etelä-Savo	628	2,5 %	837	3,3 %
Kainuu	234	0,9 %	297	1,2 %
Pohjois-Karjala	606	2,4 %	612	2,4 %
Pohjois-Savo	856	3,4 %	839	3,3 %
5 Pohjois-Suomi	**2 394**	**9,5 %**	**2 742**	**10,8 %**
Keski-Pohjanmaa	321	1,3 %	343	1,4 %
Lappi	713	2,8 %	920	3,6 %
Pohjois-Pohjanmaa	1 360	5,4 %	1 479	5,8 %
6 Ahvenanmaa	**245**	**1,0 %**	**293**	**1,2 %**
7 Ulkomaat	**881**	**3,5 %**	**629**	**2,5 %**
8 Ei tietoa*	**1**	**0,0 %**	**20**	**0,1 %**
KAIKKI	**25 212**	**100,0 %**	**25 326**	**100,0 %**

* Toiminta päättynyt 2016 mutta ollut toimiva vielä 31.12.2015 -> mukana poiminnassa, mutta ei löydy (enää) aluetietoja.

Rakentamisilmoituksilla olevista rakentamisen toimialan yrityksistä lähes kolmasosalla on kotipaikka Uudellamaalla. Maakunnista seuraavina tulevat Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa, molemmat vajaan kymmenen prosentin osuudella. Kohdejoukossa on 3,5 prosenttia Verohallinnon rekisterissä olevia yrityksiä, joiden kotipaikka on ulkomaat. Vertailujoukossa

niin ikään kolmen suurimman maakunnan joukkoon nousee Uusimaa, Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa. Vertailujoukossa ulkomaisten yritysten osuus on 2,5 prosenttia.

8.4 TOIMINTA-AIKA

Toiminta-aika on määritelty Verohallinnon rekisteritietojen (ennakkoperintä-, alv- ja työnantajarekisterit) perusteella. Toiminta alkaa, kun yritys rekisteröityy ennakkoperintä-, alv- tai työnantajarekisteriin. Vastaavasti toiminta päättyy, kun yrityksen kaikki rekisteröinnit ovat päättyneet.

Yrityksillä, joiden toiminta-aika on lyhyt, on muita korkeampi harmaan talouden esiintymisriski. Tämä johtuu muun muassa siitä, että talousrikolliset käyttävät toiminnassaan hyväksi niin sanottujen bulvaaniyrityksiä, joiden toiminta-aika on usein lyhyt.[31]

Taulukko 20. Toiminta-aika joulukuussa 2015 (lähde: Verohallinto 9/2016)

	KOHDEJOUKKO				VERTAILUJOUKKO			
	Toimivat		Toimimattomat		Toimivat		Toimimattomat	
	LKM	Osuus	LKM	Osuus	LKM	Osuus	LKM	Osuus
Ei tietoa	689	2,7 %	137	13,0 %	1 339	5,3 %	3 385	18,2 %
Alle 3	4 188	16,6 %	363	34,4 %	4 723	18,6 %	6 260	33,6 %
3-4	2 970	11,8 %	161	15,2 %	2 422	9,6 %	2 592	13,9 %
5–9	5 960	23,6 %	192	18,2 %	5 381	21,2 %	3 086	16,6 %
10–19	5 735	22,7 %	114	10,8 %	5 667	22,4 %	2 610	14,0 %
Yli 20	5 670	22,5 %	89	8,4 %	5 794	22,9 %	673	3,6 %
KAIKKI	**25 212**	**100,0 %**	**1 056**	**100,0 %**	**25 326**	**100,0 %**	**18 606**	**100,0 %**

Kohdejoukon toimivista yrityksistä suurin osa on toiminta-ajan perusteella vakiintuneita yrityksiä. Yrityksistä 68 prosenttia on toiminut ainakin viisi vuotta ja 45 prosenttia näistä yrityksistä on toiminut vähintään 10 vuotta. Alle kolme vuotta toimineita yrityksiä on joukossa 17 prosenttia. Yrityksistä 2,7 prosentille ei voitu määritellä toiminta-aikaa. Kohdejoukon toimimattomista yrityksistä noin kolmasosa on toiminut alle kolme vuotta.

Kohdejoukon ja vertailujoukon toimivien yritysten toiminta-aikojen suhteellisessa osuudessa ei ole suuria eroja. Vertailujoukon toimivissa yrityksissä on kuitenkin noin puolet enemmän yrityksiä, joille ei voitu määritellä toiminta-aikaa.

8.5 TOIMINNAN LAAJUUS

Toiminnan laajuutta kuvataan tilinpäätöstiedoista saatavilla tuloslaskelman liikevaihdolla ja henkilökunnan määrällä. Lisäksi yritysten toiminnan taloudellista merkitystä yhteiskunnalle ja toiminnan vaikutuksen laajuutta ympäristöön kuvataan sen vuositasolla maksamien palkkojen yhteismäärällä. Vaikka yrityksen tilinpäätöstietojen volyymitiedot ja sen maksama verojen määrä riippuu yrityksen koosta, niin siihen vaikuttavat hyvin paljon yritys- ja toimialakohtaiset asiat. Lisäksi samankin yrityksen eri tilikausien välillä voi olla merkittäviä eroja.

[31] Harmaan talouden verotarkastukset, työmenetelmäohje. Harmaan talouden selvitysyksikkö, Selvitys 16 / 2013 Romukauppa s. 26.

Taulukko 21. Liikevaihto 2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	KOHDEJOUKKO				VERTAILUJOUKKO			
	Yritykset		Liikevaihto		Yritykset		Liikevaihto	
	LKM	Osuus	Milj.€	Osuus	LKM	Osuus	Milj.€	Osuus
Ei tietoa	2 000	7,6 %	--	--	22 516	51,3 %	--	--
Alle 1t€	21	0,1 %	0,0	0,0 %	914	2,1 %	0,4	0,0 %
1-40t€	2 199	9,1 %	53,3	0,2 %	10 633	24,2 %	162,9	8,9 %
40-100t€	6 257	25,8 %	422,2	1,5 %	5 908	13,4 %	375,9	20,6 %
100-400t€	8 655	35,7 %	1 799,8	6,5 %	3 317	7,6 %	594,8	32,5 %
400t-2m€	5 341	22,0 %	4 609,4	16,7 %	591	1,3 %	446,9	24,5 %
2-10m€	1 489	6,1 %	5 830,4	21,1 %	49	0,1 %	193,5	10,6 %
10-40m€	246	1,0 %	4 445,0	16,1 %	4	0,0 %	52,9	2,9 %
40-200m€	46	0,2 %	3 898,9	14,1 %	--	--	--	--
Yli 200 m€	14	0,1 %	6 547,2	23,7 %	--	--	--	--
KAIKKI	26 268	100,0 %	27 606,3	100,0 %	43 932	100,0 %	1 827,3	100,0 %

Liikevaihto = Varsinaisen toiminnan myyntituotot, joista on vähennetty myönnetyt alennukset ja arvonlisävero sekä muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot. Liikevaihtoon sisältyvät erät vaihtelevat toimialakohtaisesti. Liikevaihtoon luetaan kuitenkin aina vaihto-omaisuudesta saadut tuotot. Jos (vero-) vuoden aikana päättyy kaksi tai useampaa tilikautta, liikevaihto on tilikausilta ilmoitettujen liikevaihtojen summa.

Taulukosta nähdään, että rakentamisilmoittamisen piirissä olevat kohdejoukon yritykset tekevät pääosan rakentamisen toimialan yritysten liikevaihdosta. Vertailujoukon yritysten osuus Verohallinnolle vuonna 2015 ilmoitetusta liikevaihdosta oli vain kuusi prosenttia toimialan yritysten ilmoittamasta kokonaisliikevaihdosta.

Työpanos on merkittävä tuotannontekijä rakentamisen toimialalla. Yrityksen toiminnan laajuutta voidaan tarkastella yrityksen maksaman palkkasumman sekä työntekijöiden lukumäärän kautta. Palkkasumma kuvaa yrityksen käyttämän työpanoksen arvoa kalenterivuonna. Työntekijöiden lukumäärän perusteella saadaan kuva siitä, kuinka monta työntekijä osallistuu yrityksen työpanoksen muodostamiseen.

Taulukko 22. Palkat 2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Palkat 2015	KOHDEJOUKKO			VERTAILUJOUKKO		
	Yritykset		Palkat	Yritykset		Palkat
	Lukumäärä	Osuus	Milj. €	Lukumäärä	Osuus	Milj. €
Ei tietoa	8 871	33,2 %	--	37 223	84,7 %	--
Alle 15t€	2 358	9,1 %	15,3	2 903	6,6 %	16,2
15–100t€	7 608	29,2 %	368,4	3 261	7,4 %	126,3
100–500t€	5 746	22,1 %	1 270,1	499	1,1 %	92,6
500t–2m€	1 431	5,5 %	1 313,2	43	0,1 %	35,4
2–5m€	178	0,7 %	542,7	3	0,0 %	8,2
Yli 5 m€	76	0,3 %	1 546,5	--	--	--
KAIKKI	**26 268**	**100,0 %**	**5 056,2**	**43 932**	**100,0 %**	**278,6**

Vuonna 2015 kohdejoukon yrityksistä noin kolmasosalla ei ollut palkkatietoja. Osuutta selittävät elinkeinonharjoittajat, jolla ei ole ulkopuolisia työntekijöitä ja jotka eivät maksa palkkaa. Yrityksistä 29 prosenttia on maksanut palkkoja koko vuonna 15 000 – 100 000 euroa. Toiseksi suurin ryhmä, 22 prosenttia yrityksistä, on maksanut palkkoja 100 000 – 500 000 euroa. Alle 15 000 euroa maksettuja palkkoja oli yhdeksällä prosentilla kohdejoukon yrityksistä. Kohdejoukossa on 76 yritystä, joiden maksamat palkat ovat olleet enemmän kuin 5 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Vertailujoukossa vain hieman alle 16 prosentilta yrityksistä löytyy palkkatietoja vuodelta 2015.

Taulukko 23. Palkansaajat 2015, kohdejoukko (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Palkansaajat 2015	Yritykset		Palkansaajat		Lähdeveron alaiset palkansaajat	
	Lkm	Osuus	Lkm	Keskiarvo	Yritysten lkm	Palkansaajien lkm
Ei palkansaajia	8 125	30,9 %	--	--	34	253
1	3 529	13,4 %	3 529	1	11	18
2–4	5 599	21,3 %	15 810	3	33	100
5–9	4 062	15,5 %	26 973	7	62	114
10–49	4 397	16,7 %	83 590	19	125	464
50–249	507	1,9 %	43 205	85	43	119
Yli 250	49	0,2 %	39 731	811	10	253
KAIKKI	**26 268**	**100,0 %**	**212 838**	**8**	**318**	**1 321**

Palkansaajien lukumäärä = vuosi-ilmoituksen palkansaajien lukumäärä kalenterivuodelta, ei kerro työntekijöiden lukumäärää tietyllä hetkellä.

Yrityksistä suurimman ryhmän muodostavat ne työnantajat, joilla on ollut 2–4 palkansaajaa vuonna 2015. Kohdejoukossa on noin 550 yritystä, jotka ovat maksaneet palkkoja vuoden kuluessa vähintään 50 työntekijälle. Kohdejoukossa yrityksillä oli keskimäärin kahdeksan työntekijää. Kohdejoukon yrityksistä 318 on ollut lähdeveron alaisia palkansaajia.

Taulukko 24. Palkansaajat 2015, vertailujoukko (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Palkansaajat 2015	Yritykset		Palkansaajat		Lähdeveronalaiset palkansaajat	
	Lkm	Osuus	Lkm	Keskiarvo	Yritysten lkm	Palkansaajien lkm
Ei palkansaajia	36 807	83,8 %	--	--	24	94
1	3 407	7,8 %	3 407	1	7	21
2–4	2 732	6,2 %	7 034	3	12	22
5–9	697	1,6 %	4 278	6	8	17
10–49	281	0,6 %	4 562	16	10	21
50–249	8	0,0 %	551	69	1	3
KAIKKI	**43 932**	**100,0 %**	**19 832**	**0,5**	**62**	**178**

Palkansaajien lukumäärä = vuosi-ilmoituksen palkansaajien lukumäärä kalenterivuodelta, ei kerro työntekijöiden lukumäärää tietyllä hetkellä.

Vertailujoukon yritykset olivat palkansaajien lukumäärän perusteella varsin pieniä yrityksiä. Näistä yrityksistä noin 84 prosentilla ei ollut palkansaajia vuonna 2015. Yrityksistä 14 prosentilla oli palkansaajia 1–4.

8.6 VEROTARKASTUKSET

Verotarkastuksen tavoitteena on turvata verotulojen kertyminen, huolehtia verojärjestelmän uskottavuudesta sekä varmistaa, että verorasitus jakautuu lainmukaisesti eri veronmaksajien välillä. Verotarkastuksilla halutaan myös estää verotukseen liittyvät virheet ja väärinkäytökset mahdollisimman ajantasaisesti.[32]

Verotarkastustiedot sisältävät kaikki aikavälillä 1.1.2012–21.12.2016 valmistuneet kohdejoukon yritysten verotarkastukset. Verotarkastuksia on tehty yhteensä 2 404 ja tarkastukset ovat kohdistuneet yhteensä 2 050 yritykseen. Kohdejoukon yrityksistä noin kahdeksan prosenttia on ollut verotarkastuksen kohteena tarkastelujaksolla. Joihinkin

[32] ”Mitä verotarkastus on?” Verohallinnon Vero.fi -sivusto.

yrityksiin on tehty tarkastelujaksolla useampia verotarkastuksia. Verotarkastuksista harmaan talouden tarkastuksia[33] on ollut hieman yli viidesosa.

Taulukossa 25 esitetään harmaan talouden ilmenemisen kannalta keskeisiä tarkastushavaintoja kappalemäärinä tai euromäärinä sekä osuuksina joukon kaikista verotarkastuksista.

Taulukko 25. Verotarkastuksen havaintoja, kohdejoukko 1/2012–12/2016 (Verohallinto 12/2016)

VEROTARKASTUKSET	Tarkastukset, lkm	Osuus tarkastuksista	Yritykset, lkm	Osuus kohdejoukosta	Summa, kpl tai euroa
Yhteensä	2 404	100,0 %	2 050	7,8 %	--
Harmaan talouden tarkastus	541	22,5 %	456	1,7 %	--
Kirjanpidon ulkopuolisia työntekijöitä	27	1,1 %	27	0,1 %	516 työntekijää
Kirjanpito epäluotettava	60	2,5 %	60	0,2 %	--
Kirjanpito puuttuu	12	0,5 %	12	0,0 %	--
Kuittikauppa*	48	1,9 %	44	0,2 %	19 386 632 €
Esitys takavarikoista**	4	0,2 %	4	0,0 %	1 366 000 €
Rikosilmoitus tehty	21	0,9 %	20	0,1 %	--
Törkeä veropetos	19	0,8 %	18	0,1 %	--
Veropetos	3	0,1 %	2	0,0 %	--
Kirjanpitorikos	11	0,5 %	11	0,0 %	--

Tiedot on poimittu verotarkastuksen TAHTI-järjestelmästä 21.12.2016.
* Laskettu mukaan ne yritykset, joilla kuittikaupan euromäärä >0 € (eroaa tilastoidusta kuittikauppatarkastusten lukumäärästä =45).
** Esitys takavarikoista on tilastoitu kahdelle ao. tietuessa mutta euromääräisiä takavarikko tietoja on neljälle yritykselle.

Verotarkastuksista 60:ssä kirjanpitoa pidettiin epäluotettavana ja 12 tarkastuksessa kirjanpito puuttui kokonaan. Tarkastuksista 27:ssä havaittiin kirjan pidon ulkopuolisia eli pimeitä työntekijöitä. Kuittikauppaa havaittiin 45 tarkastuksessa. Tietojen poimintahetkellä Verohallinto oli tehnyt 20 yrityksestä poliisille rikosilmoituksen verotarkastuksen perusteella.

8.7 VEROVELAT

Verovelan tilastollisessa tarkastelussa ei voida erotella sitä, onko verovelka syntynyt maksukyvyttömyyden vai esimerkiksi rikollisen toiminnan johdosta. Kokonaisuutena verovelan määrän kehitys kuitenkin kuvastaa harmaan talouden riskiä, mistä syystä sen seuraaminen on harmaan talouden torjunnan kannalta merkityksellistä.

Yritysten verovelasta esitetään alla verojäämätieto joulukuulta 2015, koska kokonaisverovelkaa koskevaa tietoa ei ole saatavissa Verohallinnon rekisteristä historiatietona. Verojäämä tarkoittaa perimiskelpoista kokonaisverovelkaa. Maksamaton vero ei näy verojäämänä silloin, kun muutoksenhakuviranomainen tai tuomioistuin on antanut verolle täytäntöönpanokiellon tai keskeytyksen. Verojäämä sisältää myös verovelan viivästysseuraamukset, jotka on laskettu tietojen poimintaa edeltävän kuukauden 20. päivään saakka. Verojäämä ei sisällä verotilin negatiivista saldoa.

Kohdejoukon yrityksistä 16,4 prosentilla oli verojäämiä joulukuussa 2015. Selvitysyksikön vuonna 2015 julkaisemassa elinkeinotoiminnan verovelkaa koskevassa selvityksessä verovelkaisten yritysten osuus rakentamisen toimialan kaikista toimivista yrityksistä oli

[33] Harmaan talouden tarkastuksia ovat tarkastuskohteet, joissa todetaan ennakonpidätystä toimittamatta maksettuja palkkoja, puuttuvaa myyntiä tai vääränsisältöisiä tositteita. Harmaan talouden kohteiksi luokitellaan myös sellaiset tarkastukset, jotka on tehty ennalta ilmoittamatta tai yhteistyössä poliisiviranomaisen kanssa.

joulukuussa 2013 noin 16 prosenttia. Yleisesti rakentamisen toimialalla verovelkaisten yritysten suhteellinen osuus on ollut viime vuosina hienoisessa laskussa.

Taulukko 26. Kohdejoukon verojäämäiset yritykset 12/2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Verojäämäiset		Verojäämä		Kohdejoukko	
Oikeudellinen muoto	Lkm	Osuus	Eur	Osuus	lkm	Verojäämäisten osuus kj:sta
Elinkeinonharjoittaja	1 783	41,5 %	15 020 664	16,0 %	8 261	21,6 %
Henkilöyhtiö	177	4,1 %	3 383 618	3,6 %	2 086	8,5 %
Osakeyhtiö	2 057	47,9 %	68 826 060	73,3 %	14 706	14,0 %
Yhdistys	8	0,2 %	142 991	0,2 %	26	30,8 %
Ulkomainen	270	6,3 %	6 540 061	7,0 %	1 086	24,9 %
Muu	1	0,0 %	16 369	0,0 %	103	1,0 %
KAIKKI	**4 296**	**100,0 %**	**93 929 763**	**100,0 %**	**26 268**	**16,4 %**

Kohdejoukon yrityksistä noin 4 300 oli verojäämiä joulukuussa 2015 yhteensä 94 miljoonaa euroa. Verojäämistä osakeyhtiöiden velkaa oli noin 73 prosenttia. Osakeyhtiöt olivat sekä lukumääräisesti että euromääräisesti suurin ryhmä velallisista. Suhteellisesti tarkasteltuna kuitenkin vain 14 prosentilla osakeyhtiöistä oli verojäämiä, kun taas ulkomaisista yhtiöistä joka neljännellä oli verojäämiä.

Taulukko 27. Vertailujoukon verojäämäiset yritykset 12/2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	Verojäämäiset		Verojäämä		Vertailujoukko	
Oikeudellinen muoto	Lkm	Osuus	Eur	Osuus	Lkm	Verojäämäisten osuus vj:sta
Elinkeinonharjoittaja	3 795	36,7 %	49 277 897	11,9 %	16 969	38,6 %
Henkilöyhtiö	594	5,7 %	19 197 803	4,6 %	4 756	10,8 %
Osakeyhtiö	5 286	51,1 %	325 250 019	78,7 %	18 683	42,5 %
Yhdistys	13	0,1 %	300 380	0,1 %	235	0,5 %
Ulkomainen	614	5,9 %	19 461 556	4,7 %	1 906	4,3 %
Muu	37	0,4 %	778 421	0,2 %	1383	3,1 %
KAIKKI	**10 339**	**100,0 %**	**414 266 076**	**100,0 %**	**43 932**	**23,5 %**

Vertailujoukossa verojäämiä oli joulukuussa 2015 lähes joka neljännellä yrityksellä yhteismäärältään noin 414 miljoonaa euroa.

Kohdejoukon yrityksistä noin 55 prosentilla verojäämien määrä oli verrattain pieni, alle 5 000 euroa. Yrityksistä noin 80 prosentilla verojäämien määrä jäi alle 20 000 euroon. Kohdejoukossa oli kuitenkin neljä prosenttia yrityksiä, joilla oli verojäämiä enemmän kuin 100 000 euroa. Tällä velallisten neljän prosentin joukolla oli verojäämistä 54 prosenttia.

Taulukko 28. Kohdejoukon verovelkaiset luokiteltuna verojäämien määrän mukaan (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Verojäämän suuruus	**Verojäämäiset yritykset**		**Verojäämä**		
	Lukumäärä	**Suht. osuus**	**Euroa**	**Suht. osuus**	**Keskiarvo**
Alle 5t€	2 343	54,5 %	3 672 511	3,9 %	1 567
5–10t€	620	14,4 %	4 489 530	4,8 %	7 241
10–20t€	510	11,9 %	7 314 425	7,8 %	14 342
20–30t€	243	5,7 %	5 850 899	6,2 %	24 078
30–100t€	407	9,5 %	21 786 582	23,2 %	53 530
Yli 100t€	173	4,0 %	50 815 816	54,1 %	293 733
KAIKKI	**4 296**	**100,0 %**	**93 929 763**	**100,0 %**	**21 864**

Vertailujoukossa on kohdejoukon yrityksiin verrattuna suhteessa vähemmän yrityksiä, joilla verojäämän määrä on pieni ja suhteessa enemmän yrityksiä, joilla on suuret verojäämät.

Taulukko 29. Vertailujoukon verovelkaiset luokiteltuna verojäämien määrän mukaan (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Verojäämän suuruus	Verojäämäiset yritykset		Verojäämä		
	Lukumäärä	Suht. osuus	Euroa	Suht. osuus	Keskiarvo
Alle 5t€	4 691	45,4 %	6 679 068	1,6 %	1 424
5–10t€	1 033	10,0 %	7 457 967	1,8 %	7 220
10–20t€	1 274	12,3 %	18 467 022	4,5 %	14 495
20–30t€	695	6,7 %	17 044 340	4,1 %	24 524
30–100t€	1 750	16,9 %	94 688 433	22,9 %	54 108
Yli 100t€	896	8,7 %	269 929 245	65,2 %	301 260
KAIKKI	**10 339**	**100,0 %**	**414 266 076**	**100,0 %**	**40 068**

Verovelan osuus yrityksen liikevaihdosta kertoo yrityksen kyvystä suoriutua verovelasta. Yrityksillä, joilla verovelan määrä on enemmän kuin 10 prosenttia liikevaihdosta, kyky suoriutua verovelasta on olennaisesti heikentynyt. Seuraavassa taulukossa tarkastellaan verojäämien suhdetta liikevaihtoon. Kohdejoukossa 2,7 prosentilla, yhteensä 697 yrityksellä on korkea velkariski. Vertailujoukossa riskiyritysten osuus on hieman korkeampi, 3,6 prosentilla velkaa on enemmän kuin 10 prosenttia liikevaihdosta.

Taulukko 30. Verojäämän osuus liikevaihdosta (Lähde: Verohallinto 9/2016)

		KOHDEJOUKKO				VERTAILUJOUKKO			
		Yritykset		Verojäämä		Yritykset		Verojäämä	
		LKM	Osuus	Euroa	Osuus	LKM	Osuus	Euroa	Osuus
Ei verojäämiä		21 972	83,6 %	0	0,0 %	33 593	76,5 %	0	0,0 %
On verojäämiä	**Ei lv tietoa**	656	2,5 %	33 054 862	35,2 %	6 628	15,1 %	373 864 056	90,2 %
	Alle 5 %	2 378	9,1 %	13 900 930	14,8 %	1 522	3,5 %	2 553 619	0,6 %
	5-10 %	565	2,2 %	13 287 294	14,1 %	625	1,4 %	3 824 328	0,9 %
	Yli 10 %	697	2,7 %	33 686 676	35,9 %	1 564	3,6 %	34 024 073	8,2 %
KAIKKI		26 268	100,0 %	93 929 763	100,0 %	43 932	100,0 %	414 266 076	100,0 %

Verojäämän määrä 12/2015 ja liikevaihto verovuodelta 2015.

Rakentamisen toimialalla on tyypillistä urakoiden ketjuttaminen useampaan portaaseen. Toimialan verovelkaisten yritysten luokitteleminen urakkaketjun roolin[34] mukaan antaa lisää tietoa toimialan verovelkojen jakautumisesta erityyppisille yrityksille.

Taulukko 31. Verojäämäiset, lukumäärä luokiteltuna urakkaketjun roolin mukaan (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Urakkarooli	Kohdejoukko		Vertailujoukko		F Rakentaminen	
	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus
Pääurakoitsija	241	6 %	136	1 %	377	3 %
Väliporras	508	12 %	63	1 %	571	4 %
Alin porras	2 072	48 %	927	9 %	2 999	20 %
Ei ketjussa	1 318	31 %	3 375	33 %	4 693	32 %
Ei roolia	157	4 %	5 838	56 %	5 995	41 %
KAIKKI	**4 296**		**10 339**		**14 635**	

[34] Yritysten jakautuminen eri rooleihin on määritelty edellä kohdassa 7.4 alaviitteessä 22.

Kohdejoukossa pääosa verojäämäisistä yrityksistä toimii urakkaketjun alimmalla portaalla tai ne eivät toimi urakkaketjussa lainkaan. Vertailujoukossa pääosa verojäämäisistä yrityksistä on ketjuttomia tai yrityksiä, joille ei voitu määritellä roolia. Roolittomista suurin osa on toimimattomia yrityksiä. Pääurakoitsijoiden ja väliportaan urakoitsijoiden osuus koko toimialan verojäämäisistä yrityksistä on yhteensä vain seitsemän prosenttia.

Taulukko 32. Verojäämät luokiteltuna urakkaketjun roolin mukaan (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Urakkarooli	Kohdejoukko		Vertailujoukko		F Rakentaminen	
	Euroa	Osuus	Euroa	Osuus	Euroa	Osuus
Pääurakoitsija	14 211 437	15 %	2 570 457	1 %	16 781 894	3 %
Väliporras	11 887 148	13 %	519 552	0 %	12 406 700	2 %
Alin porras	22 087 281	24 %	8 254 185	2 %	30 341 466	6 %
Ei ketjussa	38 770 148	41 %	65 310 367	16 %	104 080 515	20 %
Ei roolia	6 973 749	7 %	337 611 514	81 %	344 585 263	68 %
KAIKKI	**93 929 763**		**414 266 075**		**508 195 838**	

Euromääräisesti tarkasteltuna kohdejoukon verojäämistä 41 prosenttia on yrityksillä, jotka eivät toimi pääsääntöisesti urakkaketjuissa. Alimman portaan osuus kohdejoukon verojäämästä on 24 prosenttia. Vertailujoukossa 81 prosenttia verojäämästä on roolittomilla yrityksillä. Myös koko toimialan tarkastelussa verojäämästä pääosa on toimimattomilla yrityksillä, joille ei voitu määritellä roolia. Toimialan verojäämästä vain viisi prosenttia on pääurakoitsijoiden ja väliportaan urakoitsijoiden verovelkaa.

8.8 KONKURSSI- JA SANEERAUSTIEDOT

Konkurssi- ja yrityssaneeraustiedot kertovat, että yrityksellä on tai on ollut vireillä maksukyvyttömyysmenettely. Yrityksen maksukyvyttömyyttä koskevat tiedot kertovat yrityksen taloudellisesta luotettavuudesta. Tiedot eivät suoraan indikoi harmaasta taloudesta, mutta taustalta voi joissain tilanteissa löytyä myös harmaata taloutta ja talousrikollisuutta.

Seuraavaan taulukkoon on koottu kohdejoukon ja vertailujoukon yritykset, joilla on Verohallinnon tietokannassa tieto konkurssi- ja/tai yrityssaneerausvaiheesta. Merkintä rekisteriin syntyy, kun hakemus on jätetty käräjäoikeuteen. Samalla yrityksellä voi olla tieto sekä yrityssaneerauksesta että konkurssista.

Taulukko 33. Konkurssi- ja/tai yrityssaneerausvaiheet (Lähde: Verohallinto 9/2016)

	KOHDEJOUKKO	VERTAILUJOUKKO
	Yritysten lkm	Yritysten lkm
Konkurssi- ja/tai yrityssaneerausvaiheita	**470**	**1 724**
Konkurssivaiheita	377	1 668
Yrityssaneerausvaiheita	142	167

Kohdejoukon yrityksistä vajaalla kahdella prosentilla on merkintä maksukyvyttömyysmenettelystä. Konkurssivaiheita esiintyy yli puolet useammin kuin yrityssaneerausvaiheita. Vertailujoukossa konkurssien osuus on kymmenkertainen verrattuna yrityssaneerauksen esiintymiseen.

9 LAAJENNETUN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN VAIKUTUS VEROTULOIHIN: TYÖNANTAJATIEDOT

Tässä luvussa tutkitaan **rakentamisen laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusta työnantajamaksuihin** vuonna 2015. Laajennettuun tiedonantovelvollisuuteen ei liity mekanismia, joka automaattisesti kasvattaa verokertymää. Tässä mielessä uudistus ei ole verrattavissa esimerkiksi rakentamispalvelun käännettyyn verovelvollisuuteen, jonka vaikutus kohdistuu suoraan verojen maksamiseen.

Rakentamisen laajennettu tiedonantovelvollisuus lisää kiinni jäämisen riskiä pimeistä urakoista ja palkoista, ja voi siten motivoida harmaan talouden yrityksiä ja toimijoita ilmoittamaan verotietoja aiempaa tunnollisemmin. Uudet tiedot tarjoavat myös viranomaisille mahdollisuuden tehostaa omaa toimintaansa verovilppien torjumiseksi.

Vaikuttavuusmittauksen ennakko-oletus on, että työntekijätietojen tiedonantovelvollisuus voi lisätä palkkojen ja työnantajamaksujen ilmoittamista ja sitä kautta kasvattaa verokertymää.

Työnantaja ilmoittaa kausiverolomakkeella tiedot maksetuista palkoista ja niihin perustuvat työnantajamaksut, joita ovat ennakonpidätykset ja sosiaaliturvamaksut. Näiden maksujen osuus palkoista vaihtelee vuosittain. Ennakonpidätyksiin vaikuttavat muun muassa valtion tuloveroasteikon muutokset sekä kuntien vuosittain määräämät kunnallisveroprosentit. Myös muiden sosiaaliturvamaksujen, kuten työeläkevakuutusmaksun, osuus palkasta vaihtelee vuosittain.

Edellä mainituista vuosittaisista muutoksista johtuen vaikutuksen mittaaminen suoraan verotietojen perusteella on hyvin haasteellista. Sen sijaan vaikutus työnantajamaksuihin kannattaa arvioida palkkatietojen perusteella. Ensin arvioidaan laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutus palkkoihin ja sen jälkeen ennakonpidätysten ja sosiaaliturvamaksujen muutos osuutena palkoista.

9.1 PALKKASUMMA SEKÄ TYÖN HINTA JA MÄÄRÄ RAKENTAMISEN TOIMIALALLA

Tässä luvussa tarkastellaan rakentamisen toimialan palkkasumman kehitystä ja verrataan sitä palkkasumman osatekijöiden, työn hinnan ja määrän, kehitykseen vuosina 2005–2016.

Rakentamisen palkkasumma on kasvanut työn hintaa ja määrä nopeammin. Luvussa pohditaan, johtuuko eriävä kehitys tilastojen taustalla olevista rajauksista. Lisäksi palkkasumman kehitystä tarkastellaan eri luokittelujen avulla.

9.1.1 RAKENTAMISEN PALKKASUMMAN KEHITYS 2000-LUVULLA

Rakentamisen palkkasumman kehitystä on verrattu muihin toimialoihin kaavioissa 2 ja 3 Tilastokeskuksen palkkasummakuvaajien avulla. Rakentamisen palkkasumma on kasvanut koko taloutta ja muuta yksityistä sektoria nopeammin 2010-luvulla.

Kaavio 2. Palkkasummakuvaajan alkuperäinen sarja 2005–2016; rakentaminen, yksityinen sektori ja koko talous (Lähde: Tilastokeskus Palkkasummakuvaajat 07/2016)

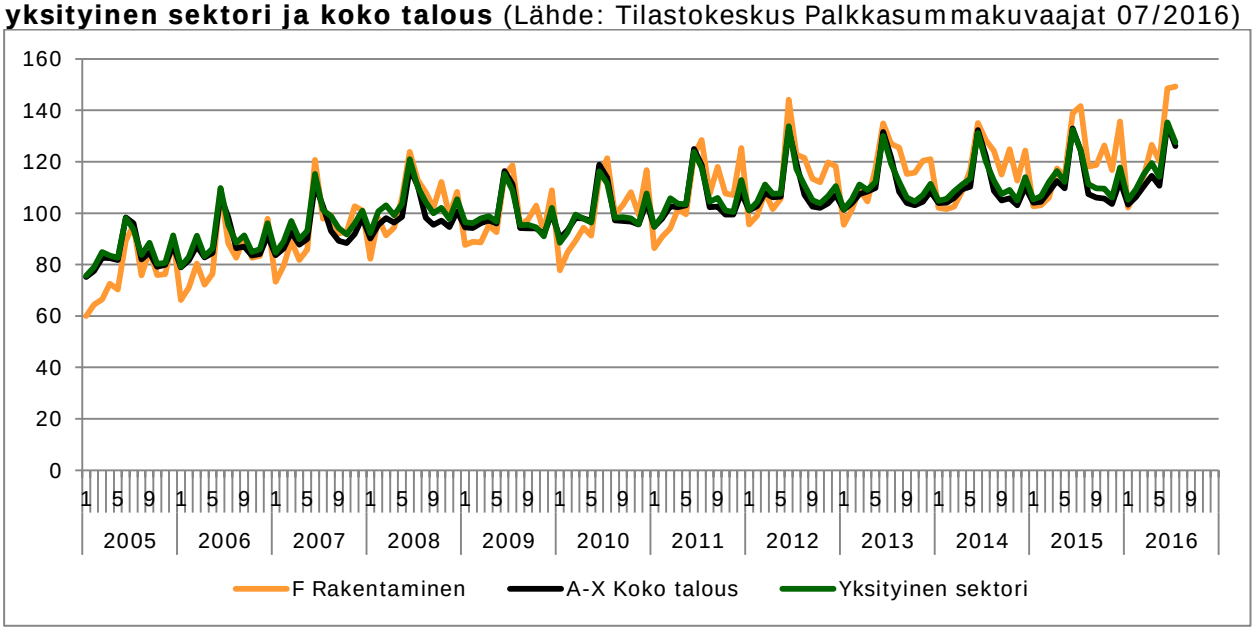

Kaavio 3. Palkkasummakuvaajan trendi 2005–2016; rakentaminen, yksityinen sektori ja koko talous (Lähde: Tilastokeskus Palkkasummakuvaajat 07/2016)

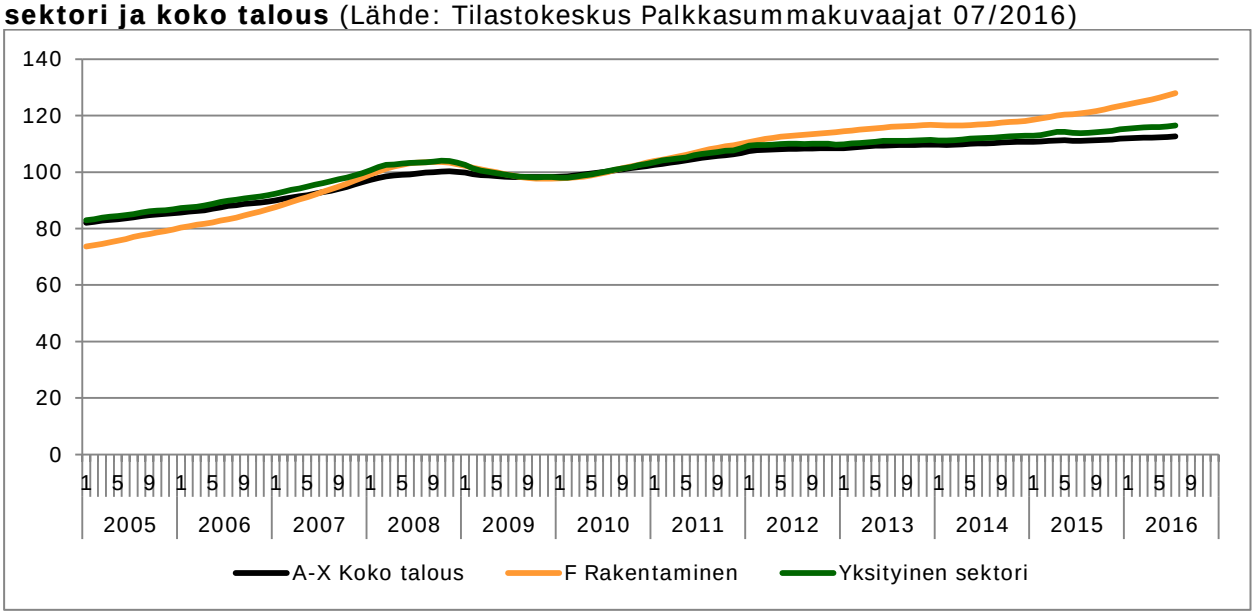

Palkkasummaindeksi, joka on muodostettu rakentamisen toimialan kausiveroilmoituksista (asiakkaan ilmoittama tieto) on yhteneväinen Tilastokeskuksen palkkasummaindeksin kanssa muutamia yksittäisiä kuukausia lukuun ottamatta. Edellä esitetyt havainnot rakentamisen palkkasummasta suhteessa koko talouden ja yksityisen sektorin palkka-summiin pätevät siten myös tähän aikasarjaan.

Tässä selvityksessä käytetään aineistona Tilastokeskuksen palkkasummaindeksin sijaan Verohallinnon keräämiä kausiveroilmoitusten tietoja, koska se mahdollistaa palkkasumman euromääräiset ja yrityskohtaiset analyysit ja uudelleenluokittelut.

Kaavio 4. Tilastokeskuksen palkkasummakuvaaja ja kausiveroilmoituksista muodostettu palkkasummaindeksi, 2010=100 (Lähde: Tilastokeskus Palkkasumma-kuvaajat 07/2016; Verohallinto 8/2016)

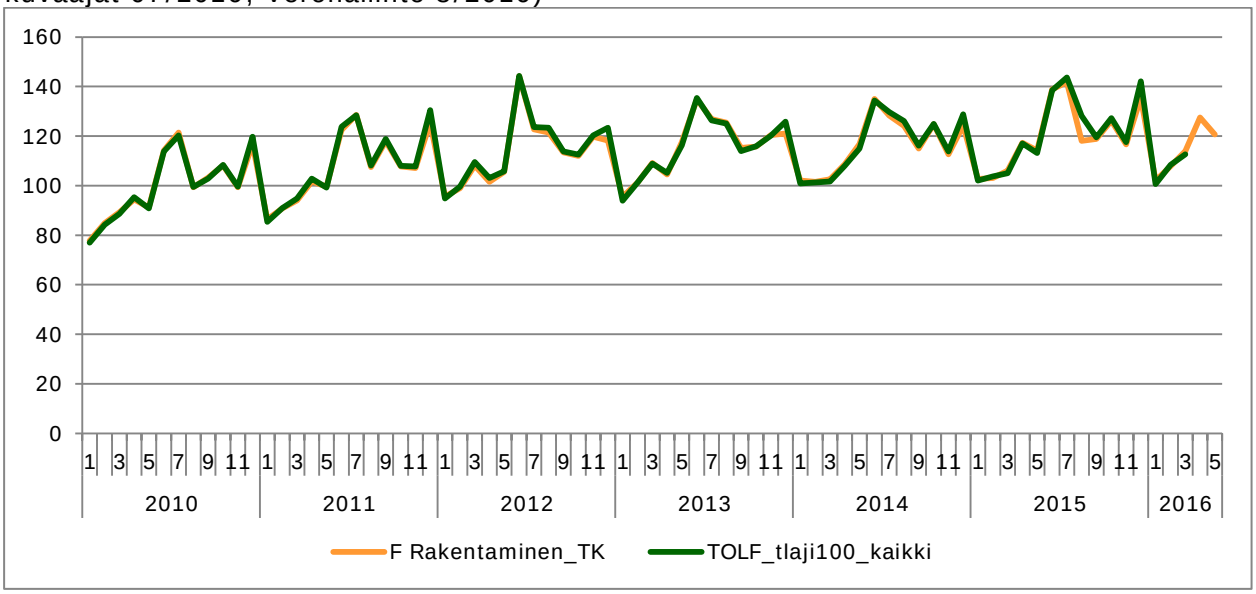

9.1.2 TYÖN MÄÄRÄN, TYÖN HINNAN JA PALKKASUMMAN VÄLINEN YHTEYS

Palkkasumma on määritelmällisesti sama asia kuin keskimääräisen tuntipalkan ja tehtyjen työtuntien tulo. Seuraavalla sivulla on esitetty kolme kaaviota näiden muuttujien välisestä yhteydestä rakentamisen toimialalla vuosina 2005–2016. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen tuottamiin aikasarjoihin.[35]

Kaaviossa 5 on tarkasteltu rakentamisen työtunteja, työkustannuksia ja palkkasummaa vuosina 2005–2016. Vuoteen 2011 asti palkkasumma näyttää määräytyvän työtuntien ja hinnan mukaan, mutta tämän jälkeen tilastojen välinen yhteys katoaa: palkkasumma kasvaa, vaikka sen osatekijät eivät kasva.

Kaaviossa 6 on esitetty palkkasummaindeksi sekä indeksoitu työtuntien ja hintaindeksin tulo. Vuodesta 2011 lähtien palkkasumman kasvu nopeutuu verrattuna työtuntien ja hintaindeksin tuloon. Indeksit alkavat eriytyä kuitenkin jo ennen vuotta 2010.

Kaaviossa 7 on kuvattu edellisen kaavion muuttujien muutosprosenttien erotus kumulatiivisena vuodesta 2006 alkaen vuoteen 2016 asti. Ajankohdan 2011–2012 jälkeen kumulatiivinen erotus kasvaa nopeasti – eli palkkasumma kasvaa nopeammin kuin työn hinnan ja määrän tulo. Kumulatiivinen erotus kasvaa kuitenkin useimpina vuosina koko tarkastelujakson ajan – keskimäärin 1,3 prosenttia vuodessa ajalla 2006–2009.

[35] Lähdetilastoina ovat seuraavat Tilastokeskuksen tilastot: **Palkkasummakuvaajat** tietokantataulukko: 1. Palkkasummakuvaajat toimialoittain 2010=100 (TOL 2008) (julkaisu 07/2016), **Rakennuskustannusindeksi** tietokantataulukko: 1. Rakennuskustannusindeksi kustannuslajeittain (julkaisu 8/2016), **Työvoimatutkimus** tietokantataulukko: 030. Työlliset ja palkansaajat sekä työllisten ja palkansaajien tehdyt työtunnit toimialan mukaan (TOL 2008 versio 8), 15–74-vuotiaat (julkaisu II/2016).

Kaavio 5. Työllisten työtunnit, työkustannukset ja palkkasumma (Lähde: Tilastokeskus)

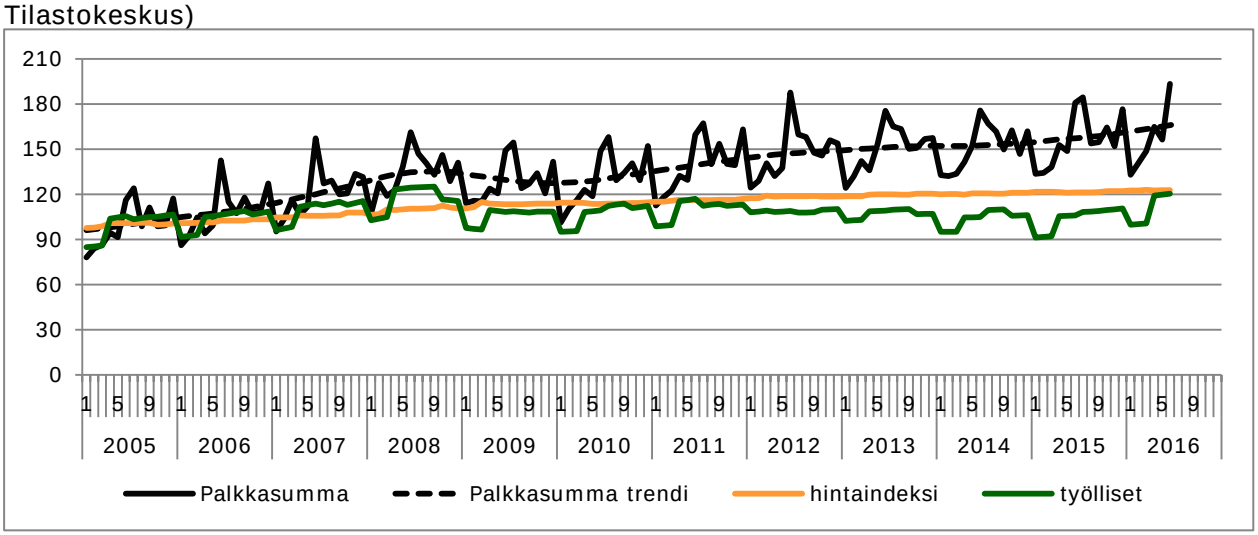

Kaavio 6. Palkkasumma vs. työnnit x hintaindeksi (Lähde: Tilastokeskus)

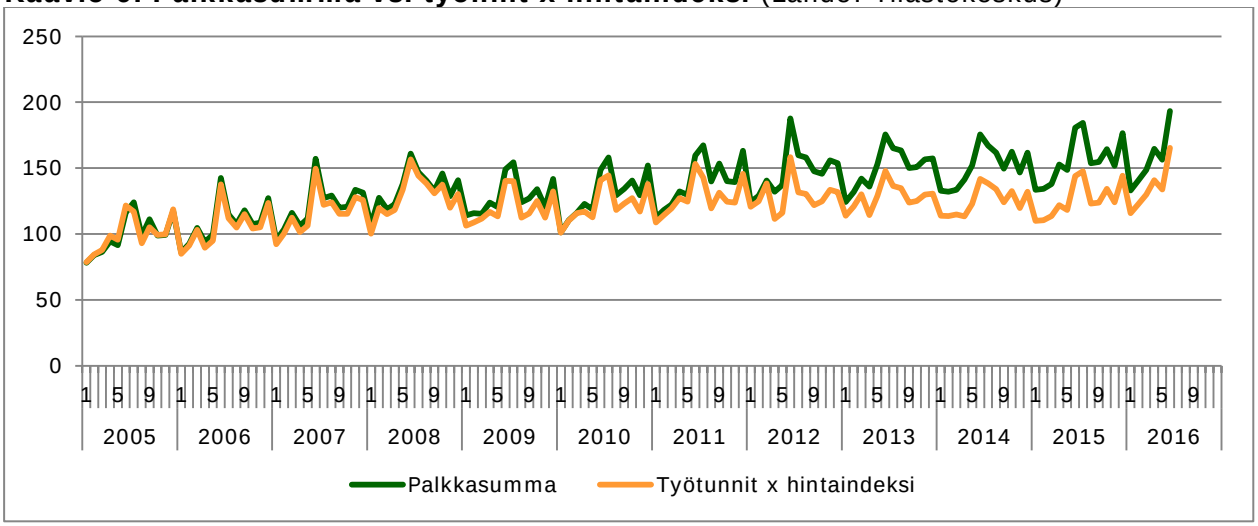

Kaavio 7. Palkkasumma ja työtunnit x hintaindeksi, vuosimuutosprosenttien kumulatiivinen erotus (Lähde: Tilastokeskus)

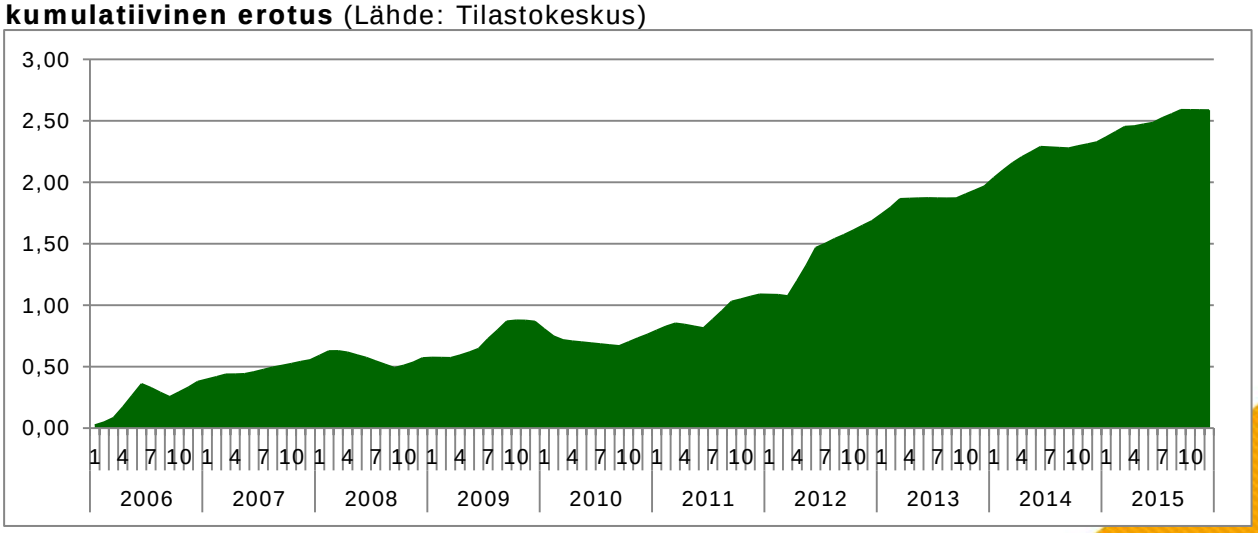

Tässä raportissa kysytään, **mitkä tekijät ovat vaikuttaneet rakentamisen palkkasumman kasvuun 2010-luvulla**. Onko syynä suotuisa suhdannekehitys vai muut tekijät?

Lisäksi edellä havaittiin, että **yksikkökustannukset ja tehdyt työtunnit eivät selitä palkkasumman kasvua**. Palkkasumma ja sen osatekijät alkavat eriytyä jo tarkastelujakson alussa, mutta ilmiö vahvistuu 2010-luvulla. **Tilastojen erityminen voi johtua niiden erilaisista rajauksista, luokitteluista tai tiedonkeruumenetelmistä**:

- Miten tilastojen kohdejoukot on rajattu? Esimerkiksi sisätyvätkö ulkomaalaiset työntekijät yhteen tilastoon ja puuttuvatko ne toisesta?
- Aiheutuuko luokiteltuista eroja kohdejoukkoihin? Onko käytetty toimialarajausta vai jotain muuta rajausta?
- Mikä on tiedon lähde ja miten tiedot on kerätty?

On myös mahdollista, että rakentamisen toimialaan kohdistuneet valvonta-toimenpiteet ovat vähentäneet pimeän työn määrää ja siten johtaneet palkka-summan kasvuun. Erityisesti tässä raportissa pohditaan, onko laajennetun tiedonanto-velvollisuuden soveltaminen voinut nopeuttaa palkkasumman kasvua vuosina 2014–2015.

Laajennetun verovelvollisuuden lisäksi rakennusalaan on kohdistunut seuraavat uudistukset:

1. Verotili otettiin Suomessa käyttöön 1.1.2010. Verotiliuudistus ei tähdännyt valvonnan tiukentamiseen, mutta se on voinut vaikuttaa palkkatietojen ilmoittamiseen ainakin lyhyellä aikavälillä.

2. Tilaajavastuulaki[36] tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Se velvoittaa työn tilaajan selvittämään, että hänen sopimuskumppaninsa täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina lakisääteiset velvoitteensa. Vuonna 2012 lakiin tuli rakennusalaa koskevia tiukennuksia. Tilaajan on lain mukaan pyydettävä ja alihankkijan annettava laissa luetellut selvitykset toiminnastaan.[37]

3. Veronumero. Jokaisella rakennustyömaalla työskentelevällä henkilöllä on oltava 1.9.2012 alkaen työmaalla näkyvissä henkilötunniste, johon on merkitty myös veronumero. Uusilla työmailla veronumero on henkilötunnisteessa pakollinen 1.9.2012 alkaen, mutta vanhoilla työmailla se on pakollinen vasta siirtymäajan jälkeen viimeistään 1.3.2013.

4. Rakentamispalvelun käännetty verovelvollisuus tuli voimaan 1.4.2011 alkaen. Rakentamispalvelun myyntiin sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta – toisin sanoen ostaja on verovelvollinen – mikäli ostaja on elinkeinonharjoittaja, joka toiminnassaan muutoin kuin satunnaisesti myy rakentamispalvelua tai vuokraa työvoimaa rakentamispalvelua varten.

9.1.3 TYÖVOIMATUTKIMUKSEN TEHDYT TYÖTUNNIT

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen tilasto ’työlliset ja palkansaajat sekä työllisten ja palkansaajien tehdyt työtunnit toimialan mukaan’ kuvaa työllisten määrää rakentamisen toimialalla neljännesvuosittain. Tilastoa varten haastatellaan kuukausittain 12 000 henkilöä, jotka poimitaan satunnaisesti Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta. Työvoimatutkimuksen perusjoukon muodostavat Suomessa vakinaisesti asuvat 15–74-vuotiaat henkilöt. Perusjoukkoon kuuluvat myös tilapäisesti ulkomailla (alle vuoden)

[36] Virallisesti laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä
[37] Rakennusteollisuus.fi: Tietoa alasta > Harmaan talouden torjunta > Tilaajavastuulaki

oleskelevat sekä Suomen väestötietojärjestelmään rekisteröidyt ulkomaalaiset, joiden oleskelu Suomessa kestää vähintään vuoden.[38]

Työvoimatutkimuksen tilastoinnin ulkopuolelle jää rakennuksilla käytetty ulkomainen vuokratyövoima sekä muut Suomessa alle vuoden työskentelevät ulkomaalaiset työntekijät.

Tiedonkeruumenetelmästä (haastattelututkimus) johtuen rakentamisen laajennettu tiedonantovelvollisuus ei vaikuta työllisten määrään tilastossa.

Tilaston mukaan työllisten määrä kasvoi hitaasti tai väheni 2010-luvulla vuoteen 2015 asti. Vuoden 2015 aikana työllisten määrä kääntyi kasvuun ja kasvu on jatkunut voimakkaana vuoden 2016 aikana. Taulukossa 34 on tummennettu neljännekset, jotka kuvaavat aikaa laajennetun tiedonantovelvollisuuden voimaantulon jälkeen.

Taulukko 34. Työllisten työtunnit, 1 000 tuntia ja vuosimuutokset (Lähde: Tilastokeskus Työvoimatutkimus II/2016)

vuosi	neljännes	tehdyt työtunnit, 1000 t	muutos, koko vuosi*	muutos, neljännes*
2011	tammi-maalis	72 407	2,9 %	4,0 %
	huhti-kesä	84 835		6,8 %
	heinä-syys	82 515		-0,1 %
	loka-joulu	82 279		1,0 %
2012	tammi-maalis	79 244	-1,4 %	9,4 %
	huhti-kesä	79 267		-6,6 %
	heinä-syys	78 825		-4,5 %
	loka-joulu	80 324		-2,4 %
2013	tammi-maalis	74 965	-1,5 %	-5,4 %
	huhti-kesä	79 536		0,3 %
	heinä-syys	80 303		1,9 %
	loka-joulu	78 099		-2,8 %
2014	tammi-maalis	69 386	-3,0 %	-7,4 %
	huhti-kesä	76 502		-3,8 %
	heinä-syys	80 166		-0,2 %
	loka-joulu	77 337		-1,0 %
2015	tammi-maalis	66 924	0,1 %	-3,5 %
	huhti-kesä	77 180		0,9 %
	heinä-syys	79 256		-1,1 %
	loka-joulu	80 382		3,9 %
2016	tammi-maalis	73 162		9,3 %
	huhti-kesä	87 439		13,3 %

* vuosimuutos edellisen vuoden vastaavasta ajanjaksosta

Tehdyt työtunnit on neljännesvuositilasto. Työtunnit on muutettu tämän selvityksen analyysejä varten kuukausitilastoksi palkkasumma- ja hintaindeksitietojen avulla: kunkin vuosineljänneksen työtunnit jaetaan kuukausille deflatoidun palkkasumman suhteessa.

9.1.4 RAKENTAMISEN TYÖKUSTANNUKSET

Rakennuskustannusindeksi

Tilastokeskuksen rakennuskustannusindeksi on hintaindeksi, joka kuvaa rakentamisen kustannusten keskihinnan kehitystä.[39] Rakennuskustannusindeksit ovat panoshinta-indeksejä, jotka kuvaavat **talonrakentamisessa** käytettävien **tuotantopanosten** hinta-

[38] Tilastokeskus.fi: Tilastot > Työmarkkinat > Työvoimatutkimus > Laatuseloste

[39] Tilastokeskus.fi: Tilastot > Hinnat ja kustannukset > Rakennuskustannusindeksi > Kuvaus: Rakennuskustannusindeksi kuvaa keskeisiltä rakenneominaisuuksiltaan samankaltaisten rakennustöiden ja rakennusten rakennuskustannusten suhteellista muutosta rakentamisessa käytettyjen peruspanosten hintakehityksen avulla.

kehitystä valittuun perusajankohtaan nähden. Talonrakentamisessa käytettävät perus-panokset voidaan jakaa kolmeen päälajiin: työhön, tarvikkeisiin ja palveluihin.

Työpanos kuvaa rakentamisen työkustannusten kehitystä suhteessa perusvuoden tasoon. Niiden seuranta perustuu rakennusalan *säännöllisen työajan keskituntiansioihin* ja *työehto-sopimusten mukaisiin välillisiin työvoimakustannuksiin* sekä *ansion kehitysarvioihin*. Työn hintatiedot eli palkkatiedot saadaan Tilastokeskuksen ansiotasoindeksistä.[40]

Ansiotasoindeksi[41]

Ansiotasoindeksi kuvaa **kokoaikaisten palkansaajien säännöllisen työajan keskiansioiden kehitystä** neljännesvuosittain sektoreittain, toimialoittain sekä tunti- ja kuukausipalkkaisille erikseen.

Keskiansioista ei ole vähennetty veroja eikä työntekijän sosiaaliturvamaksuja. Tilasto sisältää tulospalkkiot ja sopimuksiin perustuvat kertaerät. Ne on kirjattu vuoden kullekin neljännekselle kalenterivuosittaisina keskiarvoina. Ansiotasoindeksi mittaa määrältään vakioidun työpanoksen kehitystä, joten siinä ei ole mukana yli- ja lisätöiden vaikutusta.

Indeksi perustuu pääosin työnantajajärjestöjen jäseniltään keräämiin ansiotietoihin. Pienyritysvaltaisilla toimialoilla hyödynnetään myös Tilastokeskuksen omaa tiedustelua. Tilaston perusaineistossa on noin kaksi kolmasosaa Suomen kokoaikaisista palkansaajista.

Kaaviossa 8 on esitetty palkkasumman ja kahden tulomuuttujan kuukausittaiset vuosimuutosprosentit aikasarjana. Rakennuskustannusindeksin ja tehtyjen työtuntien tulon muutos on laskettu ajalta 2006–2016. Ansiotasoindeksin ja tehtyjen työtuntien tulon muutos on laskettu 10/2009 alkaen. Tulomuuttujien muutosprosentit ovat lähes identtiset.

Kaavio 8. Palkkasumma, työtunnit × rakennuskustannusindeksi ja työtunnit × ansiotaso-indeksi, vuosimuutosprosentit 2006–2016 (Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus Rakennuskustannusindeksi 8/2016, Ansiotasoindeksi III/2016, Työvoimatutkimus II/2016)

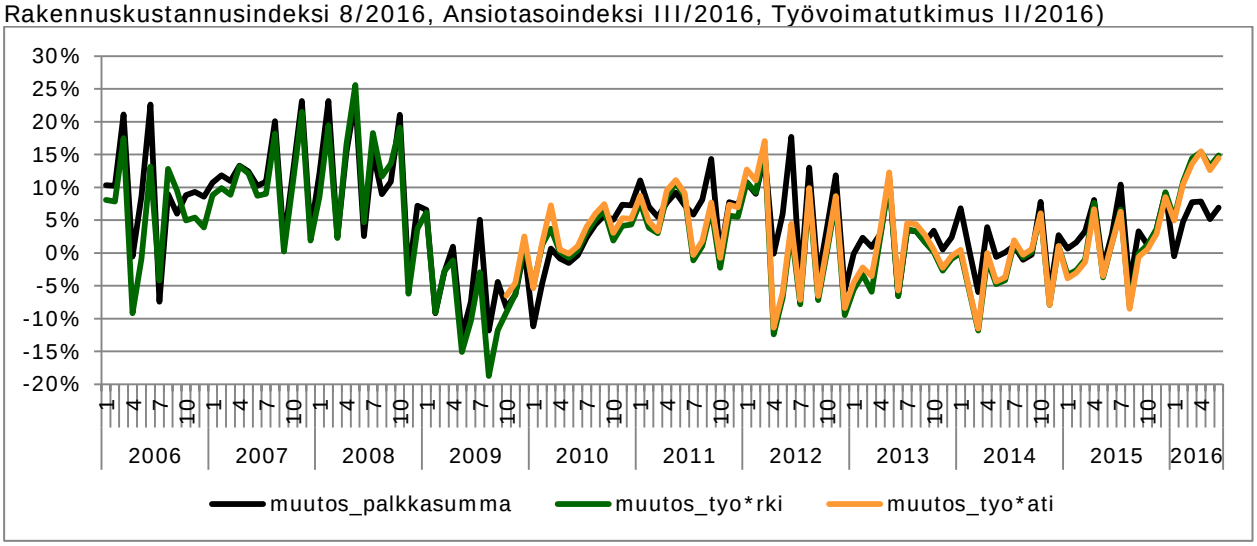

[40] Tilastokeskus.fi: Tilastot > Hinnat ja kustannukset > Rakennuskustannusindeksi > Laatuselosteet sekä Käsitteet ja määritelmät

[41] Tilastokeskus.fi: Tietoa tilastoista > Tilastojen kuvaukset > Ansiotasoindeksi. Lähdetilastoina on: **Ansiotaso-indeksi** tietokantataulukko: 2. Ammatin pääluokan mukaan vakioitu säännöllisen ansion indeksi 2010=100.

9.1.5 PALKKASUMMAN TARKASTELU YRITYKSEN IÄN, TOIMIALAN, OIKEUDELLISEN MUODON JA URAKKAROOLIN MUKAAN

Palkkasumman tarkastelu erilaisten luokittelujen avulla voi paljastaa toimialan sisältä alaryhmiä, joiden kasvu on ollut muita nopeampaa.

Yrityksen ikä

Rakentamisen toimialan palkkasumma kasvoi 49 miljoonaa euroa vuodesta 2013 vuoteen 2014 ja 239 miljoonaa euroa vuodesta 2014 vuoteen 2015.

Palkkasumman kasvu on tullut lähes kokonaan yrityksiltä, joiden toiminta on alkanut 2010-luvulla. Vuosina 2013–2014 aloittaneiden yritysten palkkasumma kasvoi 2013–2015 lähes yhtä paljon kuin koko toimialan kasvu oli. Näiden yritysten osuus toimialan palkkasummasta oli kuusi prosenttia vuonna 2015.

On luonnollista, että uusien yritysten palkkasumma kasvaa voimakkaasti. Huomioitavaa kuitenkin on kasvun voimakkuus ja sen vaikutus koko toimialaan.

Taulukko 35. Rakentamisen palkkasumma 2012–2015, yritykset aloitusvuoden mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Alotusvuosi	Palkkasumma 2012	Palkkasumma 2013	Palkkasumma 2014	Palkkasumma 2015	Muutos € 2013–2015	Muutos % 2013–2015
Yhteensä (*)	5 172 585 315	5 252 146 020	5 301 467 701	5 540 973 790	288 827 770	5 %
Yhteensä (**)	5 167 818 645	5 247 223 484	5 296 216 748	5 534 884 134	287 660 649	5 %
–2004	3 630 895 502	3 563 195 653	3 474 991 383	3 455 658 140	-107 537 512	-3 %
2005–2006	364 227 032	342 089 057	326 512 147	355 144 688	13 055 631	4 %
2006–2010	300 654 820	303 367 785	283 851 742	289 615 249	-13 752 536	-5 %
2007–2008	229 655 296	221 294 870	209 831 940	212 859 189	-8 435 682	-4 %
2009–2010	352 700 322	359 761 455	364 693 432	377 372 375	17 610 920	5 %
2011–2012	282 888 699	393 682 434	423 420 294	437 753 776	44 071 342	11 %
2013–2014	3 350 817	60 043 695	210 294 171	341 823 437	281 779 741	469 %
2015–	3 446 157	3 788 535	2 621 639	64 657 280	60 868 745	1 607 %

(*) toimiala F Rakentaminen
(**) toimiala F Rakentaminen, yritykset joilla on aloitusvuosi-tieto

Kaavio 9. Rakentamisen palkkasumma 2013 ja 2015, yritykset aloitusvuoden mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

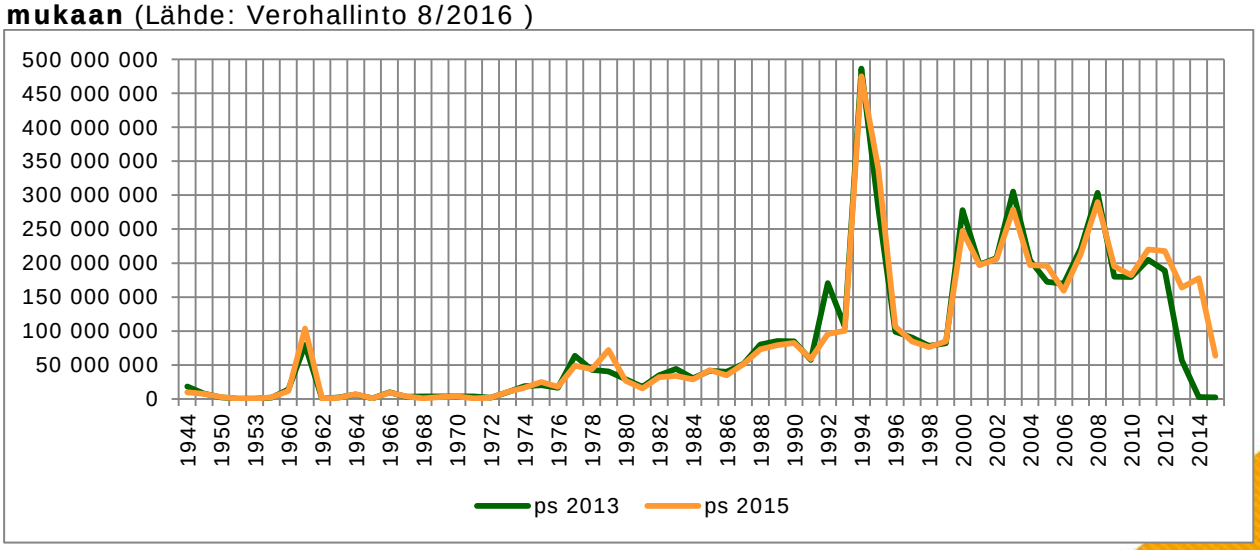

Kaavio 10. Rakentamisen palkkasumma 2015, yritykset aloitusvuoden mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

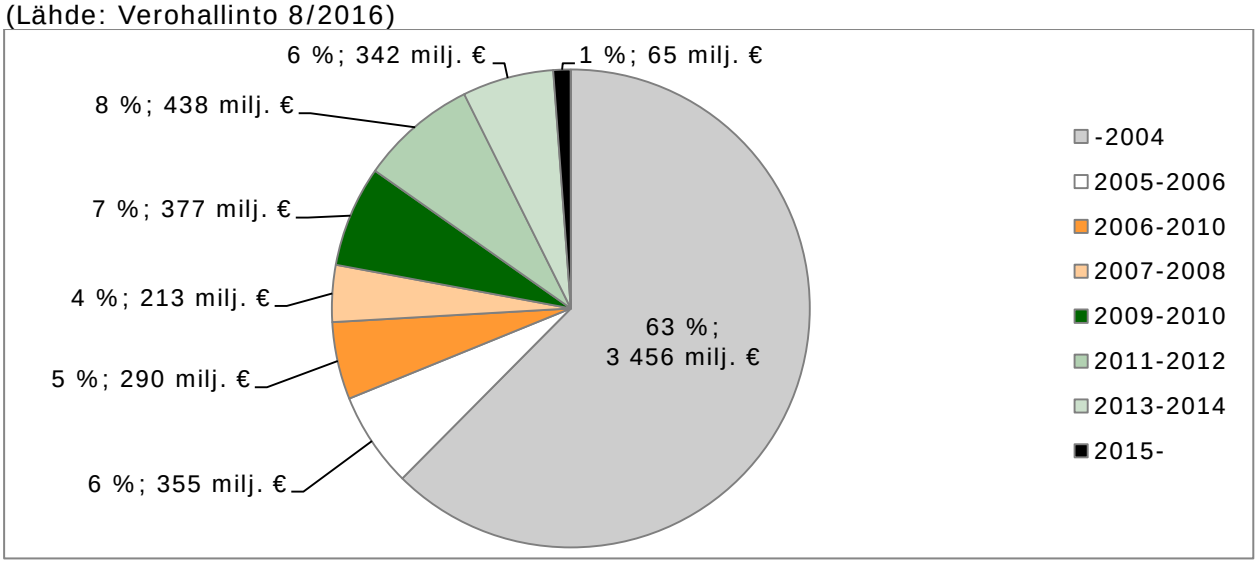

Oikeudellinen muoto

Osakeyhtiöiden ja ulkomaisten yhtiöiden palkkasumma kasvoi, mutta muiden yhtiömuotojen palkkasumma pieneni vuodesta 2013 vuoteen 2015.

Taulukko 36. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset oikeudellisen muodon mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

	Palkkasumma 2013, €	Palkkasumma 2015, €	Muutos, €	Muutos, %	Osuus toimi-alasta, %	Osuus kasvusta, %
Yhteensä	5 252 146 020	5 540 973 790	288 827 770	5,5 %		
Osakeyhtiö	4 899 244 862	5 205 234 374	305 989 512	6,2 %	93,9 %	105,9 %
Elinkeinonharjoittaja	116 620 158	109 577 138	-7 043 020	-6,0 %	2,0 %	-2,4 %
Henkilöyhtiö	131 641 913	117 205 092	-14 436 821	-11,0 %	2,1 %	-5,0 %
Ulkomainen yhtiö	89 183 089	95 609 794	6 426 705	7,2 %	1,7 %	2,2 %
Muut oik.muodot	15 455 998	13 347 392	-2 108 605	-13,6 %	0,2 %	-0,7 %

Koska rakentamisen palkkasumman kasvu tuli uusien yritysten ryhmästä, näitä yrityksiä tarkastellaan lähemmin myös muiden ominaisuuksien suhteen. Uusista yrityksistä ulkomaisten yhtiöiden palkkasumma kasvoi suhteelliseesti eniten vuosina 2013–2015. Uusien ulkomaisten yhtiöiden osuus toimialan kasvusta oli kuitenkin vain kaksi prosenttia. Euromääräiseti merkittävin ryhmä olivat osakeyhtiöt, joiden palkkasumma kasvoi 356 miljoonaa euroa.

Taulukko 37. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset oikeudellisen muodon mukaan, vuonna 2011 tai myöhemmin aloittaneet yritykset (Lähde: Verohallinto 8/2016)

	Palkkasumma 2013, €	Palkkasumma 2015, €	Muutos, €	Muutos, %	Osuus toimi-alasta, %	Osuus kasvusta, %
Yhteensä	457 514 664	844 234 492	386 719 828	84,5 %		
Osakeyhtiö	406 308 875	762 022 664	355 713 789	87,5 %	90,3 %	92,0 %
Ulkomainen yhtiö	21 372 915	41 646 062	20 273 147	94,9 %	4,9 %	5,2 %
Henkilöyhtiö	16 129 687	24 466 340	8 336 653	51,7 %	2,9 %	2,2 %
Elinkeinonharjoittaja	6 678 246	11 118 902	4 440 655	66,5 %	1,3 %	1,1 %
Muut oik.muodot	7 024 941	4 980 525	-2 465 636	-37,8 %	0,5 %	-0,6 %

Elinkeinonharjoittajien osuus rakentamisen palkkasummasta oli vain kaksi prosenttia vuonna 2015. Elinkeinonharjoittajat eivät maksa itselleen palkkaa, ja he antavat kausivero-ilmoituksen ainoastaan ulkopuolisten työntekijöiden palkoista. Elinkeinonharjoittajin tulo määräytyy tuottojen ja kulujen erotuksena, ja vero maksetaan ennakkoveroina.

Toimiala

Tarkimman toimialajaon perusteella koko rakentamisen ja uusien yritysten palkkasummat kasvoivat eniten asuin- ja muiden rakennusten rakentamisessa. Uusilla yrityksillä kasvu oli suhteellisesti voimakkainta sähkö- ja tietoliikenneverkkojen rakentamisessa. Tämä johtuu kuitenkin yritysjärjestelyistä – ilman sen vaikutusta toimialan kasvuksi jää 71 prosenttia.

Taulukko 38. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset toimialan mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Riviotsikot	2013	2015	Kasvu €	Kasvu %	Osuus toimi-alasta	Osuus kasvusta
Yhteensä	5 252 146 020	5 540 973 790	288 827 771	5 %		
41200 Asuinrakennukset ym.	2 038 933 964	2 196 234 407	157 300 444	8 %	40 %	54 %
43220 Lämpö-, vesijohto- ym.	637 479 770	661 272 276	23 792 506	4 %	12 %	8 %
43210 Sähköasennus	564 915 053	513 770 493	-51 144 560	-9 %	9 %	-18 %
43120 Rakennuspaikan valmistelu	466 284 449	484 214 143	17 929 694	4 %	9 %	6 %
43999 Muu erikoistunut rak.toim.	385 908 977	418 579 288	32 670 311	8 %	8 %	11 %
42110 Teiden rakentaminen	174 403 568	186 120 658	11 717 090	8 %	3 %	4 %
42220 Sähköverkot ym.	140 902 672	191 884 884	50 982 212	40 %	3 %	18 %
43341 Maalaus	128 885 751	135 009 592	6 123 841	7 %	2 %	2 %
41100 Rakennuttaminen jne.	91 768 379	96 847 179	5 078 800	6 %	2 %	2 %
42120 Rautateiden rakentaminen	89 829 000	81 979 936	-7 849 064	-10 %	1 %	-3 %
43910 Kattorakenteiden asennus	79 151 941	80 816 965	1 665 024	3 %	1 %	1 %
43320 Rakennuspuusepän työt	58 142 171	82 211 866	24 069 695	38 %	1 %	8 %
43330 Lattiapäällystys ym.	63 278 167	64 486 171	1 208 004	2 %	1 %	0 %
43991 Rakennuskonevuokraus	58 177 713	58 810 130	632 417	1 %	1 %	0 %
43291 Eristeiden asennus	52 789 578	61 095 923	8 306 345	4 %	1 %	3 %
Muut toimialat	221 294 868	227 639 880	6 345 012	14 %	4 %	2 %

Taulukko 39. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset toimialan mukaan, vuonna 2011 tai myöhemmin aloittaneet yritykset (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Riviotsikot	2013	2015	Kasvu €	Kasvu %	Osuus toimi-alasta	Osuus kasvusta
Kaikki yhteensä	457 514 664	844 234 492	386 719 828	85 %		
41200 Asuinrakennukset ym.	202 976 350	356 054 222	153 077 871	75 %	42 %	40 %
43220 Lämpö-, vesijohto- ym.	51 655 618	105 930 959	54 275 341	105 %	13 %	14 %
43999 Muu erikoistunut rak.toim.	29 322 652	61 737 873	32 415 222	111 %	7 %	8 %
43210 Sähköasennus	32 246 825	56 752 387	24 505 562	76 %	7 %	6 %
42220 Sähköverkot ym.	16 934 323	61 518 920	44 584 597	263 %	7 %	12 %
43120 Rakennuspaikan valmistelu	20 551 629	39 422 705	18 871 077	92 %	5 %	5 %
43910 Kattorakenteiden asennus	24 728 719	27 359 280	2 630 561	11 %	3 %	1 %
42110 Teiden rakentaminen	16 519 579	17 797 838	1 278 259	8 %	2 %	0 %
41100 Rakennuttaminen jne.	12 569 541	21 707 710	9 138 170	73 %	3 %	2 %
Muut toimialat	50 009 430	95 952 600	45 943 170	92 %	11 %	12 %

Urakkaroolit

Lopuksi tarkastellaan palkkasumman kasvua urakkarooleittain. Taulukoissa 40 ja 41 yritykset on luokiteltu viimeisimmän urakkaroolin mukaan. Yrityksellä on sama rooli vuonna 2013 ja 2015, jos se on toiminut molempina vuosina.

Palkkasumma kasvoi nopeimmin alimman portaan urakoitsijoilla ja väliportaan urakoitsijoilla.

Taulukko 40. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset urakkaroolin mukaan (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Urakkarooli (viimeisin)	2013	2015	Kasvu €	Kasvu %	Osuus toimi-alasta	Osuus kasvusta
Yhteensä	5 252 146 020	5 540 973 790	288 827 771	5,5 %		
Pääurakoitsija	524 323 855	530 694 017	6 370 161	1,2 %	9,6 %	2,2 %
Väliportaan aliurakoitsija	1 820 547 034	1 995 588 933	175 041 899	9,6 %	36,0 %	60,6 %
Alin aliurakoitsija	1 124 261 752	1 251 284 815	127 023 063	11,3 %	22,6 %	44,0 %
Ei ketjussa	1 766 908 897	1 748 050 847	-18 858 050	-1,1 %	31,5 %	-6,5 %
Ei roolia	16 104 482	15 355 179	-749 303	-4,7 %	0,3 %	-0,3 %

Uusilla yrityksillä palkkasumma kasvoi voimakkaasti vuosina 2013–2015 kaikissa rooliryhmissä (pois lukien ne joiden roolia ei voitu määrittää).

Taulukko 41. Rakentamisen palkkasumman muutos 2013–2015, yritykset urakkaroolin mukaan, vuonna 2011 tai myöhemmin aloittaneet yritykset (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Urakkarooli (viimeisin)	2013	2015	Kasvu €	Kasvu %	Osuus toimi-alasta	Osuus kasvusta
Yhteensä	457 514 664	844 234 492	386 719 828	84,5 %		
Pääurakoitsija	33 500 799	65 793 335	32 292 536	96,4 %	7,8 %	8,4 %
Väliportaan aliurakoitsija	111 296 463	217 791 423	106 494 960	95,7 %	25,8 %	27,5 %
Alin aliurakoitsija	160 563 451	300 755 645	140 192 194	87,3 %	35,6 %	36,3 %
Ei ketjussa	144 261 434	253 438 326	109 176 892	75,7 %	30,0 %	28,2 %
Ei roolia	7 892 518	6 455 764	-1 436 754	-18,2 %	0,8 %	-0,4 %

Yhteenveto

Toimiala tai oikeudellinen muoto eivät selitä palkkasumman kasvua yhtä selvästi kuin toiminnan aloitusvuosi. Uusien yritysten palkkasumma kasvoi voimakkaasti toimialasta ja oikeudellisesta muodosta riippumatta.

Kun yritykset jaettiin urakkaketjun roolien mukaisesti havaittiin, että palkkasumma kasvoi nopeimmin urakkakejuissa alimman portaan ja väliportaan urakoitsijoiden keskuudessa. Tieto on yhteensopiva Rakennusteollisuus RT:n havainnon kanssa, jonka mukaan Rakennusyritykset ovat sopeutuneet viimeaikaiseen äkilliseen kysynnän kasvuun lisäämällä aliurakointia.[42]

[42] https://www.rakennusteollisuus.fi/Ajankohtaista/Tiedotteet1/2017/rakentajista-entista-useampi-on-suomalainen/

9.2 ULKOMAINEN TYÖVOIMA SUOMEN RAKENNUSTYÖMAILLA

Työvoimatutkimuksen ja hintaindeksien kuvauksista käy ilmi, että alle vuoden Suomessa oleskelevat ulkomaalaiset työntekijät eivät sisälly työllisten työtunteihin ja että hintaindeksit seuraavat säännöllisen työajan hintakehitystä. Ulkomaalaisten työntekijöiden tekemä työ jää ainakin vuokratyöntekijöiden ja lähetettyjen työntekijöiden osalta näiden tilastojen rajausten ulkopuolelle.

Suomen rakennustyömailla työskentelee kuitenkin runsaasti ulkomaalaisia työntekijöitä. Tässä luvussa halutaan selvittää, (1) kuinka paljon rakentamisen toimialan palkkasummaan sisältyy ulkomaalaisille työntekijöille maksettuja palkkoja ja missä määrin ulkomaalaisille maksetut palkat ovat vaikuttaneet palkkasumman kasvuun sekä (2) aiheuttavatko ulkomaalaisille maksetut palkat tilastollista eroa palkkasumman ja työtuntien tai hintaindeksien välille.

9.2.1 RAKENNUSTEOLLISUUS RT:N TIEDOT ULKOMAISESTA TYÖVOIMASTA

Rakennusteollisuus RT tiedotti tammikuussa 2014 jäsenkyselyynsä perustuen, että järjestäytyneiden pääurakoitsijoiden talonrakennustyömailla keskimäärin 22 prosenttia työntekijöistä oli ulkomaalaisia. Ulkomaalaisten osuus talonrakennustyömaiden kokonais-vahvuudesta nousi keskimäärin kaksi prosenttiyksikköä vuosina 2012–2013. Tätä ennen ulkomaisten työntekijöiden osuus kasvoi noin viisi prosenttiyksikköä vuosittain.

Kysely toistettiin marraskuussa 2016 ja sen tulokset julkaistiin tammikuussa 2017. Ulkomaalaisten työntekijöiden *osuus* on kääntynyt laskuun ollen 17 prosenttia marraskuussa 2016. Ulkomaalaisten työntekijöiden *määrä* on kuitenkin edelleen kasvanut noin viisi prosenttiyksikköä vuodessa.[43]

Taulukko 42. Ulkomaalaiset työntekijät RT:n jäsenyritysten työmailla (Lähde: Rakennusteollisuus RT 1/2017)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
yhteensä, lkm	**2 215**	**1 738**	**3 147**	**5 560**	(6 208)	**6 855**	(7 250)	(7 645)	**8 040**
osuus kaikista, %	**10 %**	**9 %**	**14 %**	**19 %**	(21 %)	**22 %**	(20 %)	(18 %)	**17 %**
muutos, lkm	--	-477	1 409	2 413	(648)	(648)	(395)	(395)	(395)
muutos ev:sta, %	--	-22 %	81 %	77 %	(12 %)	(10 %)	(6 %)	(5 %)	(5 %)

Suluissa ilmoitetut luvut on arvioitu tässä selvityksessä olettaen, että muutos yli vuosien on yhtä suuri.

Kaavio 11. Ulkomaisen työvoiman osuus Talonrakennusteollisuuden jäsenyritysten työmaiden työvoimasta 2008–2016 (Lähde: Rakennusteollisuus RT 1/2017)

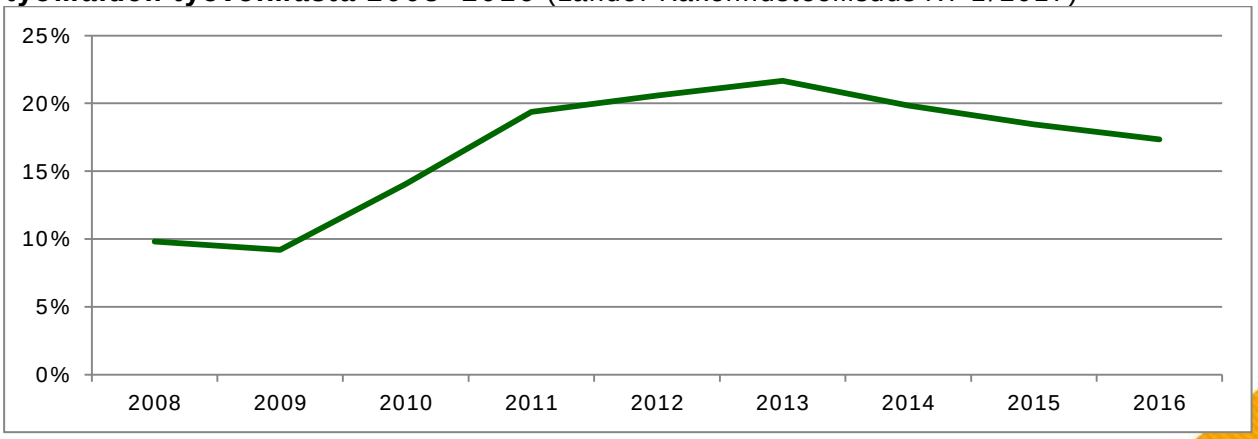

[43] https://www.rakennusteollisuus.fi/Tietoa-alasta/Talous-tilastot-ja-suhdanteet/Tyovoimakyselyt/

Rakennusteollisuus RT:n (2014) mukaan valtaosa suomalaisilla rakennustyömailla työskentelevistä ulkomaisista työntekijöistä on lähetettyjä työntekijöitä. Tämä tarkoittaa, että henkilö työskentelee vakituisesti muualla kuin Suomessa ja että toiseen valtioon sijoittautunut työnantajansa lähettää hänet rajoitetuksi ajaksi työhön Suomeen.

Lähettäminen voi perustua suomalaisen ja ulkomaalaisen yrityksen väliseen urakka-sopimukseen tai työvoiman vuokraussopimukseen – suomalaisen yrityksen näkökulmasta kyse on siis ulkomaisesta vuokratyövoimasta tai alihankinnasta.[44]

Tammikuussa 2017 RT arvioi, että ulkomaalaisten osuuden pienentyminen voi johtua jossain määrin siitä, että osa ulkomaalaisista on asettunut Suomeen pysyvästi ja saanut Suomen kansalaisuuden. Etenkin virolaiset ovat enenevässä määrin ryhtyneet perustamaan yrityksiä Suomeen. Ulkomaisen työvoiman saatavuus on saattanut vähentyä ja myös verovalvonnan toimenpiteet (veronumero ja uusi ilmoitusmenettely) ovat voineet hillitä ulkomaalaisten keikkatyöläisten lähettämistä Suomeen.

9.2.2 ULKOMAALAISEN TYÖNTEKIJÄN VEROTUS SUOMESSA[45]

Suomen tuloverotuksessa on kaksi eri verovelvollisuuden lajia: yleinen ja rajoitettu verovelvollisuus. Yleisesti verovelvollisia ovat Suomessa asuvat henkilöt ja rajoitetusti verovelvollisia ulkomailla asuvat henkilöt. Yleisesti verovelvolliset maksavat Suomeen veroa sekä Suomesta että ulkomailta saamistaan tuloista (maailmanlaajuinen verovelvollisuus).

Rajoitetusti verovelvolliset maksavat Suomeen veroa vain Suomesta saamistaan tuloista. Jos henkilö oleskelee Suomessa enintään kuusi kuukautta, häntä pidetään rajoitetusti verovelvollisena.

Rajoitetusti verovelvolliselta peritään lopullisena verona joko tulojen suuruudesta riippumaton lähdevero tai vaihtoehtoisesti verotus toimitetaan kuten Suomessa asuvilla, kokonaistulojen suuruuden perusteella verotusmenettelyssä.

Suomalainen työnantajayritys perii palkasta lähdeveroa 35 prosenttia. Veron lisäksi palkasta peritään sosiaaliturva- ja vakuutusmaksuja yhteensä noin 7 prosenttia, ellei työntekijällä ole asuinmaansa sosiaaliviranomaisten antamaa todistusta, joka osoittaa hänen olevan vakuutettu muussa maassa kuin Suomessa. Lähdevero on lopullinen vero eikä palkasta yleensä anneta veroilmoitusta Suomeen.

Työntekijä voi myös vaatia, että ansiotulot verotetaan progressiivisesti lähdeverotuksen sijaan, jos hän asuu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai valtiossa, jonka kanssa Suomella on verosopimus. Veron lisäksi työnantaja perii palkasta sosiaaliturva- ja vakuutusmaksuja yhteensä noin 7 prosenttia, ellei työntekijällä ole todistusta, joka osoittaa tämän olevan vakuutettu muussa maassa kuin Suomessa.[46]

Jos palkan maksaa muualla kuin Suomessa oleva työnantaja, johon ulkomaalaisella työntekijällä on työsuhde, ja työskentely Suomessa kestää enintään 6 kuukautta, niin Suomi ei verota palkkaa.

---

[44] https://www.rakennusteollisuus.fi/Tietoa-alasta/Tyoelama/Tietoja-tyovoimasta-rakennusalalla/Tyovoima-rakennusalalla/Lahetetyt-tyontekijat/

[45] Ks. Verohallinnon ohjeet
https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Ulkomaiset_vuokratyontekijat_ja_Suomen_v
https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Rajoitetusti_verovelvollisen_henkilon_an(30375)

[46] Progressiivinen ansiotulojen vero lasketaan tulovero-asteikon ja keskimääräisen kunnallisveroprosentin mukaan. Vähennyksinä voidaan huomioida mm. asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset ja tulonhankkimiskulut.

Jos kyseessä on vuokrattu työntekijä esimerkiksi Virosta, Liettuasta, Latviasta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Islannista tai Puolasta, Suomi voi verottaa palkkaa: Vuoden 2007 alusta voimaantulleen lakimuutoksen perusteella, enintään kuusi kuukautta Suomessa ulkomaisen työnantajan palveluksessa oleskelevien vuokratyöntekijöiden palkkatuloa verotetaan Suomessa, jos työntekijän asuinvaltion kanssa solmittu verosopimus sallii verottamisen.[47] Lisäksi vuokratyöstä saatua palkkatuloa verotetaan, jos työntekijä tulee maasta, jonka kanssa Suomella ei ole verosopimusta. Muista verosopimusmaista tulevien palkka verotetaan Suomessa, jos työntekijä oleskelee täällä yli 183 päivää perättäisten 12 kuukauden tai kalenterivuoden aikana.

Kun vuokratyöntekijän työnantajana on ulkomainen yritys, jolla ei ole Suomessa kiinteää toimipaikkaa ja joka ei ole perustanut tänne tytäryritystä tai muuta yhtiötä, se ei ole velvollinen perimään veroa Suomeen vuokratyöntekijän palkkatulosta. Tämän vuoksi vuokratyöntekijän on itse huolehdittava verojensa maksamisesta täällä ansaitsemastaan palkkatulosta.

Vuokratyöntekijä maksaa Suomessa saadusta palkkatulosta määrättävän veron ennakkoverona, ellei työntekijällä ole Suomessa lähdeveron perivää maksajaa. Ennakkoveron määräämiseksi työntekijällä on oltava suomalainen henkilötunnus, jonka saa verotoimistosta.[48] Lopullinen verotus toimitetaan tulovuotta seuraavana vuotena. Tällöin lasketaan todella saaduista tuloista lopullinen vero.

Ulkomaisen työnantajan, joka vuokraa ulkomailta tulevan työntekijän Suomessa olevalle työn teettäjälle, on annettava ilmoitus kaikista Suomessa työskentelevistä työntekijöistään työskentelyn kestosta riippumatta.[49] Ulkomaisen työnantajan tulee ilmoittaa ilmoituksella myös sen työn teettäjän tiedot, jonka käyttöön työntekijät tosiasiallisesti jäävät. Ilmoitus annetaan silloin, kun kansainvälinen verosopimus ei estä Suomea perimästä veroa työntekijän palkasta.

Ilmoituksen on velvollinen antamaan työntekijän ulkomainen työnantaja, joka on merkitty ennakkoperintärekisteriin. Jos työnantajaa ei ole merkitty ennakkoperintärekisteriin, ilmoituksen antaa työnantajan lähetetyistä työntekijöistä annetun lain 4 a §:ssä tarkoitettu edustaja. Jos edustajaa ei ole asetettu, ilmoituksen antaa kuitenkin aina ulkomainen työnantaja.

Ulkomaisen yrityksen, joka vuokraa Suomeen työntekijöitä, on suositeltavaa ilmoittautua Suomessa ennakkoperintärekisteriin. Kun yritys on ennakkoperintärekisterissä, suomalaisen työn teettäjän ei tarvitse periä ulkomaiselle yritykselle maksamastaan työkorvauksesta 13 prosentin (osakeyhtiö tai muu yhteisö tai yhtymä) tai 35 prosentin (yksityinen liikkeen- tai ammatinharjoittaja) lähdeveroa.

Ulkomaisen työnantajan tai hänen edustajansa tulee ilmoittaa tiedot vuokratyöntekijöistä ja näille maksetuista palkoista vuosittain tammikuussa rajoitetusti verovelvollisen vuosi-ilmoituslomakkeella.[50] Vuosi-ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos verosopimus estää veron perimisen vuokratyöntekijän palkasta.

---

[47] Seuraavat verosopimukset sallivat vuokratyövoiman verottamisen: Vuodesta 2007: Islanti, Norja, Ruotsi, Tanska, Latvia, Liettua ja Viro. Vuodesta 2009: Moldova, Georgia, Valko-Venäjä ja Mansaari. Vuodesta 2010: Guernsey, Bermuda ja Jersey. Vuodesta 2011: Puola, Kazakstan, Caymansaaret. Vuodesta 2013: Turkki. Vuodesta 2014: Kypros ja Tadzikistan.

[48] Ennakkoveroa määrättäessä palkkatulosta tehdään 510 euron kuukausittainen vähennys työskentelyajalta. Jos työskentelyjaksoon sisältyy vajaita kuukausia, vähennys on tältä ajalta 17 euroa/päivä.

[49] Ilmoitus vuokratyöntekijästä annetaan lomakkeella ”Ilmoitus vuokratyöntekijästä” (6147a tai 6147e) Pääkaupunkiseudun verotoimistolle.

[50] Rajoitetusti verovelvollisen vuosi-ilmoituslomakkeen numero on 7809. Tieto vuokratyöntekijöille maksettujen palkkojen määristä ilmoitetaan suorituslajitunnuksella ”Ulkomailta vuokratun työntekijän palkkatulo”.

Työnantaja voi hakeutua Suomessa säännöllisesti palkkoja maksavaksi työnantajaksi, vaikkei hänelle muodostuisikaan Suomeen kiinteää toimipaikkaa. Tällöin työnantaja perii työntekijän palkasta veron oma-aloitteisesti, eikä työntekijän tarvitse hakea ennakonkantoa. Työnantaja ilmoittaa kausiveroilmoituksella maksettavat palkat ja verot ulkomaalaisista vuokratyöntekijöistä.[51] Lisäksi työnantajan on annettava ilmoitus jokaisesta Suomessa työskentelevästä vuokratyöntekijästään lomakkeella ”Ilmoitus vuokratyöntekijästä”.

Edellä mainitut säädökset koskevat tilannetta, jossa vuokratyövoimaa välittävällä ulkomaisella yrityksellä ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa. Jos kiinteä toimipaikka on tai yritys on perustanut Suomeen yhtiön, joka maksaa vuokratyöntekijän palkan, yrityksellä yleensä on Suomessa niin sosiaaliturvaan kuin tuloverotukseen liittyviä ilmoitus- ja työnantajavelvoitteita, kuten esimerkiksi veronperimisvelvollisuus työntekijän palkasta.

Myös silloin, jos työntekijä oleskelee Suomessa yli kuusi kuukautta, työnantaja maksaa veron ja antaa maksetuista suorituksista kausiveroilmoituksen kuukausittain.

Taulukko 43. Yhteenveto alle 6 kk Suomessa työskentelevän ulkomaalaisen työntekijän verotuksesta

Työnantaja on…	**Ulkomaalainen työntekijä on…**	
	Vuokratyössä	**Työsuhteinen**
Suomalainen yritys(1)	- lähdevero 35% tai progr. vero - stm 7%(2) - työnantaja pidättää maksut	- lähdevero 35% tai progr. vero - stm 7%(2) - työnantaja pidättää maksut
Ulkomainen yritys on työnantaja-rekisterissä	- lähdevero 35% tai progr. vero(3) + stm 7%(2) - työnantaja pidättää maksut ja antaa kausiveroilmoituksen - työnantaja (tai edustaja) antaa ilmoituksen työntekijöistä ja työn tilaajasta (l. 6147) + vuosi-ilmoituksen (l. 7809).	- - -
Ulkomainen yritys ei työnantaja-rekisterissä	- lähdevero 35% tai progr. vero(3) + stm 7%(2) - työntekijä huolehtii itse veron maksamisesta - ennakkovero + lopullinen verotus - ennakkoveroa varten oltava hetu - työnantaja (tai edustaja) antaa ilmoituksen työntekijöistä ja työn tilaajasta (l. 6147) + vuosi-ilmoituksen (l. 7809)	- ei maksa veroa Suomeen

(1) Ml. ulkomainen yritys, jolla on kiinteä toimipaikka Suomessa.
(2) Sosiaaliturvamaksu peritään, jos työntekijällä ei ole todistusta, joka osoittaa että hän on vakuutettu muussa maassa kuin Suomessa.
(3) Jos työntekijän asuinvaltion kanssa solmittu verosopimus sallii verottamisen, eli jos työntekijä on vuokrattu esimerkiksi Virosta, Liettuasta, Latviasta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Islannista tai Puolasta. Vuokratyöntekijän on itse huolehdittava verojensa maksamisesta täällä ansaitsemastaan palkkatulosta.

Suomalaisen työn teettäjän on annettava ilmoitus Verohallinnolle ulkomaisesta yrityksestä, jolta työn teettäjä on vuokrannut Suomessa tehtävään työhön ulkomaista vuokratyövoimaa. Ilmoitus on annettava jokaisesta ulkomaisesta yrityksestä erikseen. Verohallinnolle tulee toimittaa edellä mainitun yrityksen yksilöinti- ja yhteystiedot sekä tieto yrityksen toimialasta. Työn teettäjänä ilmoitusvelvollisia ovat sekä yritykset että luonnolliset henkilöt. Ilmoitus annetaan silloin, kun kansainvälinen verosopimus ei estä Suomea perimästä veroa työntekijän palkasta.

Työn teettäjän tulee antaa ilmoituksella tiedot siitä ulkomaisesta työnantajasta, joka on työntekijöiden todellinen työnantaja. Jos työvoimaa on vuokrattu välittäjäyrityksen kautta, ilmoituksella tulee antaa tästä huolimatta tiedot ulkomaisesta työnantajasta, johon vuokratut työntekijät ovat työsuhteessa, ei välittäjäyrityksestä.

[51] Lähdeveron alaisen palkan määrä merkitään kohtaan 605 ”Lähdeveron alaiset palkat ja muut suoritukset” ja palkasta pidätetty lähdevero kohtaan 606 ”Lähdevero palkoista, eläkkeistä yms”. Progressiivisesti verotettavat palkat merkitään kohtaan 601 ”Ennakonpidätyksen alaiset palkat ja muut suoritukset” ja ennakonpidätys kohtaan 602 ”Toimitettu ennakonpidätys”.

Suomessa alle kuusi kuukautta työskentelevän ulkomaalaisen työntekijän palkka sisältyy kausiveroilmoituksilla ilmoitettuun rakentamisen toimialan palkkasummaan, jos työnantaja on suomalainen rakennusyritys.

Verolainsäädännön mukaan ulkomainen työnantajayritys antaa kausiveroilmoituksen rajoitetusti verovelvollisille työntekijöille maksamistaan palkoista, jos se on rekisteröitynyt säännölliseksi työnantajaksi Suomeen. Työntekijöiden palkat sisältyvät rakentamisen toimialan palkkasummaan, jos ulkomaisen yrityksen toimiala on rakentaminen.

Muissa tapauksissa rajoitetusti verovelvollisten ulkomaalaisten työntekijöiden palkat eivät sisälly kausiveroilmoituksella annettuun rakentamisen toimialan palkkasummaan.

- Ulkomaisen työnantajayrityksen vuokratyöntekijöiden palkat eivät sisälly kausivero-ilmoituksen palkkasummaan. Palkat täytyy kuitenkin ilmoittaa vuosi-ilmoituksella.
- Ulkomaisen työnantajayrityksen työsuhteisten työntekijöiden palkat eivät sisälly kausiveroilmoituksen palkkasummaan. Suomi ei verota näitä palkkoja lainkaan.

Vaikka ulkomaisten työnantajien rajoitetusti verovelvollisten työntekijöiden palkat eivät sisälly kausiveroilmoituksen palkkasummaan, niin vuokratyöntekijältä peritään Suomessa kuitenkin ennakkoveroa työsuhteen arvioidun keston perusteella ja lopullinen verotus tehdään seuraavana vuonna. **Kun mitataan laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusta verokertymään, on oleellista huomioida myös nämä ulkomaalaisilta vuokratyöntekijöiltä saatavat verot.**

Yleisesti verovelvollisia ovat kaikki Suomessa yli kuusi kuukautta asuvat henkilöt. Yleisesti verovelvolliset maksavat Suomeen veroa sekä Suomesta että ulkomailta saamistaan tuloista.

9.2.3 ULKOMAALAISIA TYÖNTEKIJÖITÄ KOSKEVAT VEROTUSTIEDOT

Veronumerorekisteri

Ulkomaalaisten työntekijöiden verotustietojen tutkiminen edellyttää, että ulkomaalaiset työntekijät kyetään tunnistamaan. Suomessa otettiin käyttöön Verohallinnon asiakas-tietokantaan rekisteröidylle luonnolliselle henkilölle veronumero syyskuussa 2012 ja se tuli pakolliseksi kaikilla rakennustyömailla 1.3.2013. Rakennustyömailla työskentelevillä henkilöillä on oltava kuvallinen tunnistekortti, jossa tulee näkyä Verohallinnon antama pysyvä veronumero. Lisäksi rakennustyömailla työskentelevät henkilöt kirjataan erilliseen veronumerorekisteriin. Veronumeron rekisteröinnin yhteydessä kovia tietoja ovat nimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus. Veronumerorekisterin kansalaisuustiedon avulla on siten mahdollista erottaa rakennusalan ulkomaalaiset työntekijät omaksi joukokseen.

Kaikkiaan veronumerorekisteriin oli merkitty 130 684 ulkomaalaista henkilöä elokuussa 2016. Suurin ryhmä on virolaiset, joita oli 47 341. Puolalaisia oli rekisterissä lähes 10 000 ja venäläisiä noin 8 400. Taulukossa 44 on huomioitu kaikki veronumerorekisteriin *ilmoitetut* ulkomaalaiset henkilöt. Veronumerorekisterin lopetustiedot eivät ole ajan tasalla, joten rekisterissä *olevia* ei kannata tarkastella.

Taulukko 44. Veronumerorekisteriin ilmoitettujen ulkomaalaisten lukumäärä ja kansalaisuus (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Maa	Henkilöiden lkm	Osuus kaikista %
Yhteensä	130 904 (*)	100 %
Viro	47 341	36 %
Puola	9 927	8 %
Venäjä	8 383	6 %
Saksa	5 124	4 %
Liettua	2 905	2 %
Romania	2 657	2 %
Iso-Britannia	2 613	2 %
Ruotsi	2 562	2 %
Latvia	2 314	2 %
Muut maat	47 078	36 %

(*) Henkilöiden lukumäärä kertaalleen on 130 684. Heistä 220:lla on kaksi eri ulkomaan kansalaisuutta rekisterissä.

Kaaviossa 12 on esitetty veronumerorekisterin uusien rekisteröintien määrä kuukausittain muiden kuin suomalaisten osalta. Ulkomaalaisten uusien rekisteröintien määrä oli suurimmillaan helmikuussa 2013, jolloin veronumeron siirtymäkausi oli päättymässä. Uusien rekisteröintien määrä oli alimmillaan vuonna 2014, jonka jälkeen se on kääntynyt kasvuun. Virolaisten uusien rekisteröintien määrä väheni edelleen vuonna 2015, mutta kääntyi kasvuun vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä.

Kaavio 12. Ulkomaalaisten uudet rekisteröinnit veronumerorekisteriin (Lähde: Verohallinto 8/2016)

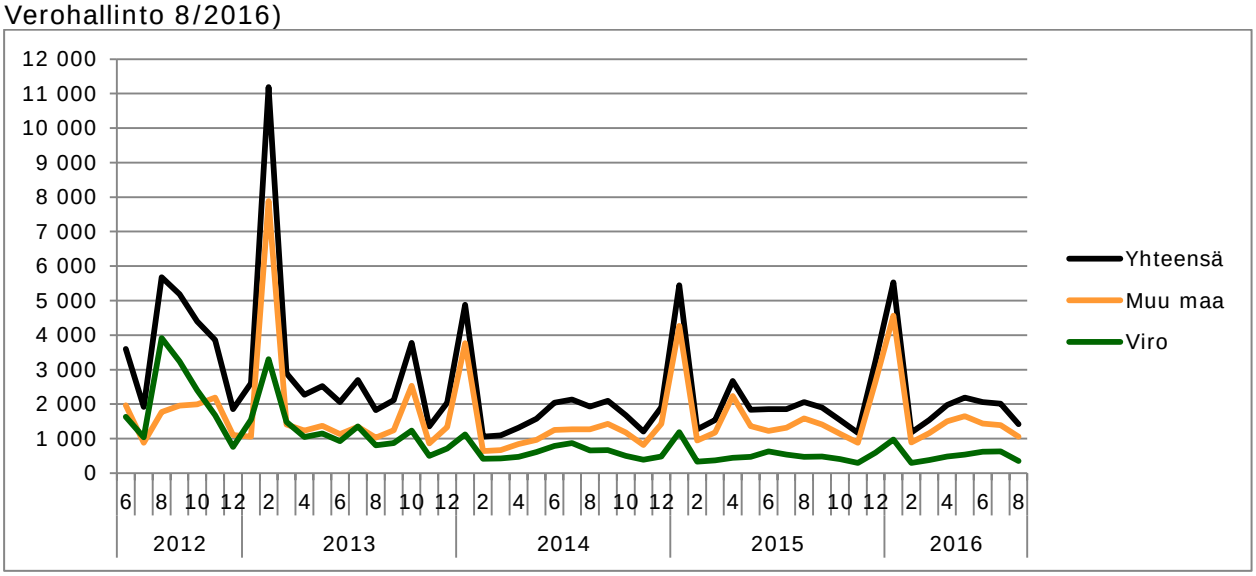

Kaavio 13. Ulkomaalaisten uudet rekisteröinnit veronumerorekisteriin. Neljännesvuosittaiset vuosimuutokset (Lähde: Verohallinto 8/2016)

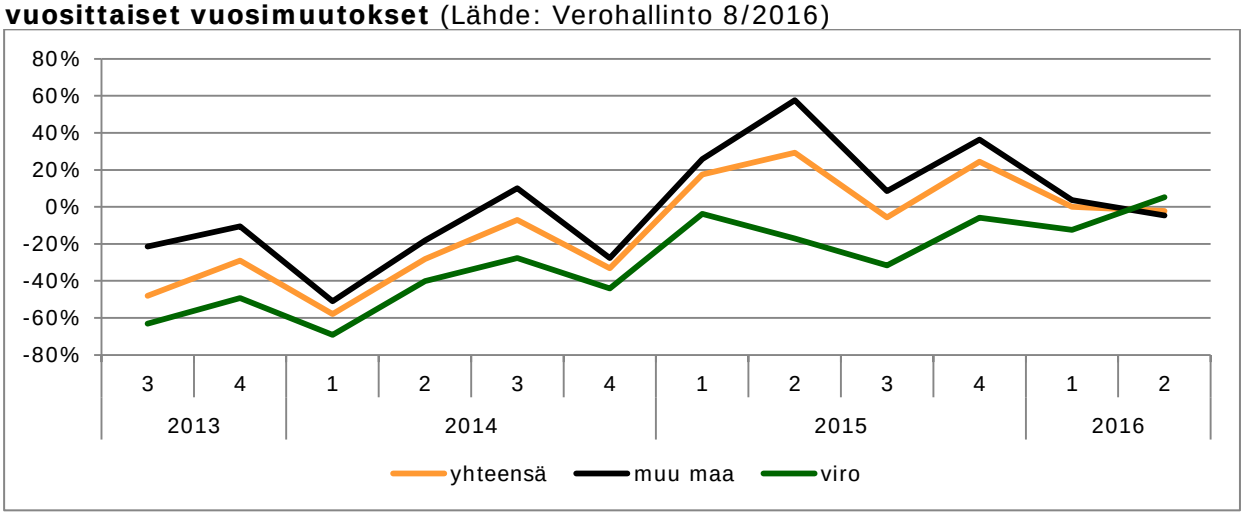

Toinen, tosin epävarmempi, lähde ulkomaalaisten työntekijöiden tunnistamiseksi on rakentamisilmoitusten työntekijätiedot. Taulukossa 45 on yhteenveto tähän selvitykseen poimituista veronumerorekisterin ja työntekijäilmoitusten työntekijöistä, joita on kaikkiaan 348 466 (sisältäen suomalaiset ja ulkomaalaiset). Ulkomaalaiset työntekijät luokitellaan tässä selvityksessä sen mukaan, onko tunnus ollut veronumerorekisterissä ja/tai työntekijäilmoituksessa.

Vertailu veronumerorekisteriin vahvistaa, että ulkomaalaisia työntekijöitä koskevat työntekijäilmoitukset ovat osittain epäluotettavia. Etenkin tieto ”Ei lähetetyn työntekijän todistusta & kotivaltio on muu kuin Suomi” sisältää todennäköisesti myös suomalaisten ja Suomessa asuvien henkilöiden tunnuksia. Sen sijaan ”On lähetetyn työntekijän todistus” tieto vaikuttaa pääsääntöisesti oikealta (tieto on 98 prosenttisesti yhteneväinen veronumerorekisterin kanssa). Työntekijäilmoituksissa ilmoitettiin 12 209 lähetettyä ulkomaalaista työntekijää vuonna 2015. Heistä 257 puuttui veronumerorekisteristä.

Veronumerorekisterin tiedot on poimittu vuosilta 2012–2016 ja niiden perusteella on mahdollista muodostaa aikasarjoja. Tämä on oleellinen seikka, koska vaikuttavuusmittausta varten halutaan selvittää, **kuinka paljon ulkomaalaisille maksettuja palkkoja sisältyy rakentamisen toimialan palkkasummaan eri vuosina**.

Koska työntekijäilmoitusten otanta kattaa vain vuoden 2015 ja tietoja ei ole olemassa vuodelta 2013, ulkomaalaisten palkkoja tutkitaan pääasiassa veronumerorekisteriin kuuluvien osalta. Toisaalta, jos henkilö on ilmoitettu työntekijäilmoituksella lähetetyksi työntekijäksi tai ylipäätään työntekijäksi, niin se vahvistaa, että kyseinen henkilö on työskennellyt Suomessa rakennustyömaalla vuonna 2015.

Taulukko 45. Työntekijöiden lukumäärät (Lähde: Verohallinto 2–4, 8/2016)

		Ulkomaalainen veronumerorekisterissä		
		Yhteensä	ON	EI
Työntekijä-ilmoitus	Yhteensä	348 466	130 684	176 216
	EI	47 552	89 118	-
	ON	259 348	41 566	217 782
	… ON & lähetetty (arvo=1)	12 209	11 952	257
	… ON & ei lähetetty (arvo=2)	78 534	21 822	56 712
	… ON & kotivaltio Suomi (arvo=NULL)	220 909	22 749	198 160

Luvut poikkeavat hieman taulukon 9 määristä. Taulukossa 9 on laskettu surrogaatteja, tässä taulukossa on laskettu henkilötunnuksia. Solut, joiden perusteella henkilöiden yhteismäärä on laskettu, on maalattu vihreällä värillä.

Veronumerorekisteriin kirjatuista ulkomaalaista henkilöistä 89 118 ei ole lainkaan ilmoitettu valvontatiedoissa vuonna 2015. Osalla syynä voi olla se, että tieto veronumerorekisteriin kuulumisesta on vanhentunut, jos henkilö ei enää työskentele Suomessa.

Veronumerorekisteriin kirjaamisvuosi vaikuttaa siihen, kuinka suuri osa työntekijöistä on ilmoitettu valvontatiedoissa ja mihin rooliin heidät on ilmoitettu:

- Niistä henkilöistä, jotka kirjattiin veronumerorekisteriin vuonna 2015, ilmoitettiin työntekijäilmoituksilla 47 prosenttia. Heistä lähetetyiksi työntekijöiksi ilmoitettiin 20 prosenttia ja muiksi kuin lähetetyiksi työntekijöiksi ilmoitettiin 27 prosenttia.
- Niistä henkilöistä, jotka kirjattiin veronumerorekisteriin vuonna 2013, ilmoitettiin työntekijäilmoituksilla 25 prosenttia. Heistä lähetetyiksi työntekijöiksi ilmoitettiin kuusi prosenttia ja muiksi kuin lähetetyiksi työntekijöiksi ilmoitettiin 20 prosenttia.

Taulukko 46. Veronumerorekisterin ulkomaalaiset työntekijät kirjaamisvuoden mukaan, työntekijäilmoitusten kaikki ja lähetetyt työntekijät (Lähde: Verohallinto 2-4, 8/2016)

Kirjaamis vuosi	Kaikki VNRek kuuluvat	Työntekijäilmoitus 2015, kaikki VNRek kuuluvat		Työntekijäilmoitus 2015, lähetetty & VNRek (1)		Työntekijäilmoitus 2015, ei-lähetetty & VNRek (2)	
	lkm	lkm	osuus	lkm	osuus	lkm	osuus
Yhteensä	130 684	41 566	32 %	11 952	9 %	29 614	23 %
2012	26 446	12 537	47 %	2 355	9 %	10 182	39 %
2013	37 299	9 377	25 %	2 079	6 %	7 298	20 %
2014	22 878	6 976	30 %	2 224	10 %	4 752	21 %
2015	26 357	12 474	47 %	5 254	20 %	7 220	27 %
2016	17 764	229	1 %	47	0 %	182	1 %

(1) On ilmoitettu lähetetyksi ainakin kerran. On voitu ilmoittaa myös ei-lähetetyksi.
(2) Ei ole ilmoitettu lähetetyksi työntekijäksi kertaakaan.

Työnantajan vuosi-ilmoitus[52]

Lomakkeella 7801 kerätään työnantajan vuosi-ilmoitustiedot työntekijöittäin. Vuosi-ilmoitus tulee antaa kaikista yleisesti verovelvollisista työntekijöistä. Selvitystä varten poimittiin vuosi-ilmoitustiedot kaikille veronumerorekisterin ja työntekijäilmoitusten ulkomaalaisille työntekijöille vuosilta 2012–2015.

Ulkomaalaisille maksetut palkat suorituslajeittain vuonna 2015

Työnantajan vuosi-ilmoitustietojen mukaan veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille maksettiin palkkoja lähes 1,7 miljardia euroa vuonna 2015. Rakentamisen toimialan yritykset maksoivat palkkoja noin 0,5 miljardia euroa ja muiden toimialojen yritykset noin 1,2 miljardia euroa.

Vuosi-ilmoituksen suorituslajitiedon perusteella on mahdollista luokitella suorituksia, muun muassa erottaa muista ulkomaisten työnantajien maksut. Noin 86 prosenttia ulkomaalaisille työntekijöille maksetuista suorituksista oli palkkoja päätoimesta. Rakennusyrityksillä oli enemmän ulkomaisten työnantajien maksuja kuin muiden toimialojen yrityksillä (rakentaminen 11 %, muut toimialat 4 %).

[52] Lomake 7801.

Taulukko 47. Maksut veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille suorituslajeittain vuonna 2015 (Lähde: Verohallinto 8-9/2016)

Suorituslajit	Kaikki toimialat		TolF		Muut toimialat	
	milj. €	%	milj. €	%	milj. €	%
KAIKKI YHTEENSÄ	1 682,1		504,4		1 177,7	
P Palkka päätoimesta	1 438,6	86 %	412,8	82 %	1 025,8	87 %
PY Yrittäjän palkka	34,7	2 %	23,3	5 %	11,4	1 %
1 Palkka sivutoimesta	41,7	2 %	1,6	0 %	40,1	3 %
A1 Palkka	22,1	1 %	5,4	1 %	16,7	1 %
A7 Avainhenkilön palkka	19,8	1 %	0,1	0 %	19,7	2 %
ULKOMAINEN TYÖNANTAJA YHT.	104,9	6 %	57,7	11 %	47,2	4 %
7K Työnant kiinttp, työntek ei vakuut	62,3	4 %	38,1	8 %	24,2	2 %
7L Ulkom työnant, työntek ei vakuut	37,0	2 %	17,7	4 %	19,3	2 %
7M Ulkom työnant, työntek on vakuut	2,9	0 %	1,6	0 %	1,3	0 %
7Q Ulkom työnant, työntek alle 183	1,8	0 %	0,2	0 %	1,6	0 %
7N Ulkom työnant, nettopalkkasopim	0,9	0 %	0,1	0 %	0,8	0 %
ULKOMAALAINEN TYÖNTEKIJÄ YHT.	5,0	0 %	1,8	0 %	3,2	0 %
AR Raj verovelv palkka	3,6	0 %	1,4	0 %	2,2	0 %
A9 Ulkom vratyöntek, ulkom työnant	1,3	0 %	0,4	0 %	0,9	0 %
MUUT YHTEENSÄ	3,6	0 %	1,0	0 %	2,6	0 %

P Palkka päätoimesta
PY Yrittäjän palkka päätoimesta (palkka tehtävästä, josta saaja on YEL- tai MYELvakuutettu)
1 Palkka sivutoimesta
A1 Palkka (muu kuin kohdissa AS ja AD tarkoitettu) muulta kuin julkisyhteisöltä ja henkilöstörahaston rahasto-osuus
A7 Avainhenkilölain mukainen palkka
7K Työnantajan (kiinteä toimipaikka Suomessa) maksama palkka työntekijälle, joka ei ole Suomessa vakuutettu
7L Ulkomaisen työnantajan (ei kiinteää toimipaikkaa Suomessa) maksama palkka työntekijälle, joka ei ole Suomessa vakuutettu
7M Ulkomaisen työnantajan (ei kiinteää toimipaikkaa Suomessa) maksama palkka Suomessa vakuutetulle työntekijälle
7Q Ulkomaisen työnantajan (ei kiinteää toimipaikkaa Suomessa) maksama palkka työntekijälle, joka on oleskellut Suomessa enintään 183 päivää verosopimuksessa tarkoitettuna ajanjaksona
7N Ulkomaisen työnantajan (ei kiinteää toimipaikkaa Suomessa) maksama palkka työntekijälle, kun työnantaja maksaa työntekijän puolesta verot (nettopalkkasopimus)
AR Rajoitetusti verovelvollisen ennakonpidätyksen alainen palkka (muulta kuin julkisyhteisöltä)
A9 Ulkomaisen vuokratyöntekijän palkkatulo, kun työntekijä on ollut Suomessa enintään kuusi kuukautta (ilmoituksen antaa työnantaja, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa)

Rakennusyritysten maksamat palkat vuonna 2015. Työnantajan oikeudellinen muoto.

Vuosi-ilmoitusten ja veronumerorekisterin tietojen perusteella ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat olivat noin yhdeksän prosenttia[53] rakentamisen toimialan palkkasummasta vuonna 2015.

Taulukossa 48 yritykset on luokiteltu oikeudellisen muodon mukaan. Lisäksi tarkastellaan vuoden 2015 osalta rakentamisen toimialan palkkasummaa yhteensä, niiden rakentamisen toimialan yritysten maksamia palkkoja, joilla on ulkomaalaisia työntekijöitä veronumerorekisterissä sekä veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille maksettuja palkkoja.

Ulkomaiset yhtiöt maksoivat palkkoja lähes yksinomaan (95 %) veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille. Osakeyhtiöt maksoivat kahdeksan prosenttia palkoista veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille.

[53] 504 373 475 € / 5 540 973 790 €.

Taulukko 48. Rakentamisen palkkasumma vuonna 2015; toimiala yhteensä ja yritykset, joilla on ulkomaalainen työntekijä veronumerorekisterissä (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

Oikeudellinen muoto	F Rakentaminen	On työntekijä vn-rekisterissä; kaikki palkat		On työntekijä vn-rekisterissä; ulkomaalaisten palkat	
	€	€	%	€	%
Yhteensä	5 540 973 790	3 435 085 107	62 %	504 373 475	9 %
Osakeyhtiö	5 205 234 374	3 293 121 016	63 %	399 478 632	8 %
Ulkomainen	95 609 794	93 153 010	97 %	90 555 711	95 %
Elink.harj.	109 577 138	18 290 501	17 %	8 104 624	7 %
Henkilöyhtiö	117 205 092	24 942 659	21 %	5 611 839	5 %
VhYksikkö	4 754 797	1 523 853	32 %	365 807	8 %
Yhdistys	7 178 618	3 701 691	52 %	224 098	3 %
Muu yhtiö	780 026	352 377	45 %	32 764	4 %
Säätiö	633 951	-	-	-	-

Ulkomaalaisille maksetut palkat vuosina 2012–2015 rakentamisen toimialalla

Taulukoissa 49 ja 50 on tutkittu ulkomaalaisille maksettujen palkkojen muutosta vuosina 2012–2015. Taulukossa 49 tarkastelu on rajattu rakentamisen toimialan uusiin yrityksiin, joiden toiminta on alkanut vuoden 2010 jälkeen. Uudet yritykset on jaettu niihin, joilla **on tai ei ole ulkomaalaisia työntekijöitä veronumerorekisterin mukaan**. Niiden yritysten, joilla on ulkomaalaisia työntekijöitä, palkkasumma on jaettu edelleen veronumerorekisterin ulkomaalaisten ja muiden työntekijöiden palkkoihin.

Palkkasumma kasvoi voimakkaasti kaikissa uusien yritysten ryhmissä vuosina 2014 ja 2015. Palkkasumma kasvoi kuitenkin nopeammin niillä yrityksillä, joilla ei ollut ulkomaalaisia työntekijöitä.

Uusien yritysten ulkomaalaisille työntekijöille maksamat palkat kasvoivat noin 79,5 miljoonaa euroa vuodesta 2013 vuoteen 2015: veronumerorekisterin ulkomaalaisten työntekijöiden palkat kasvoivat 103,6 miljoonasta eurosta 183,1 miljoonaan euroon (77 %), kun muiden työntekijöiden palkat kasvoivat 140,8 miljoonasta eurosta 243,2 miljoonaan euroon (73 %).

Taulukko 49. Rakentamisen palkkasumma ja sen muutos 2012–2015, vuonna 2011 tai myöhemmin aloittaneet yritykset (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

		2012	2013	2014	2015
- Kaikki uudet yritykset - Kaikki palkat	€	289 685 673	457 514 664	636 336 104	844 234 493
	kasvu €	-	167 828 991	178 821 440	207 898 389
	kasvu %	-	58 %	39 %	33 %
- Uudet yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Kaikki palkat	€	157 512 730	244 406 010	329 881 492	426 264 565
	kasvu €	-	86 893 280	**85 475 482**	**96 383 073**
	kasvu %	-	(*)	**35 %**	**29 %**
- Uudet yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Ulkomaalaisten palkat	€	58 503 110	103 558 125	138 112 385	183 094 204
	% palkasta	37 %	42 %	42 %	43 %
	kasvu €	-	45 055 015	34 554 260	44 981 819
	kasvu %	-	(*)	33 %	33 %
- Uudet yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Muiden työntek:n palkat (**)	€	99 009 620	140 847 885	191 769 107	243 170 361
	kasvu €	-	41 838 265	50 921 222	51 401 254
	kasvu %	-	(*)	36 %	27 %
- Uudet yritykset, joilla EI OLE ulkom. työntekijöitä - Kaikki palkat	€	132 172 943	213 108 654	306 454 612	417 969 928
	kasvu €	-	80 935 711	**93 345 958**	**111 515 316**
	kasvu %	-	(*)	**44 %**	**36 %**

(*) suhdelukuja ei ole laskettu, koska veronumerorekisterin käyttöönotto vuonna 2012 vääristää niitä.

Taulukossa 50 tarkastelu on rajattu vanhoihin yrityksiin, joiden toiminta on alkanut vuonna 2010 tai aiemmin. Yritykset on jaettu niihin, joilla **on tai ei ole ulkomaalaisia työntekijöitä veronumerorekisterin mukaan**.

Palkkasumma väheni vuosina 2013 ja 2014 verrattuna edellisvuoteen. Vuonna 2015 palkkasumma kasvoi prosentin vuotta aiemmasta. Niiden yritysten, joilla ei ole ulkomaalaisia työntekijöitä, palkkasumma väheni kuitenkin edelleen.

Taulukko 50. Rakentamisen palkkasumma ja sen muutos 2012–2015, ennen vuotta 2011 aloittaneet yritykset (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

		2012	2013	2014	2015
- Kaikki vanhat yritykset - Kaikki palkat	€	4 882 899 642	4 794 631 356	4 665 131 597	4 696 739 297
	kasvu €	-	-88 268 286	-129 499 759	31 607 700
	kasvu %	-	-2 %	-3 %	1 %
- Vanhat yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Kaikki palkat	€	2 999 181 415	3 001 418 085	2 940 461 986	3 008 820 541
	kasvu €	-	2 236 670	-60 956 099	68 358 555
	kasvu %	-	(*)	-2 %	2 %
- Vanhat yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Ulkomaalaisten palkat	€	313 288 838	**329 822 175**	**302 854 650**	**321 279 269**
	% palkasta	10 %	11 %	10 %	11 %
	kasvu €	-	16 533 337	-26 967 525	18 424 619
	kasvu %	-	(*)	-8 %	6 %
- Vanhat yritykset, joilla ON ulkom. työntekijöitä - Muiden työntekijöiden palkat	€	2 685 892 577	2 671 595 910	2 637 607 336	2 687 541 272
	kasvu €	-	-14 296 667	-33 988 574	49 933 936
	kasvu %	-	(*)	-1 %	2 %
- Vanhat yritykset, joilla EI OLE ulkom. työntekijöitä - Kaikki palkat	€	1 883 718 227	1 793 213 271	1 724 669 611	1 687 918 756
	kasvu €		-90 504 956	-68 543 660	-36 750 855
	kasvu %		(*)	-4 %	-2 %

(*) suhdelukuja ei ole laskettu, koska veronumerorekisterin käyttöönotto vuonna 2012 vääristää niitä.

Taulukoista 49 ja 50 havaitaan, että ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat kasvoivat yhteensä 71,0 miljoonaa euroa (16,4 %) vuodesta 2013 vuoteen 2015. Kasvu tuli käytännössä kokonaan uusien yritysten joukosta. Lisäksi havaitaan, että vanhoilla yrityksillä ulkomaalaisten työntekijöiden osuus palkkasummasta on pienempi (11 % vuonna 2015) kuin uusilla yrityksillä (43 % vuonna 2015).

Ulkomaalaisten työntekijöiden keski- ja mediaanipalkat

Veronumerorekisterin ulkomaalaisten työntekijöiden keskipalkka oli 23 000 euroa ja mediaanipalkka oli 9 200 euroa vuonna 2015, kun maksajina olivat kaikkien toimialojen yritykset. Työntekijäilmoituksilla ilmoitettujen lähetettyjen työntekijöiden keskipalkka oli hieman alempi 21 000 euroa, mutta mediaanipalkka hieman korkeampi, 10 900 euroa.

Taulukko 51. Ulkomaalaisten työntekijöiden palkat vuonna 2015, yhteensä, keskipalkka ja mediaani (Lähde: Verohallinto 2-4, 8-9/2016)

	Yhteensä	Veronumerorekisterissä	Työntekijäilmoitus lähetetyt
Palkat yhteensä	1 685 391 154	1 682 110 061	139 127 332
Työntekijöiden lkm	72 984	72 839	6 619
Keskipalkka	23 093	23 094	21 019
Mediaanipalkka	9 193	9 195	10 872
Alakvartiili	2 382	2 381	4 209
Yläkvartiili	23 336	23 345	22 399

Taulukossa 52 on esitetty tunnuslukuja rakennusyritysten maksamista palkoista vero-numerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille vuosina 2012–2015. Palkkoja saaneiden ulkomaalaisten työntekijöiden lukumäärä kasvoi 4–8 prosenttia vuodessa ajalla 2013–2015. Vuonna 2015 palkkoja maksettiin noin 30 000 ulkomaalaiselle työntekijälle.

Uusien yritysten maksama palkkasumma kasvoi nopeammin kuin palkansaajien lukumäärä vuodesta 2013 vuoteen 2015. Näin ollen myös ulkomaalaisille maksettu keskipalkka ja mediaanipalkka kasvoivat tarkastelujaksolla. Myös vanhojen yritysten maksama keskipalkka ja mediaanipalkka kasvoivat 2014–2015. Lisäksi huomataan, että vanhojen yritysten maksama mediaanipalkka oli kaikkina vuosina selvästi korkeampi kuin uusien yritysten maksama mediaanipalkka.

Taulukko 52. Ulkomaalaisten työntekijöiden lukumäärä ja palkat 2012–2015, yritykset yhteensä sekä uudet ja vanhat yritykset (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

		2012	2013	2014	2015
Kaikki	palkkasumma €	371 791 948	433 380 300	440 967 035	504 373 473
Kaikki	palkkasumma muutos		-	2 %	14 %
Uudet	palkkasumma €	58 503 110	103 558 125	138 112 385	183 094 204
Uudet	palkkasumma muutos	-	-	33 %	33 %
Vanhat	palkkasumma €	313 288 838	329 822 175	302 854 650	321 279 269
Vanhat	palkkasumma muutos	-	-	-8 %	6 %
Kaikki	lkm	22 632	26 829	27 950	30 063
Kaikki	lkm muutos	-	-	4 %	8 %
Uudet	lkm	5 620	9 112	11 674	14 453
Uudet	lkm muutos	-	-	28 %	24 %
Vanhat	lkm	17 012	17 717	16 276	15 610
Vanhat	lkm muutos	-	-	-8 %	-4 %
Kaikki	mediaani €	12 328	11 949	11 384	12 270
Kaikki	mediaani muutos		-3 %	-5 %	8 %
Uudet	mediaani €	7 101	7 617	7 975	8 355
Uudet	mediaani muutos	-	7 %	5 %	5 %
Vanhat	mediaani €	15 210	15 573	15 075	17 806
Vanhat	mediaani muutos	-	2 %	-3 %	18 %
Kaikki	keskipalkka €	16 428	16 153	15 777	16 777
Kaikki	keskipalkka muutos		-2 %	-2 %	6 %
Uudet	keskipalkka €	10 410	11 365	11 831	12 668
Uudet	keskipalkka muutos	-	9 %	4 %	7 %
Vanhat	keskipalkka €	18 416	18 616	18 607	20 582
Vanhat	keskipalkka muutos	-	1 %	0 %	11 %

Rajaukset: Huomioitu ne henkilöt, joille palkkoja maksettiin, eli suorituksen määrä>0.

Vuosi-ilmoitus rajoitetusti verovelvollisille maksetuista suorituksista[54]

Lainsäädännön mukaan ulkomaisen työnantajan tulee antaa tiedot vuokratyöntekijöistä ja näille maksetuista palkoista vuosi-ilmoituksella, jos Suomella on oikeus verottaa kyseisestä maasta tulevia vuokratyöntekijöitä.

Lomakkeella 7809 kerätään tietoja muun muassa rajoitetusti verovelvollisille maksetuista palkoista, eläkkeistä ja osingoista. Selvitystä varten poimittiin kaikki vuosina 2012–2015

[54] Lomake 7809. Jos henkilö oleskelee Suomessa enintään kuusi kuukautta, häntä pidetään rajoitetusti verovelvollisena. Rajoitetusti verovelvolliset maksavat Suomeen veroa vain Suomesta saamistaan tuloista. Rajoitetusti verovelvolliselta peritään joko tulojen suuruudesta riippumaton lähdevero tai vaihtoehtoisesti verotus toimitetaan kuten Suomessa asuvilla, kokonaistulojen suuruuden perusteella verotusmenettelyssä. Suomalainen työnantajayritys perii maksut. Jos työnantaja ei ole rekisteröitynyt työnantaja eikä tällä ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa, niin työntekijä huolehtii itse verojen maksamisesta. Työnantaja on tässäkin tapauksessa velvollinen antamaan vuosi-ilmoituksen maksamistaan palkoista. Ks. luku 9.2.2.

annetut vuosi-ilmoitukset rajoitetusti verovelvollisille maksetuista suorituksista. Tarkastelu on rajattu palkkoihin, mikä – rajoitetusti verovelvollisten ollessa kyseessä – tarkoittaa ensisijaisesti lähdeveron alaisia palkkoja.[55]

Kaikkiaan maksajatunnuksia oli 10 848, joista rakentamisen toimialalle kuuluvia tunnuksia oli 1 470. Kaikki palkkoja maksaneet maksajatunnukset olivat suomalaisia yritystunnuksia tai henkilötunnuksia.

Rajoitetusti verovelvollisille on maksettu palkkoja vuosittain noin 300 miljoonaa euroa. Näistä noin 9–15 miljoonaa euroa, oli rakentamisen toimialan yritysten maksamia palkkoja. Rakennusyritysten rajoitetusti verovelvollisille maksamista palkoista hieman yli puolet meni muille kuin veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille.

Veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille maksettiin palkkoja vuosittain noin 35–43 miljoonaa euroa. Yli 80 prosenttia maksuista tuli muilta kuin rakentamisen toimialan yrityksiltä.

Taulukko 53. Lomakkeella T7809 ilmoitetut rahapalkat (Lähde: Verohallinto 8/2016)

	2012	2013	2014	2015
Kaikki, €	294 540 003	295 863 396	310 513 584	312 857 892
Työnantaja=F Rakentaminen, €	15 256 268	11 982 680	8 507 521	14 497 044
… & Työntekijä=ulkomaalainen vnr, €	4 771 617	5 598 975	3 952 945	7 167 863
… & Työntekijä= ulkomaalainen vnr, %	31 %	47 %	46 %	49 %
… & Työntekijä=muu, €	10 484 651	6 383 705	4 554 576	7 329 181
… & Työntekijä=muu, %	69 %	53 %	54 %	51 %
Työntekijä=ulkomaalainen vnr, €	35 472 130	40 769 721	39 943 860	42 993 412
… & Työnantaja=F Rakentaminen, €	4 771 617	5 598 975	3 952 945	7 167 863
… & Työnantaja=F Rakentaminen, %	13 %	14 %	10 %	17 %
… & Työnantaja=muu, €	30 700 513	35 170 747	35 990 915	35 825 549
… & Työnantaja=muu, %	87 %	86 %	90 %	83 %

Taulukossa 54 on esitetty rajoitetusti verovelvollisille maksetut palkat vuonna 2015, kun työnantaja on muu kuin rakennusyritys ja työntekijä on veronumerorekisterissä. Oikeudellisen muodon mukaan tarkasteltuna suurin palkanmaksajaryhmä oli ulkomaiset yhtiöt. Toimialoittain tarkasteltuna eniten palkkoja maksoivat metallituotteiden valmistusta harjoittavat yritykset.

Taulukko 54. Rajoitetun verovelvollisille maksetut palkat, työntekijä on veronumerorekisterissä, työnantajan toimiala on muu kuin rakentaminen (Lähde: Verohallinto 8/2016)

	Yht.	Ulko-mainen	Osake-yhtiö	Muu oikm.
Yhteensä	35 740 714	23 186 483	11 010 677	1 543 554
25 Metallituotteiden valmistus	11 474 449	10 923 503	546 200	4 746
71 Arkkitehti- ja insinööripalvelut, jne.	9 248 480	7 999 112	1 164 186	85 182
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	3 327 722	-	3 326 059	1 663
27 Sähkölaitteiden valmistus	1 536 786	1 270 285	266 501	-
70 Pääkonttorien toiminta jne.	1 497 952	1 376 448	121 504	-
78 Työllistämistoiminta	1 257 775	1 002 046	244 781	10 948
99 Kansainvälisten organisaatioiden toiminta	1 016 270	-	-	1 016 270
46 Tukkukauppa	849 729	2 098	847 631	-
Muu toimiala	5 531 551	-	-	-

[55] Luku 9.2.2: Työntekijä voi myös vaatia, että ansiotulot verotetaan progressiivisesti lähdeverotuksen sijaan, jos hän asuu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai valtiossa, jonka kanssa Suomella on verosopimus.

Taulukossa 55 on tarkasteltu rajoitetusti verovelvollisille vuonna 2015 maksettuja palkkoja *suorituslajeittain*. Tarkasteluun on otettu rajoitetusti verovelvollisten vuosi-ilmoituslomakkeen (7809) maksut sekä vuosi-ilmoituslomakkeen (7801) suorituslajit ulkomaisen vuokratyöntekijän palkka (A9) ja rajoitetusti verovelvollisen ennakonpidätyksen alainen palkka (AR).

Rakentamisen toimialan yritykset maksoivat rajoitetusti verovelvollisille palkkoja yhteensä 16,4 miljoonaa euroa vuonna 2015. Näistä 8,9 miljoonaa ne maksoivat henkilöille, jotka olivat veronumerorekisterin mukaan ulkomaalaisia työntekijöitä. Kaikkiaan veronumero-rekisterin ulkomaalaisille maksettiin rajoitetusti verovelvollisten palkkoja 46,1 miljoonaa euroa.

Ulkomaiset työnantajat ilmoittivat vuokratyöntekijöiden palkkoja (A9) veronumero-rekisterissä oleville vain kahden miljoonan euron edestä. Mikäli RT:n arviot ulkomaalaisten vuokratyöntekijöiden määristä Suomessa pitävät paikkansa, niin vuokratyöntekijöiden palkkojen ilmoittaminen ei verolainsäädännön säädöksistä huolimatta näytä toteutuvan.

Taulukko 55. Rajoitetusti verovelvollisille maksetut palkat verolajeittain vuonna 2015 (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

loma ke	verolaji	F Rakentaminen milj. €	Veronumerorekisteri milj. €	F Rakentaminen & vn-rek milj. €
Yhteensä 2015		16 415 767	46 104 697	8 944 010
7809	Yhteensä 7809	14 497 045	41 494 151	7 117 349
	A1 Palkka	9 665 691	20 173 368	5 084 921
	A4 Työkorvaus	2 425 619	108 704	7 833
	A7 Avainhenkilön palkka	183 707	17 121 381	180 350
	A9 Ulkom. vra-tt palkka	423 585	913 323	322 849
	AR Rajvv palkka	1 657 246	2 750 417	1 481 471
	Muut	141 197	426 958	39 926
7801	A9 Ulkom. vra-tt palkka	408 095	1 105 769	395 249
	AR Rajvv palkka	1 510 627	3 504 777	1 431 412

A1 = Palkka (muu kuin AS/AD) muulta kuin julkisyhteisöltä
A4 = Työkorvaus
A7 = Avainhenkilön palkka
A9 = Ulkomaisen vuokratyöntekijän palkka (alle 6 kk, työnantajalla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa)
AR = Rajoitetusti verovelvollisen ennakonpidätyksen alainen palkka (muulta kuin julkisyhteisöltä)

Taulukossa 56 on verrattu rajoitetusti verovelvollisten vuosi-ilmoitustietoja kausivero-ilmoituksilla annettuihin lähdeveron alaisiin palkkoihin ja lähdeveroihin. Vuosi-ilmoitusten palkkasummista on vähennetty suorituslaji AR ennakonpidätyksen alainen palkka. Ilmoitetut palkat eroavat hieman, mutta ilmoitetut verot ovat hyvin lähellä toisiaan.

Taulukko 56. Rajoitetusti verovelvollisille maksetut palkat, työnantajan toimiala on rakentaminen, kausiveroilmoitusten ja vuosi-ilmoitusten tiedot (Lähde: Verohallinto 8/2016)

Vuosi	Kausiveroilmoitus, lähdeveron alaiset palkat (1)	Kausivero-ilmoitus, lähdevero	vero / palkka	Vuosi-ilmoitus 7809 (1), rahapalkka (2)	Vuosi-ilmoitus, lähdevero (3)	vero / palkka
2012	21 633 759	4 466 096	21 %	15 063 317	4 476 781	30 %
2013	15 439 796	3 522 644	23 %	11 945 934	3 495 273	29 %
2014	13 071 789	2 433 155	19 %	8 144 849	2 345 014	28 %
2015	10 932 229	3 160 245	29 %	12 610 583	3 136 677	24 %

(1) Kausiveroilmoituksen ja vuosi-ilmoituksen 7809 tiedot on poimittu samalle yritysjoukolle; poiminnan rajaus poikkeaa hieman taulukosta 53, mistä johtuen vuosi-ilmoituksen rahapalkat eroavat taulukoissa (ero on noin 1 %).
(2) **Rahapalkka** = rahana maksetun palkan bruttomäärä euroina, josta on vähennetty suorituslaji AR.
(3) **Peritty lähdevero / ennakonpidätys =** Peritty ja tilitetty lähdevero. Vain silloin, kun työnantaja on hakeutunut säännöllisesti palkkoja maksavaksi työnantajaksi Verohallinnon rekisteriin ja on tosiasiallisesti perinyt työntekijän palkasta veroa verokortin määräysten mukaisesti ja tilittänyt nämä maksut Suomeen, peritty määrä ilmoitetaan kohdassa 18.

Ulkomaalaisten työntekijöiden verotustiedot ja työntekijätiedot vuonna 2015

Taulukossa 57 on tarkasteltu veronumerorekisterin ja työntekijätietojen perustella ulkomaalaisiksi katsottujen työntekijöiden palkkoja vuonna 2015. Tarkasteluun on poimittu kaikki ulkomaalaisiksi katsottujen henkilöiden vuosi-ilmoituksilla ilmoitetut palkat. Työnantajat on jaettu toimialan mukaan kahteen ryhmään, rakentaminen ja muut toimialat. Kaavio 14 havainnollistaa taulukon 57 lukuja.

Rakentamisen toimialalla veronumerorekisterissä olevien palkat olivat lähes 100 prosenttia ulkomaalaisille maksetuista palkoista. Työntekijäilmoitusten ulkomaalaisten palkat olivat 90 prosenttia kaikista ulkomaalaisille maksetuista palkoista: lähetettyjen työntekijöiden palkat olivat 16 prosenttia ja ei-lähetettyjen työntekijöiden palkat 74 prosenttia ulkomaalaisille maksetuista palkoista. Samoin 90 prosenttia kohdistui henkilöille, jotka oli ilmoitettu sekä työntekijäilmoituksilla että veronumerorekisterissä.

Muiden toimialojen yritysten osalta työntekijäilmoitusten kattavuus on hyvin puutteellinen: ulkomaalaisille vuosi-ilmoituksella maksetuista palkoista vain 21 prosenttia kohdistui työntekijäilmoitusten ulkomaalaisille. Toisin sanoen henkilöille, jotka olivat veronumerorekisterissä ja joita ei ilmoitettu työntekijäilmoituksilla, maksettiin palkkoja 931 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Taulukko 57. Ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat 2015, rakentaminen ja muut toimialat (Lähde: Verohallinto 2–4, 8–9/2016)

	Palkkasumma, €	%	Työntekijöiden lkm	%
Toimialat yhteensä	1 685 391 154		72 984	
Työnantaja=F Rakentaminen	505 685 246	100,0 %	25 552	100,0 %
… & Työntekijä=veronumerorekisteri	504 373 473	99,7 %	25 478	99,7 %
… & Työntekijä=työntekijäilmoitus yht.	456 734 486	90,3 %	21 721	85,0 %
… & Työntekijä=lähetetty	81 040 942	16,0 %	4 404	17,2 %
… & Työntekijä=ei-lähetetty	375 693 544	74,3 %	17 317	67,8 %
Työnantaja=Muu	1 178 209 520	100,0 %	51 287	100,0 %
… & Työntekijä=veronumerorekisteri	1 176 240 200	99,8 %	51 203	99,8 %
… & Työntekijä=työntekijäilmoitus yht.	247 481 411	21,0 %	12 852	25,1 %
… & Työntekijä=lähetetty	58 085 550	4,9 %	2 574	5,0 %
… & Työntekijä=ei-lähetetty	189 395 861	16,1 %	10 278	20,0 %

Ei lähetetty: kotivaltio on muu kuin Suomi, ei lähetetty (arvo = 2) ja kotivaltio on Suomi (arvo = NULL).

Kaavio 14. Ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat 2015, rakentaminen ja muut toimialat (Lähde: Verohallinto 2–4, 8–9/2016)

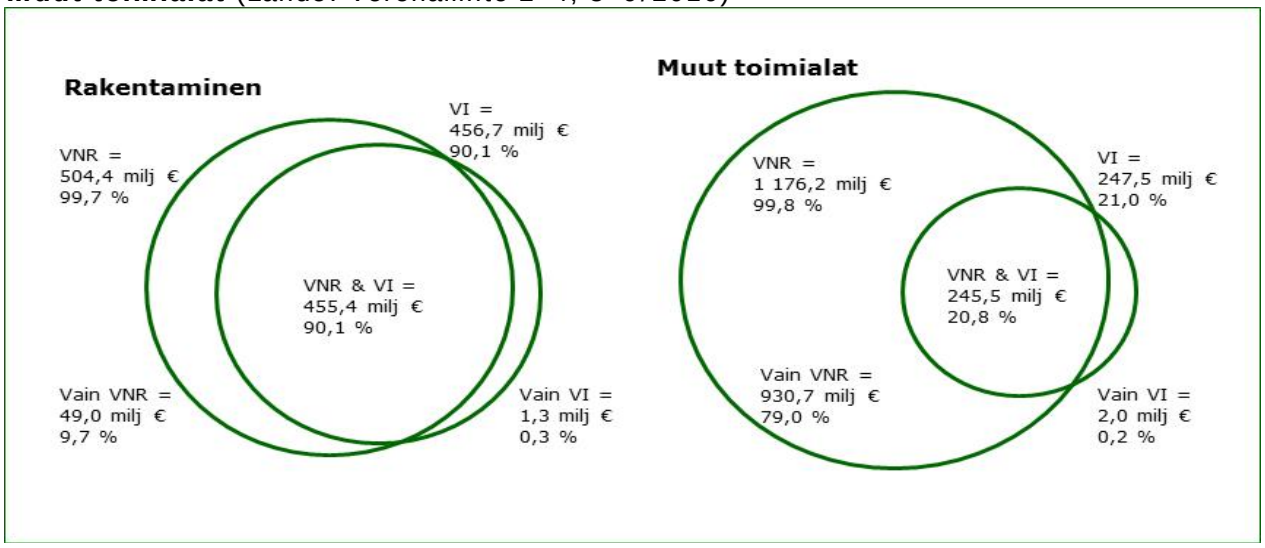

VNR = veronumerorekisteri, VI = työntekijäilmoitus

Taulukossa 58 on tutkittu työntekijäilmoitusten työntekijöille maksettuja palkkoja sen mukaan, onko palkan maksanut työnantaja ollut myös työntekijäilmoituksen mukaan kyseisen työntekijän työnantaja. Kaikista palkoista 92 prosenttia oli ja kahdeksan prosenttia ei ollut työntekijäilmoituksen työnantajien maksamia. Työntekijöillä on voinut olla myös muita työnantajia, joten tämä tieto ei sinänsä ole ristiriitainen.

Taulukko 58. Työntekijäilmoituksilla ilmoitetut työntekijät, palkat ja työnantajat 2015 (Lähde: Verohallinto 2–4, 8–9/2016)

	Yhteensä		Rakentaminen		Muut toimialat	
	€	%	€	%	€	%
Palkat yhteensä	704 556 254		456 734 486		247 821 768	
On raksi-työantaja	649 049 765	92 %	436 062 398	95 %	212 987 367	86 %
Ei raksi-työnantaja	55 506 489	8 %	20 672 088	5 %	34 834 401	14 %

Taulukossa 59 on tutkittu veronumerorekisterin ulkomaalaisten työntekijöiden palkkoja. Työnantaja- ja työntekijätiedot on poimittu työntekijäilmoituksista. *Palkat on poimittu sekä vuosi-ilmoituksista että rajoitetusti verovelvollisten vuosi-ilmoituksista*. **Yli puolella rakentamisen ja muiden toimialojen työnantajista oli työntekijöitä, joilta palkka-tieto puuttui.**

Taulukko 59. Työnantajien ja työntekijöiden lkm työntekijän palkan mukaan luokiteltuina, rakentaminen ja muut toimialat (Lähde: Verohallinto 2–4, 8–9/2016)

Työntekijän vuosipalkka	Toimiala F Rakentaminen				Muu toimiala			
	työnanta jat lkm	työnan-tajat %	työnteki jät lkm	työnte-kijät %	työnanta jat lkm	työnan-tajat %	työnteki jät lkm	työnte-kijät %
YHTEENSÄ	4 768		27 181		2 279		15 187	
Ei palkkaa	2 511	53 %	9 086	33 %	1 239	54 %	5 707	38 %
Alle 1t€	382	8 %	713	3 %	182	8 %	574	4 %
1–5t€	1 210	25 %	3 663	13 %	492	22 %	2 027	13 %
5–15t€	1 755	37 %	6 033	22 %	672	29 %	3 021	20 %
15–25t€	1 509	32 %	4 361	16 %	581	25 %	2 077	14 %
25–35t€	1 449	30 %	3 909	14 %	553	24 %	1 546	10 %
35–45t€	938	20 %	2 308	8 %	338	15 %	668	4 %
Yli 45t€	468	10 %	1 208	4 %	223	10 %	791	5 %

Rajaukset: Veronumerorekisterin ulkomaalaiset työntekijät ja työntekijäilmoitusten työnantajat vuonna 2015.

Aiemmin on todettu, että tilanteita, joissa Suomi ei verota työntekijän palkkaa ovat:

- Jos **vuokrattu työntekijä** oleskelee Suomessa alle kuusi kuukautta ja Suomella on tämän asuinmaan kanssa verosopimus, joka ei salli verottamista.
- Jos palkan maksaa **muualla kuin Suomessa oleva työnantaja**, johon ulkomaalaisella työntekijällä on **työsuhde,** ja työskentely Suomessa kestää enintään kuusi kuukautta.

Edellisen taulukon työnantajat ja työntekijät muodostavat 16 315 työsuhdetta[56], joista ei Verohallinnon tietojen mukaan maksettu palkkaa vuonna 2015. Palkkojen ilmoittamatta jättäminen on perusteltua, jos Suomi ei voi verottaa työntekijän palkkaa:

- Työsuhteita, joissa henkilö on työntekijäilmoituksen mukaan vuokratyöntekijä ja tämän asuinmaan[57] verosopimus ei salli verottamista, oli 427 eli kolme prosenttia palkattomista työsuhteista.[58]
- Työsuhteita, joissa henkilö on työntekijäilmoituksen mukaan työsuhteessa ja työnantajan oikeudellinen muoto on ulkomainen yhtiö, oli 6 248 eli 38 prosenttia palkattomista työsuhteista.

Verovelvollisuus Suomeen jää edellisen arvion mukaan syntymättä noin 40 prosentissa niistä työsuhteista, joissa palkkaa ei ole maksettu. Vastaavasti noin 60 prosenttia työsuhteista, olisi sellaisia, joissa verovelvollisuus Suomeen täyttyy. Näissä tapauksissa on mahdollista, että suomalainen yritys on ilmoittanut työntekijäilmoituksella omina työntekijöinään henkilöitä, jotka todellisuudessa ovat ulkomaisen työnantajan palveluksessa. On myös mahdollista, että palkkojen ilmoittaminen Verohallinnolle on laiminlyöty.

Lopuksi tarkastellaan ulkomaalaisten työntekijöiden mediaanipalkkoja työnantajittain. Seitsemällä työnantajalla, joilla oli yli 50 ulkomaalaista työntekijää, mediaanipalkka oli 5 000 euroa vuodessa tai pienempi. Lisäksi kahdella työnantajalla, joilla oli 20–29 ulkomaalaista työntekijää, mediaanipalkka oli 1 000 euroa vuodessa tai pienempi.

Taulukko 60. Veronumerorekisterin ulkomaalaisten mediaanipalkat työnantajittain 2015 (Lähde: Verohallinto 8–9/2016)

Mediaani-palkka	yli 50 tt		20-49 tt		10-19 tt		4-9 tt		1-3 tt	
	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus	Lkm	Osuus
Yhteensä	96		266		481		1 075		2 978	
Alle 1t€	-	-	2	1 %	1	0 %	11	1 %	63	2 %
1–5t€	7	7 %	27	10 %	58	12 %	120	11 %	299	10 %
5–15t€	47	49 %	96	36 %	175	36 %	330	31 %	667	22 %
15–25t€	21	22 %	72	27 %	130	27 %	224	21 %	592	20 %
25–35t€	12	13 %	46	17 %	71	15 %	235	22 %	705	24 %
35–45t€	3	3 %	21	8 %	36	7 %	111	10 %	444	15 %
Yli 45t€	6	6 %	2	1 %	10	2 %	44	4 %	208	7 %

Rajaukset: huomioitu työntekijät, joilla palkka >0 €

[56] Jokainen työnantajan yritystunnus ja siihen liittyvä työntekijän henkilötunnus muodostavat ”työsuhteen”. Työnantajalla voi olla useita työntekijöitä, jolloin työnantajan yritystunnukseen kohdistuu useita henkilötunnuksia. Myös työntekijällä voi olla useita työnantajia, jolloin työntekijän henkilötunnukseen kohdistuu useita yritystunnuksia.
[57] Asuinmaa -tiedon sijaan on käytetty veronumerorekisterin kansalaisuus -tietoa. Kyseessä on siis vain suuntaa antava tieto.
[58] Luettelo Suomen verosopimuksista:
http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Kansainvaliset_tilanteet/Voimassa_olevat_verosopimukset

9.2.4 YHTEENVETO ULKOMAALASILLE MAKSETUISTA PALKOISTA

Ulkomaalaisten työntekijöiden palkkoja on mahdollista tarkastella veronumerorekisterin perustamisen jälkeen, vuodesta 2013 eteenpäin. Veronumerorekisterin perusteella voidaan tunnistaa Suomen rakennustyömailla työskentelevät ulkomaalaiset työntekijät ja tutkia heille maksettuja tai ilmoitettuja palkkoja.

Veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille maksettiin noin 46 miljoonaa euroa rajoitetusti verovelvollisten palkkoja vuonna 2015. Rakentamisen toimialan yritykset maksoivat palkkoja 16,4 miljoonaa euroa rajoitetusti verovelvollisille, näistä 8,9 miljoonaa euroa veronumerorekisterin ulkomaalaisille työntekijöille. Rajoitetusti verovelvollisille ilmoitetut maksut vaikuttavat pieniltä, jos niitä verrataan RT:n arvioon rakennustyömailla työskentelevien ulkomaalaisten työntekijöiden määrästä. Ilmoitetut summat ovat niin vähäisiä, että niillä ei ole ratkaisevaa merkitystä toimialan palkkasumman kehityksen kannalta.

Sen sijaan vuosi-ilmoituksella on ilmoitettu merkittäviä määriä ulkomaalaisille maksettuja palkkoja vuosina 2012–2015. Rakentamisen toimialan yritykset maksoivat palkkoja veronumerorekisterin ulkomaalaisille 504,4 miljoonaa euroa vuonna 2015 eli yhdeksän prosenttia toimialan palkkasummasta.

Rakentamisen toimialalla ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat kasvoivat yhteensä 71,0 miljoonaa euroa (16,4 %) vuodesta 2013 vuoteen 2015. Kasvu tuli käytännössä kokonaan uusien yritysten joukosta, sillä vahojen yritysten ulkomaalaisille maksama palkkasumma väheni hieman tarkastelujaksolla.

Koko toimialan palkkasumma kasvoi 287,7 miljoonaan euroa (5,5 %) vuosina 2013–2015. Ulkomaalaisten työntekijöiden osuus palkkasumman kasvusta oli 25 prosenttia. Ulkomaalaisille maksetut palkat kasvoivat suhteellisesti enemmän kuin suomalaisille työntekijöille maksetut palkat.

Kun huomioidaan palkkasumman sekä työntuntien ja hintaindeksien tilastoinnissa käytetyt rajaukset, näyttää siltä, että ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat selittävät ainakin osittain luvussa 9.1.2 kuvattua tilastollista eroa. Kuitenkin myös **ulkomaalaisten palkoista johtuva tilastollisen eron kasvu vuoden 2012 jälkeen voi olla tulkittavissa verovalvonnan tiukentumisesta johtuvaksi**. Valvonnan tiukentumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä rakentamisen toimialalle kohdistettuja lainsäädäntömuutoksia, joiden tavoitteena on ollut harmaan talouden vähentäminen.

Valvonnan tiukentuminen on voinut kasvattaa ulkomaalaisille maksettuja palkkoja jopa enemmän kuin suomalaisille maksettuja palkkoja. Koko toimialalla ulkomaalaisten työntekijöiden määrä, joille maksettiin palkkoja, kasvoi 12 prosenttia vuosina 2013–2015. Samaan aikaan palkkasumma kasvoi 16 prosenttia. Uusien yritysten ulkomaalaisten työntekijöiden mediaanipalkka kasvoi vuosittain noin viisi prosenttia ajalla 2013–2015 ja koko toimialalla ulkomaalaisten työntekijöiden mediaanipalkka kasvoi kahdeksan prosenttia vuodesta 2014 vuoteen 2015 (Taulukko 52).

Ulkomaalaisia työntekijöitä koskevan tarkastelun lopuksi työntekijätietoja verrattiin veronumerorekisteriin ja työnantajan vuosi-ilmoituksiin. Tällöin havaittiin, että suurelle joukolle ulkomaalaisia työntekijöitä ei vuosi-ilmoitusten mukaan ole maksettu palkkoja. Osa henkilöistä on voinut olla sellaisessa työsuhteessa, johon Suomella ei ole verotusoikeutta. Kuitenkin yli puolelle heistä, joille palkkoja ei maksettu, verottomuuden perustetta ei löytynyt tämän selvityksen lyhyessä tarkastelussa.

9.3 MITTAAMINEN – LAAJENNETUN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN JA MUIDEN VEROUUDISTUSTEN VAIKUTUS TYÖNANTAJAMAKSUIHIN

Laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutus työantajamaksuihin mitataan arvioimalla ensin sen vaikutus ilmoitettuun palkkasummaan. Ilmoitetun palkkasumman muutoksen perusteella arvioidaan vaikutus verokertymään. Laajennetun tiedonantovelvollisuuden lisäksi arvioidaan kaikkien vuonna 2011 ja sen jälkeen toteutettujen verovalvonnan uudistusten vaikutusta palkkasummaan ja verokertymään.

Käytetty mittausmenetelmä on lineaarinen regressio. Regressiomenetelmä on kuvattu **Liitteessä 1**.

Rakentamisen palkkasumma kasvoi nopeammin kuin tehtyjen työtuntien ja yksikköhinnan tulo vuosina 2005–2016. Tilastojen eriävä kehitys voimistui 2010-luvulla. Tätä havainnollistaa kaavio 16, joka esittää palkkasumman vuosimuutosprosentin sekä työtunnit × hintaindeksi -vuosimuutosprosentin välisen erotuksen kumulatiivisena sarjana. Vuoden 2011 tai 2012 paikkeilla erotus alkaa kasvaa aiempaa nopeammin.

Vaikuttavuusmittaus perustuu oletukseen, että vuosina 2005–2011 palkkasumman nopeampi kasvu johtuu **tilastoinnin eroista**. Eriävä kehitys voi johtua esimerkiksi siitä, että palkkasummaan sisältyy suorituksia ulkomaalaisille työntekijöille, mutta vastaava työpanos ei sisälly työtunteihin tai keskihintaan. **Tämän tilastoinnista johtuvan eron on oletettu kasvavan lineaarisesti vuoden 2011 jälkeen ja sen vaikutus on eliminoitu vaikuttavuusmittauksesta** korjaamalla rakentamisen palkkasummaa alaspäin ns. lineaarisella korjauksella.

Lineaarinen korjaus on kuvattu yksityiskohtaisesti **Liitteessä 2**.

Kaavio 16. Palkkasumma ja työtunnit x hintaindeksi, vuosimuutosprosenttien kumulatiivinen erotus ja lineaarinen korjaus (Lähde: Tilastokeskus rakennus-kustannusindeksi ja työvoimatutkimus)

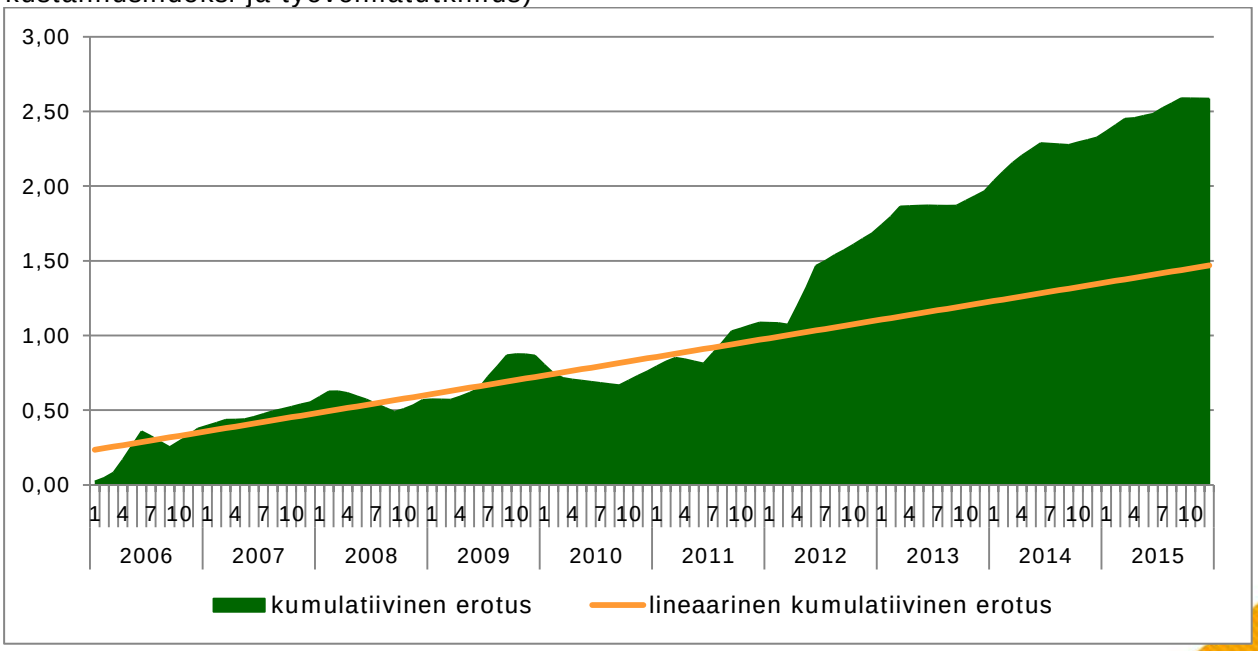

Taulukossa 61 on esitetty rakentamisen alkuperäinen ja korjattu palkkasumma ja palkkasumman muutos vuosina 2006–2015. Lineaarinen korjaus on tehty sarjaan vuodesta 2007 alkaen.

Taulukko 61. Rakentamisen alkuperäinen ja korjattu palkkasumma 2006–2015
(Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi ja työvoimatutkimus)

	palkkasumma, milj. €	muutos, milj. €	muutos, %	korjattu palkkasumma, milj. €	korjattu muutos, milj. €	korjattu muutos, %
2006	3 804,3	299,9	8,6 %	3 804,3	299,9	8,6 %
2007	4 240,3	435,9	11,5 %	4 200,8	396,5	10,4 %
2008	4 703,5	463,2	10,9 %	4 616,1	415,3	9,9 %
2009	4 496,5	-207,0	-4,4 %	4 365,0	-251,1	-5,4 %
2010	4 560,8	64,2	1,4 %	4 382,0	17,0	0,4 %
2011	4 900,0	339,2	7,4 %	4 662,4	280,4	6,4 %
2012	5 172,6	272,6	5,6 %	4 873,2	210,8	4,5 %
2013	5 252,1	79,6	1,5 %	4 916,7	43,5	0,9 %
2014	5 301,5	49,3	0,9 %	4 894,4	-22,4	-0,5 %
2015	5 541,0	239,5	4,5 %	4 998,2	103,9	2,1 %

Vaikuttavuusmittauksen selitettävä muuttuja on korjattu palkkasumma. Lineaarinen korjaus on karkea koska, tilastollisen eron syitä ei tunneta tarkasti. Korjaus perustuu tilastoaineistoon eli ennen vuotta 2012 havaittuun tilastojen eriävään kehitykseen. Ilman korjausta laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikuttavuusmittaus todennäköisesti liioittelisi verokertymän kasvua.

9.3.1 MITTAUKSEN AJANJAKSOT

Rakentamisen laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusmittaus tapahtuu vertaamalla uudistuksen jälkeistä aikaa sitä edeltävään aikaan. Mittaustulosta kuitenkin hämärtävät lukuisat toimialaan kohdistuneet uudistukset, jotka ovat myös voineet vaikuttaa palkkasumma- ja verotietojen ilmoittamiseen.

Tarkasteltu aika-akseli jaetaan mittauksen näkökulmasta neljään osaan seuraavasti:

Ajanjakso ennen 4/2011: verovalvonnan uudistuksia edeltävä aika.

Ajanjakso 4/2011–6/2013: Siirtymäkausi, verovalvonnan uudistuksia toteutetaan.
- Rakentamispalvelun käännetty arvonlisäverovelvollisuus tuli voimaan 1.4.2011 ja sitä sovelletaan tämän jälkeen tehtyihin rakentamisen urakkasopimuksiin. Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden siirtymäkausi kesti noin vuodet 2011–2012.
- Veronumero otettiin käyttöön 1.9.2012 ja sen käyttö tuli palkolliseksi kaikilla rakennustyömailla 1.3.2013. Selvityksessä varataan veronumeron käyttöönotolle muutaman kuukauden siirtymävaihe vuonna 2013.

Ajanjakso 7/2013–6/2014
- Veronumeron on otettu käyttöön kaikilla työmailla.
- Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden siirtymäkausi on ohi.

Ajanjakso 7/2014 ja sen jälkeen
- Rakentamisen laajennettu tiedonantovelvollisuus tuli voimaan 1.7.2014.

Tässä luvussa 9 mitataan ilmiöselvityksen toimeksiannon mukaisesti laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusta verokertymään. Tällöin vuoden 2015 palkkasummaa verrataan vuosiin 2013 ja 2014 jolloin käännetty arvonlisäverovelvollisuus ja veronumero-uudistukset on jo toteutettu – mittaustulokset on esitelty luvussa 9.4.6. Lisäksi ilmiöselvityksessä on mahdollista arvioida kaikkien uudistusten yhteisvaikutusta vertaamalla

vuoden 2015 ilmoitettuja palkkoja aikaan ennen kaikkia verovalvonnan uudistuksia – tämä vaikuttavuusarviointi tehdään luvussa 9.4.5.

9.3.2 SELITTÄVÄT MUUTTUJAT

Regressioanalyysin selittävällä muuttujalla tulisi olla seuraavat ominaisuudet:

- laajennettu tiedonantovelvollisuus ei vaikuta siihen
- sillä on mielellään vahva riippuvuus selitettävään muuttujaan
- jos selittäviä muuttujia on useita, ne ovat keskenään riippumattomia

Tehdyt työtunnit ja työn hinta

Palkkasumma on määritelmällisesti tehtyjen työtuntien ja työn keskihinnan tulo. Nämä muuttujat ovat myös vaikuttavuusmittauksen selittäviä muuttujia. Käytetyt lähdeaineistot on kuvattu luvussa 9.1.4 ja ne ovat **työvoimatutkimuksen tehdyt työtunnit**, **rakennuskustannusindeksi** ja **ansiotasoindeksi**.

Kaaviot 17a-17d. Työtunnit × hintaindeksi -sarjan sekä palkkasumman ja korjatun palkkasumman välinen riippuvuus 2009–2011 ja 7/2014–2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi ja työvoimatutkimus)

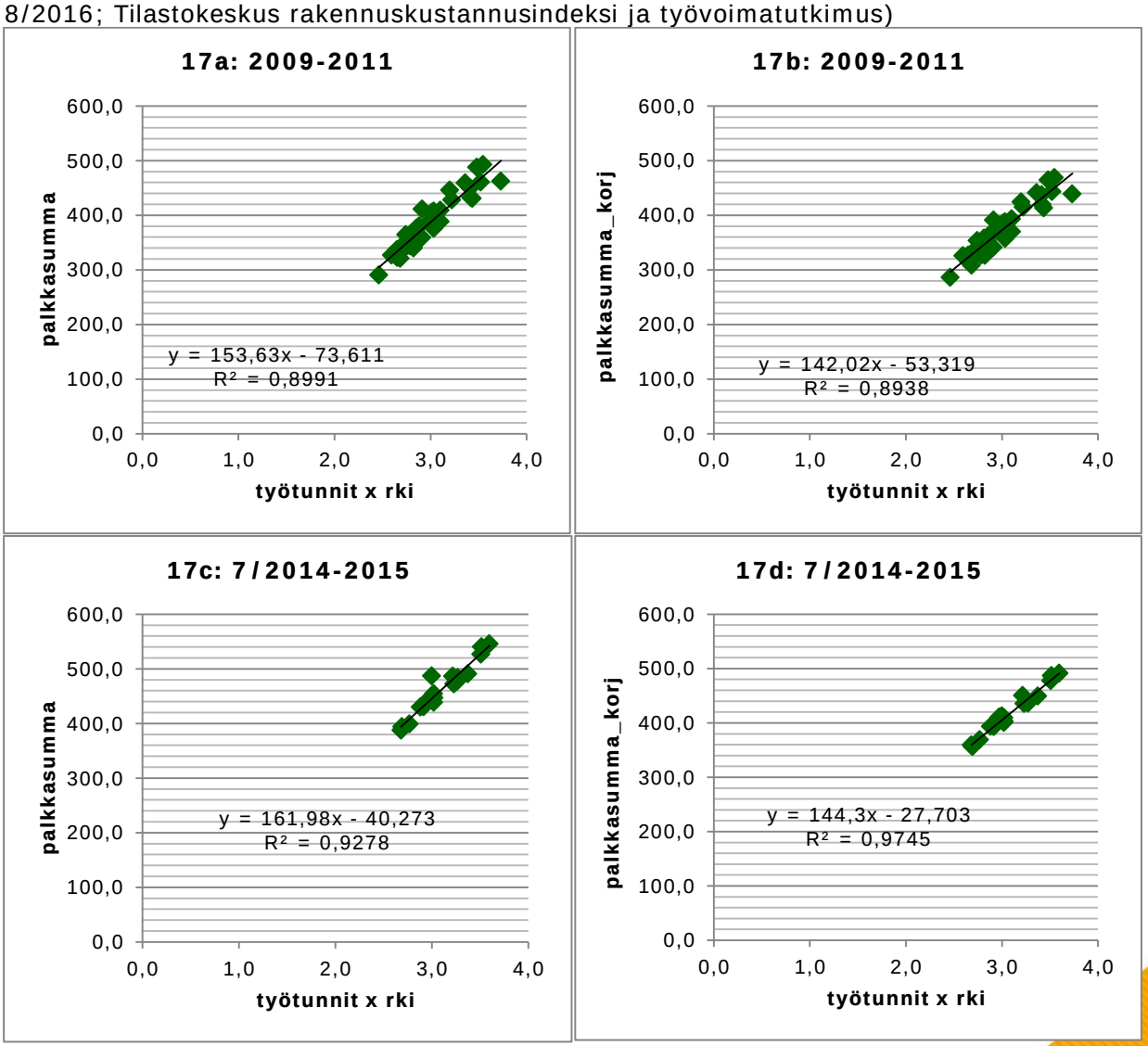

Tilastokeskuksen indeksisarjoista johdettiin edellisten lisäksi mittausta varten seuraavat muuttujat:

- tehtyjen työntuntien ja rakennuskustannusindeksin tulo
- tehtyjen työtuntien ja ansiotasoindeksin tulo

Työtuntien ja rakennuskustannusindeksin tulon sekä rakentamisen palkkasumman välillä on vahva lineaarinen riippuvuus. Korjattu palkkasumma korreloi paremmin työtuntien ja rakennuskustannusindeksin tulon kanssa kuin alkuperäinen palkkasumma.

Suhdannevaikutus

Koska palkkasumma on määritelmällisesti työtuntien ja keskipalkan tulo, suhdanteiden vaikutuksen pitäisi olla sama selittävään muuttujaan (työtunnit x keskihinta) ja selitettävään muuttujaan (palkkasumma).

Jos suhdanteiden vaikutus palkkasummaan kuitenkin eroaa työtuntien ja keskihinnan tulosta, tämä eriävä vaikutus kohdistuu komponenttiin, joka on tilastoitu eri tavoin mainituissa tilastoissa. Mahdollisena esimerkkinä mainittakoon suhdanteiden vaikutus ulkomaisen työvoiman kysyntään.

Suhdannekehitystä kuvaavista muuttujista rakentamisen liikevaihto ja määräindeksi korreloivat paremmin alkuperäisen palkkasumman kanssa kuin korjatun palkkasumman kanssa. Ilmiö havaitaan aikasarjoissa ennen ja jälkeen verovalvonnan tiukentumisen.

Mahdollinen tulkinta tälle on, että korjattu osuus (= ulkomainen työvoima) korreloi suhdannevaikutusta kuvaavien muuttujien kanssa paremmin kuin korjaamaton osuus. Muutokset suhdanteissa heijastuvat ulkomaisen työvoiman kysyntään herkemmin kuin kotimaisen työvoiman kysyntään.

Suhdannevaikutusta kuvaavia muuttujia ovat:

- rakentamisen liikevaihtokuvaaja[59]
- rakentamisen määräindeksi[60]
- kansantalouden tilinpidon tuotannon suhdannekuvaaja[61]

[59] Lähdeaineistona on Tilastokeskus: **Rakentamisen liikevaihtokuvaaja** tietokantataulukko: 1. Rakentamisen liikevaihtokuvaajat 2010=100 (TOL 2008) (julkaisu 7/2016)
[60] Lähdeaineistona on Tilastokeskus: **Rakentamisen liikevaihtokuvaaja** tietokantataulukko: 1. Rakentamisen liikevaihtokuvaajat 2010=100 (TOL 2008) (julkaisu 7/2016)
[61] Lähdeaineistona on Tilastokeskus: **Tuotannon suhdannekuvaaja** tietokantataulukko: 1. Tuotannon suhdannekuvaaja (julkaisu 8/2016)

Rakentamisen liikevaihtokuvaaja ja määräindeksi

Tilastokeskuksen liikevaihtokuvaaja ja siitä johdettu määräindeksi kuvaavat suhdannekehitystä rakentamisen toimialalla.

Alkuperäinen palkkasumma korreloi paremmin liikevaihdon kanssa kuin korjattu palkkasumma.

Kaaviot 18a-18d. Liikevaihdon sekä palkkasumman ja korjatun palkkasumman välinen riippuvuus 2009–2011 ja 7/2014–2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi, työvoimatutkimus ja liikevaihtokuvaaja)

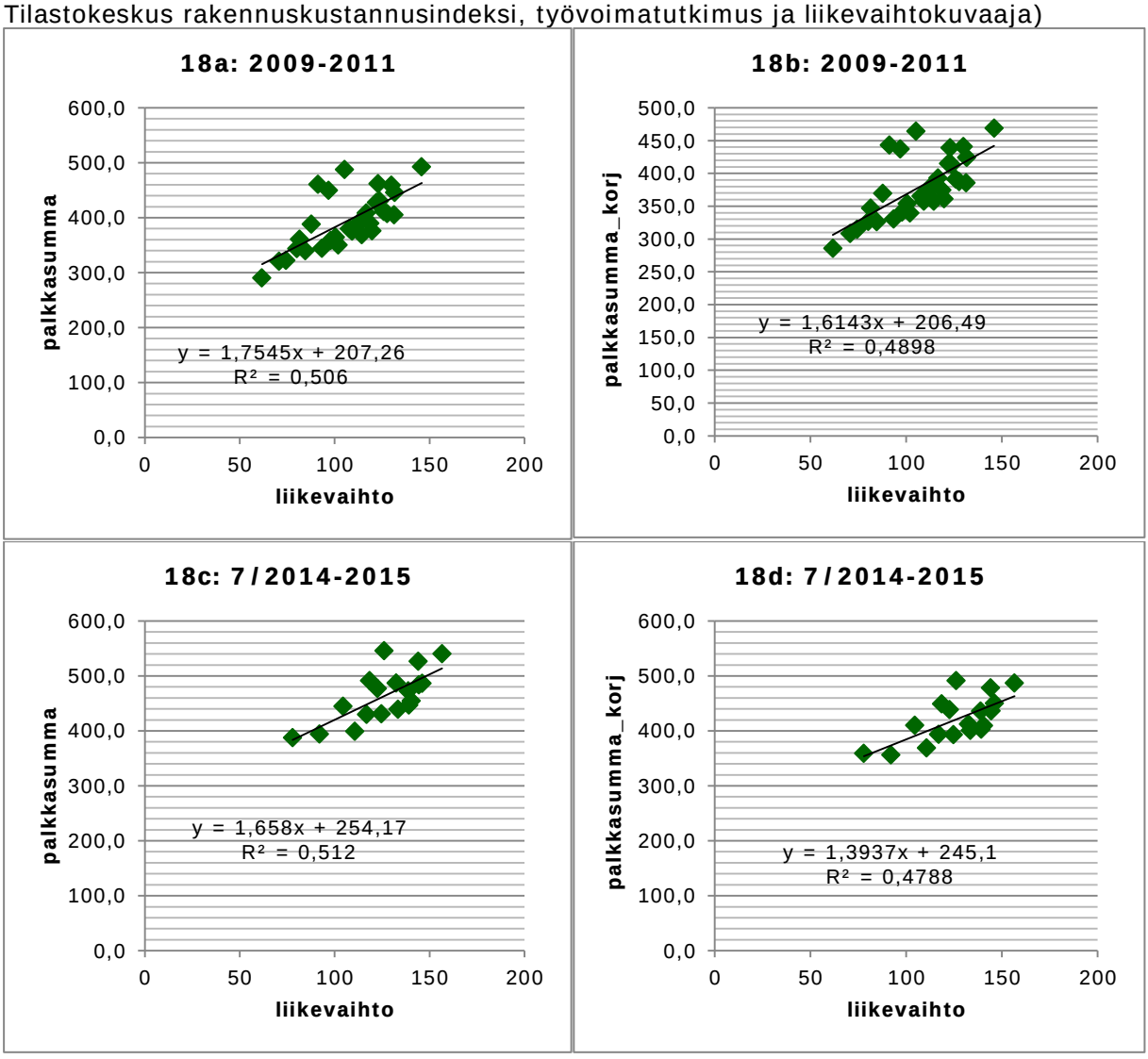

Kaaviot 19a-19d. Määräindeksin sekä palkkasumman ja korjatun palkkasumman välinen riippuvuus 2009–2011 ja 7/2014–2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi, työvoimatutkimus ja liikevaihtokuvaaja)

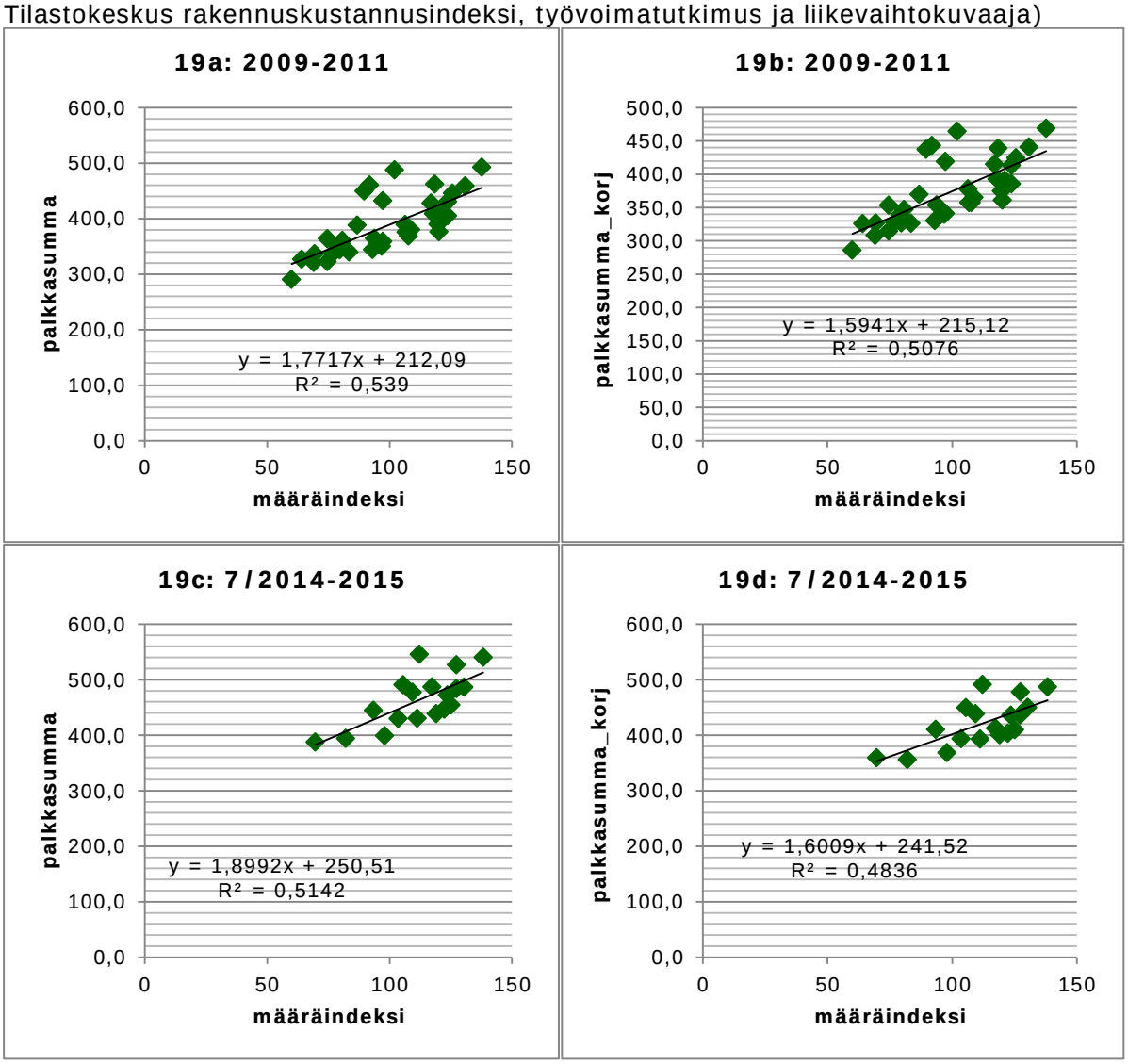

Liikevaihtoon ja määräindeksiin liittyvä ongelma on, että toimialaan kohdistuneet valvontatoimenpiteet voivat vaikuttaa niihin samalla tavalla kuin palkkasummaan: tiukentunut valvonta lisää tiedon ilmoittamista.

Käännetty arvonlisäverovelvollisuus ei kuitenkaan vaikuta liikevaihtoon, ainoastaan maksettavaan veroon.[62] Veronumeron vaikutus kohdistuu myös ensisijaisesti palkkasummaan. Laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutus sen sijaan voi potentiaalisesti kohdistua myös liikevaihtoon.

[62] Harmaan talouden selvitysyksikkö, Ilmiöselvitys 005/2011. Rakentamispalvelujen käännetty arvonlisäverovelvollisuus – lain vaikuttavuus.

Tuotannon suhdannekuvaaja

Tilastokeskuksen tuotannon suhdannekuvaaja on koko kansantalouden suhdannekehitystä kuvaava indeksi. Vuosina 2009–2013 se korreloi paremmin alkuperäisen kuin korjatun palkkasumman kanssa, mutta vuonna 2015 tilanne on päinvastainen.

Kaaviot 20a-20f. Koko talouden tuotannon suhdannekuvaajan sekä palkkasumman ja korjatun palkkasumman välinen riippuvuus 2009–2011 ja 7/2014–2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rki, tyti ja tuotannon suhdannekuvaaja)

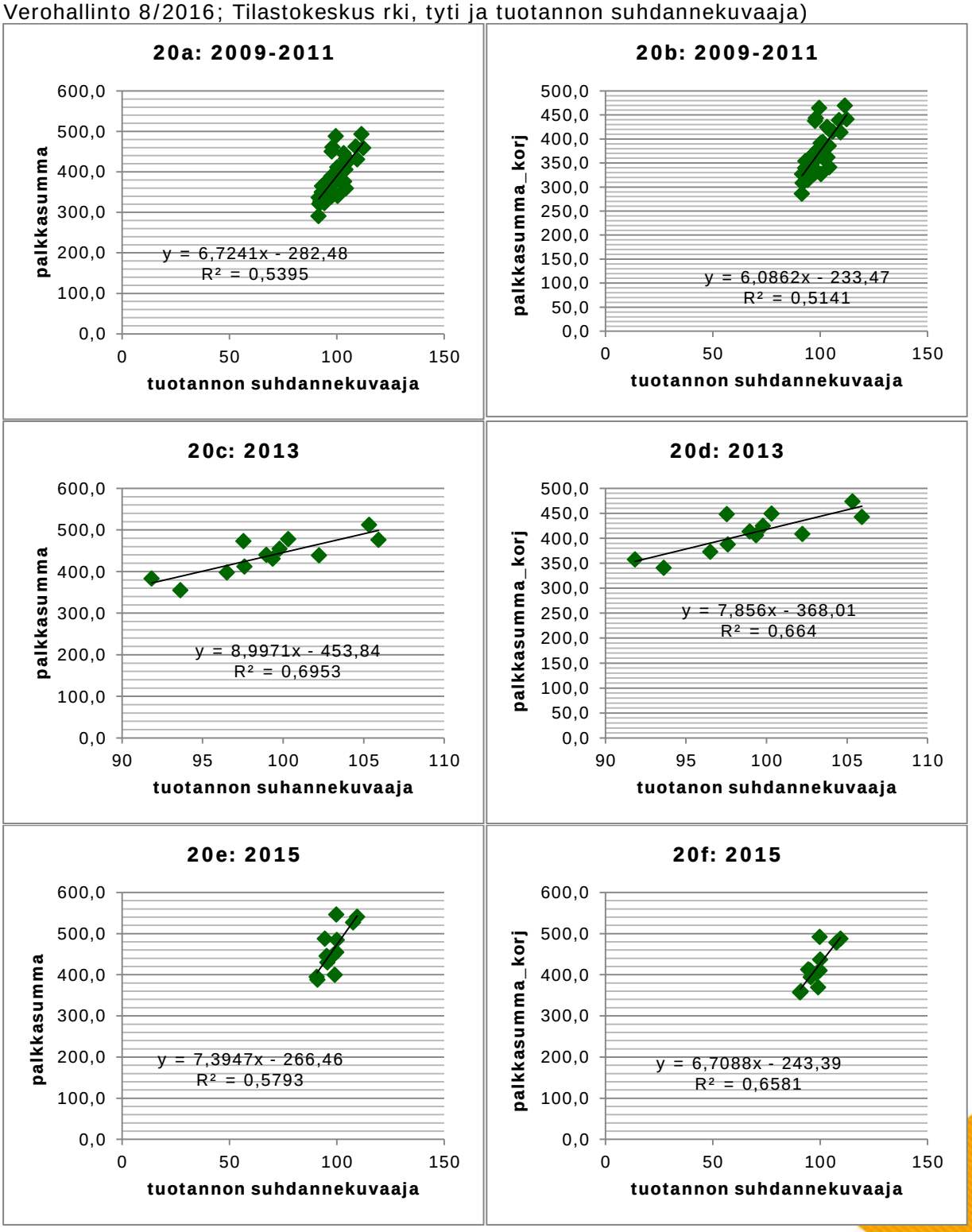

9.3.3 MITTAUSTULOKSET: KAIKKI UUDISTUKSET

Kaikkien lainsäädäntö uudistusten vaikutusta rakentamisen toimialan palkkasummaan arvioidaan muodostamalla eri mallien regressiosuorat vuosien 2009, 2010 ja 2011 sekä 2015 aineistoilla. Kaikissa malleissa selitettävä muuttuja on rakentamisen korjattu palkkasumma. Eri mallien selittävät muuttujat on esitetty taulukossa 62.

Vuosien 2009, 2010 tai 2011 aineistoilla saadut regressiosuorat r1 kuvaavat tilannetta ennen uudistuksia ja vuoden 2015 aineistolla saatu regressiosuora r2 kuvaa tilannetta uudistusten jälkeen.

Saatuihin yhtälöihin sijoitetaan selvittävien muuttujien aineistot vuodelta 2015. Yhtälön r2 tuloksesta vähennetään yhtälön r1 tulos ja saatu erotus on oletettu vaikutus palkkasummaan.

Taulukko 62. Kaikki uudistukset, mittaustulokset sekä tulosten keskiarvot ja keskihajonnat (miljoonaa euroa)

	Malli	Tulos 2009 vs. 2015	Tulos 2010 vs. 2015	Tulos 2011 vs. 2015	Keski-arvo	Keski-hajonta
	Keskiarvo (b,d,j,k,l,m,n,o)	270,2	343,0	325,1	312,8	37,9
	Keskiarvo (j,k,l,m)	250,2	311,9	295,3	285,8	39,1
j	työtunnit x rki + liikevaihto	317,6	334,8	287,0	313,1	24,2
b	työtunnit x rki	375,5	435,5	404,9	405,3	30,0
k	työtunnit x ati + liikevaihto	166,2	220,4	224,0	203,5	32,4
l	työtunnit x rki + määräindeksi	335,5	409,6	374,1	373,1	37,1
n	työtunnit x rki + tuotannon suhdanne	373,7	460,9	416,0	416,9	43,6
d	työtunnit x ati	205,7	286,6	304,6	265,6	52,7
o	työtunnit x ati + tuotannon suhdanne	206,1	313,7	294,5	271,4	57,4
m	työtunnit x ati + määräindeksi	181,5	282,8	295,9	253,4	62,6
j2	työtunnit + rki + liikevaihto	652,3	-206,8	5,6	150,4	447,5
c	työtunnit + rki	560,6	62,9	-1 255,7	-210,7	938,6
e	työtunnit + ati	172,7	-1 830,2	-589,5	-749,0	1 010,9
k2	työtunnit + ati + liikevaihto	385,6	-1 696,3	-338,2	-549,6	1 056,9

rki = rakennuskustannusindeksi; ati = ansiotasoindeksi; tuotannon suhdanne = koko talouden tuotannon suhdannekuvaaja; liikevaihto = rakentamisen liikevaihtokuvaaja; määräindeksi = rakentamisen määräindeksi

Tulokset on järjestetty keskihajonnan mukaan nousevaan järjestykseen. Mallit c, e, j2 ja k2 hylätään mittaustulosten suuren hajonnan takia. Näiden mallien kohdalla vertailuajankohta vaikuttaa voimakkaasti tulokseen. Esimerkiksi mallin j2 tulos on 652 miljoonaa euroa kun vuotta 2015 verrataan vuoteen 2009 ja -207 miljoonaa euroa kun sitä verrataan vuoteen 2010. Reaalimaailmasta ei löydy selitystä tulosten vaihtelulle.

Yhteistä hylätyille malleille on, että niissä työtunnit ja hintaindeksi ovat omina muuttujinaan. Koska hintaindeksin ja palkkasumman välinen korrelaatio on heikko, niin riippuvuus voi olla positiivinen tai negatiivinen vuodesta riippuen. Mittaustulos riippuu paljon siitä, minkä vuoden aineistolla parametrien arvot lasketaan.

Mallit, joissa työtunnit ja hintaindeksi on esitetty tulomuodossa antavat vakaamaan tuloksen. Luvussa 9.3.2 havaittiin, että palkkasumman sekä työtuntien ja hintaindeksin tulon välinen korrelaatio on vahva.

Kaaviot 21–23 havainnollistavat keskihajonnan vaikutusta tulokseen. Kaavioissa on esitetty rakentamisen toteutunut palkkasumma sekä eri malleilla muodostettu teoreettinen palkkasumma vuosina 2009–2016. Jokainen käyrä edustaa yhden vuoden aineiston perusteella laskettuja parametreja. Mallin k2 hajonta oli suurin, ja tulos vaihtelee voimakkaasti riippuen siitä, minkä vuoden perusteella parametrit on laskettu.

Kaavio 21. Malli k, pienin tulos

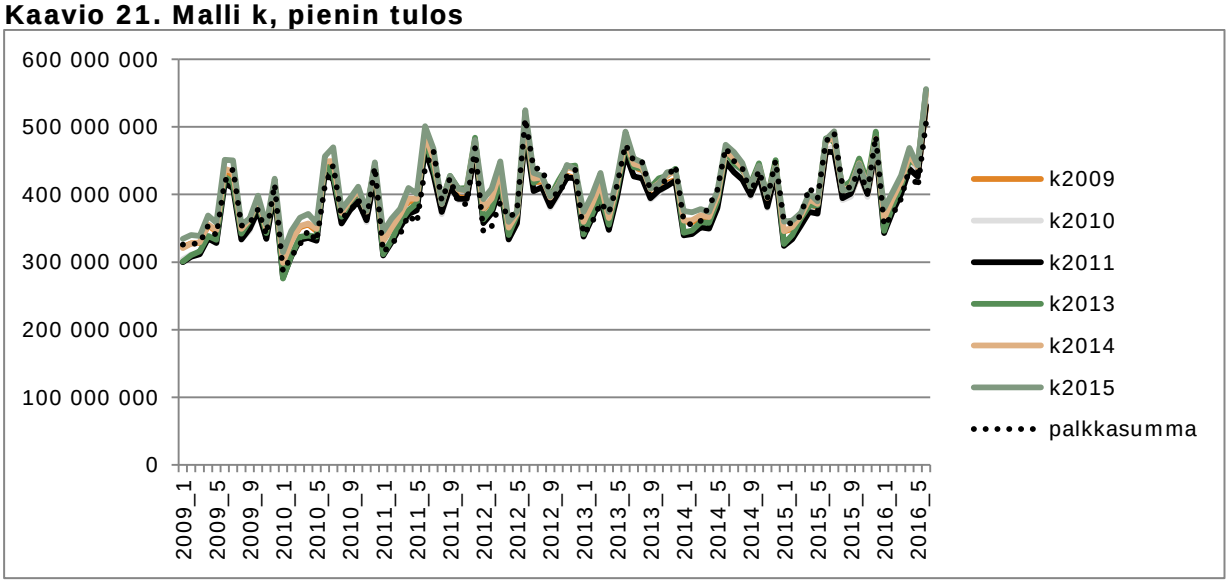

Kaavio 22. Malli n, suurin tulos

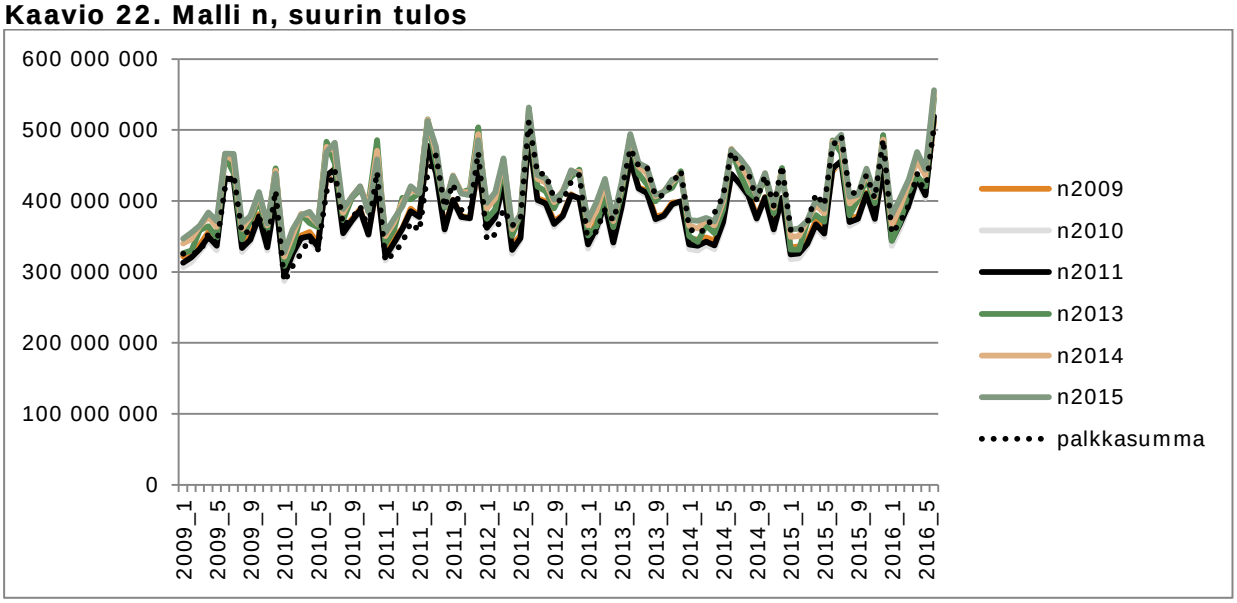

Kaavio 23. Malli k2, suurin hajonta

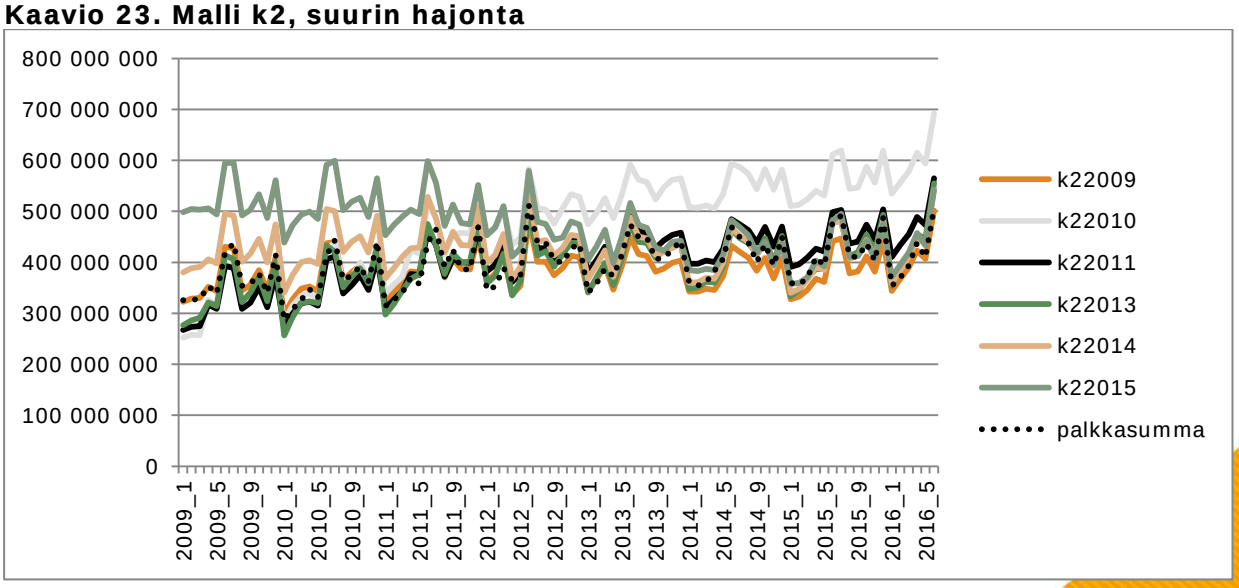

Malleja voidaan arvioida myös niin sanotun AIC arvon perusteella. AIC arvo perustuu mallin sopivuuteen ja selittävien muuttujien lukumäärään. Tulos on sitä parempi, mitä pienempi on AIC arvo. Nyrkkisääntö on, että mallit, joiden arvojen erotus on 2 tai pienempi, ovat yhdenveroisia.

Taulukossa 63 on esitetty eri mallien AIC arvot. Vertailu tehdään saman vuoden aineistojen kesken – esimerkiksi verrataan keskenään malleja, joiden parametrit on laskettu vuoden 2015 aineistoilla. Tarkastelusta on poistettu mallit, jotka hylättiin edellä tuloksen suuren hajonnan vuoksi. Vihreällä merkityt mallit ovat AIC arvojen perusteella parhaita. Mallit, joissa liikevaihto tai määräindeksi on suhdannetta selittävä muuttuja, saavat useimpien vuosien parametreilla parhaita arvoja. Vastaavasti mallit, joista suhdannemuuttuja puuttuu tai tuotannon suhdannekuvaaja on suhdannemuuttujana, toimivat useimpina vuosina hieman huonommin. Vuoden 2015 parametreilla kaikki mallit ovat lähes yhtä hyviä.

Taulukko 63. Mallien AIC arvot 2009–2011, 2015

	Muuttujat	parametrit 2015	parametrit 2011	parametrit 2010	parametrit 2009
b	työtunnit x rki	411,6	444,9	431,1	420,1
d	työtunnit x ati	411,7	442,4	428,3	417,0
j	työtunnit x rki + liikevaihto	413,5	441,3	427,8	420,5
k	työtunnit x ati + liikevaihto	413,7	440,3	426,1	417,7
l	työtunnit x rki + määräindeksi	413,5	441,6	427,4	420,1
m	työtunnit x ati + määräindeksi	413,7	440,5	425,7	417,5
n	työtunnit x rki + tuotannon suhdanne	413,5	446,9	432,3	422,0
o	työtunnit x ati + tuotannon suhdanne	413,7	444,4	429,7	419,0

Lopullinen palkkasumman vaikuttavuusarvio lasketaan eri vuosien ja mallien tulosten keskiarvona:

- Jos tulos lasketaan keskihajontatarkastelun perusteella hyväksytyistä malleista, niin ilmoitettu palkkasumma kasvoi noin **313 miljoonaa euroa vuodessa** kaikkien verovalvonnan uudistusten seurauksena.
- Jos tuloksessa huomioidaan AIC arvoltaan parhaat mallit, niin ilmoitettu palkkasumma kasvoi **noin 286 miljoonaa euroa vuodessa** kaikkien verovalvonnan uudistusten seurauksena.

9.3.4 MITTAUSTULOKSET: LAAJENNETTU TIEDONANTOVELVOLLISUUS TYÖNTEKIJÄTIEDOT

Rakentamisen laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusta rakentamisen toimialan palkkasummaan arvioidaan muodostamalla eri mallien regressiosuorat vuosien 2013–2015 aineistoilla. Taulukossa 64 on esitetty työntekijätietojen vaikuttavuusarvioinnin eri malleilla saadut tulokset.

Suora mittausmenetelmä on sama kuin luvussa 9.3.3 – erona edellisen mittaukseen on vertailuajankohta, joka on nyt ajanjakso 7/2013–6/2014.[63]

Epäsuorassa mittauksessa on laskettu ensin välitulokset ajanjaksolle 7/2013–6/2014 (eikä 2015) sekä vertailuvuosille 2009, 2010 ja 2011 ja laskettu näiden mittausten keskiarvot malleittain. Mallikohtaiset keskiarvot on vähennetty kaikkien uudistusten mittauksen tuottamista mallikohtaisista keskiarvoista. Keskiarvojen erotus on taulukossa 65 esitetty tulos.

[63] Kokonaiset vuodet 2013 ja 2014 ovat osittain ongelmalliset vertailun kannalta: alkuvuosi 2013 oli vielä veronumerouudistuksen siirtymäaikaa ja laajennettu tiedonantovelvollisuus otettiin käyttöön heinäkuussa 2014.

Useimmat mallit antavat samansuuntaisen tuloksen suoralla ja epäsuoralla mittauksella. Suoran mittauksen kaikkien mallien keskiarvo on 31,3 miljoonaa euroa ja epäsuoran mittauksen kaikkien mallien keskiarvo on 33,9 miljoonaa euroa (Taulukko 64).

Taulukko 64. Työntekijätiedot, suoran ja epäsuoran mittauksen tulokset ja tulosten keskihajonta (miljoonaa euroa)

	Malli	Tulos suora mittaus 7/2013–6/2014 vs. 2015	Tulos epäsuora mittaus 7/2013–6/2014 vs. 2015	Hajonta
	keskiarvo	31,3	33,9	1,8
b	työtunnit x rki	36,4	41,7	3,8
d	työtunnit x ati	12,5	58,6	32,6
j	työtunnit x rki + liikevaihto	12,5	1,2	8,0
k	työtunnit x ati + liikevaihto	30,1	23,5	4,7
l	työtunnit x rki + määräindeksi	18,4	11,1	5,1
m	työtunnit x ati + määräindeksi	35,6	31,7	2,8
n	työtunnit x rki + tuotannon suhdanne	44,6	43,6	0,7
o	työtunnit x ati + tuotannon suhdanne	59,9	59,3	0,4

Taulukko 65. Työntekijätiedot, epäsuoran mittauksen välitulokset sekä tulosten keskiarvo ja keskihajonta (miljoonaa euroa)

	Malli	tulos 2009-7/13-6/14	tulos 2010-7/13-6/14	tulos 2011-7/13-6/14	keski-arvo	keski-hajonta
	Keskiarvo (b,d,j,k,l,m,n,o)	225,2	309,3	302,3	278,9	46,7
b	työtunnit x rki	330,2	396,8	363,7	363,6	33,3
d	työtunnit x ati	144,7	229,9	246,6	207,0	54,7
j	työtunnit x rki + liikevaihto	292,4	334,0	309,3	311,9	20,9
k	työtunnit x ati + liikevaihto	122,1	196,9	221,0	180,0	51,6
l	työtunnit x rki + määräindeksi	304,6	396,9	384,3	361,9	50,1
m	työtunnit x ati + määräindeksi	132,4	249,6	283,0	221,7	79,1
n	työtunnit x rki + tuotannon suhdanne	330,3	416,6	372,7	373,2	43,2
o	työtunnit x ati + tuotannon suhdanne	145,0	253,7	237,7	212,1	58,7

rki = rakennuskustannusindeksi; ati = ansiotasoindeksi; tuotannon suhdanne = koko talouden tuotannon suhdannekuvaaja; liikevaihto = rakentamisen liikevaihtokuvaaja; määräindeksi = rakentamisen määräindeksi

AIC arvojen perusteella kaikki ajanjakson 7/2013–6/2014 parametreilla lasketut mallit ovat yhdenvertaisia.

Taulukko 66. Mallien AIC arvot 7/2013–6/2014 sekä 2015

	muuttujat	parametrit 2015	parametrit 7/2013-6/2014
b	työtunnit x rki	411,6	422,4
d	työtunnit x ati	411,7	422,0
j	työtunnit x rki + liikevaihto	413,5	422,2
k	työtunnit x ati + liikevaihto	413,7	422,0
l	työtunnit x rki + määräindeksi	413,5	422,2
m	työtunnit x ati + määräindeksi	413,7	422,0
n	työtunnit x rki + tuotannon suhdannekuvaaja	413,5	423,0
o	työtunnit x ati + tuotannon suhdannekuvaaja	413,7	423,0

Laajennettu tiedonantovelvollisuus kasvatti rakentamisen toimialan ilmoitettua palkkasummaa noin 31–34 miljoonaa euroa vuonna 2015.

9.3.5 VAIKUTUS VEROIHIN

Verojen osuus palkkasummasta

Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston mukaan kokoaikaisen rakennustyöntekijän keskimääräinen kokonaisansio kuukaudessa oli 2 916 euroa vuonna 2015. Vastaava mediaani oli 2 819 euroa kuukaudessa. Rakennustyöntekijän keskimääräinen tuntiansio oli 17,31 euroa.

Taulukko 67. Rakennustyöntekijöiden kokonaisansiot (Lähde: Tilastokeskus, palkkarakenne 2015, tietokantataulukko: 3. Palkansaajien kokonaisansiot tunnissa ammattiluokituksen (AML 2010), työnantajasektorin ja kokoaikaisuuden mukaan vuonna 2015)

		Keskiarvo	1.desiili	Mediaani	9.desiili	Lkm
Kokonaisansio(1) / kk	Kokoaikainen	2 916	2 162	2 819	3 749	44 850
Kokonaisansio / tunti	Yhteensä	17,31	12,79	16,73	22,12	55 924
Kokonaisansio / tunti	Kokoaikainen	17,44	13,04	16,94	22,21	44 853
Kokonaisansio / tunti	Osa-aikainen	17,03	12,37	16,18	22,00	10 133
Kokonaisansio / tunti	Tuntematon	13,74	10,83	13,45	16,70	938

(1) Ei sisällä lomarahaa ja tulospalkkiota

Tarkastelussa huomioidaan vain Verohallinnon keräämät verot ja veron luonteiset maksut:

- Valtion tulovero rakentamisen keskimääräisen kokonaisansion mukaan = 17,5 prosenttia
- Sosiaaliturvamaksu = 2,12 prosenttia
- Keskimääräinen palkansaajan kunnallisveroprosentti = 19,38 prosenttia
- Kirkollisveroprosentti keskimäärin = 1,43 prosenttia (vain osalla palkansaajista)

Työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Verojen osuus palkkasummasta oli noin 40 prosenttia vuonna 2015. Kun vielä huomioidaan Verohallinnon viran puolesta tekemät vähennykset, jää veroprosentiksi 31,1 prosenttia.[64]

Yritysten lisääntyneestä ilmoittamisesta johtuva verotulojen kasvu

Kaikista verovalvonnan uudistuksista johtuva palkkasumman kasvu oli arviolta 286–313 miljoonaa euroa vuonna 2015. Vastaava ilmoitettujen palkkaverojen kasvu oli noin 89–98 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Laajennetusta tiedonantovelvollisuudesta johtuva palkkasumman kasvu oli arviolta 31–34 miljoonaa euroa vuonna 2015. Vastaava ilmoitettujen palkkaverojen kasvu oli noin 10–11 miljoonaa euroa vuonna 2015.

Arvio palkkaverojen kasvusta on karkea. Siihen liittyy epävarmuustekijöitä, joista osa puoltaa pienempää ja osa suurempaa mittaustulosta.

Mittaustulos on sellaista palkkasumman kasvua, jota mallien selittävät muuttujat eivät kykene selittämään. Tässä selvityksessä jäännös tulkitaan verovalvonnan toimenpiteistä johtuvaksi ilmoitettujen palkkojen kasvuksi. On myös mahdollista, että jotkin tunnistamattomat tekijät ovat kasvattaneet palkkasummaa suhteessa selittäviin muuttujiin, ja että verovalvonnan tuottama palkkasumman kasvu on todellisuudessa mittaustulosta pienempi.

[64] Tilastoa palkansaajien tuloveroprosenteista:
https://www.veronmaksajat.fi/luvut/laskelmat/palkansaajan-tuloveroprosentin-kehitys/

Palkkasumman kehitys suhteessa työtunteihin ja hintaindeksiin muuttuu jyrkästi ajankohtana, joka osuu yhteen verovalvonnan kiristymisen kanssa. Tämä tukee oletusta, että vaikuttava tekijä on juuri verovalvonnan kiristyminen. Mikäli ilmiön taustalla olisi jokin toimialan rakenteellinen muutos, niin sen vaikutus palkkoihin olisi oletettavasti luonteeltaan enemmän asteittainen.

Selvityksessä pyrittiin arvioimaan muita mahdollisia kasvuun vaikuttaneita tekijöitä. Tätä silmällä pitäen tarkasteltiin tilastojen tiedonkeruumenetelmiä ja rajauksia sekä ulkomaalaisille työntekijöille maksettuja palkkoja.

Lineaarisella korjauksella pyrittiin poistamaan jo 2000-luvun alkuvuosina havaittu tilastojen eriytymisen vaikutus. Korjaus tehtiin olettaen, että eriytyminen jatkuu 2010-luvulla yhtä voimakkaana kuin edeltävinä vuosina. Ulkomaisen työvoiman määrään kasvu on hidastunut 2010-luvulla ja viime vuosina ulkomaisen työvoiman osuus koko työvoimasta on pienentynyt Suomen rakennustyömailla. Jos tilastollisen eron syynä on ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat, on mahdollista, että palkkasumman korjaus on liian suuri. Tällöin verovalvonnan tuottama palkkasumman kasvu voi olla todellisuudessa mittaustulosta suurempi.

Viimeisenä tulkintaan vaikuttavana seikkana todettakoon, että Verohallinnon tekemät verovähennykset on vähennetty täysimääräisesti palkkaverojen kasvusta. Osalla työntekijöistä palkka on voinut olla osittain verotuksen piirissä ja osittain pimeää palkkaa, jolloin vähennykset on mahdollisesti hyödynnetty täysimääräisesti jo aikaisemmin. Tällöin ilmoitettu mittaustulos on liian pieni.

Yritysten lisääntyneestä ilmoittamisesta ja verotuksen valvonnasta johtuva verotulojen kasvu

Aiemmin luvussa 5.2.2 todettiin, että henkilöverotuksessa on vuonna 2015 työntekijäilmoitusten valvonnan perusteella tehty lisäyksiä verotettavaan tuloon noin 12,7 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaa noin 3,8 miljoonan euron lisäystä veroina.

Henkilöverotuksen muutokset eivät sisälly yritysten ilmoittamiin kausiverotietoihin, joten henkilöverotuksen valvonnan tuottama verotulojen kasvu voidaan lisätä työntekijätietojen mittaustulokseen:

Laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutus palkkaan kohdistuviin veroihin yritysten lisääntyneen ilmoittamisen ja verotuksen valvonnan seurauksena yhteensä **oli noin 14–15 miljoonaa euroa vuonna 2015**.

Kaikkien verovalvonnan uudistusten vaikutus palkkaan kohdistuviin veroihin yritysten lisääntyneen ilmoittamisen ja verotuksen valvonnan seurauksena yhteensä **oli noin 93–102 miljoonaa euroa vuonna 2015**.[65]

[65] Henkilöverotuksen valvonnasta johtuvaa verotulojen kasvua on arvioitu vain työntekijäilmoitusten valvonnan osalta. Henkilöverotuksen valvonnan vaikuttavuus puuttuu tästä arviosta muilta osin.

10 LAAJENNETUN TIEDONANTOVELVOLLISUUDEN VAIKUTUS VEROTULOIHIN: URAKKATIEDOT

Urakkatietojen ilmoittaminen voi kasvattaa välillisesti verotuloja vastaavalla tavalla kuin työntekijätietojen ilmoittaminen – joko valvonnan tehostumisen kautta tai lisäämällä kiinni jäämisen riskiä ja siten vähentämällä vilpillistä toimintaa yhteisillä rakennustyömailla.

Verolajeja, joiden kertymään urakkatietojen ilmoittaminen voi vaikuttaa, ovat muun muassa arvonlisävero ja yhteisövero.

Arvonlisävero

Rakentamispalvelun myyntiin sovelletaan Suomessa käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta, mikä tarkoittaa, että ostaja on verovelvollinen palvelun myyntitilanteessa. Lain soveltamisala on määritelty siten, että käännetty arvonlisäverovelvollisuus koskee käytännössä rakentamisen urakkaketjuja.

Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisala on pääosin sama kuin urakka-ilmoittamisen soveltamisala.[66] Näin ollen arvonlisäveron osalta urakkailmoittaminen täydentää käännettyä verovelvollisuutta. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus kohdistuu suoraan verojen maksamiseen, kun taas laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutus verojen maksamiseen on välillinen.

Rakentamisen osa-alue, joka myös jää usein käännetyn verovelvollisuuden ulkopuolelle, on myynti kotitalouksille. Myös urakkatietojen raportointia on kevennetty yksityishenkilöiden osalta: he eivät raportoi urakkatietoja kuukausittain, vaan antavat ilmoituksen kaikista rakennuslupaa edellyttävistä töistä vain kertaluonteisesti ennen loppukatselmusta. Yksityishenkilön tiedonantovelvollisuus sisältää tiedot rakennustyön suorittaneista yrityksistä ja näille maksetuista suorituksista.

Yhteisövero

Yhteisöt maksavat tuloveroa eli yhteisöveroa niiden veronalaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen erotuksena laskettavasta voitosta. Vero määräytyy tilikauden tuloksen ja voimassa olevan verokannan mukaan. Rakentamisen toimialan yrityksistä yhteisöveroa maksavat pääasiassa yritykset, joiden oikeudellinen muoto on osakeyhtiö.

Rakentamisen toimialan yritykset maksoivat yhteisöveroa vuonna 2015 arviolta 274 miljoonaa euroa. Yhteisöveron määrä kasvoi noin 14 miljoonaa euroa vuodesta 2014. Koska yhteisövero maksetaan tilikauden voitosta, niin suhdannetilanne vaikuttaa oleellisesti maksettavan veron määrään.

Urakkatietojen vaikuttavuusmittausta ajatellen aineistoa ei ole kertynyt riittävää määrää aikasarja-analyysiä varten.

[66] Urakkatiedot annetaan myös silloin kun käännetty arvonlisäverovelvollisuus ei sovellu ja on kyse arvonlisäverolain tarkoittamasta rakentamispalvelusta. Esimerkiksi käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta ei yleensä sovelleta, jos tilaaja on muu kuin rakennusalan yritys. Tällaisia tilaajina tiedonantovelvollisia ovat muun muassa asunto-osakeyhtiöt.

Taulukko 68. Tilikauden voitto ja arvioitu yhteisöveron määrä (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Vuosi	Elinkeinotoiminnan tulos (>0), €	Verokanta, %	Arvioitu yhteisöveron määrä, €	Arvioitu yhteisöveron muutos, €
2012	1 265 297 408	24,5 %	309 997 865	29 481 881
2013	1 181 793 029	24,5 %	289 539 292	-20 458 573
2014	1 300 089 256	20,0 %	260 017 851	-29 521 441
2015	1 367 915 711	20,0 %	273 583 142	13 565 291

Rajaukset: huomioitu seuraavat oikeudelliset muodot – osakeyhtiö, kiinteistöosakeyhtiö, osuuskunta, ulkomainen yhteisö, ulkomaisen yhteisön sivuliike

Henkilöyhtiöiden ja elinkeinonharjoittajien verotus

Henkilöyhtiöt[67] eivät maksa yhteisöveroa, vaan niiden tulos jaetaan verotettavaksi yhtiömiesten tulona. Myös yksityinen elinkeinonharjoittaja maksaa verot yritystoimintansa tuloksesta omassa verotuksessaan.

Rakentamisen toimialan henkilöyhtiöiden yhteenlaskettu voitollinen tulos oli 130,9 miljoonaa euroa vuonna 2015. Tämä oli 2,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuotta aiemmin. Elinkeinonharjoittajien yhteenlaskettu voitollinen tulos oli noin 450,8 miljoonaa euroa vuonna 2015 ja se oli 12,2 miljoonaa euroa enemmän kuin vuotta aiemmin.

Taulukko 69. Elinkeinotoiminnan tulos, henkilöyhtiöt ja elinkeinonharjoittajat (Lähde: Verohallinto 9/2016)

Vuosi	Tulos, henkilöyhtiöt	Muutos, henkilöyhtiöt	Tulos, elink.harj.	Muutos, elink.harj.
2012	142 505 242	-2 000 405	390 676 015	28 492 262
2013	146 342 159	3 836 917	406 270 267	15 594 252
2014	133 461 216	-12 880 943	438 579 783	32 309 516
2015	130 922 142	-2 539 074	450 763 875	12 184 092

Rajaukset: huomioitu ne, joilla elinkeinotoiminnan tulos >0€

10.1 MITTAAMINEN – URAKKATIEDOJEN VAIKUTTAVUUS

Jos urakkatietojen vaikuttavuutta halutaan mitata samalla makrotason regressioanalyysiin perustuvalla menetelmällä, jota käytettiin edellä työnantajamaksujen vaikuttavuus-mittauksessa, soveltuvia aineistoja yhteisöveron tai elinkeinotoiminnan veron osalta ei ole olemassa. Makrotasolla suoritettavaa mittausta varten tarvitaan riittävän pitkät aikasarjat, mutta näistä verolajeista on uudistuksen jälkeen kertynyt vasta 1–2 verovuotta koskevat aineistot.

Sen sijaan arvonlisäveroa koskien on käytettävissä kuukausittain kerättyjä tietoja, joiden varaan vaikuttavuusmittaus periaatteessa voidaan rakentaa. Mitattava ilmiö osoittautui kuitenkin erittäin haasteelliseksi – ongelmia on mallin rakentamisessa, sopivien aineistojen löytymisessä, mittausjoukon rajaamisessa ja lopulta riittävän mittaustarkkuuden saavuttamisessa.

10.1.1 SELITETTÄVÄ MUUTTUJAN VALINTA

Vaikka selvityksessä halutaan mitata urakkatietojen vaikutusta rakentamisen toimialalta kerättävään arvonlisäveroon, niin *sopiva mitattava eli selitettävä muuttuja ei välttämättä ole maksettava tai maksettu arvonlisäveron määrä*. Mitattavan muuttujan valintaan vaikuttavat monet tekijät kuten arvonlisäveron vähennysoikeus, rakentamispalvelun käännetty arvonlisäverovelvollisuus sekä oletettu verojen välttämistapa, johon urakkailmoittaminen voi vaikuttaa.

[67] Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö

Arvonlisäverotuksessa maksettava vero määräytyy verollisten myyntien ja/tai ostojen sekä vähennettävän veron perusteella. Yritykset saavat vähentää ostoihin sisältyvän aronlisäveron ja osalla yrityksistä vähennykset ovat jopa veroja suuremmat, jolloin maksettava vero on negatiivinen.

Rakentamispalveluiden myynnin yhteydessä on tunnistettavissa ainakin viisi erilaista tapausta liittyen siihen, miten maksettava arvonlisävero määräytyy. Tilanteesta riippuen vero määräytyy vähennysoikeuden lisäksi verollisen myynnin, rakentamispalvelun ostojen tai oman käytön verotuksen perusteella.

1. Urakkaketju, jossa tilaaja ei harjoita rakentamispalvelun myyntiä

Normaalissa arvonlisäverotuksessa verovelvollinen on myyjä. Urakkaketjussa rakennusyritysten välisiin kauppoihin sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta. Verovelvollinen on myyjän sijaan ostaja ja vero lasketaan osuutena ostoista.

Käännetystä verovelvollisuudesta huolimatta arvonlisävero maksetaan rakentamispalveluista usein **verollisen myynnin** perustella. Pääurakoitsija maksaa veron koko urakkaketjun osalta vasta laskuttaessaan tilaajaa. Jos tilaaja on esimerkiksi kaupan alan yritys, tähän tapahtumaan sovelletaan normaalia arvonlisäveroa. Sen sijaan rakentamispalveluiden ostoista ei urakkaketjussa makseta arvonlisäveroa, koska ostoihin sisältyy normaali vähennysoikeus.

⇨ Myyjä maksaa arvonlisäveron verollisesta myynnistä ilman vähennysoikeutta.

2. Urakkaketju, jossa tilaaja harjoittaa rakentamispalvelun myyntiä

Jos kuitenkin tilaaja harjoittaa rakentamispalvelun myyntiä muutoin kun satunnaisesti (käytännössä usein esimerkiksi kunnat), maksaa tämä ostajana veron koko urakkaketjun osalta. Tällöin arvolisävero maksetaan **rakentamispalvelujen ostojen** perusteella.

⇨ Ostaja maksaa arvonlisäveron rakentamispalveluiden ostoista ilman vähennysoikeutta

3. Urakkamyynti yksityishenkilölle ilman urakkaketjua

Jos rakennusyritys toimii urakkaketjujen ulkopuolella, myyden esimerkiksi korjausrakentamisen palveluja yksityishenkilöille, kauppaan sovelletaan normaalia verovelvollisuutta. Myyjä on verovelvollinen **verollisesta myynnistä**.

⇨ Myyjä maksaa arvonlisäveron verollisesta myynnistä ja saa vähentää ostojen sisältämän veron.

4. Urakkamyynti yksityishenkilölle, on urakkaketju

Myös silloin, kun tilaaja on yksityishenkilö, voi rakennusliikkeiden välille muodostua urakkaketjuja. Tällöin urakkaketjujen sisäisiin kauppoihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta. Pääurakoitsijan ja loppuasiakkaan välisessä kaupassa verovelvollinen on myyjä ja vero maksetaan **verollisen myynnin** perusteella kuten kohdassa 1.

⇨ Myyjä maksaa arvonlisäveron verollisesta myynnistä ilman vähennysoikeutta.

5. Grynderitoiminta ja oman käytön verotus

Jos kyse on gryndaus-toiminnasta eli perustajaurakoinnista, niin veron peruste on valmistuksesta ja suorittamisesta aiheutuneet välittömät ja välilliset verottomat *kustannukset*. Veron perustetta vastaava veron määrä ilmoitetaan kausiverolomakkeella samassa kohdassa kuin **verollisen myynnin perusteella** maksettava vero. Perustaja-

urakoitsija ilmoittaa myös mahdollisia **rakentamispalveluiden ostoja vastaavan veron**. Maksettava vero määräytyy näiden yhteismäärän ja vähennysten erotuksena.

- ⇨ perustajaurakoitsija maksaa arvonlisäveron verottomien ostojen sekä rakentamispalveluiden ostojen perusteella ja saa vähentää ostojen sisältämän veron.

Kohtien 1–5 perusteella havaitaan, että ***rakennusyritysten maksamaan arvonlisäveroon vaikuttaa useimmiten verollisen myynnin määrä***. Käännetyn verovelvollisuuden perusteella rakentamispalveluiden ostaja on verovelvollinen. Ostoihin sisältyy kuitenkin lähes aina vähennysoikeus, jolloin ostaja ei maksa veroa.

Tässä selvityksessä oletetaan, että ***vaikutus maksettavaan veroon tulee pääosin verollisen myynnin ilmoituskasvun kautta***.[68] *Yritykset, joilla on ollut pimeää myyntiä, ovat tehneet vähennykset täysimääräisesti. Jos myyntien ilmoittaminen kasvaa, niin vähennysten oletetaan pysyvän samalla tasolla*.

Edellä mainitut seikat huomioiden sopivin selitettävä muuttuja on **verollinen myynti**.

Kaaviossa 24 on esitetty verollisen myynnin kehitys rakentamisen toimialalla vuosina 2013–2016. Myynnin määrä oli lähes samalla tasolla vuosina 2013 ja 2014. Vuosina 2015 ja 2016 myynti kasvoi edellisvuodesta.

Kaavio 24. Rakentamisen verollinen myynti 2013–5/2016 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

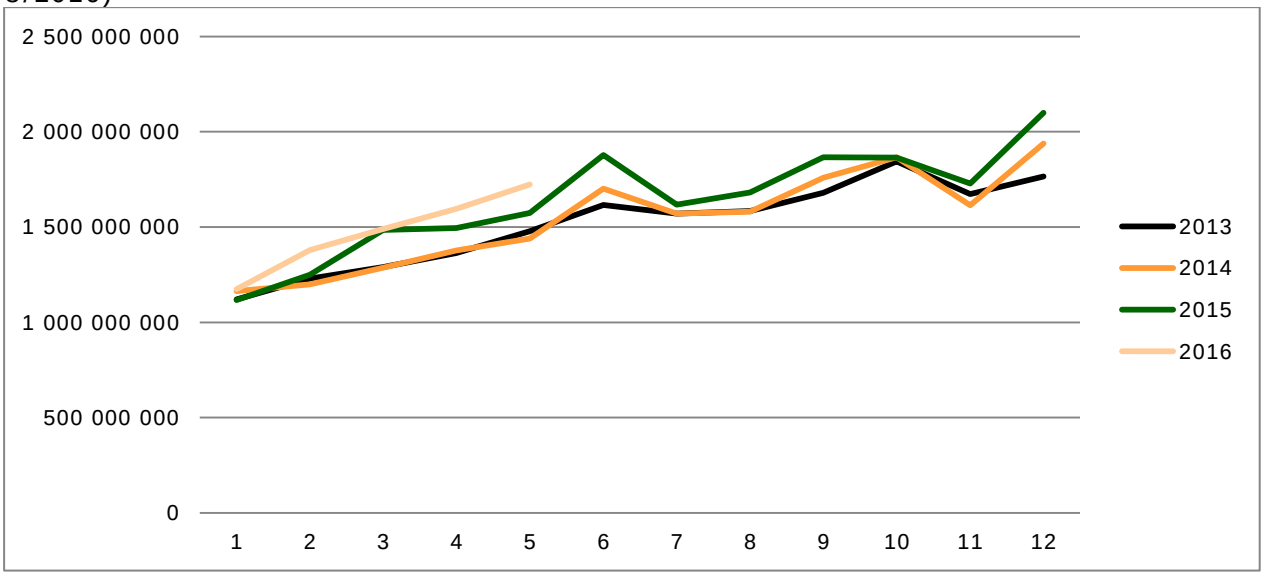

10.1.2 MITATTAUKSEN AJANAJAKSOT

Selitettävän muuttujan valinta rajaa tarkasteltavan ajanjakson vuoteen 2013. Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden käyttöönotto huhtikuussa 2011 vähensi ilmoitetun verollisen myynnin määrää rakentamisen toimialalla, koska osa myynneistä ilmoitetaan nyt rakentamispalveluiden myyntinä. Siirtyminen rakentamispalveluiden myyntien ilmoittamiseen tapahtui vähitellen sitä mukaan, kun vanhat urakkasopimukset päättyivät ja uusia tehtiin käännetyn verovelvollisuuden voimaantulon jälkeen.

[68] Oletusta tukee rakentamisilmoitusten valvonnan havainnot, joiden mukaan yritykset ovat valvonnan seurauksena korjanneet kausiveroilmoituksiaan ja ilmoitettu myynnin määrä on kasvanut.

Siirtymäkauden kestoa voidaan tutkia rakentamispalveluiden myyntien ja verollisen myynnin välisen suhdeluvun avulla. Käännetyn verovelvollisuuden siirtymäkausi näyttää päättyneen vuoden 2013 alkuun mennessä tai viimeistään kesällä 2013, jonka jälkeen rakentamispalveluiden myyntien määrä ei enää kasva suhteessa verolliseen myyntiin.

Mittauksen vertailuajankohdiksi valitaan joko vuosi 2013 tai ajanjakso 7/2013–6/2014.

Kaavio 25. Suhdeluku rakentamispalveluiden myynnit per verollinen myynti, yritykset rajattu toimialan mukaan (F Rakentaminen) (Lähde: Verohallinto 8/2016)

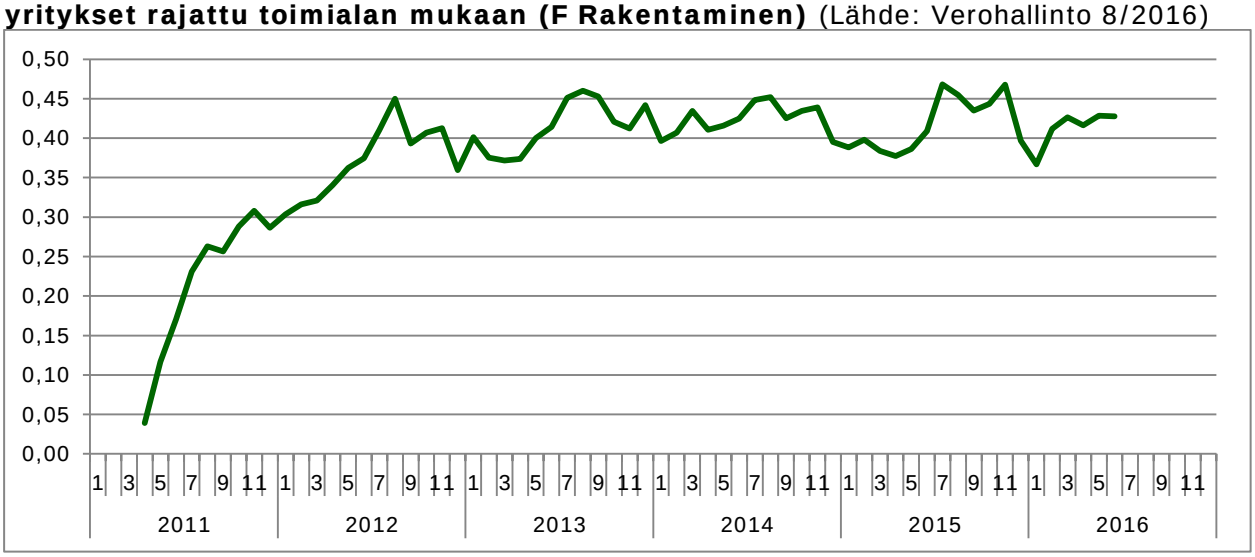

10.1.3 MALLI JA SELITTÄVÄT MUUTTUJAT

Luvussa 9 todettiin, että regressioanalyysin selittävällä muuttujalla tulisi olla seuraavat ominaisuudet:

- laajennettu tiedonantovelvollisuus ei vaikuta siihen
- sillä on mielellään vahva riippuvuus selitettävään muuttujaan
- jos selittäviä muuttujia on useita, ne ovat keskenään riippumattomia

Selittävät muuttujat ja selitettävä muuttuja muodostavat yhdessä mallin, jolla tutkittavaa ilmiötä kuvataan. Myynnin voidaan ajatella olevan erilaisten kuluerien ja katteen summa:

Myynti = ostot + kate

Kohdassa 10.2.1 valittiin selitettäväksi muuttujaksi verollinen myynti. Käännetystä verovelvollisuudesta johtuen rakentamisen toimialalla merkittävä osa myynnistä on kuitenkin verotonta rakentamispalveluiden myyntiä. Verollisen myynnin osuus oli 70 prosenttia ja rakentamispalveluiden myynnin osuus oli 30 prosenttia toimialan yhteenlasketusta summasta vuonna 2015 (kaavio 34).

Veroton myynti ei ole kiinnostava vaikuttavuusmittauksen näkökulmasta ja sen sisällyttäminen selitettävään muuttujan heikentää mittaustarkkuutta. Tästä johtuen selitettävä muuttuja on pelkkä verollinen myynti.

Toisaalta verottoman myynnin pois rajaaminen siirtää ongelman yhtälön toiselle puolelle: paras mittaustarkkuus edellyttää, että ostoista tai katteesta voidaan erottaa verollista myyntiä vastaava osuus. Asiaa käsitellään alla kohdassa ”Vähennyskelpoiset ostot” sekä luvussa 10.2.4 ”Mittauksen kohdejoukko”.

Arvonlisäverotuksen näkökulmasta ostot ovat kahden tyyppisiä – vähennyskelpoisia tai vähennyskelvottomia:

Vähennyskelpoiset ostot

Edellä tehtiin oletus, että urakkatietojen ilmoittaminen ei vaikuta merkittävästi vähennettävän veron määrään. Yritykset, jotka ilmoittavat vain osan myynneistään hyödyntävät kuitenkin vähennykset täysimääräisesti. Tämän oletuksen perusteella vähennyskelpoisia ostoja kuvaava muuttujaksi voidaan valita **vähennettävä vero** (ostoihin sisältyvä arvonlisävero).[69]

Rakentamisen toimialalla vähennettävän veron ja verollisen myynnin välinen korrelaatio on vahva, vaikka osa vähennysoikeudesta liittyy rakentamispalveluiden ostoihin (kaaviot 26).

Kaaviot 26a ja 26b. Vähennettävän veron ja verollisen myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 9/2016)

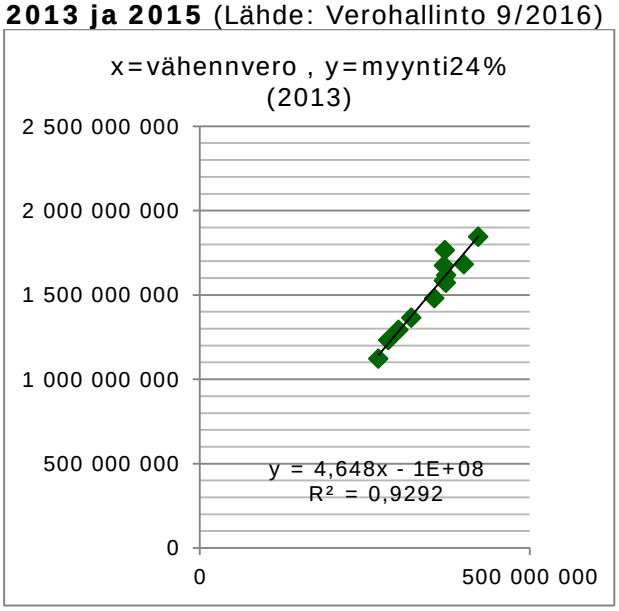

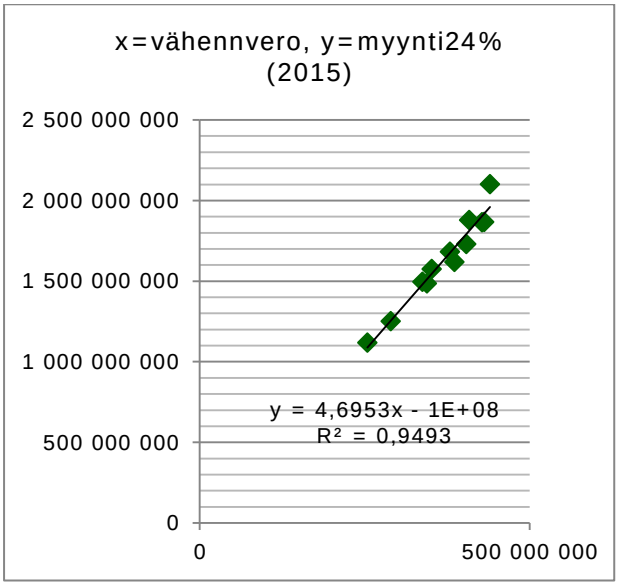

Riippuvuus vahvistui edelleen, kun vähettävä vero jyvitettiin verollisen myynnin ja rakentamispalveluiden ostojen mukaisella suhdeluvulla. Korjaus huomioi verollisen myynnin ja rakentamispalveluiden ostojen määrän, mutta olettaa ostojen osuuden näistä eristä vakioksi.

[69] Työntekijätietojen vaikuttavuusarvioinnissa palkkasumman kasvusta poistettiin vähennykset täysimääräisesti. Jos työntekijä on aiemmin ollut täysin pimeä, niin vähennyksiä ei ole voitu tehdä. Tällöin niiden vaikutus tulee huomioida täysimääräisesti. Jos työntekijä on ollut aiemmin osittain pimeä, niin vähennykset on todennäköisesti hyödynnetty jo aiemmin. Tällöin niiden vaikutusta ei pitäisi huomioida. Selvityksessä oletetaan, että täysin pimeästi toimivia yrityksiä on ollut rakennustyömailla vähemmän kuin täysin pimeitä työntekijöitä. Tästä johtuen vähennykset käsitellään työntekijä- ja urakkamittauksissa eri tavoin.

Kaavio 27. Verollisen myynnin osuus vähennettävästä verosta (Lähde: Verohallinto 8/2016)

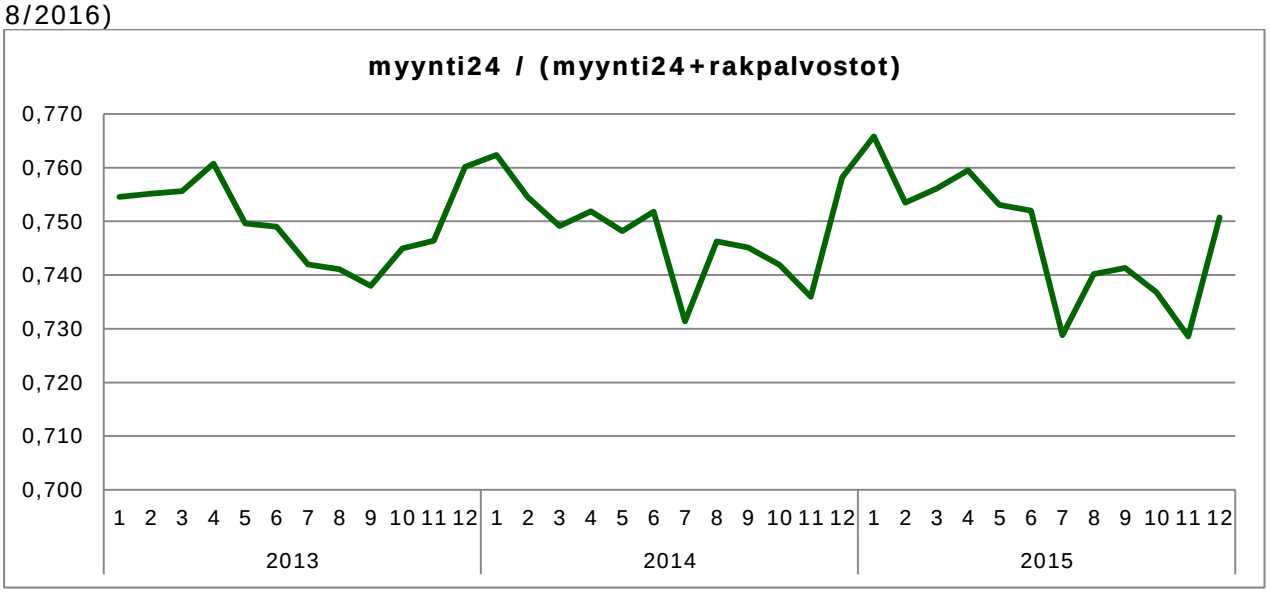

Kaaviot 28a ja 28b. Jyvitetyn vähennettävän veron ja verollisen myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

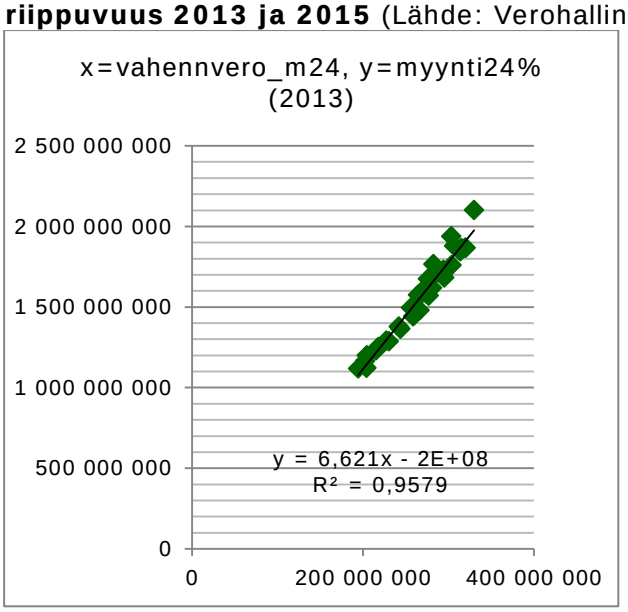

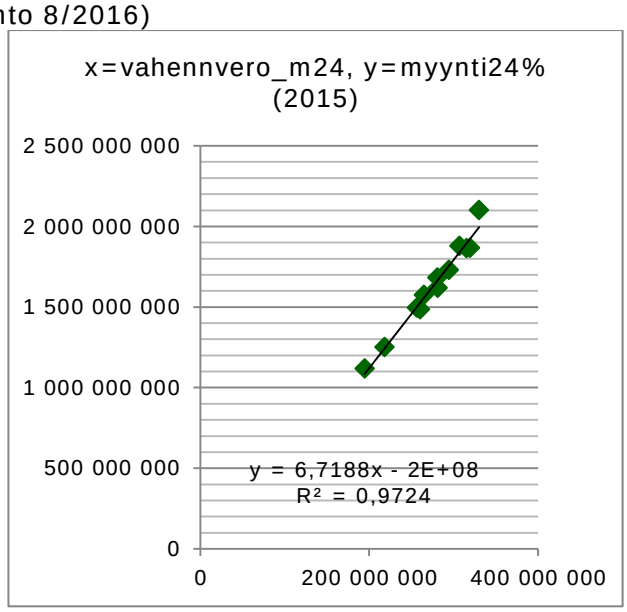

Ostot ilman vähennysoikeutta

Ostoja, joihin ei sisälly vähennysoikeutta arvonlisäverotuksessa, ovat muun muassa tavara- ja palveluostot EU:n alueelta sekä henkilöstökulut.

Euroopan unionin alueelta tehtyjä yhteisöostoja kuvaavat muuttujat saadaan kausiverolomakkeen tiedoista. Toimialan palkkasumma kuvaa henkilöstökuluja, mutta ongelmana on, että laajennettu tiedonantovelvollisuus vaikuttaa myös palkkoihin. Palkkasumman tilalla käytettävä muuttuja on työtunnit x hintaindeksi.

Verollisen myynnin ja verottomien ostojen välinen riippuvuus ei ole kovin vahva. Ainoastaan henkilöstökulut ja verollinen myynti näyttävät korreloivan kohtuullisen hyvin vuonna 2015. Vuonna 2013 näiden muuttujien välinen riippuvuus on kuitenkin heikko.

Kaaviot 29a ja 29b. EU-palveluostojen ja verollisen myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

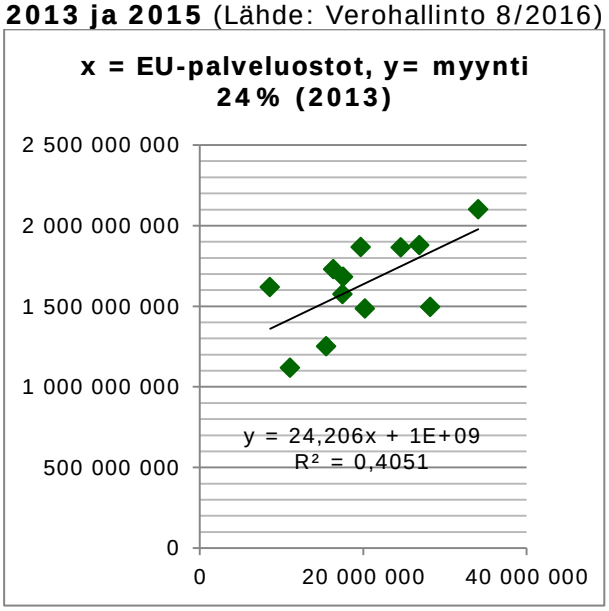

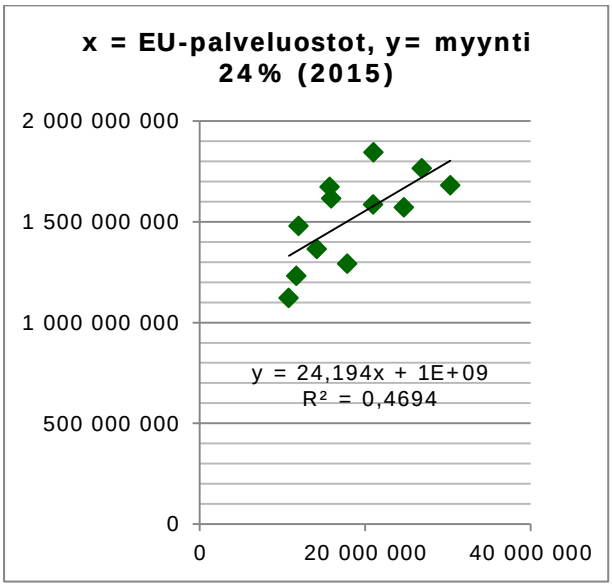

Kaaviot 30a ja 30b. Työkustannusten ja verollisen myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

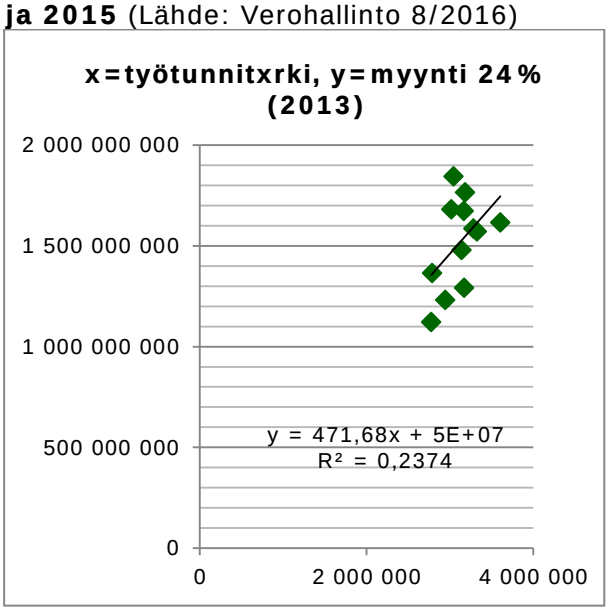

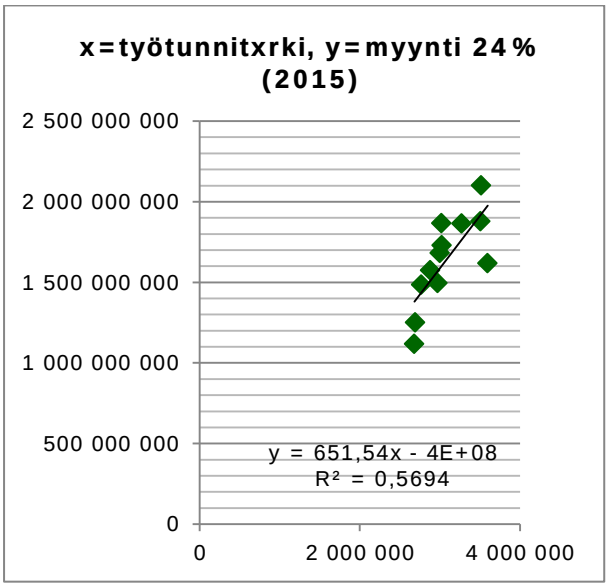

Vähennysoikeudettomat ostoerät vaikuttavat oleellisesti katteen muodostumiseen, joten niiden käyttöä testattiin mittauksessa. Kannattaako muuttujat huomioida mittauksessa riippuu oleellisesti myös siitä, miten katteen osuutta kuvataan.

Kate

Myyntiä selittävässä mallissa kate on residuaali, jolla yhtälö täsmäytyy. Toimialan tasolla sen suuruuteen vaikuttaa voimakkaasti suhdannetilanne. Sopivan ja riittävän tarkan suhdannekehitystä kuvaavan muuttujan löytäminen on haastavaa.

Verollinen myynti itsessään kuvaa suhdannekehitystä, mutta tässä tapauksessa siitä pitäisi pystyä erottamaan mahdollinen urakkailmoittamisen aiheuttama kasvu. Sopiva muuttuja olisi sellainen, johon suhdanne vaikuttaa samalla tavalla kuin verolliseen myyntiin, mutta johon urakkailmoittaminen ei vaikuta.

Periaatteessa tällainen tieto voisi olla rakentamispalveluiden myynti. Rakentamispalveluiden myynti on verotonta, joten voidaan olettaa, että urakkailmoittaminen ei vaikuta tämän tiedon ilmoittamiseen. Toisaalta se kuvaa myyntiä rakentamisen toimialalla, joten se voisi toimia suhdanneindikaattorina.

Ongelmana on, että selittävien muuttujien – vähennykset ja rakentamispalveluiden myynti – välillä on riippuvuussuhde. Periaatteessa vähennysoikeus sisältyy vain rakentamis-palveluiden ostoihin. Käytännössä kuitenkin urakkaketjussa yhden yrityksen myynti on toisen osto ja usein nämä molemmat kuuluvat rakentamisen toimialalle. Lähempi riippuvuustarkastelu paljastaa muuttujien välisen yhteyden.

Kaaviot 31a ja 31b. Vähennettävän veron ja rakentamispalvelun myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

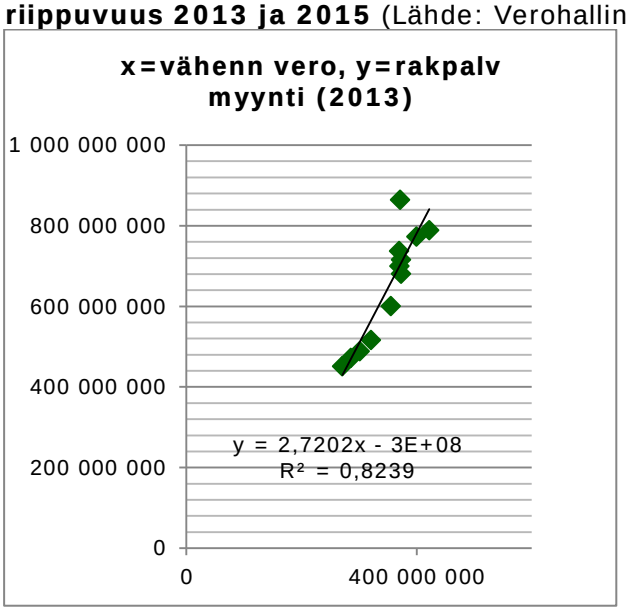

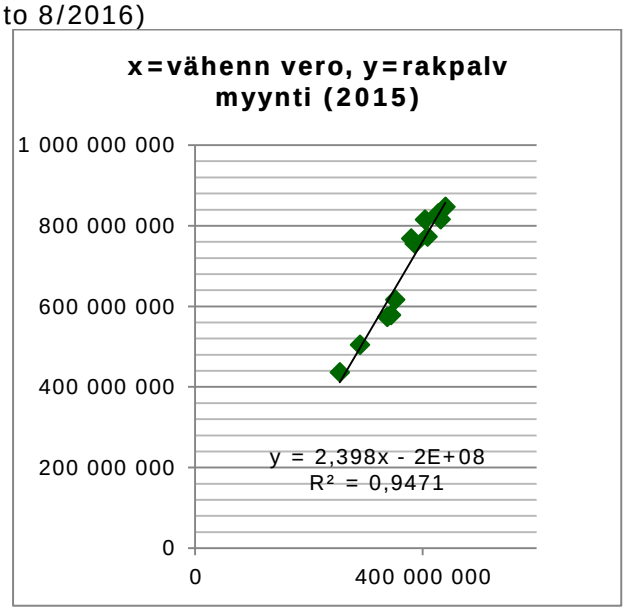

Myös rakentamispalveluiden myynnin ja verollisen myynnin välillä on vahva riippuvuus. Rakentamispalveluiden myyntiä testattiin yhtenä selittävänä muuttujana. Tällöin muuttujan ajateltiin edustavan mallissa sekä suhdannevaikutusta että ostoja.

Kaaviot 32a ja 32b rakentamispalvelun myynnin ja verollisen myynnin välinen riippuvuus 2013 ja 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

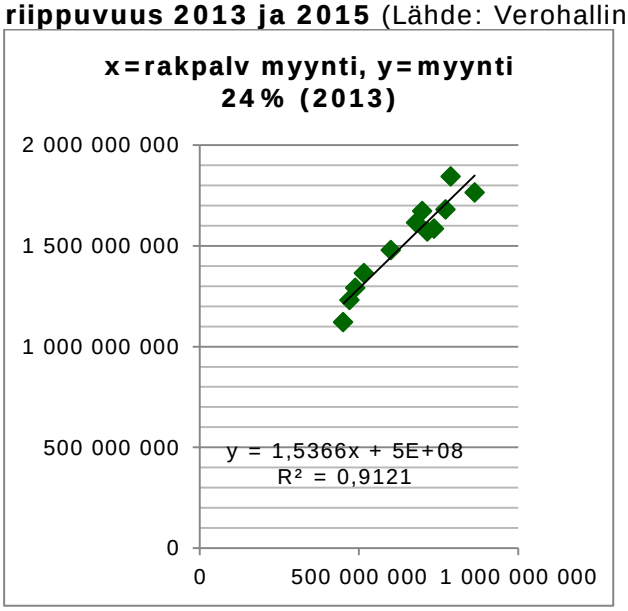

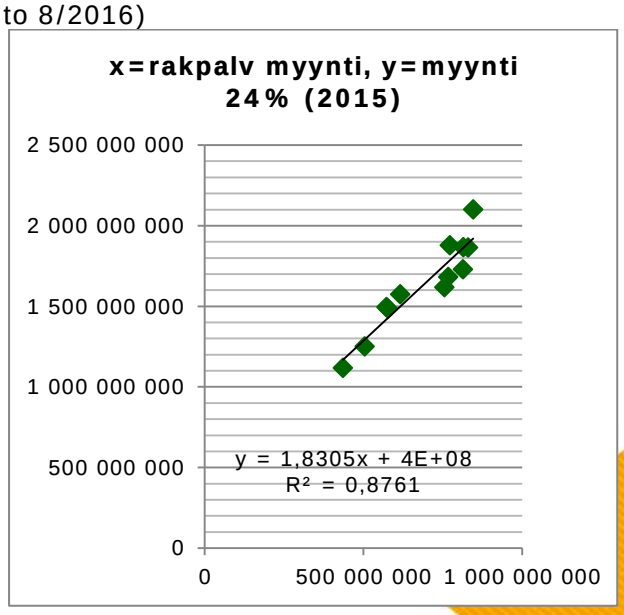

10.1.4 MITTAUKSEN KOHDEJOUKKO

Toimialan tasolla, jos keskeinen selittävä muuttuja on vähennykset, mittaustarkkuutta heikentää se, että verollinen myynti on vain 70 prosenttia kokonaismyynnistä[70]. Verollisen myynnin osuus on kuitenkin yli 90 prosenttia pääurakoitsijoiden ja ketjujen ulkopuolella toimivien yritysten myynneistä.

Kaavio 33. Verollinen myynti ja rakentamispalvelun myynti 2015, osuudet rooleittain (Lähde: Verohallinto 8/2016)

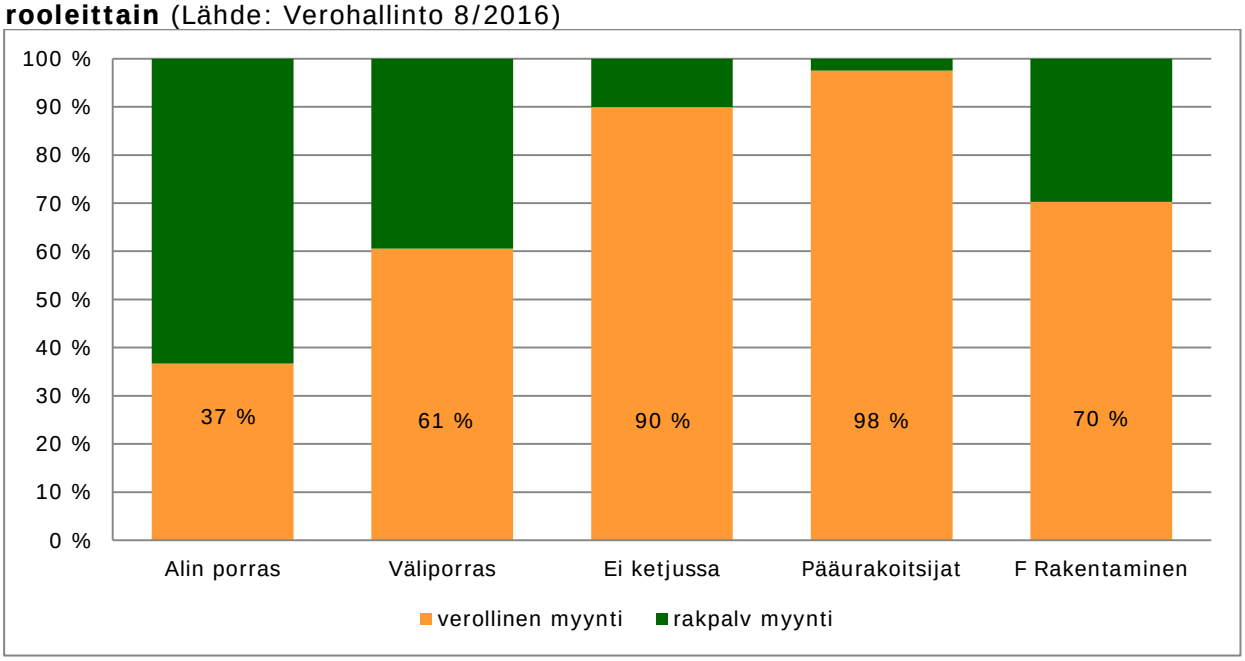

Pääurakoitsijoiden ja ketjuihin kuulumattomien yhteenlaskettu osuus toimialan verollisesta myynnistä on noin 55 prosenttia. Merkittävä osuus, noin 37 prosenttia, on väliportaan aliurakoitsijoilla.

[70] Kokonaismyynti = verollinen myynti + rakentamispalveluiden myynti

Kaavio 34. Rakentamisen verollisen myynnin jakautuminen urakkaroolien mukaan, 2015 (Lähde: Verohallinto 8/2016)

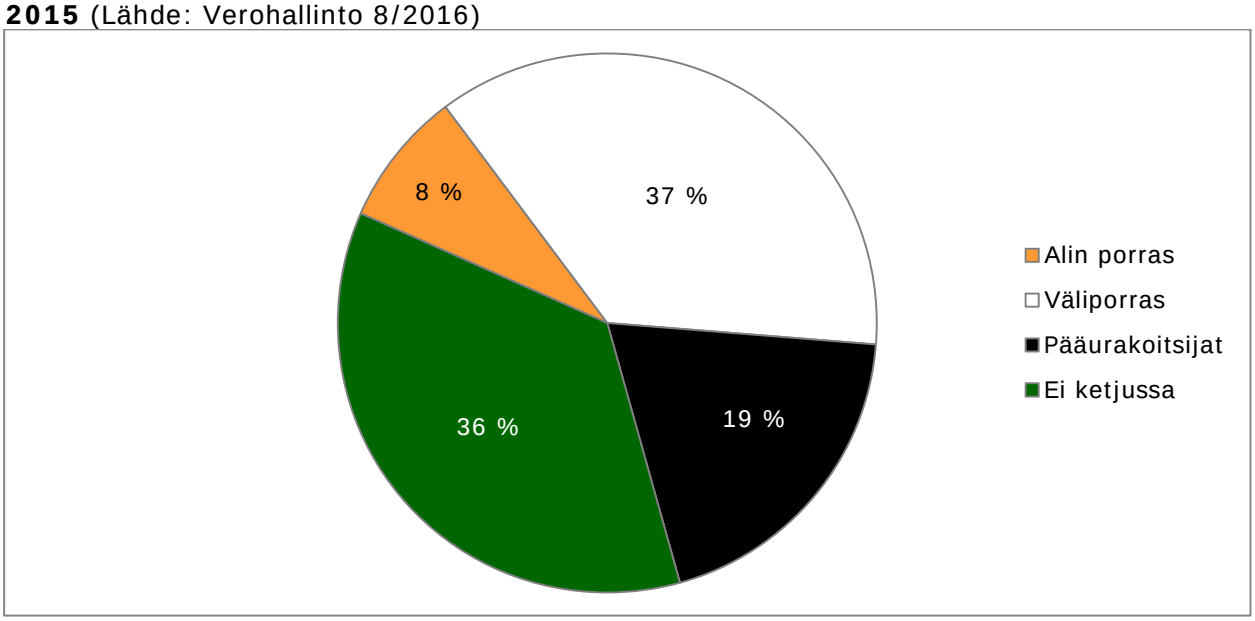

Jos mittauksen kohdejoukko rajataan roolien mukaan pääurakoitsijoihin ja ketjujen ulkopuolella toimiviin, niin verollinen myynti vastaa näillä yrityksillä lähes koko myyntiä. Ongelmana tässä on, että roolin määrittelytapa vaikuttaa mittaustulokseen.

Rooli voidaan määritellä siten, että valitaan viimeisin rooli. Tällöin rooli kiinnittää yritysjoukon samaksi koko tarkastelujaksolle. Tämä on tapa, jota normaalisti käytetään luokitteluissa – esimerkiksi toimialaluokka määräytyy koko tarkastelujaksolle viimeisimmän tiedon perusteella.

Toinen tapa on määritellä rooli vuosittain. Ongelmana vaikuttavuusanalyysin kannalta on, että yritysjoukko vaihtuu tällöin vuosittain. Mitattavan ja selittävän muuttujan muutokset johtuvat osittain yritysjoukon vaihtelusta, mikä ei ole toivottavaa.

Jos tarkastellaan verollista myyntiä vuosina 2013–2015 urakkarooleittain, havaitaan, että roolin määrittelytapa vaikuttaa siihen, miten verollinen myynti on kehittynyt.

Esimerkiksi niillä yrityksillä, joilla viimeisin rooli on alimman portaan aliurakoitsija, verollinen myynti vähenee. Joillakin yrityksillä rooli ja sen mukana myös toiminnan luonne muuttuvat vuosien myötä kohti alimman portaan aliurakoinnin mukaista toteutumaa. Urakkaketjun alimmalla portaan myynti on roolimääritelmän perusteella pääosin rakentamispalveluiden myyntiä.

Myös pääurakoitsijoilla roolin määrittäminen viimeisimmän tiedon perusteella ohjaa verollisen myynnin kehitystä kohti roolin mukaista osuutta. Roolijaon ”deterministisyydestä” johtuen mittauksen tarkastelujoukkoa ei rajata urakkaroolien perusteella.

Kaaviot 35a-35d. Verollinen myynti rooleittain, viimeisin rooli ja vuosittain määritelty rooli. (Lähde: Verohallinto 8/2016)

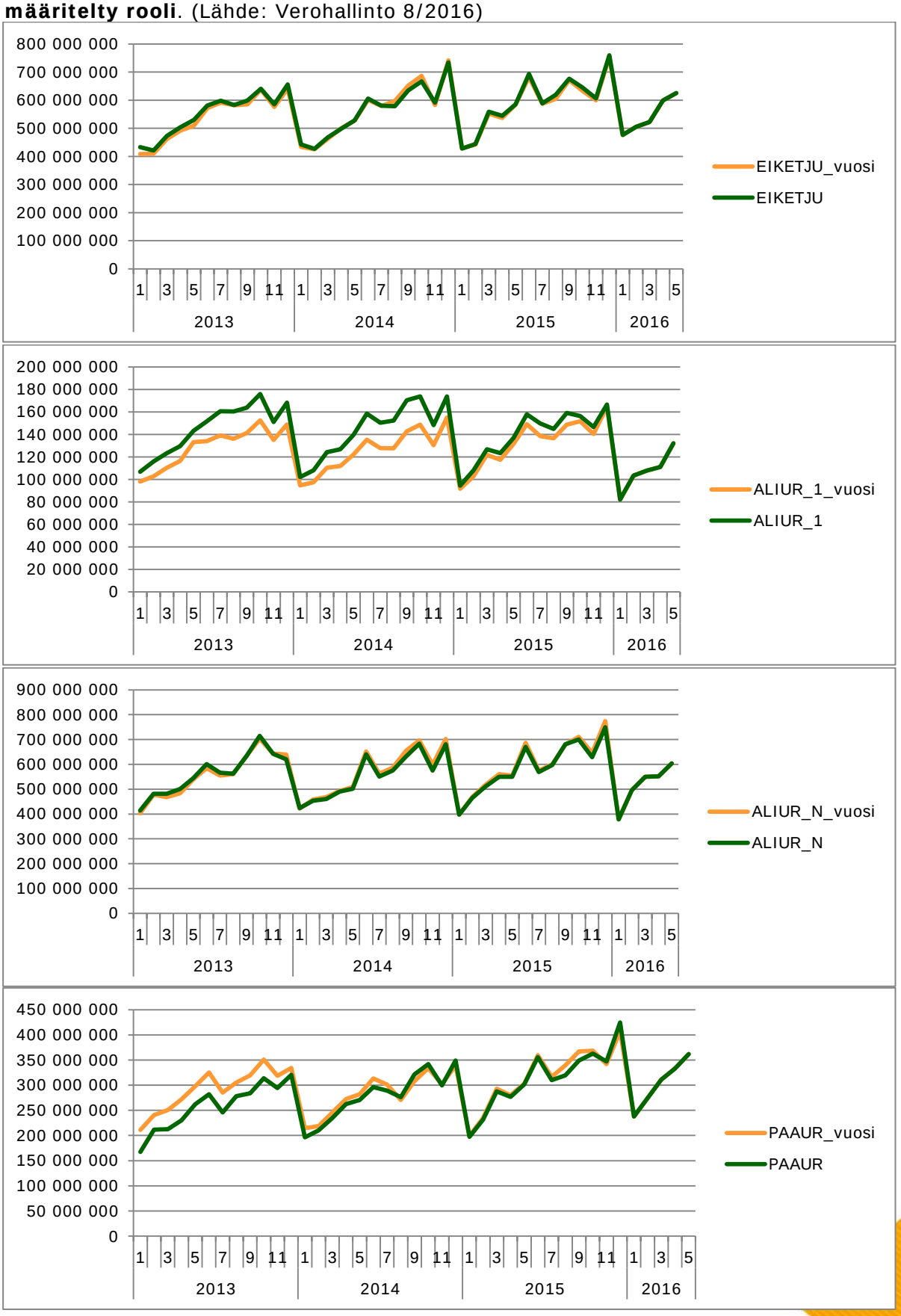

10.1.5 URAKKATIETOJEN VAIKUTTAVUUSARVIO

Urakkatietojen vaikuttavuusmittaus suoritettiin käyttäen seuraavia selittäviä muuttujia

a. vähennettävä vero
b. jyvitetty vähennettävä vero
c. vähennettävä vero + EU-palveluostot + työtunnit×rki
d. jyvitetty vähennettävä vero + EU-palveluostot + työtunnit×rki
e. rakentamispalveluiden ostot
f. rakentamispalveluiden ostot + EU-palveluostot + työtunnit×rki

Mittaukset antoivat odotuksiin nähden liian suuria tuloksia. Tuloksista tehtiin johtopäätös, että mittaustarkkuus ei ole riittävä urakkatietojen vaikuttavuuden havaitsemiksi. Myös ilmiön mallintaminen ja/tai käytettävissä olevat aineistot olivat puutteelliset.

Malli, jossa selittävänä muuttujana oli **pelkkä vähennettävä vero** (jyvitetty tai alkuperäinen), tuotti pienimmän hajonnan, kun malliin sovitettiin eri ajanjaksojen aineistot. Tämä malli antoi myös euromääräisesti pienimmät tulokset. **Mallista puuttuu kuitenkin katteen osuus, jolloin koko tulos kohdistuu selitettävään ilmiöön ja se liioittelee uudistuksen vaikutusta**.

Kaavio 36. Malli b, selittävä muuttuja on jyvitetty vähennettävä vero

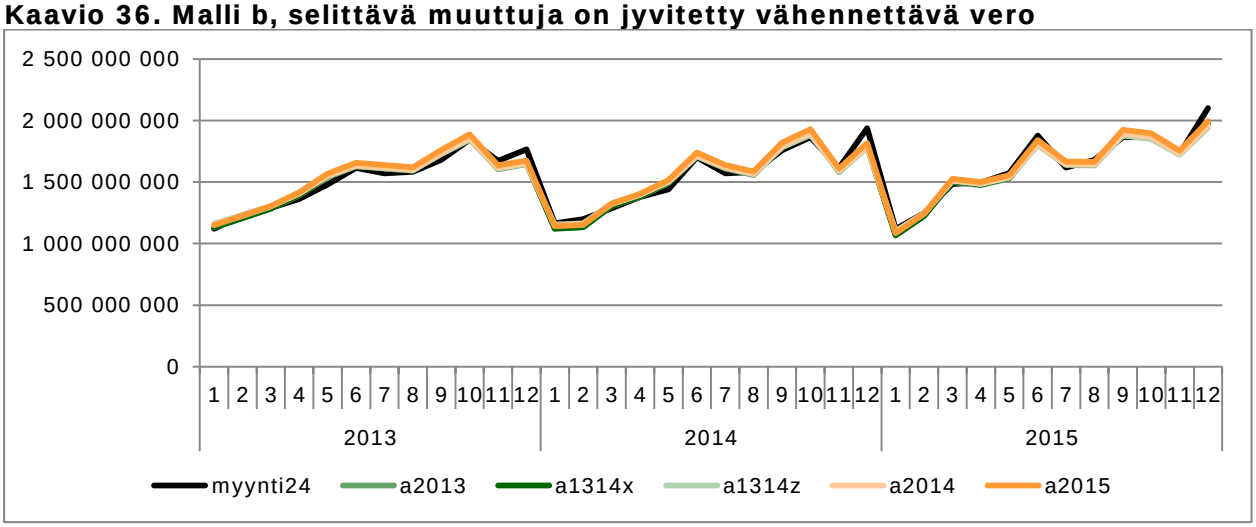

Karkea arvio urakkailmoittamisen vaikutuksesta arvonlisäveron kertymään saadaan vähentämällä katteen osuus mallin b. tuloksesta:

- Tilastokeskuksen rakennetilaston mukaan rakentamisen toimialan yritysten yhteenlaskettu käyttökate kasvoi noin 156,6 miljoonaa euroa vuonna 2015 verrattuna edellisvuoteen.[71]
- Keskimääräinen verollisen myynnin kasvu oli 239,1 miljoonaa euroa. (Parametrien arvot laskettiin sijoittamalla eri mittausajankohtien aineistot malliin b.)
- Tulos = 239,1 milj.€ – 156,6 milj.€ = 82,5 milj.€ × 0,24 = 19,8 milj.€

Käytettävissä olevilla tiedoilla arvioiden **urakkailmoittamisen vaikutus arvonlisäveron kertymään vuonna 2015 on noin 20 miljoonaa euroa.**

[71] Tilastokeskus, **Yritysten rakenne ja tilinpäätöstilasto**, tietokantataulukko: 1. Yritysten tilinpäätöstiedot 2012-2015

Arvio arvonlisäveron kasvusta on karkea. Siihen liittyy epävarmuustekijöitä, joista osa puoltaa pienempää ja osa suurempaa mittaustulosta.

Mittausmenetelmän tuottama tulos on sellaista arvonlisäveron kasvua, jota käytettyjen mallien muuttujat eivät kykene selittämään. Tässä selvityksessä jäännös tulkitaan verovalvonnan toimenpiteistä johtuvaksi ilmoitetun arvonlisäveron kasvuksi. On myös mahdollista, että jotkin tunnistamattomat tekijät ovat kasvattaneet arvonlisäverokertymää suhteessa selittävään muuttujaan, ja että verovalvonnan tuottama kasvu on todellisuudessa mittaustulosta pienempi.

Laskentatavan luotettavuus riippuu oleellisesti regressioanalyysin tuloksen ja käyttökate-laskelman vertailtavuudesta. Tätä on mahdollista pohtia käsitteellisellä tasolla.

Toimialan käyttökate on laskettu vähentämällä kaikista liiketoiminnan tuotoista kaikki liiketoiminnan kulut ja valmistevarastojen muutos (tämän merkitys on rakentamisen toimialalla pieni).

Regressioanalyysin selittävä muuttuja on verolliset ostot – käsitteellisesti tämä on suppeampi tieto kuin käyttökatelaskelman kulut. Toisaalta regressioanalyysiä edeltävässä riippuvuustarkastelussa havaittiin, että verolliset ostot selittävät 95–97 prosenttisesti verollisen myynnin muutokset.

Regressioanalyysin selitettävä muuttuja verollinen myynti kattaa noin 70 prosenttia toimialan liikevaihdosta. Jos verollisen myynnin määrää verrataan Tilastokeskuksen tilinpäätöstilaston toimialan liiketoiminnan kaikkiin tuottoihin, sen osuus on 64 prosenttia.[72]

Koska regressioanalyysin selitettävä muuttuja käsittää vain osan käyttökatteen laskennan tulopuolesta, vähennetty käyttökatteen määrä on ennemmin liian suuri kuin liian pieni. Käsiteanalyysin perusteella mittaustulos on siten pienempi kuin todellinen vaikuttavuus.

[72] Vuonna 2015 verollinen myynti oli 19 655 miljoonaa euroa ja myynti yhteensä oli 27 965 miljoonaa euroa; liiketoiminnan kaikki tuotot olivat 30 670 miljoonaa euroa.

11 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Selvityksessä tutkittiin vuodelta 2015 annettuja urakka- ja työntekijätietoja. Tiedoissa havaittiin jonkin verran virheitä ja osa tiedoista vaikutti ristiriitaisilta. Erityisesti lähetettyjä työntekijöitä koskevat tiedot olivat ristiriitaisia. Noin kolmasosa lähetetyiksi työntekijöiksi ilmoitetuista työntekijöistä oli ilmoitettu myös muulla statuksella. Työntekijäilmoituksilla ilmoitetuista kaikista työntekijöistä vain kuusi prosenttia oli ulkomaalaisten työnantajien palveluksessa. Osuus on alhainen verrattuna Rakennusteollisuus RT:n tammikuussa 2014 esittämiin arvioihin ulkomaisen työvoiman määrästä (22 %) Suomen rakennustyömailla. Verotarkastuksen havainnot tukevat selvityksen havaintoa oikean työnantajan ilmoittamiseen liittyvistä ristiriidoista.

Vuonna 2015 rakentamisen toimialan yrityksistä 37 prosenttia oli urakka- ja työntekijäilmoitusten piirissä ilmoitusvelvollisina tai ilmoituksen kohteena. Vaikka osuus yrityksistä on verrattain alhainen, tuli toimialan yritysten liikevaihdon summasta 94 prosenttia ilmoitusmenettelyn piirissä olevilta yrityksiltä. Toimialan maksamista palkoista 95 prosenttia oli näiden yritysten maksamia palkkoja ja työntekijöistä 91 prosenttia oli näiden yritysten työntekijöitä. Yritykset, jotka olivat muutoinkin hoitaneet verotukseen liittyvät velvoitteensa, olivat kattavasti rakentamisilmoitusten piirissä. Toisaalta tiedonantovelvolliset rakentamisen toimialan yritykset toimivat suurimmaksi osaksi sellaisten urakoitsijoiden kanssa, jotka ovat pääsääntöisesti hoitaneet verovelvoitteensa oikein. Näyttää, että osa harmaan talouden toimijoista saattaa rajautua rakentamisilmoituksen piirissä olevan joukon ulkopuolelle.

Ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle jäävät toimialan yritykset ovat palkansaajien lukumäärän perusteella varsin pieniä yrityksiä, noin 84 prosentilla yrityksistä ei ollut ulkopuolisia työntekijöitä lainkaan. Kohde- ja vertailujoukon tarkastelu osoittaa, että toimialan toimivat yritykset ovat kuitenkin varsin kattavasti rakentamisilmoittamisen urakka- ja/tai työntekijätietojen ilmoittamisen piirissä. Selvityksessä ei ole tutkittu mikä osuus yrityksistä tulee tämän lisäksi rakennuttajana toimivan luonnollisen henkilön tiedonantovelvollisuuden kautta verovalvonnan piiriin.

11.1 LAINSÄÄDÄNTÖMUUTOKSEN VAIKUTUS HARMAASEEN TALOUTEEN

Rakentamisen toimialan palkkasumma on kasvanut nopeammin kuin sen osatekijät (työn määrä x työn hinta). Selvityksessä havaittiin, että tilastollisen eron kasvu on kiihtynyt erityisesti ajankohtana, jolloin toimialaan on kohdistunut useampia valvontaa tehostavia lainsäädäntömuutoksia, kuten käännetty arvonlisäverovelvollisuus, veronumerorekisteri ja viimeisenä rakentamista koskeva laajennettu tiedonantovelvollisuus. Rakentamisen toimialaan kohdistuneet lainsäädäntömuutokset ovat osaltaan vaikuttaneet pimeän työn määrän vähentymiseen ja siten johtaneet palkkasumman kasvuun.

Ulkomaalaisille maksetut palkat ovat voineet aiheuttaa tilastollista eroa palkkasumman sekä työtuntien ja työn hinnan väliseen tilastointiin aiemmin 2000-luvulla. Näyttää kuitenkin siltä, että verovalvonnan kiristyminen[73] 2010-luvulla on kasvattanut yhtä lailla – jos ei enemmän – myös ulkomaalaisille maksettua palkkasummaa. Ulkomaalaisten työntekijöiden palkat kasvoivat rakentamisen toimialalla vuosina 2013–2015 yhteensä 71 miljoonaa euroa, mikä on 25 prosenttia koko toimialan palkkasumman kasvusta. Ulkomaalaisille maksetut palkat kasvoivat suhteellisesti enemmän kuin suomalaisille työntekijöille maksetut palkat.

[73] Valvonnan kiristymisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä rakentamisen toimialalle kohdistettuja lainsäädäntömuutoksia, joiden tavoitteena on ollut harmaan talouden vähentäminen.

Lisäksi vuosina 2013–2015 ulkomaalaisten palkkasumma kasvoi nopeammin kuin ulkomaalaisten työntekijöiden lukumäärä.

Toisaalta työntekijäilmoituksen tietojen vertaaminen veronumerorekisteriin ja työantajan vuosi-ilmoituksiin osoitti, että suurelle joukolle ulkomaalaisia työntekijöitä ei ollut vuosi-ilmoituksen mukaan maksettu palkkaa. Osa näistä henkilöistä jää työsuhteen laadun perusteella Suomen verotusoikeuden ulkopuolelle. Tarkastelu kuitenkin osoitti, että yli puolelle niistä ulkomaalaisista työntekijöistä, joille ei ollut vuosi-ilmoituksella ilmoitettu palkanmaksua, ei verottomuuden perustetta löydetty tässä selvityksessä. Esimerkiksi ulkomaalaisten työnantajien vuokratyöntekijöiden palkkojen ilmoittamisessa näyttäisi olevan puutteita.

11.2 LAINSÄÄDÄNTÖMUUTOKSEN VAIKUTUS VEROTUOTTOON

Rakentamisen laajennettuun tiedonantovelvollisuuteen ei liity mekanismia, joka automaattisesti kasvattaa verokertymää. Tiedonantovelvollisuus lisää kiinni jäämisen riskiä pimeistä urakoista ja palkoista, ja voi siten motivoida harmaan talouden yrityksiä ja toimijoita ilmoittamaan verotietoja aiempaa tunnollisemmin. Uudet tiedot tarjoavat myös viranomaisille mahdollisuuden tehostaa omaa toimintaansa verovilpin torjumiseksi.

Laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikutusta työantajamaksuihin mitattiin arvioimalla ensin sen vaikutus ilmoitettuun palkkasummaan. Ilmoitetun palkkasumman muutoksen perusteella arvioitiin vaikutus verokertymään. Laajennetun tiedonantovelvollisuuden lisäksi arvioitiin kaikkien vuonna 2011 ja sen jälkeen rakentamisen toimialalla toteutettujen lainsäädäntö uudistusten vaikutusta palkkasummaan ja verokertymään.

Mittaus suoritettiin käyttämällä regressiomenetelmää, jossa tulos ilmoitetaan useamman eri muuttujista muodostuvan mallin keskiarvona.

Kaikista verovalvonnan uudistuksista johtuva rakentamisen toimialan palkkasumman kasvu oli arviolta 286–313 miljoonaa euroa vuonna 2015. Palkkasumman kasvun arvioidaan kasvattaneen palkanmaksuun liittyviä verotuloja yritysten oman ilmoittamisen ja verovalvonnan seurauksena yhteensä noin 93–102 miljoonaa euroa vuonna 2015. Laajennetun tiedonantovelvollisuuden osuus toimialan palkkasumman kasvusta oli vuonna 2015 noin 31–34 miljoonaa euroa ja osuus palkkaan kohdistuvien verotulojen kasvusta noin 14–15 miljoonaa euroa.

Urakkatietojen vaikutusta arvonlisäveroon mitattiin ja ne kasvattivat arvonlisäveron tuottoa vuonna 2015 varovaisen arvion mukaan noin 20 miljoonaan euroa. Tulos on samansuuntainen työntekijätietojen vaikutuksesta tehdyn mittauksen kanssa.

Rakentamisen laajennettu tiedonantovelvollisuus on kasvattanut tämän selvityksen perusteella verotuottoa ainakin yhteensä 34–35 miljoonaa euroa vuodessa.

12 KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

12.1 RAKENTAMISILMOITUKSEN JA TIETOSISÄLLÖN KEHITTÄMINEN

Selvityksessä on tutkittu annettuja urakka- ja työntekijätietoja vuodelta 2015. Verohallinto kerää kuukausittain ilmoituksilla suuren määrän yksityiskohtaista tietoa. Tiedon laadussa havaittiin jonkin verran virheitä ja puutteita. Esimerkiksi lähetettyjä työntekijöitä koskeva tieto oli ristiriitaista. Osa annettavista tiedoista on pakollisia ja osa vapaaehtoisia. Lomake sisältää vapaakenttiä, johon tiedonantovelvollinen voi itse kirjoittaa tekstiä.

Selvityksen havaintojen pohjalta ehdotamme sähköisen lomakkeen kehittämistä siten, että vapaakentät korvattaisiin mahdollisuuksien mukaan tietovalikoilla virheiden vähentämiseksi - esimerkiksi maatunnus valittaisiin valikon luettelosta. Sähköinen ilmoittaminen tulisi olla ensisijainen tapa ilmoittaa ja ilmoittaminen paperilla tulisi sallia vain erityisestä syystä. Menettely vastaisi oma-aloitteisten verojen verotusmenettelyyn liittyvien ilmoitusten voimassa olevaa ilmoitustapaa.

Ilmoitusmenettelyn kehittämisen yhteydessä tulisi myös uudelleen arvioida ja määritellä kerättävän tiedon sisältö. Arviointia tulisi tehdä myös menettelyn ja tietosisällön keventämisen näkökulmasta. Massavalvonnan kannalta vapaaehtoiset tiedot ovat ongelmallisia, koska vain osa tiedonantovelvollisista antaa tiedon. Tehokas massavalvonta edellyttää lisäksi, että annetut tiedot ovat yhtenäisiä. Esimerkiksi työntekijäilmoituksella työntekijän yksilöiminen henkilötunnuksella parantaisi työntekijöiden tunnistamista verrattuna nimen, syntymäajan ja veronumeron yhdistelmään ja tehostaisi valvontaa. Lisäksi tämän hetkinen tietosisältö ei muun muassa tue samaan työmaahan liittyvien urakkaketjujen tunnistamista, mikä vaikeuttaa lain tavoitteena olevan verovalvonnan tehostamista. Ilmoituksessa tiedonantovelvolliselle on annettu useampia mahdollisia tapoja yksilöidä työmaa.

Ilmoitusmenettelyn tarkastelun yhteydessä rakentamisilmoituksen laiminlyönnin seuraamuksia tulisi kehittää. Nykytilassa laiminlyöntimaksu ei ohjaa riittävän tehokkaasti ilmoituksen antamiseen, jos laiminlyöntimaksun määrä on liiketoimintaan nähden vähäinen. Ennakkoperintärekisterin poistamisen edellytyksiä tulisi selkeyttää rakentamisilmoitusten laiminlyöntien osalta. Rakentamisilmoitusten laiminlyönti tulisi ottaa huomioon ennakkoperintärekisteriin merkitsemisen ja sieltä poistamisen edellytyksinä samoin kuin muut veroilmoitukset.

Selvityksen aikana esiin nousi selvittämisen arvoinen ehdotus, jossa työmaa yksilöitäisiin kiinteistötunnuksella ja rakennuslupanumerolla. Pääsääntöisesti kaikissa vähäistä suuremmissa rakennushankkeissa edellytetään rakennuslupaa. Voisiko ehdotuksen pohjalta löytyä ratkaisu työmaan ja urakkaketjun tunnistamiseen liittyviin ongelmiin?

Verohallinnolle annattavan tiedon lisäksi muun muassa Aluehallintovirastolle tulee tehdä rakentamisen ennakkoilmoitus tiettyjen kriteerien täyttyessä. Aluehallintoviraston mukaan ilmoittamisessa on puutteita, eivätkä kaikki ilmoitusvelvolliset anna ilmoitusta. Verohallinnossa on keskusteltu yhteisestä useamman toimivaltaisen viranomaisen käyttöön tarkoitetusta työmaarekisteristä. Rekisteri voisi ratkaista työmaan identifiointiin liittyvät ongelmat, samoin kuin Aluehallintoviraston tarpeen saada tieto työmaasta heti töiden käynnistyttyä.

Mikäli työmaarekisteri korvaisi osittain nykyisen ilmoituskäytännön, jossa tietoa annetaan usealle eri viranomaiselle, se samalla keventäisi yritysten hallinnollista taakkaa. Myös toimialan etujärjestöjen suunnasta on esitetty toiveita, että digitalisaatiota hyödyntämällä tarvittavan tiedon tulisi olla yhdellä ilmoituksella usean ilmoituksen sijasta kaikkien toimivaltaisen viranomaisen käytössä. Ehdotus on lisäksi Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntastrategian mukainen. Strategian ensimmäiseen

kärkihankkeeseen on kirjattu seuraavasti: Y*ritysten hallinnollista taakkaa kevennetään muun muassa julkisiin velvoitteisiin liittyvien ilmoitusmenettelyiden yksinkertaistamisella sekä yhdelle viranomaiselle ilmoitetun tiedon hyödyntämisellä muiden viranomaistentehtävissä, huomioiden henkilötietojen suojaan liittyvät rajoitukset.*

LIITE 1 MITTAUSMENETELMÄ

Käytetty mittausmenetelmä on lineaarinen regressio. Regressiomallissa voi olla yksi tai useampi selittävä muuttuja. Jos muuttujia on yksi, malli on muotoa

y = a + bx

Mallin parametrien arvot a ja b lasketaan halutun ajanjakson, esimerkiksi vuoden 2010, tietojen perusteella. Selittävä muuttuja voi olla esimerkiksi tehdyt työtunnit tai tehtyjen työtuntien ja hintaindeksin tulo. Saadaan regressiosuora (r_1), joka kuvaa palkkasumman muodostumista ennen verovalvonnan uudistuksia.

Mittausta varten muodostetaan samalla mallilla eli samoja selittäviä muuttujia käyttäen myös toinen regressiosuora (r_2) verovalvonnan uudistusten jälkeen kerätyillä aineistoilla. Jokaisella valitulla mallilla muodostetaan regressiosuorat r_1 ja r_2 kahden eri ajanjakson aineistoja käyttäen.

Tuloksen laskemiseksi uudistusten jälkeisen ajanjakson, joka voi olla esimerkiksi vuosi 2015, palkkasumman määrä voidaan ennustaa sijoittamalla regressiosuoriin kyseisen ajanjakson selittävien muuttujien data.

Suoralta r_1 voidaan lukea tulos, joka on teoreettinen palkkasumma, joka olisi toteutunut ilman verovalvonnan uudistuksia. Suoralta r_2 voidaan lukea tulos, joka on teoreettinen palkkasumma verovalvonnan uudistusten toteuduttua. **Kunkin kuukauden tulos saadaan regressiosuorien r_1 ja r_2 antamien tulosten erotuksena.** Kaavio 37 havainnollista mittausmenetelmää:

Kaavio 37. Mittausmenetelmä, työntekijätiedot

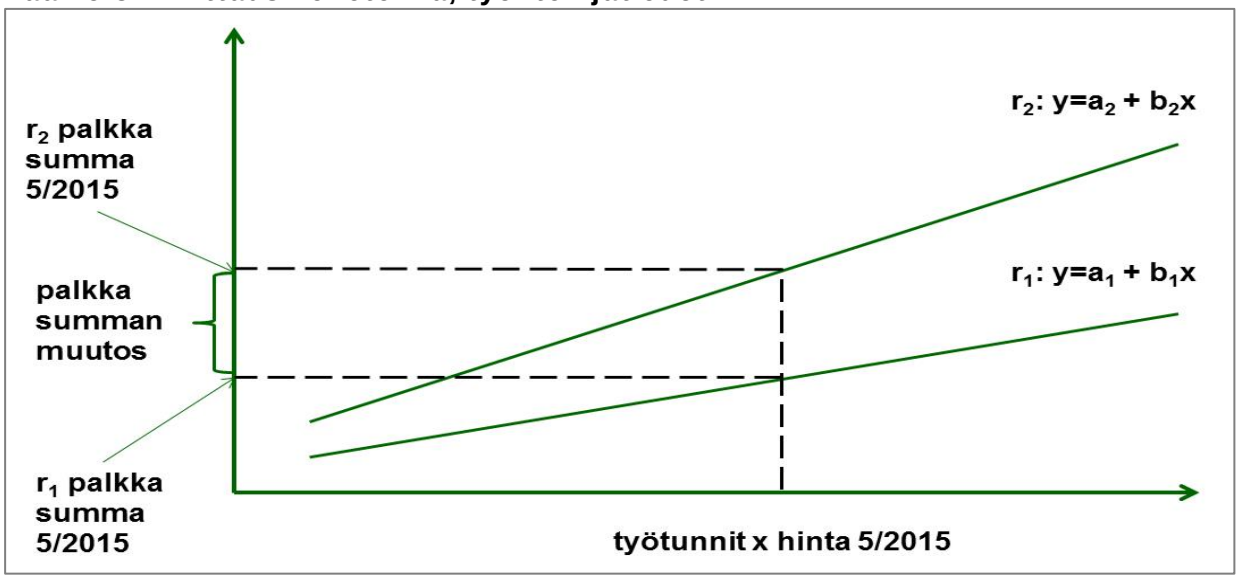

LIITE 2 TILASTOLLISEN ERON KORJAUS

Rakentamisen palkkasumma kasvoi nopeammin kuin tehtyjen työtuntien ja yksikköhinnan tulo vuosina 2005–2016. Tilastojen eriävä kehitys voimistui 2010-luvulla. Tätä havainnollistaa kaavio 16, joka esittää palkkasumman vuosimuutosprosentin sekä työtunnit × hintaindeksi -vuosimuutosprosentin välisen erotuksen kumulatiivisena sarjana.[74] Vuoden 2011 tai 2012 paikkeilla erotus alkaa kasvaa aiempaa nopeammin.

Vaikuttavuusmittaus perustuu oletukseen, että vuosina 2005–2011 palkkasumman nopeampi kasvu johtuu **tilastoinnin eroista**. Eriävä kehitys voi johtua esimerkiksi siitä, että palkkasummaan sisältyy suorituksia ulkomaalaisille työntekijöille, mutta vastaava työpanos ei sisälly työtunteihin tai keskihintaan.

Vuosina 2012–2016 rakentamisen palkkasumman kasvu kiihtyi. Edelleen oletetaan, että eriävä kehitys johtuu osittain tilastoinnin eroista. Kasvun kiihtyminen ajoittuu samaan ajanjaksoon, jolloin rakennustyömailla verovalvonta tiukentui eri toimenpiteiden johdosta. On todennäköistä, että **tiukentunut valvonta** on johtanut pimeän työn vähenemiseen, ja se näkyy palkkasumman kasvuna. Vastaavaa kasvua ei havaita tehtyjen työtuntien määrässä, koska nämä tiedot kerätään haastattelututkimuksissa yksityishenkilöiltä. Yritysten verovalvonta ei oletettavasti vaikuta yksityishenkilöiltä kerättyihin tietoihin.

Kun mitataan laajennetun tiedonantovelvollisuuden vaikuttavuutta työntekijätietojen osalta, mittaustuloksesta halutaan poistaa tilastollisesta erosta johtuva palkkasumman kasvu. Tilastollinen ero mallinnetaan lineaarisen regression avulla. Sitä kuvaa kaaviossa 38 keltainen regressiosuora, joka on laskettu vuosien 2006–2011 muutosprosenttien kumulatiivisen erotuksen avulla.

Kaavio 38. Palkkasumma ja työtunnit x hintaindeksi, vuosimuutosprosenttien kumulatiivinen erotus ja lineaarinen korjaus (Lähde: Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi ja työvoimatutkimus)

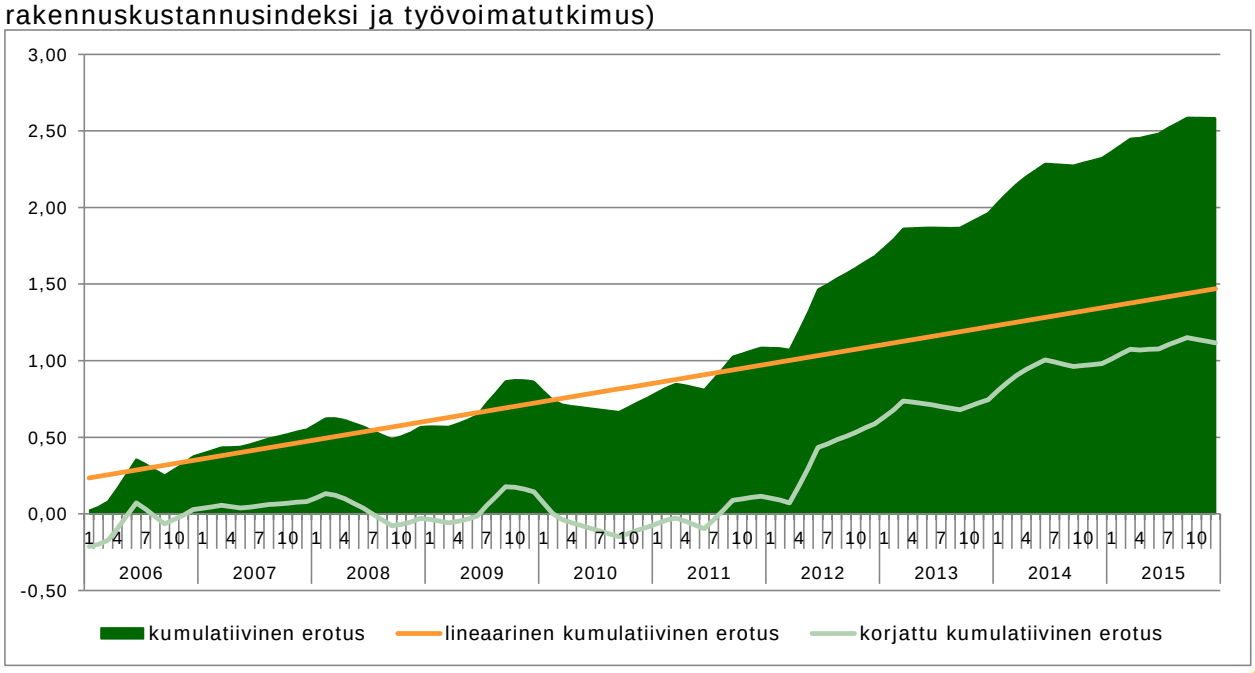

[74] Vert. kaaviot 7 ja 16. Palkkasummalle sekä työtuntien ja hintaindeksin tulolle on laskettu muutokset edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Tiedot on laskettu jokaiselle kuukaudelle erikseen, esimerkiksi 1/2009 palkkasummaa on verrattu 1/2008 palkkasummaan. Tämän jälkeen lasketaan em. sarjojen muutosprosenttien erotus kuukausittain. Erotuksista muodostetaan kumulatiivinen sarja, joka on kuvattu kaaviossa vihreänä alueena.

Regressiomalli kuvaa tilastollisen eron vaikutusta kumulatiiviseen erotukseen ja siinä on tehty oletus, että vuosina 2006–2011 kumulatiivinen erotus johtuu kokonaan tilastollisesta erosta. Mallilla voidaan ennustaa tilastollisen eron vaikutus muutosprosenttien kumulatiiviseen erotukseen vuosina 2012–2016.

Tilastollisen eron vaikutus poistetaan vähentämällä muutosprosenttien kumulatiivisesta erotuksesta lineaarisen regressiomallin ennustama osuus. Näin ollen **vuodesta 2012 eteenpäin oletettu verovalvonnan toimenpiteistä johtuva muutosprosenttien kumulatiivinen erotus on regressiosuoran yläpuolella oleva vihreä alue** tai vastaavasti vaalean vihreän viivan rajaama alue pystyakselin nolla-arvon yläpuolella.

Tilastollisesta erosta johtuva palkkasumman kasvu arvioidaan lineaarisen ennusteen avulla ja **korjattu palkkasumma** lasketaan vähentämällä tilastollisen eron vaikutus:

1. Lineaarinen kumulatiivinen erotus. Kumulatiivisen erotuksen lineaarinen ennuste saadaan regressiomallista, jossa selittävä muuttuja on aika ja selitettävä muuttuja on muutosprosenttien kumulatiivinen erotus vuosina 2006–2011.

2. Korjattu muutosprosenttien kumulatiivinen erotus saadaan vähentämällä kumulatiivisesta muutosprosenttien erotuksesta lineaarinen kumulatiivinen erotus.

3. Korjattu muutosprosenttien erotus saadaan vähentämällä kuukauden kumulatiivisesta erotuksesta edellisen kuukauden kumulatiivinen erotus.

4. Korjattu palkkasumman muutosprosentti saadaan lisäämällä korjattu muutosprosenttien erotus työtunnit x hintaindeksi –sarjan muutosprosenttiin.

5. Korjattu palkkasumma saadaan korjatulla muutosprosentilla edellisen vuoden palkkasummasta. Esimerkiksi 1/2012 palkkasumma = (korjattu muutosprosentti) x (1/2011 palkkasumma) + (1/2011 palkkasumma).

Lineaarinen kumulatiivinen erotuksen ja toteutuneen kumulatiivisen erotuksen välinen ero tammikuussa 2006 aiheuttaa valtavan pudotuksen korjattuun palkkasummaan. Laskentatavasta johtuen se kertaantuu koko indeksisarjaan (kaavio 39). Tästä johtuen korjaus on sovitettu sarjaan vasta vuodesta 2007 alkaen.

Kaavio 39. Rakentaminen alkuperäinen ja korjattu palkkasumma 2005–2016
(Lähde: Verohallinto 8/2016; Tilastokeskus rakennuskustannusindeksi ja työvoimatutkimus)

